

KLIFORD SIMAK TRANZITNA STANICA

1.

Buka je konačno utihnula. Dim se još poput tananih, sivih pramenova izmaglice izvijao nad napaćenom zemljom i povrhu polomljenih ograda i stabala bresaka koje je topovska vatra isecakala na komadiće, sitne poput čačkalica. Za trenutak se bar tišina, ako već ne mir, spustila na tih nekoliko kvadratnih kilometara tla na kojem su ljudi, samo neki časak pre toga, urlajući kidisali jedni na druge nošeni pomamom stare mržnje, svodeći drevne račune, da bi se potom, iscrpljeni, konačno razdvojili.

Bezumno dugo, pre toga, činilo se, čula se mukla grmljavina što se valjala od jednog obzorja ka drugom; mrmorila je zemlja što je šikljala put neba i vrištali konji i prozuklo jadikovali ljudi; zviždukao je metal, završavajući se tupim udarima o tle; videle su se munje sažičuće vatre i čelik je posvuda odbleskivao; dične zastave pucketavo su lepršale u bojnom vihoru.

A onda se sve to okončalo, i zavladao je potpun muk.

Tišina je delovala poput pogrešno odsvirane note što nikako nije pristajala ovom mestu ili ovom danu, i ubrzo bi narušena cviljenjem i bolnim uzvicima, preklinjanjima za malo vode i zazivanjem smrti - jaucima i naricanjem što se protegoše kroz dugi niz časova pod letnjim suncem. Kasnije će se zbijene senke primiriti i utihnuti, i javiče se zadah od koga bi se smučilo svakom namerniku, i grobom će postati svaka, i najplića udolina.

Bilo je tu žitnog roda što nikad neće biti požnjeven, drveća što više neće procvetati kad proleće ponovo dojezdi; na kosinama što su se pele prema obroncima ostale su reči neizgovorene i preduzeća neotpočeta, i skvašeni zavežljaji što glasno oplakivahu prazninu i danak smrti.

Bilo je tu ponositih imena što su sada još ponositija postala, ali, od ovog časa, samo imena što će odjekivati vekovima ususret - Gvozdena Brigada, Peta njuhempširska, Prva minesotska, Druga masačusetska, Šesnaesta mejnska.

A bio je tu i Enoh Volas.

Još je plikovitim šakama stezao slomljenu pušku. Lice mu je bilo

garavo od barutnog dima, a cipele otvrdle od prašine i krvi.
Još je bio živ.

2.

Dr Ervin Hardvik imao je razdražujuću naviku da dok razgovara valja olovku između dlanova. Ovog puta, procenjivački se zagledao u čoveka koji je sedeo s druge strane njegovog pisaćeg stola.

"Ono što mi nikako ne ide u glavu", prozbori najzad dr Hardvik, "jeste zbog čega ste se uopšte nama obratili."

"Pa, vi ste iz Nacionalne Akademije, zar ne, i mislio sam..."

"A vi ste iz Obaveštajne službe."

"Čekajte malo, doktore. Ako vam to više odgovara, smatrajmo ovu posetu nezvaničnom. Jednostavno, zamislite da sam kakav zbunjeni građanin koji je slučajno navratio da vidi da li mu možete pomoći."

"Nije stvar u tome što ne želim da vam pomognem, već što ne vidim kako da to učinim. Čitava stvar čini se tako mutnom i neodređenom."

"Do đavola, čoveče", planu Klod Luis, "ne možete se tek tako oglušiti o dokaze - ma koliko malo imam da vam ponudim."

"U redu, onda", pomirljivo će Hardvik, "krenimo još jednom, iz početka, i sažvaćimo čitavu stvar komad po komad. Rekoste da taj čovek..."

"Ime mu je", prekinu ga Luis, "Enoh Volas. Prema normalnoj računici, sada su mu sto dvadeset četiri godine. Rođen je na jednoj farmi udaljenoj nekoliko milja od varošice Milvil, u Viskonsinu, 22. aprila 1840, kao jedino dete Džededaje i Amande Volas. Kada je Ejb Linkoln pozvao dobrovoljce, prijavio se među prvima. Bio je pripadnik Gvozdene Brigade, doslovno desetkovane u bici kod Getesberga, 1863. Ali Volasu je na neki način pošlo za rukom da izdejstvuje premeštaj u jednu drugu borbenu jedinicu, s kojom je, pod Grantovim zapovedništvom, prošao kroz sve okršaje u Virdžiniji. Učestvovao je i u času odluke, kod Apomatoksa..."

"Kao da vam ništa o njemu nije ostalo nepoznato."

"Pregledao sam sve što se odnosi na njega. Dokumenta o stupanju u vojsku, u Državnom veću u Medisonu. Ostatak, uključujući i dokument o otpuštanju iz vojske, ovde u Vašingtonu."

"Rekoste da izgleda kao da mu je tek trideset godina."

"Ni dan više od toga. U stvari, deluje i mlađe."

"S njim niste razgovarali."

Luis odmahnu glavom.

"Možda nije reč o istom čoveku. Kada biste imali otiske prstiju..."

"U vreme Građanskog rata", odvrati Luis, "nisu uzimali otiske prstiju."

"Poslednji od veterana Građanskog rata", reče Hardvik zamišljeno, "umro je pre nekoliko godina. Mali dobošar, gotovo dečak, u konfederacijskim snagama, koliko se sećam. Mora biti da je posredi neka greška."

Luis ponovo odmahnu glavom. "I sam sam tako mislio kada mi je bio poveren ovaj zadatak."

"Kako je uopšte došlo do toga da ga vama povere? Kako se Obaveštajna služba uopšte umešala u sve to?"

"Moram da priznam", odgovori Luis, "da sve deluje donekle čudno. Toliko se neobičnih stvari odjednom nametnulo..."

"Mislite, besmrtnost?"

"Pa, ni od toga nisam bio daleko. Mogućnost nečeg takvog. Ali samo uzgred. Bilo je tu i drugih stvari. Čitav splet okolnosti prosto je zahtevao da se čitava stvar pobliže ispita."

"Ipak, Obaveštajna služba..."

Luis se isceri. "Mislite, zašto nije preduzeto naučno istraživanje? Pod normalnim okolnostima, mislim da je trebalo. Međutim, jedan od naših prosto je naleteo na čitavu stvar. Bio je na odmoru. Znae, ima neke rođake tamo u Viskonsinu. Ne baš sasvim u tom kraju, već nekih pedesetak kilometara odatle. Do njega su doprle neke glasine - potpuno neodređene glasine, gotovo usputni nagoveštaji. Stao je da njuška unaokolo. Nije iskopao ništa naročito, ali ipak dovoljno da zaključi da bi, na kraju krajeva, nečeg ipak moglo biti."

"Upravo je to ono što me zbunjuje", primeti Hardvik. "Kako je uopšte moguće da neki čovek poživi sto dvadeset četiri godine na jednom mestu, a da pri tom ne postane znamenitost o kojoj će sav svet saznati? Možete li uopšte zamisliti šta bi sve novine mogle iz toga izvući?"

"I sam se naježim", odgovori Luis, "kada o svemu tome razmišljam."

"Niste mi još objasnili zbog čega."

"Pa", nastavi Luis, "to baš nije tako lako objasniti. Bilo je potrebno da poznajete taj kraj i ljude koji tamo žive. Jugozapadni ugao Viskonsina zatvoren je dvema rekama, Misisipijem sa zapada, i

Viskonsinom sa severa. Postrance od reka prostire se ravna, prerijska zemlja, bogata zemlja, sa naprednim farmama i gradićima. Zemlja što se pruža prema reci je neravna, sa povremenim grebenima sa visokim brežuljcima i strminama i dubokim jarugama i liticama; u pojedinim izdvojenim delovima stvorili su se mali zalivi i rukavci. Putevi što tuda vode zapušteni su, a ljudi koji žive na malim, oskudnim farmama bliži su, verovatno, pionirskim danima od pre stotinu godina nego dvadesetom veku. Imaju, istina, automobile, i naravno radio-aparate, a jednog će dana, možda, imati i televizore. Međutim, u duši, to su konzervativna i patrijarhalna stvorenja - ne svi ljudi tamo, naravno, čak ne ni većina među njima, ali svakako oni što žive u tim malim izdvojenim domaćinstvima.

U tim izdvojenim oazama bilo je, nekad, podosta farmi, ali danas, na jednom takvom imanju čovek jedva da bi mogao opstati. Uslovi života postepeno su nagnali ljude da se isele iz tih krajeva. Prodavali su svoja imanja budzašto i odlazili nekamo drugde, najčešće u gradove, gde su mogli zaraditi za život."

Hardvik klimnu u znak saglasnosti. "A oni što su ostali, po svemu sudeći, bili su najkonzervativniji i najpatrijarhalniji."

"Tačno. Većina imanja sada pripada vlasnicima koji tu ne žive, i koji nemaju nikakvu nameru da zemlju obrađuju. Moguće je da tu drže po koje grlo stoke, ali to je, ujedno, sve. Nije to, sve u svemu, čak ni tako rđavo za one koji držanje takvih poseda oslobađa plaćanja poreza, ukoliko je već nekome tako nešto potrebno. U onim starim danima dosta te zemlje bilo je založeno kod banaka."

"Nameravate, u stvari, da mi kažete da su ti šumski ljudi - tako ih nazivate, zar ne? - stvorili neku vrstu zavere ćutanja?"

"Ništa određeno niti pomno razrađeno u tom smislu tu verovatno ne postoji", odgovori Luis. "Jednostavo, to je izraz njihovog uobičajenog ponašanja, preostatak stare nesputane pionirske filosofije. Nastojanja da uvek gledaju svoja posla. Ne žele da im se iko meša u njihove stvari, niti se oni petljaju u tuđe. Ukoliko bi neki čovek poželeo da poživi i hiljadu godina, moglo se to smatrati pomalo nastranim, ali se ipak, do đavola, ticalo samo njegove vlastite kože. A ako je neko želeo da živi usamljeničkim životom, tražeći da ga, dok to želi, ostave na miru, i to se ticalo samo njega. Možda bi o tome katkad porazgovarali međusobno, ali nikad s nekim sa strane.

Odbijali bi i svaki pokušaj nekog stranca da s njima porazgovara o takvim stvarima.

Posle nekog vremena, rekao bih, konačno su prihvatili kao puku činjenicu da, dok svi oni stare, Volas i dalje ostaje mlad. Začuđenost koju je to u početku izazivalo postepeno se istopila, i moguće je da uskoro više o tome nisu ni govorili, čak ni među sobom. Novi naraštaji prihvatili su to kao nešto sasvim obično, budući da ni njihovi stariji nisu u tome videli ništa neobično - a, pored toga, retko ko je i viđao Volasa, jer je ovaj živio sasvim povučeno.

I tako je u tom kraju čitava ta stvar, kada bi se je uopšte neko i setio, lagano prerasla u neku vrstu legende - ostavši još jedna od onih šašavih priča na koje nije vredelo tračiti vreme. Nešto što se među njima spominjalo još samo kao usputna šala. Poput priče o Rip Van Vinklu, *Ličnost iz priče američkog pisca Vašingtona Irvinga, o čoveku koji je, zaspavši u šumi, prespavao čitavo stoleće. (Prev.)* u kojoj najverovatnije nije bilo ni trunčice istine. Ozbiljan čovek mogao se samo izložiti podsmehu ukoliko bi pokušao da čeprka po tome."

"Ali vaš čovek je ipak začepkao."

"Jeste. Ne pitajte me zbog čega."

"Ipak, nije mu bio poveren zadatak da čitavu stvar i dalje istražuje."

"Bio je potrebniji negde drugde. Pored toga, tamo su ga poznavali."

"A kako stoji stvar s vama?"

"Utrošio sam na to dve godine."

"Zato sada znate čitavu priču."

"Ne baš čitavu. U stvari, sada ima više znakova pitanja nego kada sam počeo."

"Videli ste tog čoveka."

"Više puta", odgovori Luis. "Ali nikada nisam s njim razgovarao. Što se njega tiče, ne verujem da me je ikad video. Ide u dugačke šetnje svakog dana, pre no što pođe da podigne poštu. Zna, nikada se suviše ne udaljuje od svog staništa. Poštar mu donese ono malo neophodnih potrepština. Vrećicu brašna, nešto slanine, desetak jaja, cigare i malo pića."

"To mora biti da se kosi sa uobičajenim poštanskim pravilima."

"Naravno. Poštari to čine za njega već godinama. Na kraju krajeva, nema ničeg lošeg u tome, sem ako neko ne nada dreku. A još se niko nije našao povređenim. Poštari su, verovatno, jedini prijatelji

koje je ikad imao."

"Rekao bih da se taj Volas baš ne trudi mnogo oko svoje zemlje."

"Nimalo. Ima, jedino, jedan mali povrtnjak, ali se i njime malo bavi. Divljina je ponovo osvojila najveći deo njegovog imanja."

"Ali on mora i da živi. Sigurno je da mu novac stiže odnekud."

"Razume se", odgovori Luis. "Svaki pet ili deset godina otpremi po nekoliko dragulja jednoj trgovini u Njujorku."

"Poreklo?"

"Mislite, jesu li ukradeni? Ne, ne verujem. Ipak, ukoliko bi neko želeo da napravi pitanje oko toga, verovatno bi se nešto i pojavilo. U početku, međutim, pre mnogo godina, kada je počeo da ih šalje, verujem da je sve bilo u redu. Ali zakoni se menjaju, i stoga pretpostavljam da danas, i on i kupac, krše bar neki među njima."

"I vi za to nimalo ne hajete?"

"U stvari, proverio sam stvar kod te firme", odgovori Luis, "i moram reći da su se poprilično uzmuvali. Znae, gotovo ga bezdušno pljačkaju. Ipak, rekao sam im da nastave da kupuju. Rekao sam im, takođe, da ukoliko iko navrati da nešto proverava, čoveka upute pravo k meni. Dodao sam i da ćute kao zaliveni, i da nipošto ništa ne menjaju."

"Ne želite da se dogodi ništa što bi ga moglo uplašiti", primeti Hardvik.

"Đavolski ste u pravu, ne želim. Želim da poštar nastavi sa svojim isporukama, i da ta njujorška firma nastavi da od njega i dalje otkupljuje dragulje. Želim da sve ostane onako kako je sada. Pre no što me upitate odakle potiču ti dragulji, odmah da vam kažem: ne znam."

"Možda ima neki rudnik."

"Kakav bi to samo rudnik mogao biti! Dijamanti i rubini i smaragdi - svi na istom mestu."

"Reklo bi se, čak i uz pretpostavku da ga bezdušno pljačkaju, da mu ipak ostaje lepa suma."

Luis potvrdno klimnu. "Po svemu sudeći, nove pošiljke dragulja upućuje samo kada mu ponestane gotovine. S druge strane, nije mu mnogo ni potrebno. Živi veoma skromno, sudeći prema hrani koju kupuje. Međutim, pretplaćen je na veliki broj dnevnih listova i časopisa, kao i na desetak naučnih publikacija. Kupuje i popriličnu

količinu knjiga."

"Tehničkih knjiga?"

"Većinom, naravno, ali uvek nastoji da ide u korak sa najnovijim dostignućima... U fizici, hemiji, biologiji - uglavnom stvarima iz tih oblasti."

"Ali ja ne..."

"Naravno da ne razumete. Ni ja ne razumem. On nije naučnik. Ali u svakom slučaju, ne poseduje nikakvo formalno naučno obrazovanje. U ono davno doba kada je on išao u školu nije ni bilo mnogo toga - ne u smislu savremenog naučnog obrazovanja. U svakom slučaju, ono što je tada mogao naučiti bilo bi mu danas bez ikakve koristi. Završio je nižu srednju školu - jednu od onih škola u kojoj su svi razredi potrpani u jednu učionicu - i jednu zimu proveo je u nekoj akademiji - tako su je zvali - što je godinu ili dve dana postojala u Milvilu. Međutim, ukoliko ne znate, bilo je to znatno iznad standarda koji su postojali tokom 1850-tih godina. Po svemu sudeći, Volas je bio prilično bistar momak."

Harvik nekoliko puta klimnu. "Zvuči gotovo neverovatno. I sve ste to proverili?"

"Onoliko koliko sam bio u stanju. Morao sam da budem krajnje oprezan. Nisam želeo da me iko zatekne. I još nešto, umalo da zaboravim - veoma mnogo piše. Poručuje one velike, tvrdo uvezane računске knjige, ponekad i po desetak istovremeno. A mastilo kupuje u velikim plehanim kantama."

Hardvik se naglo diže od stola i stade koračati gore-dole po sobi.

"Luise", konačno mu se obrati, "da mi niste pokazali svoja ovlašćenja, i da ih nisam i sam proverio, smatrao bih sve ovo krajnje neukusnom šalom."

Nakon toga, ponovo se vrati za sto i sede. Trenutak potom, dohvati olovku i nanovo je stade valjati među dlanovima.

"Na ovom ste zadatku već dve godine", upita on konačno. "Imate li kakvu ideju?"

"Baš nikakvu", odvrati Luis. "Potpuno sam zbunjen. Zato i jesam došao do vas."

"Recite mi nešto više o njemu. To jest, šta se dogodilo nakon povratka iz rata."

"Mati mu je umrla", započe Luis, "dok je bio odsutan od kuće. Njegov

otac i neki od suseda sahranili su je tamo, na samoj farmi. Mnogi ljudi postupali su tako u to vreme. Mladi Volas je dobio dopust, ali nije uspeo da na vreme stigne na sahranu. U to doba, znate, nije bilo mnogo mogućnosti da se telo privremeno balsamuje, a i putovalo se veoma sporo. Nakon toga, ponovo je otišao u rat. Koliko sam uspeo da ustanovim, bio je to njegov jedini dopust. Stari Volas ostao je da živi sam na imanju, pomalo ga obrađujući, onoliko koliko mu je bilo potrebno, i sasvim se dobro snalazeći. Koliko sam uspeo da saznam, bio je dobar farmer, čak izuzetno dobar farmer za to doba. Pretplatio se na nekoliko poljoprivrednih časopisa: imao je prilično napredne ideje. Vodio je računa čak o takvim stvarima kao što su okopavanje zasejanog i zaštita od moguće erozije. Iako imanje, prema savremenim merilima, nije predstavljalo ništa posebno, ipak mu je omogućavalo pristojan život, pa čak i da ponešto ostavi na stranu...

A onda se Enoh vratio iz rata i nakon toga su, godinu ili dve dana, imanje obrađivali zajednički. Stari je kupio vršilicu - jednu od onih čudnih naprava, sa konjskom zapregom, sa kosom i maljevima pomoću koje se istovremeno i kosilo i odvajalo zrno od stabljike. Napredna stvar, u to vreme. Gotovo da je sasvim izbacila običnu kosu iz upotrebe.

A onda, jednog popodneva, stari je pošao da ovrši jedno polje zasejano pšenicom. Međutim, konji su podivljali i utekli - mora da ih je nešto na smrt preplašilo. Enohov stari bio je pri tom zbačen sa sedišta, pravo pred sečiva svoje vršilice. Nimalo prijatan način da čovek okonča svoj život."

Hardvikovim lice pređe grimasa gađenja. "Užasno", reče on.

"Enoh je potom sakupio ono što je preostalo od njegovog oca i uneo telo u kuću. Zatim je uzeo pušku i dao se u potragu za konjima. Našao ih je u dnu pašnjaka i oba ustrelio, i ostavio da leže tamo. Baš tako. Konjski skeleti ležali su tamo godinama na mestu gde ih je ubio, još vezani za vršilicu sve dok amovi i veze nisu istrulili.

Nakon toga se vratio kući i izneo očevo telo napolje. Okupao ga je i obukao u najbolje crno odelo koje je imao, stavio ga na jednu dasku i potom otišao u ambar i izdeljao mu kovčeg. Potom mu je iskopao grob, pokraj mesta gde mu je mati počivala. Već se beše smrklo kada je završio. Zatim se vratio kući, i čitavu noć probdeo kraj

očevog tela. Čim je svanulo otišao je do najbližeg suseda i ispričao mu šta se dogodilo, a ovaj je obavestio ostale susede, nakon čega je neko otišao da dovede sveštenika. Kasno popodne održan je pogreb, i Enoh se posle toga vratio kući. Od tada živi tamo potpuno sam, ali više nije obrađivao imanje. To jest, izuzimajući povrtnjak."

"Rekoste maločas da ljudi tamo nisu skloni razgovorima sa strancima. Ipak, čini se da ste dosta toga uspeli da saznate."

"Bilo mi je potrebno dve godine. Živeo sam sa njima. Kupio sam neka izdrndana kola i odvezao se u Milvil, predstavivši se kao sakupljač ginsenga."

"Sakupljač - čega?"

"Ginsenga. Ginseng je jedna vrsta biljke."

"Da, znam. Ali ima malo zainteresovanih kupaca."

"Ipak, ima ih. Pomalo. I povremeno. Ponešto otkupe i izvoznici. Sakupljao sam i drugo lekovito bilje, gradeći se da znam kako se koristi. 'Gradeći se', zapravo, i nije sasvim tačna reč: u stvari, dosta toga sam i ranije znao, i samo je trebalo da osvežim svoje znanje."

"Takvu jednu jednostavnu osobu", primeti Hardvik, "te priproste duše mogle su lako razumeti. Pomalo zaostale za vremenom. Pitomu. Možda su i pomišljali da ste malo ćaknuti."

Luis potvrdno klimnu. "Uspelo je čak i bolje no što sam se nadao. Prosto, tumarao sam unaokolo i ljudi su razgovarali sa mnom. Bila je tu i jedna naročita porodica - Fišerovi. Žive dole kraj reke, ispod imanja Volasovih, koje se nalazi na jednom proplanku iznad litice. Živeli su tu koliko i Volasovi, ali su sasvim drukčiji soj. Bave se lovom na rakune, ribolovom i pomalo krijumčarenjem. U meni su našli srodnu dušu. Bili su, baš kao i ja, tumarala i bez pravog zanimanja. Pomagao sam im u nezakonitom pečenju rakije, pio s njima, i pomalo sarađivao u preprodaji. Išao sam s njima na pecanje i u lov, sedeo s njima i pričao, i povremeno bi mi pokazali poneko mesto gde bih mogao naći ginseng - seng', kako ga oni nazivaju. Verujem da bi neki sociolog mogao u Fišerovima otkriti pravi zlatni rudnik. Bila je među njima i jedna devojka, gluvonema, ali sasvim zgodno devojčice... sposobna da čaranjem uklanja bradavice..."

"Poznajem taj soj", prekinu ga Hardvik. "Rođen sam i odrastao u planinskom kraju na Jugu."

"Oni su mi ispričali onaj događaj sa zapregom i vršilicom. I tako,

jednog dana otišao sam na taj pašnjak i malo pročeprkao. Pronašao sam jednu konjsku lobanju i nešto kostiju."

"Ali niste potpuno pouzdano ustanovili da je reč o nekom od Volasovih konja?"

"Nisam", odgovori Luis, "pronašao sam i ostatke vršilice. Ne mnogo, ali dovoljno da se potvrdi da je u pitanju zaista bila vršilica."

"Vratimo se Enohu", zatraži Hardvik. "Posle očeve smrti ostao je na farmi. Da li ju je ikad napustio?"

Lus odmahnu glavom. "Živi u istoj kući. Ni najmanja se stvarčica nije promenila. Sudeći prema izgledu, ni kuća ne izgleda ništa starija od svog vlasnika."

"Bili ste u kući?"

"Ne u kući. Oko kuće. Reći ću vam kako je to bilo."

3.

Imao je na raspolaganju jedan sat. Znao je da mu je na raspolaganju baš toliko, budući da je tokom poslednjih desetak dana pažljivo pratio Volasovo kretanje. Nikad ne bi prošlo više od jednog časa, od trenutka kada bi Volas izišao iz kuće i potom se vratio sa poštom. Ponekad bi potrajalo tek malo duže, kada bi poštar kasnio, ili kada bi malo popričali. Jedan sat, rekao je Luis samom sebi, bilo je vreme s kojim je pouzdano mogao računati.

Volas je upravo zamakao niz kosinu ispod grebena, uputivši se prema stenju što se prostiralo spram pročelja litice, ispod koje je tekla rečica Viskonsin. Uspeće se uz to stenje i zadržati se neko vreme tamo, stisnuvši pušku ispod miške i zagledan put divljine što se protezala dolinom reke. Zatim će se spustiti sa stenja i krenuti u pešačenje stazom prosečenom kroz drveće gde su, u odgovarajuće doba godine, cvetale ružičaste gospine papučice, a odatle opet uzbrdo do još živog izvora na obronku, baš ispod prastare dolje što je već više od jednog veka stajala neobrađena, i potom opet ravno kosinom sve dok ne izbije na drum, gotovo obrastao u korov, i odatle dole do mesta gde mu se nalazilo poštansko sanduče.

Tokom tih desetak dana, koliko ga je Luis držao na oku, nijednom prilikom nije skrenuo sa svoje uhodane putanje. Vrlo je verovatno, mislio je Luis, da to neće učiniti ni tokom brojnih budućih godina. Volas se nikad nije žurio, ponašajući se kao da mu pripada sve vreme ovog sveta. Ponekad bi se tokom pešačenja zaustavljao, da obnovi poznanstva sa starim prijateljima - kakvim drvetom, nekom vevericom ili ponekim cvetom. Bio je to čovek otvrdnuo i u njemu se još zadržavalo mnogo čega od vojničkog života - stare navike preostale iz gorkih dana vojevanja pod mnogim zapovednicima. Koračao je visoko uzdignute glave i ramena zabačenih unazad; hodao je lakim korakom čoveka koji je upoznao duge i zamorne marševe.

Luis istupi iz gusto prepletenog šibljacka gde se nekad nalazio voćnjak i gde je nekoliko stabala, izvijenih i čvornovatih, i posivelih usled starosti, još nosilo bedne i gorke plodove jabuka.

Zastao je na samoj ivici čestara i ostao tako nekoliko trenutaka zureći u kuću na vrhu grebena; za časak mu se učini da je kuća obasjana nekom posebnom svetlošću, kao da je kakav redak i pročišćen sunčev zrak prevalio provaliju svemira da bi obasjao baš nju, izdvajajući je od svih ostalih kuća na svetu. Okupana tom svetlošću kuća je delovala nekako nezemaljski, kao da je, doista, i bila izdvojena kao nešto sasvim posebno. A onda taj zrak, ako ga je uopšte i bilo, iznenada utvrnu, i kuća ostade obasjana uobičajenom sunčavom svetlošću baš kao i okolna polja i šume.

Luis protrese glavom, govoreći sam sebi da je posredi sigurno bila obmana, neka vrsta optičke varke. Jer, doista, nije se moglo ni zamisliti ništa slično posebnom sunčevom zraku, a i kuća je bila kao i sve druge kuće, iako čudesno očuvana.

Bila je to ona vrsta kuće kakve se u ovim našim danima ne sreću baš često. Bila je pravougaona; duga i uzana i visoka, sa staromodnim vencima što su se protezali duž streha i zabata. Delovala je nekako ispijeno, ali to nije imalo nikakve veze sa njenom starošću; bila je takva i onog dana kada je sagrađena - ispijena i jednostavna i snažna, poput ljudi kojima je pružala utočište. Ma koliko ispijena mogla biti, stajala je tako, uredna i kao uglačana, bez ijednog mesta s otpalom bojom, bez ikakvog znaka oštećenja od vremenskih nepogoda i bez i najmanjeg nagoveštaja trošnosti.

Naslonjeno na jedan njezin kraj stajalo je još jedno omanje zdanje, ne veće od kakve šupe, kao kakav tuđ dodatak koji je neko odnekud doneo i postavio ga tu, zaklonivši stražnja vrata na kući. Možda baš vrata, pomisli Luis, što vode u kuhinju. Šupa je bez sumnje služila kao neka vrsta ostave, gde se kačila radna odeća i ostavljale čizme i kaljače; tu se, po svoj prilici, nalazila i klupa sa vedrima za mleko a možda i kakva korpica za sakupljanje jaja. Na vrh šupe uzdizao se oko metar visok sulundar.

Luis se približi kući i obiđe šupu i tu, na jednoj njenoj strani, ugleda poluotškrinuta vrata. Stupivši na basamak i gurnuvši lako vrata, koja se širom otvoriše, on se zgranuto zagleda u unutrašnjost prostorije. U pitanju uopšte nije bila neka obična šupa. Po svemu sudeći, bilo je to mesto gde je Volas živeo.

Plehana peć iz koje je sulundar vodio na krov stajala je u jednom uglu; bila je to stara peć za kuvanje, manja od uobičajenih

starovremenskih sličnih peći. Na njoj su stajali lonče za kafu, tiganj za prženje i još jedna posuda. Okačeno na zid iza peći stajalo je drugo, različito kuhinjsko posuđe. Nasuprot peći, sasvim uza zid, stajao je široki krevet, prekriven prošivenim pokrivačem, ukrašen parčićima raznobojne tkanine, na način koji je predstavljao pravo uživanje za gospe od pre jednog stoleća. U drugom uglu prostorije nalazili su se sto i jedna stolica; iznad stola, okačena o zid, stajala je omanja drvena polica na kojoj je bilo poređano nekoliko tanjira. Na samom stolu stajala je jedna kerozinska lampa, već izandala od duge upotrebe, ali sa staklenim cilindrom savršeno čistim, baš kao da je bio opran i uglačan još koliko tog jutra.

Iz šupe nije bilo ulaza u kuću, a činilo se da ga nikada nije ni bilo. Spoljni daščani zid kuće, na koji se šupa naslanjala, bio je bez ijednog preseka, čineći četvrti zid same šupe.

Prosto neverovatno, pomisli Luis - da uopšte nije bilo vrata što bi iz šupe vodila u kuću, da je Volas uopšte živeo tu, u šupi, pored tolike kuće. Kao da je postojao neki poseban razlog zbog kojeg nije mogao obitavati u samoj kući, mada je, s druge strane, morao ostati u njenoj blizini. Ili je, možda, tako živeo usled neke samonametnute pokore, kao što bi neki srednjovekovni pustinjač živeo u kakvoj šumskoj brvnari ili u pećini u pustinji.

Stajao je, tako, nasred šupe posmatrajući oko sebe, u nadi da će možda pronaći neki ključ koji će mu pomoći da odgonetne taj nesvakidašnji splet okolnosti. Nije bilo ničega, osim gole, tvrde činjenice prisutnosti života, prisutnosti najosnovnijih potreština za život - peći na kojoj se kuvalo i koja je zagrevala prostoriju, kreveta na kome se spavalo, stola na kome se obedovalo, i lampe koja je davala svetlost. Nije bilo čak ni nečeg tako svakidašnjeg kao što su, na primer, još jedan ogrtač ili šešir (mada se, kada je malo promislio, Luis nije mogo setiti da je ikad video Volasa sa šešikom).

Nije, takođe, bilo traga ni časopisima ili novinama, premda se Volas iz šetnje do svog poštanskog sandučeta nikada nije vraćao praznih ruku. Bio je pretplaćen na Njujork Tajms, Volstrit Džornal, Krišćen Sajens Monitor i Vašington Star, kao i na veći broj naučnih publikacija. Ali ovde im nije bilo ni traga, kao ni brojnim knjigama koje je kupovao. Nije, takođe, bilo ni spomena od debelih, tvrdo ukoričenih računskih knjiga.

Možda je, pomisli Luis, ova šupa, iz nekog zagonetnog razloga, predstavljala samo obmanu, mesto pomno uređeno kako bi neki slučajni namernik poverovao da Volas tu odista živi. Možda je, na kraju krajeva, ipak živio u kući. Ukoliko je to stvarno bio slučaj, čemu onda sav taj napor, uostalom ne baš preterano uspešan, da bi se neko uverio u suprotno? Luis se okrenu prema vratima i iziđe iz šupe. Zatim poče obilaziti oko kuće, sve dok ne stiže do verande, na kojoj su se nalazila ulazna vrata u kuću. U podnožju stepenica Luis stade i obazre se unaokolo. Posvuda je vladala tišina. Sunce je već dobro odskočilo, pre podne je bilo na izmaku i dan je postajao sve topliji; ovaj zabačeni krajičak sveta stajao je utihnuo i gotovo dremljiv, iščekujući nailazak žege.

Bacivši pogled na časovnik, Luis shvati da mu je preostalo još oko četrdesetak minuta. Zatim pođe uz stepenice, i prešavši preko verande, nađe se pred ulazom u kuću. Ispruživši ruku, on dohvati kvaku i pokuša da je okrene - ali bez uspeha: kvaka ostade nepokretna, i njegovi stisnuti prsti skliznuše u uzaludnom pokušaju da je pokrene.

Začuden, on pokuša ponovo, ali loptasta kvaka ponovo ostade nepokretna. Činilo se kao da je kvaka bila presvučena nekom čvrstom, glatkom tkaninom, poput tanke skramice leda, niz koju bi prsti skliznuli ne tvoreći nikakav pritisak na ručicu.

On saže glavu, u želji da izbliza osmotri kvaku i proveriti ima li traga ikakvoj tkanini - nije ga bilo. Ručica je izgledala potpuno obično - možda, u izvesnoj meri, suviše obično. Bila je čista, kao da je neko pažljivo uklonio svaki otisak i uglačao je. Nije na njoj bilo ni zrnca prašine, niti ikakvog drugog traga prljavštine.

On pokuša da je zapara noktom, ali prst mu ponovo skliznu ne ostavivši ni najmanji trag za sobom. On onda pređe dlanom preko spoljne površine vrata, ali je i drvo bilo savršeno uglačano. Meka površina dlana ne naiđe ni na najmanji zarez. Dlan mu skliznu niz drvo kao da je bio nauljen, a nije bio čak ni znojav. Nije bilo ni najmanjeg nagoveštaja šta je doprinosilo tolikoj skliskosti vrata.

Luis odstupi od vrata i osmotri drveni zid kuće. Zatim ga opipa: bio je savršeno gladak. On ponovi pokušaj dlanom i noktom, ali ishod ostade isti. Kao da je postojalo nešto što je prekrivalo čitavu kuću, čineći je glatkom i skliskom - do te mere glatkom i skliskom da se

čak ni prašina na njenim zidovima nije mogla zadržati, niti im promena vremena nauditi.

Luis krenu verandom, sve dok ne stiže do jednog prozora, i tek tada, stojeći sučelice prema prozoru, uoči nešto čega ranije nije bio svestan - naime, šta je bilo to što je doprinosilo da čitava kuća deluje čak i ispijenije nego što je stvarno bila. Prozori su bili potpuno crni. Nije bilo zavesa, ni draperija, niti ikakve zasenčenosti: postojali su samo crni pravougaonici, kao prazne oči što zure iz gole lobanje kuće.

On se još više približi prozoru i priljubi lice uz njega, zaklonivši, stavivši ih na slepoočnice, šakama glavu, kako bi uklonio odblesak sunca na prozoru. Čak ni tako nije mogao da pogledom prodre u unutrašnjost prostorije. Oči mu se zariše u pravi okean crnila, ali čudno, u tom crnilu nije bilo ni najmanjeg traga odraza. Nije, čak, mogao da vidi ni sopstveni lik, odražen u oknu. Pred očima mu je stajalo samo crnilo, i ništa više od toga, kao da je sva svetlost koja je do prozora dopirala bila upijena, usisana, i zadržana negde unutra. Svetlost se, ni najmanjim svojim delom, nije odbijala od prozora.

Luis siđe sa verande i ponovo stade obilaziti oko kuće, pažljivo je ispitujući. Svi prozori bili su kao slepi: tamne površine što nisu odražavale nikakvu svetlost. Čitava površina kuće bila je tvrda i glatka.

On udari pesnicom po drvenom zidu, ali činilo mu se kao da mu se šaka spušta na sam kamen. Zatim pregleda kamenitu osnovu na kojoj je kuća bila podignuta, ali i ona je bila glatka i skliska. Između pojedinih delova podnožja mogle su se uočiti male praznine, a i sami kameni komadi od kojih se ono sastojalo kao da su imali neravnu površinu. Kada je rukom prešao preko njih, nikakvih neravnina nije bilo.

Sve neravnine kao da su bile presvučene nečim nevidljivim, taman onoliko koliko je bilo potrebno da se popune sve rupe i sva ispupčenja na kamenu. Bilo je nemoguće ustanoviti šta bi to moglo biti. Kao da nije bila u pitanju nikakva materijalna tvar.

Uspravivši se najzad i pogledavši na časovnik, Luis shvati da mu je preostalo još samo desetak minuta. Bilo je već vreme da se udalji odatle.

On krenu niz brežuljak, prema gustom spletu stabala i granja gde se

nekad nalazio stari voćnjak. Tu se zaustavi i još jednom obazre za sobom: kuća je, sada, izgledala nekako drukčije. Nije više bila tek puko, obično zdanje. Kao da je dobila neku svoju, vlastitu ličnost: posmatrala ga je podrugljivim, iscerenim pogledom, a u njenoj unutrašnjosti kao da je grgotao neki zloslutan smeh, spreman da svakog trenutka grune svom snagom.

Luis se zagnjuri među drveće starog voćnjaka, nastojeći da pronađe put. Nije bilo nikakve staze; trava i korov pod drvećem dobrano su izrasli. Raskriljujući isprepleteno, pognuto granje, on zaobiđe jedno veliko stablo koje je iz korena iščupala neka snažna oluja pre mnogo godina.

Usput bi se povremeno saginjao da ovde i onde pokupi poneku jabuku, smežurane i opore plodove, zagrizavši ih više od jedanput a onda ih odbacujući: nijedna od njih nije bila za jelo, kao da su iz zapuštenog tla povukle neku neotklonjivu gorčinu.

Na najudaljenijoj strani voćnjaka on iznenada naleti na ogradu, i grobove koje je ona uokvirivala. Korov i trava ovde nisu išdžikljali toliko visoko, a po ogradi se videlo da je još koliko nedavno bila popravljana; u podnožju svakog groba, nasuprot trima spomenicima načinjenim od grubo tesanog krečnjaka, stajala su tri žbuna peonije, od kojih je svaki predstavljao veliki, zamršeni splet stabljica što su, neodržavane i međusobno se boreći, rasle godinama.

Zastavši za trenutak pred tim od vremena izubijanim spomenicima, Luis shvati da je naišao na porodično groblje Volasovih.

Trebalo je da tu budu samo dva spomenika. Šta je, dakle, označavao treći?

On pođe oko ograde, do ugnute kapijice, i zađe u ograđen prostor. Stojeći u podnožju grobova, on pročitati natpise na spomenicima. Urezi su bili ćoškasti i grubi, jasno svedočeći da ih je načinila nevešta ruka. Nije bilo pobožnih rečenica niti ikakvih stihova; nije bilo ni izrezbarenih anđela niti jagnjadi, niti sličnih simboličkih figura, prema običajima iz šezdestih godina prošlog veka. Samo imena i datumi.

Na prvom spomeniku stajalo je: Amanda Volas, 1821-1863.

Na drugom: Džededaja Volas, 1816-1866.

A na trećem spomeniku stajalo je...

4.

"Dodajte mi tu olovku, molim vas", iznenada zatraži Luis. Hardvik prestade da valja olovku među dlanovima i pruži mu je.

"Trebali vam i hartije", upita on.

"Da, molim vas", odgovori Luis.

On se nađe nad sto i nešto na brzinu nacrtala.

"Evo", reče, vraćajući list Hardviku.

Hardvik uzdiže obrve.

"Ne vidim baš nikakav smisao u ovome", reče on. "Osim, naravno, u ovoj brojci ispod."

"Brojka osam, položena. Da, znam. Simbol za beskonačnost."

"Ali ostalo?"

"Ne znam", odgovori Luis. "Upravo je tako stajalo na spomeniku. Prepisao sam..."

"I sada ga znate napamet."

"Dabome. Posle tolikog proučavanja."

"Nikad, još, nisam video ništa slično", priznade Hardvik. "Mada, istina, nisam nikakav stručnjak. Posedujem tek skromno znanje o tim stvarima."

"Možete slobodno odahnuti. Nisam sreo nikoga ko bi se umeo u tome razabrati. Ne podseća ni na šta, ne liči, čak ni izbliza, ni na koji jezik, niti na bilo koji poznati natpis. Proverio sam kod ljudi koji se razumeju u te stvari. Nisam pitao samo jednog, već desetak njih. Rekao sam im da sam pismena pronašao na nekoj stenovitoj litici. Siguran sam da je većina njih mislila da sam neka varalica. Znate, jedan od onih koji pokušavaju da dokažu kako su Rimljani, ili Feničani, ili Irci, ili štatijaznamko u prekolumbovska vremena imali svoja naselja u Americi."

Hardvik odloži hartiju na sto.

"Shvatam šta ste mislili", reče on, "kada ste maločas rekli da se mnogo više pitanja može postaviti sada nego kada ste sve ovo započeli. Ne samo pitanje jednog mladog čoveka starog više od stotinu godina već, isto tako, i pitanje one skliske stvari kojom je kuća presvučena, kao i pitanje trećeg groba sa nerazumljivim pismenima."

Rekoste, je li tako, da nikad niste razgovarali sa samim Volasom?"

"On ni sa kim ne razgovara. Osim sa poštarom. Redovno odlazi na svoje dnevne šetnje, noseći uvek pušku sa sobom."

"Ljudi se plaše da mu se obrate?"

"Mislite, zbog puške?"

"Pa, da, čini mi se da sam to imao na umu. Pitam se zbog čega je uvek vuče sa sobom."

Luis zavrte glavom. "Ne znam. Pokušao sam da sve to nekako povežem, i da pronađem razlog zbog čega je uvek nosi sa sobom. Koliko mi je poznato, nikad iz te puške nije ispalo nijedan metak. Ipak, ne verujem da je puška razlog što se svi ustručavaju da razgovaraju s njim. On je anahronizam, preostatak iz jednog drugog doba. Siguran sam, u svakom slučaju, da niko od njega ne zazire. Jednostavno, već suviše dugo tu živi da bi kod nekoga izazivao strah. Suviše su se srodili s njim. Predstavlja deo te okoline, poput kakvog drveta ili stene. Pa ipak, niko se ne oseća sasvim ugodno u njegovom prisustvu. Verujem da bi se većina tamošnjeg sveta, kada bi trebalo da se s njim nađu licem u lice, osećala nelagodno. Jer, on je nešto što oni nisu - nešto veće i, istovremeno, nešto manje od njih samih. Kao da je čovek koji se, nekako, udaljio od vlastite ljudskosti. Pomišljam, čak, da ga se većina suseda u potaji stidi, da ga se stide zbog toga što je, nekako, možda i mimo vlastite volje, zaobišao starenje, kao jednu od nužnosti, ali i prava darovanog celokupnom čovečanstvu. I možda taj potajni stid, delimično bar, doprinosi njihovom ustručavanju da razgovaraju s njim."

"Proveli ste poprilično vremena posmatrajući ga?"

"Jedno vreme to sam činio sam. Sada imam pomoćnike. Prate ga u redovnim smenama. Odabrali smo desetak mesta sa kojih motrimo na njega, i pokrivamo ih dvadeset četiri časa dnevno. Ne postoji ni jedan jedini trenutak, svakog bogovetnog dana, da Volas nije pod budnom prismotrom."

"To vam je, izgleda, postala prava opsesija."

"S razlogom, čini se", odgovori Luis. "Postoji, naime, još jedna stvar."

On se saže i dohvati tašnu, koju je spustio kraj svoje stolice. Otvorivši je, on izvadi čitav svežanj fotografija i pruži ih Hardviku.

"Šta mislite o ovome?" upita on.

Hardvik prihvati fotografije. Odjednom se skameni. Sva rumen

iščeze s njegovog lica. Ruke počeše da mu podrhtavaju i on pažljivo odloži slike na sto ispred sebe. Bacio je pogled samo na onu što je stajala na samom vrhu; druge nije ni pogledao.

Luis ugleda znak pitanja na njegovom licu.

"U grobu", reče on. "U onom iznad kojeg stoji spomenik s onim smešnim pismenima."

5.

Mašina za poruke piskutavo zazvižda, i Enoh Volas odloži svesku u koju je nešto beležio i ustade od stola. Zatim pređe preko sobe i dođe do mašine. Pošto je pritisnuo jedno dugme i pomerio ključ, zviždanje prestade.

Br. 406301 stanici 18327. Putnik u 16097.38. Žitelj Tubana VI. Bez prtljaga. Tečni tank br. 3 Postupak 27. Polazak za stanicu 12892 u 16439.16. Potvrdite.

Enoh baci brz pogled na veliki galaktički hronometar koji je visio na zidu. Imao je na raspolaganju još najmanje tri časa.

On dodirnu jedno dugme, i tanak metalni listić sa ispisanom porukom pojavi se sa strane iz mašine. Ispod listića stajala je kopija, koja odmah sama skliznu u pregradak s arhivskim primercima. Mašina ponovo zagrgota, i tablica časak potom izbledi: čekalo se na odgovor.

Enoh izvuče metalnu tablicu, nataknu je kroz dve rupice na dva mala zavojita vretena, a onda stavi prste na tastaturu i poče da kuca: Br. 406301, poruka primljena. Hitna potvrda. Poruka se pojavi na tablici, i on je ostavi da stoji tamo.

Tuban VI? Da li je neko odande, upita se, već bio ovde? Odluči da, čim posvršava kućne poslove, ode do arhive i proverii.

Ponovo je u pitanju bio tečni tank, a takvi su slučajevi, po pravilu, bili među najmanje zanimljivim. S njima je, takođe, bilo ponajteže zapodenuiti razgovor, budući da je njihov jezički koncept bio gotovo nemoguće savladati. Povrh svega toga, sam način njihovog razmišljanja bio je do te mere različit da je pružao malo osnova za bilo kakvo međusobno opštenje.

Pa ipak, priseti se, to baš nije bilo uvek sasvim tačno. Eto, onaj tank-putnik od pre nekoliko godina, odnekud iz sazvežđa Hidre (ili to behu Hijade?), s kojim je prosedeo svu noć i gotovo propustio da ga na vreme otpošalje dalje, časovima zajedno predući, dok im se razgovor (ako se to uopšte moglo nazvati razgovorom) kotrljao od jedne teme do druge, ispunjavajući ono malo raspoloživog vremena sa podosta osećanja drugarstva, možda čak i bratstva.

On, ili ona, ili to - s tim nijednog časa niste bili načisto - više se nikada nije pojavio. Tako je to uvek bilo, pomisli Enoh; samo ih se veoma mali broj vraćao. Ogromna većina je, jednostavno, tu bila samo u prolazu.

Ali imao ga je, njega nju ili to (ma šta, uostalom, moglo biti), crno na belo, kao što je imao i sve druge među njima, svaku pojedinačnu od tih blagoslovenih duša, zapisane, crno na belo. Obično bi mu prisećanje na susret oduzelo čitav sledeći dan, dok bi, pognut za svojim stolom, sve po redu zapisivao; sve priče koje bi mu ispričali, sve uvide do kojih bi došao u te daleke i lepe i izazovne zemlje (izazovne, jer je bilo toliko toga što nije bio u stanju da razume), i svu toplinu i drugarstvo što su se izlili između njega i tog nakaznog, guravog i ružnog stvorenja sa jednog drugog sveta. U bilo kom trenutku kada bi to poželeo, bilo kog dana, jednostavno je mogao izvući taj dnevnik iz čitavog niza dnevnika i ponovo proživeti čitavu tu noć. Pa ipak, nikada to nije učinio. Čudno je, pomisli on, kako nikada nije bilo vremena, ili se činilo da nikada nema vremena, da prelista te knjige i bar u odlomcima ponovo pročita ono što je zabeležio tokom godina.

On se okrenu od mašine za prenos poruka i dokotrlja tečni tank br.3 od njegovog mesta ispod materijalizatora, a onda ga, podesivši mu položaj, tu učvrsti. Zatim izvuče crevo iz ležišta u zidu i prebaci birač na br. 27. Napunivši tank, on pusti da se crevo vrati u svoje mesto u zidu.

Vrativši se za mašinu, izbrisa tablicu i otposla potvrdu da je sve spremno za doček putnika sa Tubana, primi ponovnu potvrdu o prijemu s drugog kraja, i najzad vrati mašinu u neutralan položaj, ostavivši je isključenu.

Nakon toga se uputi prema polici sa arhivom, koja je stajala odmah kraj njegovog stola, i izvuče jednu ladicu pretrpanu registarskim karticama. Bacivši tek kratak pogled vide da je Tuban VI registrovan sa 22. avgustom 1931. Prešavši ponovo preko sobe dođe do police ispunjene knjigama i čitavim nizom časopisa i novina, koji su ispunjavali sav prostor od poda do tavanice, i pronađe arhivsku knjigu koju je tražio. Uzevši je, ponovo se vrati za sto i sede.

Pronašavši zapis, on odmah ustanovi da je 22. avgust 1931. bio jedan od lakših dana. Priskeo je samo jedan putnik, i to sa Tubana

VI. I mada je zapis tog dana, ispisan njegovim sitnim, nečitkim rukopisom, ispunjavao gotovo čitavu stranicu, posetiocu je posvetio jedva nešto više od jednog pasusa.

Danas je (poče da čita) stigla jedna gromuljica sa Tubana VI. Kažem gromuljica, jer jednostavno ne postoji drugi način da ga opišem. Reč je, naprosto, o grudvici materije, verovatno mesnatog tkiva, i ta grudvica, čini se, neprestano prolazi kroz neku vrstu ritmičkih promena oblika, jer je u jednom trenutku loptasta, da bi potom počela poprimati pljosnato obličje, sve dok, poput kakve palačinke, ne bi ostala da leži spljoštena na dnu tanka. Nakon toga bi ponovo počela da se skuplja, sve dok opet ne bi poprimila oblik lopte. Te se promene odvijaju prilično sporo i bez sumnje u nekom odredjenom ritmu, ali samo u tom smislu što se sledi izvesna zakonitost. Čini se, pri tom, da čitava shema nije vremenski odredjena. Pokušao sam da im, vremenski, odredim ritam, ali nisam uspeo da ustanovim postojanje ikakve pravilnosti. Najkraće razdoblje potrebno da se ispuni ceo ciklus iznosilo je sedam, a najduže osamnaest minuta. Možda bi, nakon dužeg posmatranja, bilo moguće utvrditi tačan vremenski obrazac, ali nisam imao dovoljno vremena za to. Semantički prevodilac nije u tom pogledu bio ni od kakve pomoći, mada mi je ono upućivalo čitav niz oštih zvukova, kao kad se vilice sklapaju, iako nisam uspeo da zapazim nikakve vilice. Kada sam potražio objašnjenje u priručniku za pasimologiju, ustanovio sam da ono samo želi da kaže da je s njim sve u redu, da ne treba da se mučim oko njega i da ga, naprosto, ostavim na miru. Što sam ja, najzad, i učinio.

Na kraju pasusa, sabijena u ono malo prostora što je preostalo, stajala je napomena : videti pod 16. oktobrom 1931.

Volas prelista nekoliko stranica, dok ne stiže do 16. oktobra: bio je to, uoči odmah, jedan od onih dana kada je Ulis bio u inspekciji Stanice.

Razume se, nije se zvao Ulis. U stvari, nije ni imao imena. Među njegovima nije ni bilo potrebe za imenima; postojala je drugačija identifikaciona terminologija, daleko izražajnije od pukih imena. Ali ta terminologija, sam njen koncept, bili su takvi da ih ljudska stvorenja

nisu mogla ni pojmiti, a pogotovo ne njome se koristiti.

"Zvaću te Ulis", priseti se Enoh da mu je rekao tada, kada su se prvi put sreli. "Moram te nekako zvati."

"Zvuči ugodno", odgovorilo je tada to čudno biće (ubrzo je prestalo da deluje čudno). "Ali mogu li upitati zbog čega baš Ulis?"

"To ime nosio je jedan veliki čovek moje rase."

"Milo mi je što si upravo to ime odabrao", reče novokršteno biće.

"Mojim čulima ono zvuči uzvišeno i plemenito, i u opštenju sa tobom, buću srećan da ga nosim. A ja ću tebe zvati Enoh, jer nas dvojica sarađivaćemo još mnogo godina."

I zaista je potrajalo mnogo godina, pomisli Enoh, razgledajući zapis od tog oktobarskog dana od pre više od trideset godina. Bile su to obogaćujuće i lepe godine, u meri u kojoj čovek jedva da bi mogao i zamisliti.

I sve će se to nastaviti, pomisli on, još mnogo više godina no što je dosad minulo - tokom još mnogih stoleća, možda i hiljada godina. A na koncu tih hiljadu godina, šta će o svemu tome on znati?

Na kraju krajeva, pomisli on, samo znanje i nije bilo najvažnije od svega.

Ništa se od svega toga, znao je dobro, neće izgubiti, jer se sada neko sa strane umešao. Pojavili su se posmatrač, ili bar, jedan posmatrač, i pre no što prođe mnogo vremena, oni će, ili on, početi da zatvaraju krug. Šta će učiniti ili kako će se suočiti sa tom pretnjom Volas nije znao, niti će znati sve dok taj trenutak ne dođe. Bilo je to nešto što je, naprosto, bilo predodređeno da se dogodi. Tokom svih ovih godina kao da se upravo za takav trenutak pripremao. Bilo je, čak, pomisli on, razloga da se čovek žali što do toga nije već došlo.

Spomenuo je Ulisu tu opasnost još onog prvog dana kada su se upoznali. Sedeo je na stepenicama što su vodile na verandu, i, misleći na to sada, mogao je savršeno jasno da se seti svega, baš kao da je juče bilo.

6.

Sedeo je na stepeništu ispred kuće: bilo je kasno popodne. Dokono je posmatrao velike bele kišonosne oblake što su se sakupljali iznad reke, s druge strane bregova Ajove. Dan je bio topao i sparano, i nije bilo ni daška ni najmanjeg povetarca. Malo dalje od njega, u prostranom dvorištu, nekoliko sparušenih kokošiju nemirno je čeprkalo - više, činilo se, kretanja radi, nego što su očekivale da će pronaći kakav zalogaj. Zvuk vrapčijih krila, dok su leteli između stajskih zabata i živice što je zagrađivala polje s druge strane puta, bio je oštar i suv, kao da im se perje na krilima ukrutilo od žege.

I sedeo je, eto, tako, pomisli on, zureći u oblake što su donosili kišu, uprkos svem onom poslu koji je valjalo obaviti - trebalo je preorati kukuruzno polje i uneti strnjiku u staju, i pšenicu požnjati i opleviti.

Jer, ma šta da se događalo, pred čovekom je uvek stajao njegov život, i dani koje je trebalo proživeti na najbolji mogući način. Bila je to lekcija, podseti se on, koju je tokom poslednjih nekoliko godina bio prinuđen da u celosti nauči. Ali na neki način, rat se razlikovao od svega ovoga ovde. U ratu ste znali šta će se dogoditi, očekivali ste da se dogodi, i bili spremni kada se ono što ste iščekivali konačno i zbililo; ovo sada nije bio rat. Ovo je bio mir, kojem se na kraju svega vratio. Čovek je u svetu mira imao pravo da očekuje da će odista vladati mir, i da će biti pošteđen svakog nasilja i užasa.

I sada je, evo, bio sam, usamljeniji no što je ikad ranije bio. I upravo je sada, ako ikad, bio pravi trenutak za novi početak; sada je, po svojoj prilici, i morao započeti sve ispočetka. Bez obzira na to da li je trebalo da se to dogodi ovde, na domaćem ognjištu, ili negde drugde, biće to bez sumnje početak ispunjen gorčinom i nespokojem.

Sedeo je tako na stepeništu, položivši šake na kolena, posmatrajući kišonosne oblake, praćene povremenom dalekom grmljavinom, tamo na zapadu. Kiša će verovatno pasti, i zemlji će ona dobro doći - ali moguće je bilo i da se ništa ne dogodi, jer su iznad burnih rečnih dolina vazdušne struje po pravilu ćudljive, i čovek nikada nije bio siguran kuda bi ti oblaci konačno mogli otploviti.

Iznenadnog posetioca nije primetio sve dok ovaj nije stigao do same kapljice. Bio je visok i pomalo nezgrapan, i odeća mu je bila pokrivena prašinom; sudeći prema izgledu, mora da je dolazio izdaleka. Došljak se uspe uz stazu, ali Enoh ostade da sedi, očekujući da mu se stranac približi, posmatrajući ga, ali se ni za pedalj ne pomerivši."

"Dobar dan, gospodine", konačno ga oslovi. "Dan se čini malo pretoplim za šetnju. Ne biste li seli za trenutak i malo predahnuli?"

"Vrlo rado", odgovori stranac. "Da li bih vas, pre toga, mogao zamoliti za koji gutljaj vode?"

Enoh spremno ustade. "Dođite", reče on. "Izvući ćemo sveže vode iz bunara."

On se uputi preko dvorišta do česme što se nalazila malo dalje, u dnu. Zatim otkači veliku limenu kutlaču sa kuke na kojoj je stajala, i dodaje je došljaku. Najzad se prihvati ručice i stade je povlačiti gore-dole.

"Neka malo isteče", reče on. "Potrebno je malo vremena dok ne potekne hladna i sveža."

Voda poljusnu iz cevi, prelivajući se preko drvene oplata koja je prekrivala bunar. Mlaz je bivao sve snažniji što je Enoh duže povlačio ručicu.

"Šta mislite", upita stranac, "da li će pasti kiša?"

"Teško je reći", odgovori Enoh. "Moraćemo malo da pričekamo."

Postojalo je nešto u namerniku što ga je uznemiravalo. Ništa, u stvari, na šta bi se moglo upreti prstom; ali ipak nešto neobično što ga je na neki neodređen način činilo uznemirenim. Pogledavši ga još jednom iskosa, dok je pumpao vodu, pripisa to strančevim ušima koje mu se pri vrhu učiniše previše zašiljenim; međutim, učini mu se odmah da mu je to samo mašta radila, jer kada ga je ponovo pogledao sve kao da je bilo u savršenom redu.

"Čini mi se", reče najzad Enoh, "da je voda sada dovoljno hladna."

Stranac podmetnu kutlaču i sačeka da se napuni do vrha. Zatim je ponudi Enohu, ali ovaj odmahu glavom.

"Pijte najpre vi. Potrebnije vam je nego meni."

Stranac stade pohlepno piti, glasno grgoćući.

"Još jednu?" upita Enoh.

"Ne, hvala", odgovori stranac. "Ukoliko želite, natočiću i jednu za

vas."

Enoh još nekoliko puta povuče ručicu, i kada je kutlača bila puna stranac mu je dodade. Voda je bila prijatno hladna, i Enoh, odjednom shvativši da je i sam vrlo žedan, iskapi je gotovo do samog dna.

Okačivši kutlaču ponovo za kuku, on se obrati došljaku. "Vratimo se i posedimo malo."

Stranac se široko osmehnu. "Pa, ne bi mi baš loše palo", odgovori on. Enoh izvuče veliku crvenu maramu iz džepa i obrisao lice. "Sparina postaje sve jača", primeti on, "baš kao pred kišu."

I dok je još brisao lice maramicom, odjednom shvati šta ga je to u vezi sa ovim strancem uznemirilo. Uprkos njegovom pogužvanom odelu i prašnjavim cipelama, koji su svedočili o dugom pešačenju, stranac se uopšte nije znojio. Delovao je nekako sveže i odmorno, kao da je do maločas dokono leškario pod kakvim prolećnim drvetom.

Enoh vrati maramicu u džep i oni se uputiše do stepenica i sedoške, jedan kraj drugog.

"Mora biti da dolazite izdaleka", upita Enoh, s jedva primetnom primesom radoznalosti.

"Izdaleka, zaista", odvrati stranac. "U ovom času sam odista poprilično daleko od kuće."

"A i dalek put je još pred vama?"

"Ne", odgovori stranac, "čini mi se da sam upravo stigao tamo gde sam naumio."

"Hoćete da kažete..." započe Enoh, ali ne stiže da dovrši rečenicu.

"Tako je", nastavi stranac, "mislim baš na ove stepenice ovde. Tragao sam za jednim čovekom, i mislim da sam ga pronašao u vama. Nisam mu znao ni ime ni gde da ga tražim, ali mi je ipak bilo jasno da ću ga jednog dana pronaći."

"Ali", ponovo će Enoh, vidljivo pometen. "Zbog čega biste baš mene tražili?"

"Tragao sam za čovekom sa mnogim osobinama. Jedna od njih je i radoznalost, koja će ga navoditi da upravi pogled prema zvezdama i zapita se šta one zapravo predstavljaju."

"Da, to zaista jeste nešto što često činim. Često sam noću, spavajući pod vedrim nebom, umotan u ćebad, gledao put neba, posmatrajući zvezde i pitajući se šta one predstavljaju i kako su tamo dospele, i

što je najvažnije, zbog čega su tamo. Čuo sam priče o tome kako je svaka od njih sunce poput našeg, što obasjava Zemlju, ali ne znam baš mnogo o svemu tome. Verujem, čak, da ni ne postoji neko ko baš mnogo zna o svemu tome."

"Ipak, postoje i takvi koji o tome znaju veoma mnogo."

"Vi, možda", dobaci mu Enoh, pomalo podrugljivo, budući da stranac baš nije odavao utisak čoveka koji bi se u bilo šta posebno razumeo.

"Da, ja", odgovori stranac mirno, "premda se moje znanje ni izdaleka ne bi moglo uporediti sa znanjem nekih drugih."

"Ponekad sam se pitao", nastavi Enoh, "da li, možda, ukoliko su zvezde samo sunca poput našeg, i oko njih ne kruže planete, i ne žive li, možda, i na njima ljudi."

Seti se, onda, istog časa, kako je jednom s drugarima sedeo kraj logorske vatre i kako su dokono brbljali, tek da ubiju vreme. I kako su, kada je on izneo pomisao da ljudi možda žive i na planetama što kruže oko drugih zvezda-sunaca, svi na njega skočili i stali mu se rugati, ismevajući ga nedeljama potom, tako da je on odlučio da to više nikad nikome ne pomene. Na kraju krajeva, sve to nije ni bilo naročito važno, budući da ni sam nije u to stvarno verovao; jednostavno to je ostalo dokono ćaskanje kraj logorske vatre.

Sad je to ponovo pomenuo, i to jednom potpunom strancu. Enoh se u sebi zapita zbog čega je to učinio.

"Verujete li stvarno u to?" upita ga stranac.

"Pa, bilo je to tek dokono razmišljanje", odgovori on.

"Ne sasvim dokono", ispravi ga stranac. "Postoje, zaista, druge planete, i drugi ljudi na njima. Ja sam jedan od njih."

"Ali, vi..." uzviknu Enoh, a onda zastade, užasnut.

Jer, strančevo lice odjednom stade da se topi i nestaje, i ispod te obrazine Enohu se ukaza neko drugo lice, nimalo nalik licu ijednog pripadnika ljudskog soja.

U trenutku dok je taj lažni ljudski svlak otpadao s tog tuđeg lica, velika, blistava munja sevnu nebom i snažni tresak groma kao da potrese zemlju, i Enoh začu kako iz daljine kiša naleće, kao da juriša preko bregova.

7.

Tako je sve to započelo, pomisli Enoh, pre gotovo stotinu godina. Puko sanjarenje kraj logorske vatre pretvorilo se u stvarnost, i Zemlja se sada nalazila na galaktičkim kartama, postavši tranzitna stanica za čitavo raznovrsje bića što su putovala između zvezda. Nekada su to bili stranci, ali su odavno prestali da to budu. Zapravo, sam taj pojam, stranci, beše pogrešan. U bilo kom obličju da su se javljali, kakva god da im je bila svrha, uvek su to bila bića poput ljudi. On ponovo skrenu pogled na zapis od 16. oktobra 1931, i brzo ga prelete. Pri samom dnu bilo je zabeleženo sledeće:

Ulis kaže da su Tubanci sa planete VI možda najveći matematičari u čitavoj galaksiji. Po svemu sudeći, razvili su numerički sistem nadmoćan svim postojećim, i naročito koristan u poslovima statistike.

Enoh sklopi knjigu i ostade da ćutke sedi na stolici, pitajući se da li su statističari sa Mizara X poznavali radove Tubanaca. Možda i jesu, pomisli on, budući da su bar neki vidovi matematike kojom su se oni koristili bili krajnje neobični.

On odgurnu arhivsku knjigu u stranu i poče pretraživati po ladici pisaćeg stola, izvukavši najzad svoju kartu - grafikon. Raširivši je pred sobom na stolu, on se zagleda u nju. Kad bi samo mogao biti siguran, pomisli on. Kad bi samo bolje poznao mizarsku statistiku. Tokom poslednjih desetak godina, ili više, proučavao je taj grafikon, stalno iznova proveravajući sve činioce i suprotstavljajući ih mizarskom sistemu, sve vreme nastojeći da ustanovi da li su činioci kojima se služio bili baš oni kojima je trebalo da se služi.

On stisnu šaku u pesnicu i udari njome po stolu. Kad bi samo mogao biti siguran. Kad bi samo mogao da porazgovara sa nekim. Bilo je to, međutim, nešto od čega je zazirao, budući da bi kada bi tako postupio potpuno razgolitio ljudsku rasu.

Jer, on je još bio čovek. Čudno, pomisli on, da je još ljudsko biće, da je, posle čitavog stoleća povezanosti sa svim tim bićima sa brojnih, dalekih zvezda, uprkos svemu, i dalje bio Zemljanin.

Jer, u mnogo pogleda njegove veze sa Zemljom bile su prekinute. Stari Vinslou Grant bio je sada jedino ljudsko biće s kojim je još razgovarao. Susedi su ga se klonili, a drugih nije ni bilo, sem ako se ne računaju oni osmatrači, mada je i njih retko viđao - samo nagoveštaje njihove prisutnosti, samo mesta sa kojih su osmatrali. Samo sa starim Vinslouom Grantom i Meri i drugim bićima-senima koji su povremeno navraćali da podele s njim njegove samotničke časove.

To je bilo sve što mu je preostalo od Zemlje, stari Vinslou i ta bića-seni i ta farma što se pružala oko kuće - ali ne i sama kuća, jer je ona već odavno pripadala onim drugima.

On zatvori oči, nastojeći da se priseti kako je kuća izgledala u onim starim danima. Bila je tu kuhinja, u istoj ovoj prostoriji u kojoj je sada sedeo, sa gvozdenom peći za kuvanje, crnom i zastrašujućom, u jednom uglu, kezeći se svojim ognjenim zubima kroz proreze rešetke. Sasvim uza zid stajao je sto, za kojim su njih troje obedovali; sasvim je jasno mogao osetiti kako je sto izgledao, sa bočicom za sirće i čašom u kojoj su stajale kašike i Lenjom Suzanom sa senfom, renom i čilijem nasred crvenog kockastog stolnjaka koji je prekrivao sto.

Seti se, zatim, jedne zimske večeri kada mu je bilo, po svemu sudeći, tri, najviše četiri godine. Mati je bila zauzeta oko peći, pripravlajući večeru. On je sedeo na podu, nasred kuhinje, igrajući se nekim kockama i osluškujući prigušene urlike vetra koji se zavlacio pod strehe i zabate. Odjednom njegov otac dođe spolja, sa muže u staji, i nalet vetra i kovitlac snega prodreše u prostoriju zajedno s njim. Otac brzo zatvori vrata i vetar i sneg nestadoše, ostavši odsečeni tamo napolju, osuđeni na spoljnu tminu i pustoš noći. Otac stavi vedro s mlekom koje je doneo na sudoperu, i Enoh vide da mu bradu i obrve prekriva sneg, i da mu se svuda oko usta, po bradi i brkovima, nahvatao led.

On za trenutak zaustavi tu sliku u svom sećanju, njih troje kao istorijske figure u kakvoj muzejskoj prostoriji - otac, sa ledom na bradi i brkovima i velikim filcanim čizmama što su mu dopirale do kolena; majka, lica zarumenjenog usled poslovanja oko peći i sa čipkom opervaženom kapicom na glavi, i najzad, on sam, kako sedi na podu i igra se kockama.

Postojala je, međutim, još jedna stvar koje se sećao, možda čak i jasnije no svega drugog. Na stolu je stajala jedna velika lampa, a na zidu iza nje visio je neki kalendar; svetlost lampe padala je kao reflektorski snop na sliku na kalendaru. Slika je prikazivala starog Božić-batu kako se u saonicama vozi kroz šumski krajolik, a sav šumski narod izišao je da ga pozdravi. Veliki, pun mesec blistao je nad drvećem, a tle je bilo prekriveno debelim nanosima snega. I jedan par zečeva sedeo je tu, piljeći razneženo u starog mrazovnjaka, kraj zečeva stajao je jelen, i rakun malo dalje, repa obavijenog oko nogu, a veverica i čikadi, jedno kraj drugog, sedeli su na vidno povijenoj grani. Starac je visoko podigao bič, u znak pozdrava, obrazi su mu bili crveni i osmeh veseo, a jeleni upregnuti u njegove sanke i razdragani i ponosni.

Tokom svih tih godina, na sredokraći devetnaestog veka, Božić-bata je jezdio snegovitim hodnicima vremena, visoko uzdižući svoj bič u veseli pozdrav stovnicima šuma. A zlačana svetlost lampe jezdila je zajedno s njim, osvetljavajući zid i kockasti čaršav na stolu.

Eto kako, pomisli Enoh, neke stvari odole vremenu - uspomene i sećanja i ugodna toplina kuhinje jedne olujne zimske večeri u detinjstvu.

Ali to opstajanje beše samo u duhu i umu, jer ništa drugo nije bilo trajno. Kuhinje sada više nije bilo, niti dnevne sobe sa starovremenskom sofom i stolicom za ljuljanje; ni gostinske sobe, sa njenom uštogljenom otmenošću od brokata i svile, kao ni spavaćih soba za goste na prvom i domaću čeljad na drugom spratu.

Sve to je netragom nestalo, i sve je sada bilo samo jedna jedina soba. Čitav drugi sprat, i svi pregradni zidovi bili su uklonjeni. Čitavu kuću činila je sada samo jedn ogromna prostorija. U jednom njenom delu nalazila se glaktička Stanica, a u drugom životni prostor opslužioca Stanice. Sasvim u uglu nalazio se krevet, do njega peć koja je funkcionisala na principu potpuno stranom Zemljanima, i najzad jedan hladnjak, takođe vanzemaljske izrade. Pored zidova bile su poslagane police i kredenci, natrpani časopisima, knjigama i novinama.

Preostala je samo još jedna stvar iz tih davnih dana, stvar koju Enoh tuđincima koji su postavili Stnaicu nije dopustio da uklone - glomazni stari kamin načinjen od cigala i domaćeg kamena što je stajao

priljubljen uz jedan zid u dnevnoj sobi. Još je bio tu, jedini preostatak iz starih dana, jedina zemaljska stvar, sa velikom, čvornovatom hrastovom gredom koju je njegov otac svojom širokom sekirom izdeljao iz jednog masivnog trupla, a onda uglačao strugom i rendetom. Na gredi iznad kamina i po policama i na stočiću nalazilo se rasuto čitavo raznovrsje predmeta i stvarčica nezemaljskog porekla - za neke od njih, čak, nije bilo ni zemaljskih naziva - postojano sakupljenih tokom godina; bili su to darovi prijateljski naklonjenih putnika. Neki od njih imali su sasvim određenu namenu, dok su neki bili tek ukrasi; bilo je tu i savršeno nekorisnih stvari, jer ih nijedan pripadnik ljudske rase ni na koji način ne bi mogao upotrebiti, pri čemu neke od njih jednostavno nisu funkcionisale na Zemlji; najzad, bilo je tu i stvari o čijoj nameni Enoh nije imao ni najmanjeg pojma, mada ih je uvek primao, pomalo zbunjen, uz brojne, mucave izraze zahvalnosti, od dobronamernih tuđinaca koji su mu ih ljubazno donosili.

Na drugom kraju prostorije, pak, stajao je složen splet aparata, zauzimajući i dobar deo prostora nekadašnjeg drugog sprata: bili su to aparati koji su putnike prebacivali kroz prazninu što se protezala od jedne do druge zvezde.

Pravi saraj, pomisli on, mesto za predah, galaktička raskrsnica.

On ponovo savi kartu-grafikon i vrati je natrag u ladicu stola. Zatim, takođe, odloži arhivsku knjigu, svoj dnevnik, vrativši je na njeno mesto, među ostale, na polici.

Zatim baci pogled na galaktički časovnik što je visio na zidu: bilo je vreme da krene.

Prislonivši stolicu sasvim uz sto, on navuče jaknu koja je bila prebačena preko naslona stolice. Zatim skide pušku sa kuka koje su je pričvršćivale za zid; stavši, potom licem prema zidu, on izgovori samo nekoliko reči. Zid se nečujno rastvori i on zakorači u malenu šupu, sa njenim oskudnim nameštajem. Iza njegovih leđa zid ponovo kliznu na svoje mesto: nije bilo ni najmanjeg nagoveštaja da bi tu moglo biti ičega drugog osim čvrstog zida.

Napolju, kada je izišao iz šupe, bio je prekrasan dan poznog leta. Kroz samo nekoliko sedmica, pomisli on, javiće se prvi znaci jeseni, i vazduh će se ispuniti prohladnim strujanjem. Prve biljke iz familije solidago već su procvale, a koliko još juče primetio je da su i rane

astre, tamo dole kraj stare ograde, već počele da dobijaju svoju uobičajenu boju.

On zađe iza kuće i krenu putem prema reci, zaputivši se dugim poljem prošaranim leskovim žbunovima i mestimično retkim drvećem.

Evo, ovo je Zemlja, pomisli on - planeta stvorena za Čoveka. Ali ne samo za Čoveka, jer ta je planeta bila namenjena i lisici, sovi, lasici, kao i zmiji, i skakavcu, i ribi - svim bujnim životnim vrstama što su se kretale vazduhom, zemljom i vodom. I ne samo onima na njoj začetim, već i onima koje su neke druge zemlje nazivale svojim domom, neke druge planete što su, iako bezbroj svetlosnih godina udaljene, bile u suštini sasvim nalik Zemlji. I Ulisu i Hazarima i svima onima koji bi, ukoliko bi zatrebalo, ili ukoliko bi to poželeli, mogli na ovoj planeti živeti bez ikakvih neugodnosti i bez veštačkih pomagala. Naša su obzorja tako široka, pomisli on, a tako malo od njih vidimo. Čak i u ovom času, dok se plamteće rakete uzdižu sa Kanaverala, razbijajući drevne okove, tako malo o njima sanjarimo.

Žudnja je bila tu, žudnja sve jača i jača, žudnja da celom čovečanstvu saopšti stvari koje je saznao. Ne neke određene stvari, mada je bilo i takvih koje bi čovečanstvo i te kako moglo iskoristiti, već opšte stvari, najšire moguće; ali, iznad svega, osnovnu činjenicu da širom vaseljene postoje inteligentna bića, da Čovek nije sam, i da, ukoliko bi umeo da pronađe put, nikad ne bi morao da bude sam. On se spusti putem preko polja i kraj niza drveća i izbi do jedne izbočene stene na vrhu litice koja je gledala prema reci. Zastade tu za trenutak, kao što je zastajao i mnogo puta ranije, tokom hiljada jutara, i zagleda se put reke što se, srebrnastoplava, veličanstveno valjala šumovitom nizinom.

Stara, drevna vodo, reče on ćutke se obraćajući reci, ti si sve to doživela - kilometarska lica glečera što su došli, postojali i minuli, otpuzavši natrag prema polu, tvrdoglavo sporo, centimetar po centimetar, ostavivši za sobom vode nastale samim njihovim otapanjem i plaveći dolinu plimama kakve ljudsko oko više nikada neće ugledati; mastodonte i sabljaste tigrove i dabrove velike poput medveda što su vršljali ovim prastarim brežuljcima, dok su noći hučale od njihovih urlika i krikova; i tihe, malene horde ljudi što su kaskali šumama, verali se uz litice ili plovili tvojom površinom, okretni

i u šumi i na vodi, slabi telom ali velikih htenja, istrajni na način na koji to još niko nikad nije bio, i potom, pre samo malo vremena, jedan drugi ljudski soj, sa snovima što su ih nosili u svojim lobanjama i surovošću svojih ruku i gotovo užasavajućom izvesnošću o svojoj strahovitosti što su je nosili u svojim srcima. I još mnogo pre toga, jer ovo je kraj drevniji no što to iko i zamišlja, jedna druga vrsta života, i mnogi preobražaji klime, kao i sve one promene kroz koje je sama Zemlja prošla. A šta ti o svemu tome misliš? upita on reku. Jer, tebi pripadaju i uspomene i zamišljanja i vreme, i do sada je već trebalo da imaš odgovor, ili, bar, neke od odgovora.

Kao što je i sam Čovek već mogao imati neke od odgovora da je živio nekoliko miliona godina - kao što bi mogao imati neke od odgovora kroz nekoliko miliona godina, ukoliko ga uopšte bude bilo. A ja bih mogao biti od pomoći, pomisli Enoh. Ne bih mogao da pružim odgovore, ali bih mogao pomoći Čoveku u njegovim nastojanjima da do njih dođe. Mogao bih mu uliti veru i podariti nadu, i mogao bih mu ukazati na svrhu kakvu još nikada ranije nije poznao.

Ali u sebi je znao da se na to nipošto ne bi mogao odvažiti.

Duboko pod njim jedan orao lenjo je kružio iznad široke brazde što ju je reka ostavila za sobom. Vazduh je bio tako prozračan da Enoh pomisli kako bi, kada bi samo malo napregao oči, mogao uočiti svako pojedinačno pero u tim moćnim razmahanim krilima.

Bilo je nečeg gotovo čarobnog u ovom mestu, pomisli on. Pogled što je sezao u nedogled i prozračan vazduh i osećaj izdvojenosti kao da su pokretali svu veličajnost duha. Kao da je ovo mesto bilo nešto sasvim posebno, jedno od onih naročitih mesta kakvo svaki čovek mora sam za sebe potražiti, i smatrati se srećnim ukoliko ga pronađe, jer, bilo je mnogo onih koji su ga tražili, da ga nikad ne nađu. Što je još gore, bilo je čak i takvih koji nikad nisu za njim ni tragali.

Stajao je, tako, na litici i zurio preko reke, posmatrajući lenog orla i talasanje vode i zeleni ćilim krošnji, i njegov se um uzdiže iznad svega toga, put onih drugih mesta, sve dok ga od tih misli ne uhvati vrtoglavica. I sve to nazva svojim domom.

Zatim se lagano okrenu i krenu nazad niz stene i zađe među drveće, sledeći stazu koju je tokom godina utabao.

Za trenutak pomisli da bi mogao sići do podnožja brega, da pogleda bokor rumenih gospinih papučica, da se uveri kako napreduju, da pokuša da zamisli svu lepotu koja će biti sva njegova ponovo sledećeg juna; odluči, međutim, da to ne bi imalo nikakvog smisla, pošto su bile dobro skrivene na jednom usamljenom mestu, gde im ništa nije moglo nauditi. Pre stotinak godina cvetale su na svim ovim padinama, i u velikim naramcima ih je donosio kući; majka bi ih onda stavljala u veliki mrki krčag, i dan ili dva čitava kuća bila je ispunjena njihovim opojnim, bogatim mirisom. Sada ih je, međutim, bilo teško naći. Izgazila su ih stada što su tuda pasla, i lovci na poljsko cveće konačno su očistili brda od njih.

Nekog drugog dana, reče on samom sebi, nekog dana pre no što prispeju prvi mrazevi, otići će da ih obiđe i da se ponovo prepusti uživanju u pomisli da će u proleće opet biti tu.

On za trenutak zastade, posmatrajući jednu vevericu koja je veselo skakutala na hrastovom drvetu. Zatim čučnu, prateći pogledom jednog puža koji mu se se našao na putu. Potom ponovo zastade kod jednog ogromnog drveta, posmatrajući mrežu od mahovine koja se isplela na njegovom stablu. Za sve to vreme osluškivao je tihi poj neke ptičice, koji je dopirao čas s jednog čas s drugog drveta.

Zatim nastavi svojim putem sve dok ne iziđe iz šume, i potom ivicom polja, dok ne stiže do izvora koji je žuborio niz padinu.

Kraj izvora je sedelo neko žensko čeljade, i on u njemu odmah prepoznade Lusi Fišer, gluvonemu kćer Henka Fišera, koji je živeo dole u nizini, pored reke.

On zastade, i dok ju je posmatrao pomisli koliko je u njoj bilo ljupkosti i lepote, prirodne ljupkosti i lepote jednog priprostog i samotnog čeljadeta.

Sedela je kraj izvora, visoko uzdigavši jednu ruku; na vrhovima dugih i osetljivih prstiju stajalo joj je nešto što se presijavalo u bezbroj boja. Glava joj je takođe bila uzdignuta, u očima joj je blistao oštar, usredsređen pogled, telo joj je bilo uspravno i vitko, i samo odajući taj gotovo zbunjujući stav tihe usredsređenosti.

Enoh lagano krenu prema njoj i zaustavi se tik iza njenih leđa, i tek tada razabra da je ono što se na njenim prstima presijavalo u svim bojama bio leptir, jedan od onih zlatnocrvenih leptirova što su se pojavljivali krajem leta. Jedno od leptirovih krila stajalo je ravno i

uspravljeno, ali je drugo bilo povijeno i kao malo zgužvano, izgubivši nešto od praha što davaše sjaj njegovim bojama.

U stvari, tek tada primeti, nije držala leptira. Stajao joj je na vrhu jednog prsta, povremeno mašući zdravim krilom kako bi održao ravnotežu.

Bio sam očigledno u zabludi, pomisli on, kadasam maločas pomislio da mu je drugo krilce povređeno; jer, sada je sasvim lepo mogao videti da je samo, na neki način, bilo savijeno i pomalo iskrivljeno. Sada se, pred njegovim očima, postepeno ispravljalo i prah je (ukoliko ga, uopšte, maločas nije bilo) ponovo bio tu; koji časak potom, drugo krilce sasvim se izravna s prvim.

On načini korak-dva i stade pred devojkju, tako da ga je sada mogla videti; na njenom licu se ne ukaza ni tračak iznenađenja. Bilo je to, znao je, potpuno prirodno, budući da se već morala navići na to - da joj se neko približi s leđa i odjednom se ukaže pred njom.

Oči su joj blistale i na njenom se licu, pomisli on, mogao uočiti neki gotovo svetački izgled, kao da je upravo doživela punu duševnu ekstazu. I on ponovo zateče sebe kako se pita, kao i svaki put kada bi je ugledao, kako joj je morao izgledati svet u kome je živela, svet dvostruke tišine, odsečena od svih drugih. Možda ne baš sasvim odsečena, ali lišena onog slobodnog protoka misli i reči na koji je čovek sticao pravo samim svojim rođenjem.

Bilo je, znao je, nekoliko pokušaja da je smeste u državnu školu za gluvoneme, ali se svaki takav pokušaj završavao potpunim neuspehom. Jednom je pobegla i danima lutala dok je nisu pronašli i vratili kući. Drugom, opet, prilikom, stupila je u neku vrstu štrajka neposlušnosti, odbijajući da sarađuje u svakom pokušaju da je nečemu nauče.

Dok je, tako, posmatrao kako sedi ovde sa leptirom, Enohu se učini da je spoznao razlog tome. Ona je imala, mislio je, svoj svet, svoj vlastiti svet, svet na koji se navikla, u kome se savršeno snalazila. U tom svom svetu nije bila bogalj, kao što bi bez sumnje bila da su je gurnuli, makar samo delimično, u taj normalni ljudski svet.

Jer, šta bi joj značili govor rukama ili veština čitanja s usana - ukoliko bi joj, za uzvrat, oduzeli ono neobično unutrašnje spokojstvo duha?

Bila je biće šuma i bregova, prolećnog cvetanja i jesenje seobe ptica. Poznavala je sve to i živela sa svim tim i bila, na neki čudan način,

naročit deo svega toga. Bila je biće što je, potpuno izdvojeno, živelo u jednom starom i izgubljenom prostoru prirodnog sveta. Živela je u prostoru koji je Čovek, veoma davno, napustio - ako je uopšte ikada u njemu stvarno i obitavao.

I tako je tu sedela, sa raskošnim zlatnocrvenim leptirom na vrhovima prstiju, sa izrazom usredsređenosti i iščekivanja, i možda, osećanjem postignuća što joj je blistalo u očima. Bila je živa, pomisli Enoh, kao što nijedno živo biće koje je poznavao nije to bilo.

Leptir raširi krila i odleprša s njenih prstiju, sve se više udaljujući, nezainteresovan za bilo šta i bez straha, sve dalje, preko divlje trave i bujnog poljskog cveća.

Ona nastavi da se ogleda za njim sve dok mu se ne izgubi svaki trag, negde pri vrhu brda ka kome se staro polje uspinjalo, a onda se okrenu prema Enohu. Nasmehivši se, načini nekoliko razdraganih pokreta rukama, podražavajući lepršanje zlatnocrvenih krilaca, ali u tim je pokretima bilo još nečeg - osećanja sreće i radosti življenja, kao da je želela da kaže kako je svet divan.

Kada bih je samo, pomisli Enh, mogao naučiti pasimologiji svojih galaktičkih prijatelja - tada bismo, nas dvoje, bili u mogućnosti da razgovaramo gotovo isto toliko uspešno koliko i pomoću reči što su ih oblikovale ljudske glasnice. Uz malo vremena, pomisli on, možda to i ne bi bilo tako neizvodljivo, budući da je u galaktičkom znakovnom govoru postojao prirodan i ločigan proces koji se, od trenutka kada bi se shvatilo njegovo suštinsko načelo, gotovo instiktivno sledio.

Širom ove planete takođe su, u davnim vremenima, postojali znakovni jezici, ali nijedan od njih nije bio do te mere razvijen kao onaj kojim su se služili prastanovnici Severne Amerike, tako da se jedan Ameroindijanac, bez obzira na to kojim se jezikom govorilo u njegovom plemenu, mogao nesmetano sporazumevati sa pripadnicima brojnih drugih plemena, bez ikakve bojazni da neće biti shvaćen.

Čak i tako, znakovni jezik Indijanaca predstavljao je tek štaku koja je čoveku omogućavala da ćopa, kada već nije mogao da trči. Nasuprot tome, taj galaktički jezik bio je istinski jezik, prilagodljiv brojnim, i različitim sredstvima i metodima izražavanja. Razvijao se tokom milenijuma, i brojne rase davale su mu svoj doprinos; tokom

brojnih vekova bio je doterivan, preobražavan i glačan sve dok, konačno, nije izrastao u alatku za međusobno sporazumevanje što je počivala na vlastitim, samostalnim načelima.

A takva jedna alatka odista je bila neophodna, jer je galaksija bila poput istinskog Vavilona. Čak ni ta galaktička nauka, pasimologija, nije bila u stanju da prebrodi sve prepreke, niti da obezbedi, u izvesnim slučajevima, ni osnovni potrebni minimum za sporazumevanje. Ne samo što je bilo na milione različitih jezika, već su postojali i oni drugi jezici što se nisu temeljili na zvukovnim načelima, budući da pojedine rase, jednostavno, nisu ni bile sposobne da proizvode zvuke. Pri svemu tome, ponekad bi se čak i sam zvuk pokazao nedostatnim, jer bilo je rasa koje su se međusobno sporazumevale pomoću ultrazvukova, koje druge, opet, jednostavno, nisu mogle ni čuti. Postojala je, razume se, i telepatija, ali na svaku rasu koja se njome mogla koristiti dolazilo je hiljade drugih kojima su za takvu vrstu opštenja nedostajale najosnovnije pretpostavke. Postojale su, bez sumnje, mnoge koje su se sasvim dobro snalazile sa jezikom znakova, ali isto tako, i mnoge koje su mogle opštiti samo putem pismena ili piktografskih sistema, pri čemu je, opet, bilo čak i takvih kojima su biohemijske tablice bile ugrađene u sama tela. Bila je tu i ona rasa, bez čula vida i sluha, i bez moći govora, s tajanstvenih zvezda sa samog ruba galaksije, koja se služila možda najsloženijim od svih galaktičkih jezika - šifrovanim signalima kojima su izvirali negde duboko iz samih njihovih nervnih sistema.

Enoh je svoj sadašnji posao obavljao već skoro čitavo jedno stoleće, ali je čak i pod takvim okolnostima pomisli on, čak i uz pomoć univerzalnog znakovnog jezika i semantičkog prevodioca, koji je predstavljao jedva nešto više od neugledne (mada, vrlo složene) mehaničke sprave, često bio stavljan na ozbiljne muke dok ne bi uspeo da konačno shvati šta su neki od njegovih gostiju želeli da mu saopšte.

Lusi Fišer dohvati lonče što je stajalo kraj nje - lonče načinjeno od izukršanih traka brezove kore - i zahvati vode iz izvora. Zatim pruži lonče Enohu, koji joj pristupi još bliže i prihvati ga, klekavši kraj nje, i stade piti. Voda, međutim, stade isticati kroz šupljine na lončetu i teći mu niz ruku, kvaseći mu rukav košulje i jakne.

On ispi vodu do kraja i vrati joj lonče. Prihvativši ga jednom rukom, ona ispruži drugu ruku i dodirnu mu čelo, obrisavši ga nežnim dodirom prstiju, pokretom koji je, po svemu, u njenim očima mogao značiti i blagoslov.

On joj se ne obrati nijednom rečju. Još je davno prestao da joj govori, pomišljajući da bi pokreti njegovih usana, proizvedeći zvuke koje ona nije mogla čuti, mogli na nju zbunjujuće delovati.

Umesto toga, on ispruži ruku i svoj široki dlan priloni uz njen obraz, ostavivši ga tu nekoliko trenutaka kao da želi da je sasvim uveri u svoju naklonost. Zatim se uspravi i ostade tako zagledan dole u nju, i za časak njihove se oči susretoše, duboko zaronivši jedne u druge, i on se potom okrenu.

Enoh prekorači potočić što se izliva iz izvora, i uputi se stazom što je od oboda šume vodila preko polja, i dalje prema obronku. Na pola puta, na kosini, on zastade i osvrnu se, i vide da i ona njega posmatra. Enoh podiže ruku i mahnu joj u znak oprostaja, i ona mu spremno uzvratila istim pokretom.

Priseti se da je, prošlo dvanaest, a možda i više godina otkako ju je prvi put sreo, kao čarobnog devojčurka od otprilike deset godina, divlje stvorenjce što je nesputano tumaralo šumama. Sprijateljili su se, seti se sada, tek mnogo kasnije, iako ju je viđao često, dok je lutala okolnim brežuljcima i dolinom, kao da ih je smatrala svojim igralištem - što su oni, naravno, i bili.

Tokom godina posmatrao ju je kako odrasta, srećući je često prilikom svojih svakodnevnih šetnji, i između njih dvoje postepeno se uspostavilo razumevanje samotnih i izgnanih, ali istovremeno, razumevanje utemeljeno i na nečem višem od toga - na činjenici da je svako od njih imao svoj vlastiti svet, svetove što su im pružali uvid u stvari koje su drugima tek retko bile dostupne. Nijedno od njih, pomisli Enoh, nikada nije učinilo nikakav pokušaj da u taj svoj lični svet posveti ono drugo; međutim, sama činjenica da su tim svetovima raspolagali stvarala je, u svesti i nje i njega, čvrstu osnovu za istinsko prijateljstvo.

A onda se priseti onog dana kad ju je zatekao na mestu gde su cvetale rumene gospine papučice, kako kleči i posmatra ih, ne ni pokušavajući da ih ubere, i kako se on zaustavio pored nje, srećan što ih samo posmatra, shvativši da njih dvoje, ona i on, već u samom

pogledu na divne cvetove, nalaze radost i lepotu što su daleko premašivali svaku potrebu za posedovanjem.

Stigavši na vrh padine, on krenu dole putem obraslim travom i korovom, što je vodio do mesta gde se nalazilo njegovo poštansko sanduče.

Međutim, nipošto se nije pravario tamo pored izvora, ma koliko stvari izgledale kada ih je поближе osmotrio. Leptirovo krilce zaista je bilo izvrnuto, i slomljeno, i bezbojno jer je prah bio skinut s njega. Taj je leptir za trenutak zaista bio obogaljen, a časak potom, zdrav i čio odlepršao je dalje u divotan božji svet.

8.

Vinslou Grant stizao je na vreme.

Dospevši do poštanskog sandučeta, Enoh ugleda oblak prašine što se uzdizao za starim kolima dok su se mučno pela padinom. Bilo je puno prašine ove godine, pomisli on, stojeći kraj poštanskog sandučeta. Kiša je retko padala, i plodovi zemlje ozbiljno su trpeli zbog toga. Mada, iskreno govoreći, sada je u ovim krajevima retko ko uopšte nešto sejao. Nekada je, međutim, ovde bilo puno prijatnih farmi, rasutih unaokolo, čak i pored puta, sa crvenim stajama i belim kućicama. Većina je sada bila napuštena: kućice više nisu bile bele, niti staje crvene; stajale su posivele, izubijane od vremena, sa otpalom bojom i ulegnutim slemenjačama, i bez ljudi.

Još koji trenutak i stići će i Vinslou, i Enoh sede da ga sačeka. Moguće je da će se pismonoša prethodno zaustaviti kod sandučeta Fišerovih, tu, odmah iza okuke, mada je Fišerovima, po pravilu, pošta retko dolazila, i to samo reklamne pošiljke i slično đubre što su ga upućivali svim vlasnicima poštanskih fahova, bez razlike. Fišerovi, očito, nisu za to preterano marili, jer bi ponekad prošlo i po nekoliko dana pre no što bi neko došao da pokupi poštu. Da nije bilo Lusi, možda je, zapravo, nikad ne bi ni podizali; uglavnom je ona bila ta koja bi se toga setila.

Fišerovi su, odista, pomisli Enoh, bili izrazito lenj soj ljudi. Kuća u kojoj su živeli, kao i sve okolne pomoćne zgrade, samo što im se nisu srušile na glavu; obrađivali su i jedno zapušteno, dronjavo kukuruzno polje, koje je najčešće ostajalo poplavljeno posle redovnog izlivanja reke. Povremeno bi nakosili nešto sena u jednom lugu u nizini; imali su i par konja kojima su se sve kosti mogle prebrojati, nekoliko mršavih krava i nešto peradi. Imali su i neku starudiju od kola, kao i jednu pecaru sakrivenu negde na dnu reke; lovili su i pecali i postavljali zamke, i sve u svemu, bili potpuno neuhvatljiviji. Mada, kada se sve sabere, nisu bili loši susedi. Gledali su, po pravilu, svoja posla i nikada nikome nisu dosađivali - osim kada bi, povremeno, nagnuli u jatima, deleći svud unaokolo po komšiluku knjižice i letke neke opskurne fundamentalističke sekte u

koju se Mama Fišer učlanila pre nekoliko godina, prilikom nekog skupa pod šatrama u blizini Milvila.

Vinslou, međutim, nije zastao kod sandučeta Fišerovih, i ubrzo stiže kolima koja su gotovo prokuvala, pojavivši se iza okuke obavijen oblakom prašine. On konačno zaustavi brektavu mašinu i isključi je. "Neka se malo ohladi", reče on.

Motor stade da pucketa, odajući višak toplote.

"Danas si prilično poranio", primeti Enoh.

"Za većinu u okolini danas nije bilo nikakve pošte", odvrati Vinslou. "Samo sam protutnjao pored njihovih sandučića."

Potom se zagnjuri u torbu što je ležala na zadnjem sedištu i izvuče svežanj uvezan kanapom - Enohovo sledovanje sastavljeno od nekoliko dnevnih novina i dva časopisa.

"Stiže ti puno ovakvih stvari", reči Vinslou, "ali pisma gotovo da i ne dobijaš."

"Nema više nikoga", odgovori Enoh, "ko bi poželeo da mi napiše neku reč."

"Ali", nastavi Vinslou, "danas ti je stiglo i jedno pismo."

Enoh pogleda, ne mogavši da prikrije iznenađenost, i vide krajičak koverta što je virio između novina.

"Lično pismo", dodade Vinslou, gotovo cokćući usnama. "Ne neki tamo oglasi. Ili poslovno pismo."

Enoh stavi svežanj ispod miške, pored puške.

"Po svoj prilici, ništa značajno", reče on.

"Po svoj prilici", složi se Vinslou, lukavo zatreptavši.

Zatim izvuče lulu i duvankesu iz džepa i započe lagano puniti lulu. Motor na kolima i dalje je pucketao i pušio se. Sunce je žestoko peklo s neba na kojem nije bilo ni najmanjeg oblačka. Trava i šiblje kraj puta bili su prekriveni prašinom, odajući neki oštar miris.

"Čujem da se vratio onaj momak što jurca za ginsengom", ponovo će Vinslou, kao tek razgovora radi, ali nesposoban da prikrije zaverenički ton. "Bio je odsutan tri, četiri dana."

"Možda je bio otišao da proda ono što je dosad nakupio."

"Ako već mene pitaš", nastavi pismonoša, "ja ne verujem da on uopšte skuplja to korenje. On je ovde zbog nečeg drugog."

"Muva se ovuda", potvrdi Enoh, "već poduže."

"Pre svega", nastavi Vinslou, "retko ko danas uopšte kupuje seng, a i

jedva da se još može naći, čak i kada bi bilo zainteresovanih. Nekada, pre dosta godina, bilo je puno kupaca. Kinezi su ga, čini mi se, upotrebljavali kao neku vrstu leka. Ali danas sa Kinom više uopšte ne trgujemo. Sećam se da smo ga, kada sam bio dečak, i sami brali. Čak ni tada ga nije bilo lako pronaći. Mogao si jurcati čitavog dana i naći samo nekoliko korenčića."

On se zavalio dublje u sedište i dostojanstveno otpuhnu nekoliko dimova.

"Čudna stvar", reče najzad.

"Nikada još nisam sreo tog čoveka", primeti Enoh.

"Tumara šumama", objasni Vinslou. "Sakuplja i razne druge biljke. Ja mislim da je on neka vrsta vrača. Skuplja sve te stvari zbog čaranja. Dosta vremena provodi sa Fišerovima, pijući s njima onu njihovu rakiju. O vradžbinama se u poslednje vreme više mnogo ne govori, ali ja i dalje mislim da tu ima nečega. Postoji puno stvari koje nauka ne ume da objasni. Uzmi, na primer, onu Fišerovu devojkicu, onu šašavu; u stanju je da te očas oslobodi bradavica."

"Da, čuo sam", potvrdi Enoh.

I više od toga, pomisli on. Može i da izleči leptira.

Vinslou se odjednom nađe.

"Gotovo da zaboravim", reče on. "Imam ovde još nešto za tebe."

On dohvati s poda nešto uvijeno u smeđu hartiju i pruži paketić Enohu.

"Ovo nije došlo poštom", objasni on. "To je nešto što sam ja sam napravio za tebe."

"Oh, hvala ti", odvrati Enoh, uzimajući paketić.

"Hajde", reče Vinslou, "otvori ga."

Enoh je trenutak oklevao.

"Ma, hajde", reče Vinslou, "nemoj se stideti."

Enoh pocepa hartiju, i pred očima mu se ukaza jedna figura, izrezbarena u drvetu. Bio je to, prepoznatljiv na prvi pogled, on sam. Figura je bila načinjena od plavičastog, medno obojenog drveta, i dugačka oko dvadeset centimetara. Pod sunčevim zracima presijavala se poput zlatnog kristala. Figura ga je predstavljala u hodu, sa puškom zavučenom pod mišku; očigledno, duvao je vetar, jer mu se kosa blago vijorila, a i jakna i pantalone bili su namreškani usled vetra.

Enoh duboko udahnu vazduh, a onda zastade zureći u figuru.

"Vinse", progovori on najzad, "ovo je nešto najljepše što sam ikad u životu video."

"Načinio sam je", objasni poštar, "od onog komada drveta što si mi ga poklonio prošle zime. Najbolji komad drveta za rezanje koji sam ikad imao u rukama. Tvrdo, i gotovo bez ijednog čvora. Nema opasnosti da će pući li se rascepiti, ili da će se neka iverka sama od sebe razdvojiti. Kad napraviš neki zarez, onda je to tačno na mestu na kojem si želeo, i ostaje trajno na mestu na kojem si ga načinio. Dok ga režeš, kao da se samo glača. Samo ga posle još malo doteraš, i to je sve."

"Ne znaš", reče Enoh, "koliko mi ova figura mnogo znači."

"Tokom svih ovih godina", podseti ga poštar, "poklonio si mi strašno mnogo zgodnih drvenih trupaca. Najrazličitije vrste drveta, kakve ponekad niko nikad ranije nije video. I sva su bila od najbolje građe i izvanredno lepa. Pa, mislio sam, vreme je da nešto i za tebe načinim."

"I ti si za mene puno činio", usprotivi se Enoh. "Vučeš sve ove stvari za mene čak iz grada."

"Dopadaš mi se, prijatelju", odgovori Vinslou. "Ne znam ni ko si ni šta si, niti nameravam da te to pitam, ali znaš, veoma mi se dopadaš."

"Voleo bih kada bih ti mogao reći i ko sam i šta sam", tiho odgovori Enoh.

"Pa", primeti Vinslou, zasevši ponovo za volan svojih kola, "mislim da nije ni važno ko je i šta je bilo ko od nas, sve dok nam je prijatno jednom s drugim. Kad bi i čitave države bile u stanju da prihvate pouke što im ih mogu dati male zajednice poput naše - pouku o tome kako skladno živeti zajedno - svet bi bio mnogo lepše mesto za život no što jeste."

Enoh ozbiljno klimnu. "Ne čini se preterano privlačnim, zar ne?"

"U to možeš biti siguran", odgovori pismonoša, već paleći kola.

Enoh ostade da stoji, posmatrajući kola što su se udaljavala niz padinu podižući za sobom oblake prašine.

Potom se ponovo zagleda u drvenu figuru sa vlastitim likom.

Činilo se kao da drvena figura korača vrhovima brda, izložena punoj silini vetra i malo povijena pod njegovim udarima.

Zbog čega? upita se on. Šta je to pismonoša video u njemu što ga je navelo da ga prikaže kako korača u susret buri?

9.

On pažljivo odloži pušku i svežanj novina na jedan busen prašnjave trave i pomno ponovo uvi statuetu u komad hartije. Postaviće je, odluči on, ili na gredu iznad kamina, ili možda, još bolje na stočić za kafu što se nalazio kraj njegove omiljene naslonjače u uglu, pored radnog stola. Želeo je da je postavi negde, priznade sam sebi pomalo pometen, gde će mu uvek biti pri ruci, gde bi je mogao posmatrati i dohvatiti kada bi god to poželeo. I unapred poče uživati u dubokom, prijatnom i sveprožimajućem zadovoljstvu što će mu ga uvek donositi pismonošin neočekivani dar.

Nije to bilo stoga, pomisli on, što je tek retko dobijao poklone. U stvari, jedva da bi prošla koja sedmica a da mu neko od onih tuđinskih putnika što su prolazili kroz Stanicu ne bi štogod darivao. Kuća je već bila pretrpana raznim predmetima, a i nekoliko polica dole u podrumu bilo je načičkano stvarčicama koje su mu poklonili. Možda je pravi razlog njegovom sadašnjem osećanju, pomisli on, bio upravo u tome što je to bio poklon jednog Zemljanina, nekog od njegove vlastite vrste.

On ćušnu statuetu umotan u hartiju pod mišku, ponovo dohvati pušku i svežanj novina, i krenu natrag putem prema kući, sledeći žbunjem obraslu stazu koja je nekada predstavljala kolski put kojim se stizalo do farme.

Busenje debele trave izraslo je između starih brazda što su ih nekad usekli točkovi teretnih kola, toliko duboko svojim gvozdenim obručima prodirući u ilovču da su još i sada predstavljali tek pruge nabijene zemlje na kojoj čak ni korov, sve do današnjeg dana, nije uspeo da izdžiklja. Ali s obe strane puta, kao da su se šunjali poljem od oboda šume, rasli su ogromni busenovi trave što su povremeno premašivali i visinu čoveka, tako da se prolazniku činilo kao da korača sred ogromnog zelenog tunela.

Na pojedinim mestima, potpuno neočekivano - možda usled kakvoće tla ili ćudljivošću prirode - zid travuljine odjednom bi nestajao, i tu je, sa vrha obronka, pucao pogled daleko preko doline i prema reci.

I baš sa jednog od takvih mesta Enoh ugleda odblesak nečega

između skupine drveća na ivici starog polja, ne suviše daleko od izvora kraj kojeg je zatekao Lusi.

Ugledavši odblesak on se namršti, i ostade tako ćutke stojeći na stazi, očekujući da ga ponovo uhvati. Ali ništa se ne dogodi.

Bio je to, znao je, neki od onih osmatrača, koji je uz pomoć dogleda motrio na Stanicu. Odblesak koji je ugledao poticao je od sunca, čiji su zraci pod odgovarajućim uglom pali na staklo.

Ko su bili ti ljudi? upita se on. I zbog čega su motrili? Ima već dosta vremena kako su se pojavili, ali začudo, samo su motrili. Nijedan od njih nije ni pokušao da mu se približi, mada bi to, bilo mu je jasno, moglo biti i jednostavno i sasvim prirodno izvesti. Ukoliko su - ma ko bili - želeli da porazgovaraju s njim, moglo se uvek urediti da se, tobož slučajno, sretnu s njim tokom njegovih jutarnjih šetnji.

Po svemu sudeći, sve do sada nisu ispoljili nikakvu nameru da mu pristupe.

Pa šta su onda, upita se on, imali na umu? Možda su, jednostavno, želeli da ga nadgledaju. U tom slučaju, pomisli on sa primesom suvog humora, mogli su se lako upoznati sa njegovim navikama i načinom življenja još tokom prvih desetak dana svog motrenja.

Ili su, možda, čekali da se dogodi nešto što bi im pružilo ključ za razumevanje njegovih postupaka. Međutim, u tom ih je pravcu moglo čekati samo potpuno razočarenje. Mogli su motriti još hiljadu godina, i ne uhvatiti ni najmanji nagoveštaj onoga što se zaista dešavalo.

On se okrenu i nastavi da gegucavo korača putem što se sve više uzdizao, zabrinut i zbunjen ponašanjem osmatrača.

Možda, pomisli on zatim, nisu ispoljili nameru da mu pristupe zbog izvesnih priča što su ih, moguće je, čuli o njemu. Priča sa kojima niko, čak ni Vinslou, ne bi bio spreman da ga upozna. Kakve su to priče, upita se on, sada ljudi iz okoline mogli o njemu ispredati - sigurno, poput onih tajnovitih narodskih predanja što se, uzdržana daha, s večeri pripovedaju po ćoškovima soba.

Uprkos tome, pomisli, što on za te priče nije znao, gotovo je izvesno da su postojale. Isto je tako izvesno bilo da osmatrači nisu dosad učinili nikakav pokušaj da mu se približe. Pa, sve dotle dok to ne pokušaju, on će biti savršeno bezbedan. Sve dotle dok se ne budu počela postavljati pitanja, neće biti ni potrebe da se daju odgovori.

Da li ste vi, zaista, upitali bi, onaj isti Enoh Volas koji je 1861. krenuo

da se bori pod zastavom Ejba Linkolna? Ali odgovor na to pitanje nije se mogao dati, jer je postajao samo jedan. Tako je, morao bi da odgovori, ja sam taj isti čovek.

Od svih pitanja koja bi mu mogli postaviti, bilo je to jedino na koje bi im mogao pružiti do kraja iskren odgovor. Na sva ostala morao bi odgovarati ćutanjem, ili okolišeći.

Upitali bi ga, bez sumnje, kako to da nije ostario - kako se dogodilo da jedino on ostane mlad, dok celokupno čovečanstvo stari. A on im ne bi mogao odgovoriti da je to zbog Stanice, i da, dok je u njoj, ne stari uopšte, da stari jedino dok je na svojim svakodnevnim jutarnjim šetnjama, po jedan čas dnevno, da možda ostari još po koji sat dnevno čeprkajući po svom vrtu, da je, čak, umeo da namerno ostari i po petnaestak minuta, sedeći na stepenicama ispred svoje kuće i uživajući u kakvom divnom zalasku sunc. Ali i to da bi, čim bi ponovo ušao u kuću, proces starenja bivao u celosti zaustavljen.

Sve to im ne bi mogao reći. Bilo je, takođe, još mnogo drugih stvari o kojima im ne bi mogao govoriti. Možda će, pomisli on, zaista doći trenutak - kada će morati da izbegava sva ta pitanja i da se sasvim povuče od sveta, ostavši trajno između četiri zida svoje Stanice.

Takav razvoj okolnosti ne bi ga pogodio fizički, jer bi bio u stanju da živi unutar Stanice bez ikakvih neugodnosti. Ne bi mu bilo potrebno ništa spolja, jer bi ga tuđinci snabdevali svime što bi mu bilo neophodno da sasvim lepo živi. Ponekad je, istina, nabavljao nešto ljudske hrane, koju mu je Vinslou kupovao i donosio iz varoši, ali samo stoga što je osećao neodoljivu želju za plodovima svoje rodne planete, naročito za onom jednostavnom hranom u kojoj je toliko uživao u svom detinjstvu i tokom zajedničkih odlazaka na duže izlete.

Međutim, reče on u sebi, čak bi mu i takva hrana, zahvaljujući procesu duplikovanja, mogla biti isporučivana u željenim količinama. Parče slanine i tuce jaja uvek je mogao poslati na neku drugu Stanicu, gde bi ostali kao uzorak na osnovu kojeg bi mu, odgovarajućim impulsima, u potrebnim količinama bili slati nazad kada god bi to poželeo.

Međutim, postojalo je i nešto što mu tuđinci nikako nisu mogli obezbediti - vezu s drugim ljudima, preko Vinsloua i pošte koju je primao. Kada bi se jednom zatvorio u Stanicu, bio bi u celosti

odsečen od sveta koji je poznao, jer su novine i časopisi predstavljali njegovu jedinu vezu s njim. Radio-aparat je unutar Stanice bio neupotrebljiv, zbog interferencija što su ih stvarale sve one instalacije.

Više ne bi znao ni šta se dešava u svetu, niti kako stvari stoje napolju. Njegovi bi grafikoni usled toga ozbiljno trpeli, i konačno postali neupotrebljivi; mada, primeti on, sve više su to postajali već i sada, budući da nije bio siguran da li ispravno koristi pojedine faktore.

Nezavisno od svega toga, ono što bi mu najviše nedostajalo bio je taj maleni svet napolju s kojim se toliko srodio, to maleno područje koje je opasivao tokom svojih šetnji. Upravo su te šetnje, pomisli on, više no išta drugo, možda, bile ono što ga je i dalje činilo ljudskim bićem i državljaninom Zemlje.

Zatim se upita koliko bi važno moglo biti da ipak ostane, emocionalno i duhovno, državljanin Zemlje i pripadnik ljudske rase. Pomisli, potom, da možda i nije bilo nekog jakog razloga za to. Uz to galaktičko raznovrsje svetova što mu je u svakom trenutku stajalo na dohvat prstiju, možda je pomalo i provincijalno izgledala njegova stalna potreba da se identifikuje sa starom rodnom planetom. Možda je tim svojim parohijalizmom ponešto i gubio.

Ali, znao je, ne bi nimalo ličilo na njega da sada okrene leđa Zemlji. Bilo je to mesto koje je suviše duboko voleo - voleo dublje i predanije, najverovatnije, nego ona druga ljudska bića koja nisu stekla njegov udeo u dalekim svetovima, za koje nisu ni sanjali da postoje. Čovek, reče on u sebi, mora pripadati nečemu, mora biti nečemu odan i sačuvati svoj identitet. Vaseljena je bila suviše prostrana - nesaglediva - da bi ijedno biće moglo u njoj opstati u svojoj punoj nagosti i osamljenosti.

Jedna ševa izroni iz visoke trave i uzdiže se visoko u nebo; ugledavši je, on zastade očekujući da ga ponese gusta pesma iz njenog grla što će, poput blagoslovene letnje kiše, poteći iz nebeskog plavetnila. Ali ne začu pesmu, jer je proleće već odavno minulo.

On gegucavo nastavi da silazi putem i, malo potom, ugleda pred sobom ćutljivu Stanicu, kako se naginje nad grebenom.

Baš je bilo smešno, pomisli on, što je kuću doživljavao kao Stanicu,

a ne kao i svoj dom - ali, s druge strane, duže je već bila Stnaica no što mu je bila dom.

Bilo je u toj kući, uoči sada, neke ružne temeljnosti, kao da se sama postavila tu na vrhu grebena, s namerom da tu zauvek i ostane.

I ostaće, naravno, ukoliko to budu želeli, i sve dotle dok budu želeli. Jer nije bilo ničega što bi joj moglo nauditi.

Čak i kada bi bio prinuđen da se jednog dana zatvori između njenih zidova, Stanica bi ostala gluva i nema za svaku ljudsku radoznalost, odolevši svim ljudskim nastojanjima. Ne bi je mogli ni zagrepsti, niti u njoj provrteti rupu, niti je srušiti. Nije bilo ničega što bi ljudi u vezi s njom mogli učiniti. Sva njihova posmatranja, sva njihova domišljanja, sva ispitivanja podataka do kojih bi došli, ništa od toga ne bi im donelo nikakvo saznanje osim saznanja da se jedno krajnje neobično zdanje nalazi tu, na vrhu grebena. Kuća je mogla podneti sve, osim termonuklearne eksplozije - a možda i nju.

On uđe u dvorište i okrenu se još jednom, pogledavši unazad prema skupini drveća odakle je došao odblesak, ali ničega nije bilo sada što bi nagoveštavalo da se tamo neko još nalazi.

10.

U Stanici je aparat za odašiljanje poruka žalosno zviždukao. Enoh okači pušku na zid, spusti svežanj s novinama i statueta na sto, i uputi se preko sobe do zviždućuće mašine. Pošto je pritisnuo dugme i povukao jednu ručicu, zviždukanje prestade.

Na tablici je bila ispisana sledeća poruka:

Br. 406302 Stanici 18327. Stižem rano večeras, po vašem vremenu. Uželeo sam se vruće kafe. Ulis.

Enoh se široko osmehnu. Ulis i njegova kafa! Jedini je od svih tih tuđinskih bića uživao u zemaljskoj hrani ili piću. Bilo je, naravno, i drugih koji su ih okusili, ali ne više nego jednom ili dvaput.

Zgodan je taj Ulis, pomisli on. Dopali su se jedan drugom još prilikom prvog susreta, onog sparnog popodneva kada je naišla oluja i kada su, pošto je ljudska obrazina spala sa tuđinčevog lica, ostali da sede na stepeništu ispred kuće. Bilo je to zastrašujuće lice, odvratno i odbojno. Lice, kako se Enohu tada učinilo, kakvog okrutnog klovna. Odmah se potom, u trenutku kada je na to pomislio, upitao šta mu je, zapravo, taj neobični izraz tutnulo u glavu, budući da pojam okrutnosti nije imao ničeg zajedničkog sa predstavom o klovnovima. Ali, eto, pred njim je bio jedan koji bi to mogao biti - šarenog zakrpljenog lica, čvrstih, temeljno postavljenih vilica, sa uskim prorezom na mestu usana.

Ali onda mu ugleda oči, i to odmah izmeni sve ostalo. Oči su mu bile krupne, i bilo je neke blagosti i svetlosti razumevanja u njima, i one ga sveg obujmiše, kao što bi ga neko drugačije biće primilo raširenih ruku, iskazujući mu svoje prijateljstvo.

Kiša najzad stiže piskutajući i stade dobovati po krovu kuće, a onda se sruči i na njih, poput kakve izvijene zavese, besno tukući po prašini koja je prekrivala dvorište, nagnavši iznenađenu, sparušenu perad da mahnito potraži zaklon.

Enoh se uspravi i dohvati došljaka za mišicu, povukavši ga za sobom pod natkriveni deo verande.

Stajali su sučelice jedan drugom, i Ulis dohvati, povuče i razlabavi masku na licu, otkrivši glavu голу kao tane, bez ijedne vlasi - i njeno

obojeno lice. Lice kao u kakvog divljeg i jarnog Indijanca, obojenog ratničkim bojama, osim što su se tu i tamo nalazili premazi svojstveni klovnovima, kao da se iza sveg tog bojenja krila namera da se ukaže na nedoslednu gorteskost rata. Dok je još zurio u došljaka Enohu postade jasno da to uopšte nisu bile boje, već prirodna pigmentacija tog bića što je prispelo odnekud sa zvezda.

Ma kakve sumnje da je mogao gajiti, i ma kakva pitanja da je sebi postavljao, Enohu je bilo potpuno jasno da ovo čudno stvorenje ne potiče sa Zemlje. Jer nije u sebi sadržalo ništa ljudsko. Moglo je, istina, imati ljusko obličje, i par ruku i nogu, i glavu i lice. Ali u njegovoj pojavi bilo je nečeg do te mere suštinski neljudsko da je gotovo predstavljalo pravu negaciju svega ljudskog.

U stara vremena, pomisli on, moglo bi se za njega pomisliti da je demon, ali ti dani sada su bili prošlost (mada, u pojedinim delovima zemlje, ne sasvim): dani kada su ljudi verovali u demone, ili sablasti, ili u bilo šta što je pripadalo tom odvratnom soju koji je nekad, kako se zamišljalo, obitavao na Zemlji.

Rekao je da je došao sa zvezda. Pa, možda i jeste. Mada, sve to zajedno nije imalo nikakvog smisla. Bilo je to nešto o čemu nikad niko nije razmišljao, čak ni u najdivljijim snovima. Nije u tome bilo ničeg za šta bi se čovek mogao uhvatiti, i čvrsto držati. Nije za to bilo niti mere, niti pravila. Možda, najzad, i jeste predstavljalo belu mrlju u nečijem razmišljanju, koja bi se, kada za to dođe vreme, mogla popuniti, ali u ovom času bio je to samo tunel beskrajnog udivljenja koji se protezao do samog kraja večnosti.

"Navići ćeš se već", obrati mu se stranac. "Znam da to nije lako, ali ne znam ni za jedan način kako bih ti mogao pomoći, sve ovo olakšati. Najzad, ne postoji ni način da te zbilja uverim da potičem sa zvezda."

"Ali izvrsno govoriš."

"Misliš, vaš jezik? Nije bilo nimalo teško. Kada bi samo pojma imao kakvi sve jezici postoje u galaksiji, bilo bi ti jasno koliko sam malo teškoća imao. Vaš jezik nije težak. Vrlo je jednostavan, i postoje mnogi pojmovi koje on nema ni potrebe da izražava."

To je, priznade Enoh u sebi, mogla biti sušta istina.

"Ukoliko želiš", nastavi stranac, "mogao bih se skloniti negde, na dan ili dva. Dati ti vremena da rasmisliš. A onda bih se vratio. Dotle bi ti

već o svemu razmislio."

Enoh se nasmeši, pomalo drveno, osećajući svu neprirodnost svog osmeha.

"To bi mi pružilo dovoljno vremena", primeti on, "da uzbunim čitavu okolinu. A kad se vratiš, možda bi te čekala zaseda."

Stranac odmahnu glavom. "Potpuno sam siguran da ti to ne bi učinio. Ipak, spreman sam da preuzmem i taj rizik. Dakle, ukoliko želiš..."

"Ne", odvrati Enoh, toliko mirno da ga to i samog iznenadi. "Ne, kada se već moraš s nečim suočiti, onda to učini odmah. Naučio sam to u ratu."

"Uspećeš", reče tuđinac. "Uspećeš u potpunosti. Nisam te rđavo procenio, i to me ispunjava ponosom."

"Rđavo procenio?"

"Ti misliš, valjda, da sam se tek tako odnekud stvorio, tek tako banuo? Ti si Enoh, i poznajem te dobro. Isto onoliko, možda, koliko i ti sam sebe poznaješ. Pa, moguće je, još i bolje."

"Znaš mi čak i ime?"

"Naravno."

"Pa, baš lepo", reče Enoh. "A kako se ti zoveš?"

"Prilično sam zbunjen", odgovori mu stranac. "Jer, ja nemam nikakvo ime. Razume se, podležem načinu identifikovanja svojstvenom mojoj rasi, ali to se ne može izraziti jezikom."

Odjednom, bez ikakvog posebnog razloga, Enoh se seti one opuštene prilike kako sedi na vrhu ograde, sa štapom u jednoj i perorezom u drugoj ruci, spokojno rezbareći dok mu je topovska đulad zviždala iznad glave, a puške, samo nekoliko stotina metara odatle, režale i praštale u talasima barutnog dima što se uzdizao iznad borbene linije.

"Pa, ime će ti biti potrebno", reče on, "i neka to bude Ulis. Moram te nekako zvati."

"Zvuči prijatno", priznade stranac. "Mogu li znati zbog čega baš Ulis?"

"Zato što je to", odgovori Enoh, "ime koje je nosio jedan veliki čovek moje rase."

Bilo je to, naravno, potpuno šašavo s njegove strane. Jer nije bilo ama baš nikakve sličnosti između njih dvojice - tog opuštenog

generala Unije koji mirno delje štap, sedeći na ogradi, usred ratne vreve, i ovog došljaka sa zvezda, koji je stajao tu na verandi.

"Milo mi je što si baš to ime odabrao", reče ovaj novopečeni Ulis, stojeći na verandi. "U mojim učima zvuči dostojanstveno i otmeno, i među nama dvojicom, nosiću ga sa zadovoljstvom. A ja ću tebe oslovljavati sa Enoh, ličnim imenom, kao što i treba da bude među prijateljima, jer nas dvojica radićemo zajedno još tokom velikog broja vaših godina."

Sada je to već počinjala da postaje stvarnost, i pomisao na to pokoleba Enoha. Možda je baš to bio razlog, reče Enoh u sebi, što je taj stranac malo pričekao, što nije, videvši ga omamljenog, na njega navalio svom snagom.

"Možda bih", reče Enoh, boreći se sa saznanjem što je raslo u njemu, raslo prebrzo, "možda bih mogao ponuditi nešto za jelo? Mogao bih pristaviti i malo kafe..."

"Kafe?" upita Ulis, coknuvši svojim tankim usnama. "Imaš kafe?"

"Pristaviću veliko lonče. Uzeću i nekoliko jaja, tako da će to biti prva..."

"Izvršno", reče Ulis. "Od svih pića što sam ih ikad okusio na planetama na kojima sam boravio - kafa je najbolja."

Zatim obojica krenuše u kuhinju, i Enoh razgrnu ugalj u štednjaku i stavi nekoliko komada drveta. Onda dohvati lonče i odnese ga do slavine i napuni vodom, i stavi na štednjak da proključa. Potom ode u ostavu da uzme jaja, i najzad siđe u podrum po šunku.

Ulis je ukrućeno sedeo na jednoj stolici u kuhinji, posmatrajući Enoha koji je pripravljavao obed.

"Jedeš li šunku s jajima?" upita Enoh.

"Ja jedem sve", odgovori Ulis. "Moja je rasa izuzetno prilagodljiva. To i jeste bio razlog što su baš mene poslali na ovu planetu kao - kako vi to kažete - kao ispitivača, čini mi se."

"Možda - kao tragača?" dobaci Enoh.

"Tako je, kao tragača."

Bilo je lako s njim razgovarati, reče Enoh u sebi - kao s nekim drugim ljudskim stvorenjem, mada, sam Bog to zna, nimalo nije ličio ni na kakvo ljudsko stvorenje. Izgledao je, zapravo, kao karikatura ljudskog bića.

"Živiš ovde, u ovoj kući" primeti Ulis, "već dugo, veoma dugo."

Osećaš, čak, i ljubav prema njoj."

"Ova je kuća bila moj dom", odvrati Enoh, "od prvog dana otkako sam se rodio. Bio sam odsutan gotovo četiri godine, ali je uvek bila moj dom."

"Biću srećan", nastavi Ulis, "kada se i sam konačno vratim svom domu. Već sam suviše dugo odsutan. Misije poput ove uvek potraju suviše dugo."

Enoh odloži nož kojim je sekao režnjeve šunke, i naglo se spusti na najbližu stolicu. Zurio je u Ulisa, preko stola koji ih je razdvajao.

"Ti?" upita on. "Vraćaš se kući?"

"Pa, razume se", odgovori Ulis. "Uskoro, pošto sam obavio gotovo sav posao. I ja imam dom. Ili si, možda, mislio da ga nemam?"

"Ne znam ni sam", prostenja Enoh. "Nijednog mi trenutka to nije palo na pamet."

Naravno, u tome i jeste bila stvar. Nikada mu na pamet ne bi palo da stvorenje poput ovog poveže sa pojmom doma. Jer činilo se da samo ljudska bića imaju ono što su nazivali domom.

"Jednog dana", nastavi Ulis, "pričaću ti o svom domu. Možda bi me, jednog dana, mogao i posetiti."

"Tamo, među zvezdama", upitno ga pogleda Enoh.

"Znam da ti to sada izgleda čudno", složi se Ulis. "Biće ti, svakako, potrebno malo vremena da se privikneš na takvu pomisao. Ali kada nas konačno upoznaš - sve nas tamo - shvatićeš. I nadam se da ćemo ti se dopasti. Nismo mi rđavi, veruj mi. Nijedna od brojnih vrsta što živi tamo gore."

Zvezde su, reče Enoh u sebi, stajale tamo napolju, u beskrajnoj samotnosti vaseljene, i koliko su daleke bile nije umeo čak ni da zamisli, kao ni šta su predstavljale, niti kakva im beše svrha. Jedan drugi svet, pomisli on - ne, greška - mnoštvo drugih svetova. I tamo je bilo razumnih bića, možda čitavo raznovrsje drugih bića; različite rase, moguće je, u okrilju svake pojedine zvezde. A jedno od tih bića sedelo je sada ovde, upravo u ovoj kuhinji, čekajući da kafa provri, i da se šunka s jajima isprži.

"Ali zbog čega?" upita on. "Zbog čega?"

"Zbog toga", odgovori Ulis, "što smo mi narod putnika. Potrebna nam je tranzitna stanica ovde. Želimo da tvoju kuću pretvorimo u jednu takvu stanicu, a ti bi trebalo da tu stanicu opslužuješ."

"Ovu kuću?"

"Ne možemo sami da izgradimo takvu jednu stanicu, jer bi se ljudi počeli pitati ko ju je izgradio, i s kakvom svrhom. Stoga, prinuđeni smo da iskoristimo neko već postojeće zdanje, i da ga prilagodimo svojim potrebama. Naravno, samo iznutra. Spolja bismo ga ostavili kakvo jeste, odnosno, bar naizgled. Jer, ne sme biti nikakvih pitanja. Mora biti..."

"Ali putovati..."

"Od jedne zvezde do druge?" upita Ulis. "Ništa lakše. Brže od same pomisli. Dok samo trepneš okom. Postoji, razume se, ono što vi nazivate mašinama, ali to ipak nije to - ili, bar, ne ono što ti pomišljaš."

"Moraš mi oprostiti", reče najzad Enoh, sav zbunjen. "Sve mi se to čini nemogućim."

"Sećaš li se, ipak, kada su železničke tračnice stigle do Milvila?"

"Da, sećam se. Bio sam još dete."

"Pa, razmisli o svemu na sledeći način. Posredi je samo još jedna pruga, i Zemlja je samo još jedan grad; a ova će kuća biti samo jedna stanica na tom novom i nešto drugačijem železničkom putu. Jedina razlika sastojaće se u tome što niko, osim tebe, neće znati da ovuda prolazi ta nova železnica. Stanica će biti samo mesto za mali predah, i promenu voza. I niko na Zemlji neće moći da kupi kartu da bi tom železnicom putovao."

Izrečeno na ovakav način zvučalo je, naravno, vrlo jednostavno, ali ipak, pomisli Enoh, bilo je veoma daleko od jednostavnog.

"Železnička pruga kroz svemir?" upita on.

"Ne baš pruga", odgovori Ulis. "Malo je, ipak, drukčije. Ne znam odakle da počnem, da bih ti objasnio..."

"Možda bi trebalo da uzmete nekog drugog. Nekog ko bi bio u stanju da razume."

"Ne postoji osoba na ovoj planeti koja bi to makar u najmanjoj meri mogla razumeti. Ne, prijatelju, bićeš u stanju da obavljaš taj posao isto onoliko dobro koliko i bilo ko drugi. U stvari, na mnogo načina, čak i bolje no bilo ko drugi."

"Ali..."

"Šta si hteo da upitaš, prijatelju?"

"Ništa", odgovori Enoh.

Jer, upravo se prisetio kako je, još koliko maločas, sedeo na stepeništu ispred kuće razmišljajući o tome koliko se osećao usamljenim, i o tome kako bi bilo potrebno da započne novi život, shvatajući, istovremeno, sasvim dobro, da od toga ne može pobeći, da mora započeti od najmanje mrvice i u celosti izgraditi svoje novo bivstvovanje.

I odjednom, taj mu se novi život sam ukazuje - divotniji i još strašniji no što bi on to ikad mogao i usnuti, čak i u svojim najumobolnijim snovima.

11.

Enoh odloži poruku u arhivu i otposla svoj potvrđni odgovor:

Br. 406302, poruka primljena. Kafa već pristavljena. Enoh.

Proverivši aparat, on ode do tečnog tanka br. 3 koji je pripremio još pre polaska u šetnju. Proveri temperaturu i stepen rastvora, i još jednom ispita da li je, u odnosu na materijalizator, tank odgovarajuće postavljen.

Nakon toga se uputi u ugao prostorije gde se nalazio drugi, zvanični materijalizator, koji je tu postavljen iz razloga sigurnosti, i pomno ga pregleda. Bio je u savršenom redu, kao i obično. Uvek je bio u redu, pa ipak, pre svake Ulisove posete nikad nije propuštao da ga proveri. Mada, čak i da nešto nije bilo u redu, on tu ne bi mogao ništa da učini, osim da uputi hitnu poruku Galaktičkoj Centrali. U tom bi slučaju neko došao, posluživši se običnim materijalizatorom, i doveo stvari u red.

Zvanični, bezbednosni materijalizator bio je upravo ono što mu je i sam naziv kazivao. Koristio se samo prilikom zvaničnih poseta osoblja Galaktičke Centrale, ili u mogućim hitnim slučajevima, ali je upravljanje njime bilo u celosti izvan domašaja lokalnih stanica. Ulis je, kao inspektor ove i nekoliko drugih stanica, mogao koristiti zvanični materijalizator kada god bi to zaželeo, bez ikakve prethodne najave. Ali tokom svih ovih godina otkako je navraćao do Stanice, nikad, priseti se Enoh s vidljivim ponosom, nije propustio da pošalje poruku da dolazi. Bilo mu je jasno da je to znak pažnje koju nije bila darivana svim stanicama u velikoj galaktičkoj mreži, mada je, bez sumnje, moralo biti i takvih prema kojima se na sličan način ophodilo.

Večeras bi, pomisli on, verovatno trebalo da kaže Ulisu da je Stanica stavljena pod prismotru. Možda je to trebalo da mu spomene ranije, ali je nekako uvek oklevao da prizna da bi se ljudska rasa mogla javiti kao problem za održavanje galaktičkog saobraćaja.

Bila je potpuno beznadežna, priznade on sebi, ta njegova strasna

žudnja da Zemljane predstavi kao dobar i razuman soj. Jer oni u mnogo pogleda, nisu bili ni dobri ni razumni; možda i stoga što još nisu sasvim sazreli. Bili su pametni i hitri, povremeno i samilosni i, čak, puni razumevanja, ali, na žalost, padali su na ispitu u mnogim drugim pogledima.

Samo kad bi im se pružila prilika, pomisli Enoh, kada bi im se samo zaista pružila prilika, kad bi im bilo moguće otkriti kakva je stvarno vasseljena, sigurno bi se sredili i počeli stvari sagledavati kako treba, i možda bi, u tom slučaju, vremenom našli svoje mesto u velikom bratstvu naroda zvezda.

Jednom prihvaćeni, sigurno bi pružili puno dokaza svoje vrednosti i izvukli sve iz sebe, jer još su bili mlada rasa, puna energije - ponekad možda i previše energična.

Enoh odmahnu glavom i, ponovo prešavši preko sobe, sede za svoj radni sto. Stavivši svežanj novina i časopisa pred sebe, on razveza vrpcau kojom ih je Vinslou povezo.

Bile su tu dnevne novine, jedan nedeljnik i dva časopisa - Priroda i Nauka - i pismo.

On odloži novine i časopise i dohvati pismo. Bila je to, odmah ustanovi, avionska pošiljka sa žigom Londona; pozadi, na poleđini koverte, stajala je adresa pošiljaoca, sa imenom koje mu ništa nije kazivalo. Za trenutak, u njemu se probudi radoznalost: zbog čega bi mu se obraćao neko nepoznat, čak iz Londona? Mada, pomisli istovremeno, samo bi mu neko nepoznat mogao pisati iz Londona, ili ako ćemo pravo, odakle god bilo. Nije, naime, imao nikog poznatog niti u Londonu, niti na bilo kom drugom mestu u svetu.

On raseče koverat i izvadi pismo i raširi ga pred sobom na stolu, privukavši bliže stonu lampu kako bi njena svetlost bolje osvetlila list hartije.

Dragi gospodine (poče da čita), siguran sam da sam vam savršeno nepoznat. Ja sam jedan od nekoliko urednika britanskog časopisa Priroda na koji ste bez prestanka pretplaćeni tokom mnogih godina. Ne koristim zvanični memorandum časopisa, sa zaglavljem, jer je ovo lično i nezvanično pismo, i možda u potpunom raskoraku sa uobičajenim pravilima lepog ponašanja.

Vi ste - možda će vas zanimati da to saznate - naš najstariji

pretplatnik. Na našoj listi pretplatnika nalazite se već više od osamdeset godina.

Mada sam potpuno svestan činjenice da to nije nešto u šta bi trebalo da zabadam nos, ipak sam se pitao da li ste to vi, lično, sve ovo vreme pretplaćeni na naš časopis, ili je možda vaš otac, ili neko vama veoma blizak, bio prvobitni pretplatnik, posle čega ste vi, jednostavno, dopustili da pretplata i dalje teče na njegovo ime.

Moje interesovanje, bez sumnje, predstavlja izraz nepoželjne i neoprostive radoznalosti, i ako vi, gospodine, odlučite da se ni ne osvrnete na moje pismo, u celosti ćete imati pravo da tako i postupite. Ali ukoliko vam ne bi smetalo da mi odgovorite, veoma bih cenio vaš postupak.

U svoju odbranu mogu reći samo toliko da, budući da sam već veoma dugo povezan s časopisom, osećam ne mali ponos što ga neko smatra do te mere vrednim da mu je ostao veran već više od osamdeset godina. Sumnjam da postoji još neki takav časopis, bilo gde u svetu.

Dozvolite mi na kraju, gospodine, da vam uputim izraze svog najdubljeg poštovanja.

Iskreno vaš.

Na dnu pisma stajao je potpis.

Enoh odloži pismo.

Evo, još jedan, reče on u sebi. Još jedan od onih znatiželjnika, mada vrlo odmeren i krajnje ućtiv, neko ko verovatno nije mogao prouzrokovati neku nevolju.

Ali, ipak, još neko ko je to primetio, kome je izgledalo čudno da je jedan isti čovek pretplaćen na jedan časopis tokom više od osamdeset godina.

Što godine budu više prolazile, javljaće se u sve većem broju. Bili su tu ne samo oni osmatrači, tamo napolju, u blizini Stanice, o kojima je morao voditi računa, već i mnogi drugi, zasad neznani. Čovek se mogao povući onoliko koliko je to uopšte moguće, ali se ipak nije mogao sasvim sakriti. Ranije ili kasnije, ući će mu u trag a potom će početi u gomilama da se sakupljaju oko njegovih vrata, ustreptali od želje da saznaju zbog čega se krije.

Bilo je beskorisno, znao je, nadati se da mu je još preostalo mnogo vremena. Bili su mu nadomak.

Zbog čega ne mogu da me ostave na miru? upita se on. Kad bi im samo mogao objasniti pravo stanje stvari, možda bi ga i ostavili na miru. Ali to nikako nije mogao učiniti. Čak i kada bi pokušao, još bi preostalo dovoljno onih koji bi mu, znao je, u gomilama dolazili pred kuću.

Na drugom kraju sobe, materijalizator se oglasi slabim zujanjem, i Enoh pohita ka njemu.

Tubanac je stigao. Sada je bio u tanku, zasenčena grudvasta masa materije, dok je iznad njega, tromo lebdeći u rastvoru, stajao neki valjkasti predmet.

Prtljag? upita se Enoh. Ali poruka nije pominjala nikakav prtljag.

Još dok je prelazio preko sobe do njega je stigao neki škljocav šum - Tubanac mu se obraćao.

"Poklon za tebe", govorili su mu škljocaji. "Uvela biljka."

Enoh se zagleda u valjkastu tvar što je lebdela u tečnosti.

"Uzmi je", ponovo škljocnu Tubanac. "Tebi sam je doneo."

Ponovo nespretno, Enoh škljocnu u znak odgovora, lupkajući prstima po staklenom zidu tanka: "Zahvaljujem vam, milostivi." Istog časa, upita se da li je upotrebio pravi način da se obrati toj grudvastoj masi. Čovek se, reče on u sebi, zaista mogao strašno splesti u toj vrsti etikacije. Bilo je takvih kojima se trebalo obraćati doteranim, kitnjastim jezikom (mada, i u takvim slučajevima, vrsta kitnjastosti nije uvek bila ista), ali i takvih s kojima se moglo razgovarati najjednostavnijim, neposrednim izrazima.

On zavuče ruku u tank i izvuče valjkast predmet, shvativši tek tada da je reč o komadu nekog teškog drveta, crnog kao abonos i toliko gustog tkiva da je izgledalo poput kamena. On nečujno coknu usnama, pomislivši kako je, često slušajući Vinsloua, postao pravi stručnjak za procenu kakvoće drveta.

Zatim odloži drvo na sto i ponovo se okrenu tanku. "Nadam se da ti neće smetati", škljocnu ponovo Tubanac, "ako te upitam šta nameravaš da učiniš s njim? Za nas, ta stvar je potpuno beskorisna."

Enoh je trenutak oklevao, očajnički prebirajući po sećanju. Kakav je, upita se, bio izraz za 'izrezbariti'?

"Dakle?" ponovo će Tubanc.

"Oprosti mi milostivi. Ne služim se dovoljno često vašim jezikom. Nisam mu naročito vičan."

"Zaobiđi, molim te, to 'milostivi'. Ja sam potpuno obično stvorenje."

"Oblikovaću ga", kucnu Enoh. "Daću mu neki drugi oblik. Posedujete li čulo vida? U tom slučaju, mogao bih vam pokazati nešto slično."

"Ne posedujemo čulo vida", odgovori Tubanac. "Mnogo šta drugo, ali ne i čulo vida."

Prilikom dolaska, imao je grozdast oblik, ali već je započeo da se pretvara u palačinku.

"Ti si", škljocnu Tubanac, "dvonožac, je li?"

"Tako je."

"A tvoja planeta? Je li od čvrste mase?"

Čvrste? zamisli se Enoh. Ah, da, čvrsto je suprotno tečnom.

"Jedna njena četvrtina je čvrsta", odlupka on. "Ostatak čini tečnost."

"Moja je gotovo u celosti sačinjena od tečnosti. Tek pomalo čvrstih delova. Veoma spokojan svet."

"Želeo bih da vas nešto upitam", zadobova Enoh.

"Pitaj", odgovori posetilac.

"Vi ste matematičari. Mislim, vaša rasa."

"Tako je", odgovori čudno biće. "Sjajna delatnost. Korisna za um."

"Hoćete da kažete da se njome ne koristite?"

"Oh, da, koristili smo je. Ali za tim više nema nikakve potrebe. Dobili smo sve što nam je ona mogla dati, pre mnogo godina. Sad nam služi samo za razonodu."

"Čuo sam za vaš sistem numeričkog obeležavanja."

"Da", škljocnu Tubanac. "Potpuno različit od svih drugih. I, neuporedivo bolji."

"Možete li mi reći nešto više o njemu?"

"Da li ti je možda poznat sistem koji se koristi na Polarisu VII?"

"Nije", otkuca Enoh.

"U tom slučaju, nema nikakve svrhe da te upoznajem s našim. Moraš najpre upoznati sistem Polarisu."

Znači, tako je to, pomisli Enoh. Mogao je i pretpostaviti. Bilo je toliko mnogo znanja rasutog širom galaksije, a on je poznavao tako malo od svega toga, i razumevao tek pomalo od onog što je poznavao.

Bilo je na Zemlji ljudi koji bi znali šta bi s njegovim znanjem. Ljudi koji bi dali sve, uključujući i svoj život, da steknu makar i ono malo

znanja koje je on posedovao, i koji bi ga mogli dobro iskoristiti. Tamo napolju, među zvezdama, ležala je ogromna količina znanja; nešto od toga predstavljalo je razvijeni oblik onoga što je Čovek već naslućivao, ali je bilo i stvari o kakvim Čovek pojma nije imao; i sve to znanje koristilo se na način i sa svrhovitošću koje Čovek ne bi umeo čak ni da zamisli. Možda nikada neće ni umeti, ukoliko bi sve ostalo samo na njemu samom.

Još stotinu godina? upita se Enoh. Koliko će još biti u stanju da nauči tokom narednih stotinu godina. Ili možda hiljadu?

"Odmoriću se sada, malo", ponovo se oglasi Tubanac. "Prijao mi je razgovor sa tobom."

12.

Enoh se okrenu od tanka i dohvati valjkasti komad drveta. Ispod drveta ostade malena lokva, presijavajući se na podu sobe.

Prenevši drvo preko sobe do jednog prozora, on se zagleda u njega. Drvo je bilo teško i crno i veoma gustog tkiva, i na jednoj od ivica zadržalo se malo kore. Očito, bilo je pretesterisano. Neko ga je isekao do veličine koja je mogla stati u tank, u kojem se Tubanac sada odmarao.

Enoh se priseti nekog članka koji je pročitao u jednom od dnevnih listova dan ili dva pre toga, u kojem se neki naučnik veoma trudio da objasni kako se nikakva ozbiljna inteligencija ne bi mogla razviti u tečnoj životnoj sredini.

Ali naučnik je, očigledno, bio u zabludi, jer se tubanska rasa razvila upravo u takvoj sredini, a bilo je i drugih tečnih svetova koji su bili pripadnici galaktičkog bratstva. Bilo je mnoštvo stvari, reče Enoh u sebi, koje je Čovek još trebalo da nauči, kao i mnogo predrasuda koje je trebalo da odbaci, ukoliko je želeo da ikad pojmi raznovrsje galaktičke kulture.

Jedna od tih stvari bila je i postavka o konačnosti brzine svetlosti.

Jer, ukoliko se ništa nije moglo kretati brzinom većom od svetlosti, u tom se slučaju čitav sistem galaktičkog transporta ne bi mogao ni zamisliti.

Ali, podseti se on, nije trebalo krivo prosuđivati Čoveka zbog toga što je brzinu svetlosti proglasio konačnom brzinom u vaseljeni. Posmatranja su bila sve što je Čovek - ili bilo ko drugi, kada je već o tome reč - imao na raspolaganju kao činjenice na kojima će zasnovati svoje pretpostavke. A kako ljudska nauka sve dosad nije uspela da uđe u trag ničemu što bi se dosledno kretalo brzinom većom od brzine svetlosti, činilo se da sasvim ispravna treba ili mora, biti pretpostavka da veće brzine ni ne postoje. Ispravna samo kao pretpostavka, i ništa više od toga. Jer, mreža impulsa koja je ova tuđinska bića prebacivala od jedne zvezde do druge gotovo se trenutno uspostavljala, bez obzira na razdaljinu.

Stajao je sada tu i razmišljao o tome i čoveku je još, priznade on

sebi, bilo teško da u to poveruje.

Pre samo nekoliko trenutaka ono stvorenje iz tanka nalazilo se u nekom drugom tanku, na nekoj drugoj stanici, i materijalizator ga je ponovo vaspоставio - ne samo tkanje njegovog tela, već i njegovih životnih energija, onoga što mu je davalo život. A onda ga je mreža impulsa gotovo trenutno prebacila preko bezdana vaseljene, do prijemnika na ovoj Stanici, gde je mašinerija stavljena u pokret kako bi duplirala i telo i um i sećanja i život tog stvorenja što je sada počivalo, mrtvo, mnogo svetlosnih godina daleko odavde. I u tanku su telo i um i sećanje i život gotovo trenutno poprimili novi oblik - postavši u celosti novo biće, mada istovetno starom, tako da se ni svet ni identitet nimalo nisu izmenili (čak se i sama misao tek za trenutak prekinula), te je, po svemu, po težnjama i strahovima, biće ostalo neizmenjeno.

Bilo je, ipak, izvesnih ograničenja i u odnosu na mrežu impulsa, ali to nije imalo nikakve veze sa brzinom, jer su impulsi mogli prostrujati čitavom galaksijom sa jedva primetnim vremenskim zaostajanjem. Pod izvesnim okolnostima, međutim, mreža se raspadala i zbog toga su morale postojati mnoge stanice - mnogo hiljada stanica. Oblaci prašine ili gasova ili područja visoke jonizovanosti, činilo se, nepovoljno su delovali na opstajanje mreže, i u tim galaktičkim sekcijama, gde su vladali takvi uslovi, razdaljine među stanicama bile su bitno smanjene, kako bi se mreža uvek držala u operativnom stanju. Bilo je pojedinih područja koja je valjalo zaobići, zbog visokih koncentracija ometajućih gasova i prašine.

Enoh se zapita koliko je mrtvih tela stvorenja što se sada odmaralo u tanku ostalo na drugim stanicama, tokom putovanja što ga je preduzelo - kao što će, kroz samo nekoliko časova, i ovo sadašnje njegovo telo ostati mrtvo u tanku, čim njegova formula bude odaslata dalje, da jezdi na talasima impulsa.

Dugački tragovi smrti, pomisli on, pružali su se između zvezda, i svako je od mrtvih tela bilo razloženo u kiseline i sprano u doboko postavljenim tankovima; ali sama ta bića nastavljala su svoj put sve dok ne bi konačno stigla na odredište, ispunivši svrhu svog putovanja.

A te svrhe, upita se Enoh, kakve su one bile - mnoge svrhe mnogih bića što su prošla kroz stanice razasute širom galaksije? Bilo je

trenutaka kada su mu pojedini putnici, dok je čavrljao s njima, pripovedali o svrsi svojih putovanja, ali od najvećeg broja među njima nikada ništa o tome nije saznao - niti je osećao da ima ikakvog prava da se o tome kod njih raspituje. Jer on je bio samo opslužitelj Stanice.

Domaćin, pomisli on, premda ne uvek, budući da je bilo podosta tih bića koja nisu osećala nikavu potrebu za domaćinom. U svakom slučaju, čovek koji se starao o Stanici i rukovao njome, koji je pripremao mašinu za putnike i odašiljao ih, kada trenutak za to dođe, dalje put zvezda. I koji je obavljao poslove i nalazio im se pri ruci u svemu što bi im moglo ustrebatu.

On se ponovo zagleda u komad drveta koji mu je Tubanac doneo na poklon, pomislivši do koje će mere Vinslou biti njime očaran. Retko se nekome pružala prilika da dođe u posed jednog takvog crnog i lepo oblikovanog komada drveta.

Šta li bi samo Vinslou pomislio, upita se on, da je znao da su komadi drveta od kojih je rezao svoje figure izrasli na planetama dalekim bezbroj svetlosnih godina. Vinslou se, pretpostavljao je, morao često pitati odakle su ti komadi drveta poticali i kako je njegov prijatelj do njih došao. Ali nikada mu o tome nije postavljao nikakva pitanja. Sigurno je, međutim, sasvim dobro uočavao da u vezi s tim čovekom s kojim se svakog dana sastajao kod poštanskog sandučeta postoji nešto krajnje neobično. Ipak, ni o tome ga nikad ništa nije zapitao.

To je, bez sumnje, bilo pravo prijateljstvo, primeti Enoh u sebi.

I ovo parče drveta, koje je sada držao u rukama, takođe je predstavljalo znak prijateljstva - izraz naklonosti zvezda prema jednom izuzetno skromnom čuvaru jedne daleke i zabačene stanice smeštene na jednom kraku galaktičke spirale, daleko od središta galaksije.

P svemu sudeći, tokom godina i širom beskrajja, raščulo se da je čuvar upravo ove stanice sakupljač egzotičnih primeraka drveta - i tako su stalno novi komadi pristizali. Ne samo od onih rasa koje je smatrao svojim prijateljima, već i od potpunih stranaca, kao što je bio i onaj grumen materije što se sada odmarao u tanku.

On odloži drvo na sto i ode do hladnjaka. Odatle izvuče krišku starog sira koji mu je Vinslou kupio pre nekoliko dana, kao i jedan paketić s voćem što mu ga je jedan putnik sa Siraha X ostavio prethodnog

dana.

"Sastav proveren", rekao mu je, "i možeš ga jesti bez ikakvih posledica. Neće pričiniti nikakve teškoće tvom metabolizmu. Možda si ga već probao? Nisi, znači. Baš mi je žao. Izvanredno je ukusno. Sledeći put, ukoliko ti se dopadne, doneću ti još."

Sa police iza hladnjaka on dohvati jednu malu, pljosnatu veknu hleba, deo sledovanja što mu ga je redovno slala Galaktička Centrala. Načinjen od žitarica što nisu nalikovale ničemu sličnom na Zemlji, hleb je imao prepoznatljiv orašast ukus, sa veoma blagim primesama nekog vanzemaljskog začina.

On postavi hranu na sto koji je nazivao kuhinjskim, mada tu uopšte nije bilo kuhinje. Zatim pristavi lonče za kafu na štednjak i vrati se za pisaći sto.

Pismo je još bilo tu, širom otvoreno; on ga dohvati, stavi natrag koverat i gurnu u ladicu.

Nakon toga skide mrke omotnice sa novina i stavi ih u stranu. Odabravši sa hrpe novina Njujork Tajms, on se zavalio u svoju omiljenu naslonjaču i stade čitati.

POSTIGNUT DOGOVOR O NOVOJ MIROVNOJ KONFERENCIJI, glasilo je glavni naslov na prvoj strani.

Kriza se ubrzavala već jedno mesec ili nešto više dana, jedna od onih u dugoj seriji kriza što su već godinama potresale svet. Najgore je bilo to, primeti Enoh u sebi, što su većina među njima bile svesno podsticane krize, tokom kojih je čas jedna čas druga strana nastojala da stekne prednost u šahovskoj partiji što se u svetskoj politici odigravala još od završetka drugog svetskog rata.

Izveštaji o konferenciji koje je Tajms donosio sadržali su neki beznadežan, gotovo fatalistički prizvuk, kao da je izveštačima, bilo unapred jasno da će se konferencija okončati bez ikakvog ishoda - osim ukoliko i to, zapravo, nije trebalo da posluži da se kriza još više produbi.

Posmatrači ovde (pisao je dopisnik Tajmsovog vašingtonskog biroa) nimalo nisu ubeđeni da će, u ovoj prilici, konferencija poslužiti svrsi kojoj su slične konferencije služile u prošlosti - da ili odgode sukob oko predmeta spora, ili da unaprede izgleda za njegovo razrešenje. Jedva da se prikriva zabrinutost ovde da bi konferencija, umesto

toga, mogla samo još više da produbi suprotnosti, a da istovremeno, putem ustupaka, ne ostvari nikakav putokaz ka mogućem kompromisu. U najširim slojevima stanovništva od jedne ovakve konferencije se obično očekuje da obezbedi vreme i mesto za trezveno razmatranje činjenica i argumenata, ali mali je broj onih koji u sazivanju ove konferencije vide bilo kakav nagoveštaj da bi to i ovom prilikom mogao biti slučaj.

Voda u lončetu za kafu stade da vri i Enoh odbaci novine i pojuri prema štednjaku da ga ukloni. Zatim sa police na zidu skide jednu šolju, vrati se za sto i ponovo sede.

Ali pre no što započe sa obedom on ponovo ustade i ode do pisaćeg stola; otvorivši ladicu, izvuče kartu-grafikon i razastre je pred sobom. Još jednom se zapita koliko mu je karta mogla biti od koristi, mada se, u pojedinim trenucima, činilo da nije morala biti sasvim lišena smisla.

Načinio ju je na osnovu mizarske statističke teorije, mada je bio prinuđen, zbog prirode predmeta svog proučavanja, da izmeni neke činioce, da drukčije izrazi neke vrednosti. Sada se, po hiljaditi put, upita nije li negde načinio neku grešku. Ili su, možda, njegove izmene i prilagođavanja uneli poremećaj u sam sistem? Ukoliko se to dogodilo, kako da ispravi greške koje je počinio da bi sistemu povratio njegovu vrednost?

Evo činilaca, pomisli on: nivo nataliteta i ukupno stanovništvo Zemlje; stepen mortaliteta; vrednost novca; povećanje troškova života; stepen posete svetilištima i hramovima; napredak medicine; tehnološki razvoj; indeksi industrijskog rasta; tržište radne snage; pravci razvoja svetske trgovine - i mnogi drugi, uključujući i one koji na prvi pogled možda nisu izgledali od značaja: cena umetničkih dela na javnim prodajama, turizam i njegove tendencije, brzine u prevozu i rasprostranjenost mentalnih oboljenja. Bilo mu je dobro poznato da bi statistički metod koji su razvili matematičari sa Mizara, ukoliko bi se pravilno primenjivao, morao biti uspešan u svakom pogledu i na bilo kom mestu. Ali prevodeći okolnosti što su postojale na jednoj tuđinskoj planeti na okolnosti što su vladale na Zemlji bio je prinuđen da ga prilagođava - i stoga, imajući u vidu to prilagođavanje, pitao se da li je metod sačuvao svoje osnovno

svojestvo posvemašnje primenljivosti?

Posmatrajući grafikon, on sleže ramenima. Ukoliko nije načinio nikakvu grešku, ukoliko je u svemu ispravno postupio, ukoliko prilikom prevođenja, nije u nečemu izvitoperio sam koncept, u tom slučaju, Zemlja je glavačke srljala prema još jednom sveopštem ratu, prema nesagledivoj nuklearnoj katastrofi.

On ukloni ruke sa ivica grafikona, i ovaj se odmah vrati u svoj pređašnji cilindrični oblik.

Zatim se zamišljeno maši voća koje mu je ostavio posetilac sa Siraha, i zagriže ga. Nekoliko trenutaka zadrža komadić na jeziku, uživajući u njegovoj slasti. Zaista je, priznade on konačno, to neobično tuđinsko voće bilo slasno baš onoliko koliko mu je ono neobično stvorenje obećalo da će biti.

Jedno je vreme, priseti se, u njemu tinjala nada da bi grafikon koji je izradio na osnovu mizarske teorije mogao ukazati na način na koji bi, bar, bilo moguće sačuvati mir, ukoliko već ne bi bilo moguće zauvek isključiti sve ratove. Međutim, grafikon mu, nijednog trenutka, nije pružio ni najmanji nagoveštaj puta koji bi vodio ka miru. Neumoljivo, nepopustljivo, ishod je uvek bio rat.

Koliko bi još zapravo ratova, upita se on, Zemljani mogli podneti?

Niko to, naravno, ne bi umeo tačno da kaže, ali bilo je razumno pretpostaviti - samo još jedan. Jer oružja koja bi u sledećem sukobu bila upotrebljena još niko nije upoznao u njihovoj punoj moći, i niko još, ni izdaleka, nije uspeo da proceni posledice do kojih bi njihova upotreba mogla dovesti.

Rat beše dovoljno rđava stvar i u vreme dok su se ljudi međusobno sukobljavali sa hladnim oružjem u rukama, ali u svakom savremenom ratu orijaški vesnici uništenja, noseći svoje smrtonosne terete, sunuli bi put nebesa da bi, malo potom, progutali čitave gradove - usmereni ne samo na vojne ciljeve, već i na stanovništvo ogromnih teritorija.

Dohvativši ponovo grafikon, on ga vrati na njegovo mesto u stolu. Nije bilo nikakve potrebe da ga i dalje zagleda. Znao ga je već napamet. Nije, po njemu, bilo nikakve nade. Mogao ga je proučavati i postavljati mu bezbroj pitanja sve do same najave Sudnjeg dana, ali to ne bi ništa, ni za trunčicu, promenilo. Nije, zaista, bilo nikakve nade. Svet se još jednom zakotrljao, obuzet slepom, crvenom

sumaglicom pomame i bespomoćja, put novog rata.

On ponovo zagriže tuđinsku voćku, i drugi zalogaj učini mu se još slasnijim nego malopredašnji. "Idući put", obećao mu je stranac, "doneću ti još." Možda će proći još dosta vremena pre no što ponovo ne dođe, a takođe je moguće i da se uopšte ne pojavi. Veliki broj ih je prošao kroz Stanicu samo jednom, mada ih je bilo i takvih koji su vraćali, maltene, jednom sedmično - stari, stalni putnici s kojima je već uspostavio prisno prijateljstvo.

A bilo je i takvih, priseti se, poput one malene družine Hazera koji su, pre podosta godina, sve uredili za jedan duži ostanak u Stanici; sedeli su, tako, za ovim istim stolom i satima ćeretali, odloživši svoj pozamašan prtljag i vadeći iz korpica jela i pića, baš kao da se nalaze na nekom izletu.

Potom su, potpuno iznenadno, prestali da dolaze, i već su prošle godine otkako nije video nijednog od njih. Zaista mu je zbog toga bilo žao; bila je to nesvakidašnje vesela družina.

On nasu sebi još jednu šolju kafe, dokono sedeći u naslonjači, razmišljajući o tim dobrim starim danima kada su Hazeri vraćali.

Do ušiju mu iznenada dopre neko slabašno šuškanje, i on brzo podiže pogled - i ugleda je kako sedi na sofi, u dugačkoj do članaka suknji, kakve su se nosile šezdesetih godina prošlog veka.

"Meri", reče on, "divno je što si ovde."

A odmah potom, naslonjenog na gredu iznad kamina, u plavoj uniformi Unije, sa sabljom okačenom za pojas i gustim crnim brkovima, ugleda i njega, još jednog od svojih prijatelja.

"Zdravo, družo", obrati mu se Dejvid Rensom. "Nadam se da ti ne smetamo?"

"Nipošto", odgovori Enoh. "Kako bi dvoje prijatelja ikad mogli biti na smetnji?"

On zastade kraj stola i prošlost ponovo beše suda oko njega, dobra i spokojna prošlost, bezbrižna i mirisom ruža oblivena prošlost koja ga nikad nije napustila.

Negde u daljini odjeknuše zov trube i tutanj doboša i neskladni topot konjske zaprege: momci su marširali polazeći u rat, sa pukovnikom u punom sjaju svoje uniforme na vranom ždrepcu na čelu, dok se pukovska zastava vijorila na junskom povetarcu.

On pređe preko sobe i zastade ispred sofe, lako se naklonivši Meri.

"S vašim dopuštenjem, gospo", obrati joj se.

"Naravno, samo izvolite", odgovori ona. "Ali, ako ste prezauzeti..."

"Nipošto", reče on. "Nadao sam se da ćete doći."

On sede na sofu, ne suviše blizu nje, i ugleda njene divne, negovane šake, koje je spustila u krilo. Požele, odjednom, da te ruke uzme u svoje i da ih tako zadrži koji trenutak, ali je predobro znao da to nije moguće.

Jer ona, u stvari, nije bila tu.

"Prošlo je gotovo već nedelju dana", reče Meri, "otkako se nismo videli. Kako poslovi, dragi?"

On odmahnu glavom. "Sve po starom. Osmatrači su još tu. A i grafikon kaže: rat."

Dejvid napusti svoje mesto kraj kamina i približi im se. Zatim sede na stolicu i pažljivo namesti svoju sablju.

"Rat, s obzirom na to kako se tuku danas", primeti on, "gadna je stvar. Ne kao u našim danima, prijatelju."

"Ne", odgovori Enoh, "ne kao u našim danima. I mada je rat sam po sebi dovoljno rđava stvar, ima još i nešto gore. Ukoliko se na Zemlji zapodene još jedan rat naša rasa neće još zadugo, ako ne i za sva vremena, dobiti pristup u galaktičku zajednicu."

"Možda stvari i ne stoje tako rđavo", primeti Dejvid. "Možda, samo, nismo još spremni da se pridružimo ostalima u galaksiji."

"Možda, zaista, i nismo", složi se Enoh. "U stvari, ne mislim da jesmo. Ali možda ćemo ipak biti, jednog dana. Ali siguran sam da će taj dan, ukoliko se upustimo u još jedan rat, biti pomeren negde daleko u budućnost. Moraš se, makar, pretvarti da si civilizovan ukoliko želiš da te prihvate druge rase u galaksiji."

"Ipak", primeti Meri, "možda nikad ne bi ni saznali. Mislim, za rat. Ionako ne izlaze nikud izvan Stanice."

Enoh odmahnu glavom. "Saznali bi. Mislim, zapravo, da nas sve vreme posmatraju. U svakom slučaju, saznali bi iz novina."

"Novina na koje si pretplaćen?"

"Čuvam ih za Ulisa. Eno ih tamo, čitava gomila, u uglu. Kad god dođe ovamo, ponese ih sa sobom u Galaktičku Centralu. Zna, budući da je ovde proveo dosta vremena, veoma se interesuje za sve što je u vezi sa Zemljom. Sve mi se čini da, pošto ih on iščita, novine iz Galaktičke Centrale odlaze u sve krajeve galaksije."

"Možeš li i zamisliti", dobaci Dejvid, "šta bi sve propagandna odeljenja tih novina mogla izvesti kada bi samo pomislila gde one sve stižu."

Enoh širom razvuče usta, uživajući u toj pomisli.

"Znaš one novine, tamo dole u Džordžiji", upita Dejvid, "pokrivaju Jug kao rosa. Trebalo bi da razmislite o nečemu čime bi mogli da pokriju čitavu galaksiju."

"Rukavicom", dobaci Meri hitro, "da strpaju čitavu galaksiju u rukavicu. Šta misliš o tome?"

"Izvanredna ideja", složi se Dejvid.

"Jadni Enoh", reče Meri skrušeno. "Mi ovde teramo šegu, a Enoh je pun problema."

"Nije, razume se, na meni da ih rešavam", odvrati joj Enoh. "Ipak, brinem zbog njih. Naravno, sve što ja treba da činim jeste da ne mrdam iz Stanice, i problema neće biti. Jer onog časa kada zatvoriš ova vrata, svi problemi sveta ostaju sasvim sigurno zaključani tamo napolju."

"Ti to nisi u stanju da učiniš."

"Ne, nisam", složi se Enoh.

"Pomišljam da si, najzad, u pravu", primeti Dejvid, "u pogledu toga da nas te druge rase posmatraju. Preko ramena možda, ali nas posmatraju da bi nas jednog dana pozvali da im se pridružimo. Zbog čega bi inače uopšte uspostavljali svoju Stanicu ovde na Zemlji?"

"Sve vreme proširuju svoju mrežu", objasni Enoh. "Potrebna im je stanica u sunčevom sistemu, kako bi se mogli širiti prem novom kraku galaktičke spirale."

"Da, to je tačno", saglasi se Dejvid, "pa ipak, nije to baš morala biti Zemlja. Mogli su, na primer, podići tu svoju stanicu i na Marsu i za čuvara uzeti nekog od svojih. I na taj bi način postigli željeni cilj."

"Često sam razmišljala o tome", umeša se Meri. "Želeli su da imaju stanicu baš na Zemlji, i Zemljanina kao njenog čuvara. Mora biti da postoji neki razlog za to."

"I ja sam verovao da postoji", složi se Enoh, "ali se bojim da su stigli prerano. Suviše rano za ljudsku rasu. Još nismo sazreli. Prema njihovim merilima, još smo takoreći deca."

"Baš šteta", reče Meri. "Imali bismo toliko toga da naučimo. Oni znaju mnogo više od nas. Na primer, o njihovom konceptu religije."

"Nisam siguran", polako će Enoh, "da je tu uopšte reč o religiji. Mada se, s druge strane, čini da postoje izvesni atributi koje mi po pravilu povezujemo s religijom. Najzad, nije zasnovana ni na veri. U stvari, ne mora ni da bude. Zanovana je, u stvari, na saznanju. Vidite, taj svet zna toliko toga."

"Misliš, reč je o nekoj duhovnoj sili?"

"Duhovna sila postoji", odgovori Enoh, "to je isto toliko izvesno koliko je izvesno i da postoje druge sile koje čine vasiljenu. Postoji duhovna sila, baš kao što postoje i vreme i prostor i gravitacija i svi drugi činiooci što čine nematerijalnu vasiljenu. Ona postoji, i oni su u stanju da sa njom uspostave vezu..."

"Zar ne misliš", upita Dejvid, "da je i ljudska rasa može bar osetiti? Ljudi je još nisu spoznali, tu duhovnu silu, ali je osećaju. I pokušavaju da je dosegnu. Pošto ne raspolažu dovoljnim znanjem preostaje im jedino vera koju moraju iskoristiti kako najbolje znaju i umeju. Pri tome, ta vera seže veoma daleko u prošlost, možda čak i do praistorijskih dana. Bila je to tada, možda, sirova vera, ali je ipak bila vera, ili težnja za verom."

"Verovatno si u pravu", složi se Enoh. "Međutim, nisam mislio samo na duhovnu silu. Postoje i mnoge druge, materijalne stvari, metodi i načini mišljenja koje bi ljudska rasa mogla veoma dobro iskoristiti. Uzmi bilo koju naučnu disciplinu, i videćeš da u svakoj ima ponečeg za nas, i uvek je to znatno više od onoga što mi sami znamo."

Misli mu, međutim, ponovo odlutaše prema toj čudnoj duhovnoj sili i još čudnijem aparatu koji je načinjen pre mnogo eona, i uz čiju su pomoć galaktički narodi uspeli da sa tom silom stupe u vezu. Taj je aparat, razume se, imao i svoje ime, ali u engleskom jeziku nije postojala reč koja bi, makar izdaleka, mogla izraziti njegovu suštinu. 'Talisman' bi možda bila reč koja bi ponajbolje odgovarala, ai je čak i ona bila suviše tvrda. Mada je, istini za volju, Ulis upravo tu reč upotrebio kada su, pre mnogo godina, o tome razgovarali.

Bilo je toliko mnogo stvari u galaksiji, pomisli on, toliki broj različitih ideja koje nije bilo moguće na odgovarajući način izraziti nijednim zemaljskim jezikom. 'Talisman' je u sebe nosio više no što je bilo značenje koje smo mi toj reči davali, a i aparat koji se tim izrazom određivao bio je nešto neuporedivo više od puke mašine. Povezana sa svim tim, kao i s izvesnim mehaničkim konceptima, bila je i ideja o

psihičkom, zapravo o nekoj vrsti psihičke energije potpuno nepoznate na Zemlji. Enoh je pročitao i nešto literature o duhovnoj sili i o 'talismanu', ali priseti se sada, još dok je čitao savršeno je dobro shvatio koliko su i on, i ljudska rasa u celini, još daleko od toga da je pojme.

'Talismanom' su mogla rukovati samo određena lica, s određenim umovima i još nečim pored toga (nije li u pitanju bila, upita se on, neka vrsta duše?). 'Vidovitost' je bila reč koju je upotrebljavao, u svojim mentalnim pokušajima prevođenja, da odredi svojstva tih bića, ali ni ovoga puta, nikako nije bio siguran da li izraz po svemu odgovara. 'Talisman' je poveren najsposobnijima, najvičnijima, ili najodanijima (ma šta to, inače, moglo značiti) među tim galaktičkim 'vidovnjacima', koji su ga prevlačili od jedne zvezde do druge u nekoj vrsti stalnog širenja. Na svakoj novoj planeti žitelji su ostvarivali ličnu i intimnu vezu sa duhovnom silom posredstvom i delovanjem 'talimana' i njegovih staratelja.

Enoh zateče sebe kako drhti pri samoj pomisli na to - pri pomisli o opojnoj zanosnosti posezanja i stupanja u dodir sa duhovnošću što je preplavljivala svu galaksiju, i nema sumnje, čitavu vasesljenu. Saznanje bi se sigurno javilo, pomisli on, saznanje o tome da život ima posebno mesto u velikom tkanju postojanja, da je svako, ma koliko malen, slabačak i beznačajan bio, uvek na nešto mogao računati u beskrajnom talasanju vremena i prostora.

"Šta te muči, dragi?" upita ga Meri.

"Ništa", odvrati Enoh, "samo sam se bio zamislio. Izvinite. Neću vas više zanemarivati."

"Govorio si", ponovo započe Dejvid, "o onome što bismo mogli zateći u galaksiji. Na primer, o onoj neobičnoj vrsti matematike. Jednom si nam već pričao o tome, i bilo je to nešto..."

"Misliš na matematiku Arkturusa", reče Enoh. "Ne znam o njoj ništa više nego što sam znao kada sam vam prvi put o njoj pričao. Ipak, pretpostavlja puno saučestvovanje, budući da je zasnovana na simboličnom ponašanju."

Bio je u nedoumici, reče on u sebi, da li se to uopšte moglo nazvati matematikom; ipak, nakon bližeg proučavanja moralo bi se doći do zaključka da je ona to, najverovatnije, i bila. Bilo je to, u svakom slučaju, nešto što bi zemaljski naučnici mogli korisno upotrebiti da

društvene nauke učine isto onoliko logičnim i delatnim koliko su to bila i tehnička dostignuća na Zemlji i čiji se nastanak temeljio na drugim, običnim vidovima matematike.

"A šta je sa biologijom one rase iz područja Andromede?" upita Meri. "One, koja je naselila sve te šašave planete?"

"Da, znam. Međutim, Zemlja bi morala još da sazri, kako intelektualno tako i emocionalno, da bismo se smeli usuditi da s njom činimo ono što i oni s Andromede. Pri svemu tome, verujem da bismo nešto od njihovog iskustva mogli i sami primeniti."

On nemušto sleže ramenima, pomislivši šta su sve oni s Andromede učinili na području biologije. Bio je to, znao je, nepobitan dokaz da je još bio Zemljanin, da se još koprcao u mreži predrasuda i ograničenosti ljudskog uma. Jer ono što su oni s Andromede uradili bila je jasna posledica zdravog razuma. Ukoliko niste u mogućnosti da naselite neki novi svet u svom prirodnom obličju, onda menjate to obličje. Pretvarate sebe u vrstu bića koje je sposobno da živi u toj novoj sredini, i ovladavate njome u tom svom različitom obličju. Ukoliko je neophodno da poprimite obličje crva - onda postajete crv; ili insekt, ili kakav ljuskar, ili bilo šta drugo, i ne samo što menjate svoje telo, već menjate i svoj um, pretvarajući ga u um neophodan da bi se moglo opstati na toj planeti.

"Pa, onda, i svi oni lekovi", podseti ga Meri, "i medicina, uopšte. Medicinsko znanje koje bi se moglo iskoristiti i na Zemlji. Sećaš li se onog paketića što ti ga je poslala Galaktička Centrala?"

"Paketić sa lekovima", potvrdi Enoh, "što mogu da izleče gotovo svaku bolest za koju znamo ovde na Zemlji. To me, možda, najviše i pritiska. To, što znam da su tu negde na polici, u stvari, na ovoj našoj planeti, dok su tolikim ljudima neophodni."

"Možda bi", predloži Dejvid, "mogao jedan uzorak poslati poštom kakvom lekarskom udruženju ili nekom iz farmaceutske industrije."

Enoh zavrte glavom. "Naravno, razmišljao sam i o tome. Međutim, moram imati u vidu čitavu galaksiju. Imam obaveza prema Galaktičkoj Centrali: preduzeli su najstrože mere predostrožnosti da postojanje Stanice ne bude otkriveno. Tu su, zatim, Ulis i ostali moji prijatelji s drugih planeta. Ne mogu da dovedem u pitanje njihove planove. Ne mogu ih izdati. Kada se dobro razmisli, Galaktička Centrala i njena delatnost važniji su od same Zemlje."

"Dobro jutro, čaršijo", primeti Dejvid, sa blagom porugom u glasu.

"Upravo tako, u pravu si. U jednom trenutku, pre mnogo godina, razmišljao sam o tome da napišem nekoliko članaka i da ih pošaljem pojedinim naučnim časopisima. Ne medicinskim časopisima, razume se, jer o medicini nemam pojma. Lekovi su, naravno, ovde, tamo na polici, zajedno sa uputstvom za njihovu upotrebu, ali su to ipak samo pilule, ili prah, ili masti, ili šta god drugo mogli biti. Ali bilo je tu i drugih stvari o kojima sam znao mnogo više, u koje sam uspeo da proniknem. Nije ih, prirodno, bilo preterano mnogo, ali u svakom slučaju, bili bi to nagoveštaji koji bi otvarali nove puteve. Dovoljno da nekog usmere u dobrom pravcu. Nekog ko bi tačno znao šta će s njima."

"Čekaj, čekaj", prekinu ga Dejvid, "ipak ti to ne bi uspeo. Nemaš nikakvog ni tehničkog ni istraživačkog iskustva, kao ni diplomu nekog fakulteta. Nisi povezan ni sa jednom školom ili koledžom. Ti časopisi jednostavno ne objavljuju nikog ko već nema ime."

"Razume se, i to mi je bilo jasno. Upravo iz tog razloga nikad nisam ni napisao te članke. Znao sam da bi bilo beskorisno. Ipak, ne možeš krivicu prebaciti na časopise. Oni snose izvesnu odgovornost, i ne mogu svoje stranice otvarati bilo kome. Pored toga, čak i da su ustanovili da su članci vredni pažnje, da su se odnosili prema njima s dovoljno poštovanja i da su poželeli da ih objave, sasvim sigurno bi pokušali da nešto više saznaju o njihovom autoru. A to bi ih dovelo pravo do ove Stanice."

"Međutim, čak i da si uspeo da sa tim iziđeš na kraj", primeti Dejvid, "položaj bi ti i dalje bio krajnje zamršen. Maločas si, naime, priznao da snosiš odgovornost i prema Galaktičkoj Centrali."

"Da sam u tim posebnim slučajevima uspeo da se nekako izvučem, zavaravši pred radozncima trag, sve ostalo bi bilo u redu", odvrati Enoh. "Ukoliko bih samo usmerio pažnju zemaljskih naučnika u jednom pravcu, a onda ih pustio da sami rade dalje, razvijajući prvobitnu ideju, ne verujem da bi Galaktička Centrala bila oštećena. Glavno bi pitanje, naravno, bilo ne otkriti pravi izvor informacije."

"Pa ipak, čak i tako", nastavi Dejvid, "bilo je zapravo veoma malo toga što bi im ti mogao otkriti. U stvari, hoću da kažem da, čak i u najopštijim crtama, ni sam nisi dovoljno znao. Toliko mnogo tog galaktičkog saznanja leži izvan već uhodanih tračnica."

"Znam", potvrdi Enoh. "Eto, uzmimo na primer mentalni inženjering na Mankalinenu III. Kada bi na Zemlji njime ovladali, naši bi ljudi bez sumnje mogli pronaći ključ za postupak prema neurotičnim i mentalno poremećenim osobama. Mogli bismo, u tom slučaju, isprazniti sve klinike u koje su takve osobe bile smeštene, porušiti ih ili ih upotrebiti u neke druge svrhe. Jednostavno, više ne bi bilo potrebe za njima. Međutim, jedino bi nam na Mankalinenu III mogli otkriti o čemu je tu zapravo reč. Ja, samo, znam da su oni čuveni po svom mentalnom inženjeringu, ali to je ujedno sve što znam. Ne raspolazem ni najmanjim nagoveštajem o čemu je tu zapravo reč. To bi nam samo tamo na Mankalinenu mogli reći."

"U stvari, ono o čemu sve vreme govoriš", umeša se Meri, "jesu sve one bezimene nauke - one o čijem postojanju nijedno ljudsko biće pojma nema."

"Poput nas, možda", upade Dejvid.

"Dejvide!" viknu Meri.

"Nema nikakvog smisla", ljutnu se Dejvid, "pretvarati se da smo ljudska bića."

"Ali vi to jeste", primeti Enoh napeto. "Za mene, vi jeste ljudska bića. Jedina koja imam. U čemu je stvar, Dejvide?"

"Pa, rekao bih", odgovori Dejvid, "da je došao trenutak da kažemo šta smo mi, zapravo. Da smo, naime, tek priviđenja. Da smo stvoreni i da postojimo samo sa jednom svrhom - da povremeno dolazimo ovamo i razgovaramo s tobom, da ti nadomestimo ljudska bića od krvi i mesa koja ne možeš imati."

"Meri", uzviknu Enoh, "nemoguće je da i ti tako misliš, zar ne? Nemoguće!"

On posegnu rukom prema njoj, ali na pola puta zastade - užasnuvši se pri pomisli na svoju nameru. Bilo je to prvi put da je uopšte pokušao da je dodirne. Bilo je to prvi put, tokom svih ovih godina, da se zaboravio.

"Izvini, Meri. Nije trebalo da to učinim."

U njenim očima blistale su suze.

"Želela bih da možeš", reče ona. "Oh, kako bih želela!"

"Dejvide", pozva on, ne okrećući glavu.

"Dejvid je otišao", reče Meri.

"I neće se više vratiti", upita Enoh.

Meri zavrte glavom.

"U čemu je stvar, Meri? O čemu je reč? Šta sam to učinio?" "Ništa", odgovori Meri, "osim što si nas suviše poistovetio s ljudima. Tako smo sve više postajali ljudska bića, sve dok to nismo sasvim postali. Ne više samo lutke, ne više samo lepe marionete, već stvarna ljudska bića. Mislím da Dejvid to više nije mogao podneti - ne što je postao ljudsko biće, već što je, postavši ljudsko biće, i dalje ostao samo sen. To nije bilo toliko važno dok smo bili marionete i lutke, jer tada nismo bili ljudska bića. Jer nismo imali ljudska osećanja."

"Meri, molim te", zavapi Enoh. "Meri, molim te, oprostí mi."

Ona se naže prema njemu, i lice joj beše obasjano dubokom nežnošću. "Nema ničega što bi trebalo da ti oprostím", reče ona. "U stvari, mislim da bi trebalo da ti budemo na svemu zahvalni. Stvorio si nas svojom ljubavlju prema nama i iz potrebe za nama, a odista je divno saznanje da si voljen i da si nekome potreban."

"Ali to više nije slučaj", uzviknu Enoh. "Nekad, davno, morao sam vas stvarati, zazivajući vas, ali to sada više nije slučaj. Sada mi dolazite u posetu po svojoj slobodnoj volji."

Koliko je godina prošlo od tada? upita se on. Možda i svih pedeset. Najpre je to bila Meri, a za njom je došao i Dejvid. Između svih, koji su potom došli, oni su mu bili najbliži i najdraži.

A pre toga, pre no što je uopšte i pokušao da ih zazove, godine je proveo proučavajući tu bezimenu nauku čudotvoraca sa Alfarada XXII.

Postojali su, nekad, dani i stanje duha kada su to nazivali crnom magijom, ali to uopšte nije bila crna magija. U stvari, predstavljalo je to izraz znalačkog baratanja izvesnim prirodnim svojstvima vasseljene, o kojima ljudska rasa nije ni sanjala. Svojstvima, štaviše, kojih Čovek možda nikada neće ni postati svestan. Bar u ovom trenutku, nije bilo nikakvog usmerenja naučnog duha u tom pravcu, nikakvog podsticaja da se započne s istraživanjem koje mora prethoditi svakom otkriću.

"Dejvid je stekao utisak", reče Meri, "da nismo mogli ovako nastaviti zauvek, sa tim svojim ospokojavajućim posetama. Morao je doći trenutak kada je trebalo da se suočimo s onim što smo zaista."

"A šta je s ostalima?"

"Žao mi je, dragi. I s njima je isto."

"A ti? Kako stoji stvar s tobom, Meri?"

"Ne znam", odgovori ona. "Sa mnom je drukčije. Ja te veoma volim."

"A ja..."

"Ne, nisam to imala na umu. Zar ne razumeš! Zaljubljena sam u tebe."

Zapanjen, on ponovo sede, zureći u nju, i svuda oko njega kao da sav svet zaječa: činilo mu se da stoji nepokretan usred bure, dok svet i vreme nepojamnom brzinom protiču mimo njega.

"Kad bi samo", prozbori ona, "moglo i dalje biti kao što je bilo u početku. Tada smo jednostavno bili zadovoljni zbog samog svog postojanja, naša osećanja još nisu bila pokrenuta i činilo nam se da smo odista srećni. Poput male, srećne dece, što radosno trčkaraju na suncu. Ali onda smo svi odrasli. I rekla bih, ja ponajviše od svih."

Ona mu uputi osmeh, ali u očima su joj bile suze.

"Nemoj to primiti k srcu, dragi. Mogli bismo..."

"Draga moja", reče on, "bio sam zaljubljen u tebe još od prvog trenutka kada sam te ugledao. Čini mi se, čak, još i pre toga."

On ponovo posegnu rukom prema njoj, ali je odmah povuče, setivši se.

"Nisam to znala", odgovori ona. "Možda nije trebalo ni da ti kažem sve ovo. Mogao si živeti s tim sve dok nisi saznao da i ja tebe volim."

On nemoćno klimnu.

Ona pognu glavom. "Bože dragi, zaista nismo ovo zaslužili. Nismo učinili ništa, zbog čega bismo ovo zaslužili."

Zatim podiže glavu i zagleda se u njega. "Kad bih samo mogla da te dodirnem."

"Možemo nastaviti", žustro primeti on, "kao i dosad. Možeš mi dolaziti ovamo kad god to zaželiš. Mogli bismo..."

Ona odmahnu glavom. "Nećemo uspeti", prekinu ga ona. "Ni ti ni ja ne bismo to mogli podneti."

Znao je, naravno, savršeno dobro, da je bila u pravu. Bilo mu je jasno da je sve bilo gotovo. Tokom čitavih pedeset godina, ona i drugi, dolazili su mu u pohode. Od sada ih više neće biti. Vilinski san se okončao, i čarolije više nije bilo. Od sada će biti sam - samotniji no ikad, usamljeniji, čak, nego što je to bio pre no što ju je upoznao.

Ona mu više neće dolaziti i on više nikada neće biti u stanju da nagna sebe da je zazove, čak i kada bi to bilo moguće, i njegov svet

senki, kao i njegova nemoguća ljubav, jedina ljubav koju je ikad upoznao, nestaće zauvek.

"Zbogom, najdraža moja", prošaputa on.

Ali bilo je prekasno. Ona je već nestala.

Kao da dolazi iz nepregledne daljine, tako mu se bar učinilo, do njega dopre žalobni pisak: nova poruka je prispela.

13.

Meri mu je jednom rekla da se oboje moraju suočiti sa onim što su svi, sva ta bića, odista bili.

Ali šta su oni odista bili? Ne, ne šta je on mislio da oni jesu, već šta su, odistinski, bili? Šta su oni sami mislili da jesu? Jer moguće je da su oni to znali neuporedivo bolje od njega.

Gde je Meri sada nestala? Kada je napustila ovu sobu, u kakvu je vrstu limba odlazila? Da li još postoji? A ako postoji, kakva je to vrsta postojanja mogla biti? Da li ju je neko negde odložio, kao što bi neka devojčica odložila svoju omiljenu lutku u neku kutiju, i gurnula je u neki orman zajedno s ostalim svojim miljenicama?

On pokuša da zamisli limb, i to beše tek ništavilo; a ako limb odista beše tek ništavilo, onda bi, znači, jedno biće smešteno u limb postojalo u nekoj vrsti ne-postojanja. Tu ne bi bilo ničega - ni prostora ni vremena, ni svetlosti, ni vazduha, ni boja ni prozora, tek samo jedno nepregledno ništa što je, po prirodi stvari, moralo ležati negde izvan same vaseljene.

Meri! On oseti kako mu se krik podiže iz same utrobe. Oh, Meri, šta sam ti to učinio?

Odgovor je stajao pred njim, hladan i nezaobilazan.

Upetljao se u nešto što nije mogao da shvati. Počinio je, međutim, još veći greh, kada je pomislio da jeste shvatio. Pri tom, suština stvari bila je u tome da je shvatio taman onoliko koliko je potrebno da zamisao učini delatnom, ali istovremeno, ne toliko da bi postao svestan svih mogućih posledica.

Sa stvaranjem je uvek išla i odgovornost, ali on nije bio pripravan da preuzme išta više od moralne odgovornosti za grešku koju je počinio, a moralna odgovornost, ukoliko nije bila praćena mogućnošću da donese neko olakšanje, predstavljala je nešto potpuno beskorisno.

Mrzeli su ga i gadili ga se i on ih zbog toga nije mogao kriviti, jer ih je izvukao iz ništavila i pokazao im obećanu zemlju čovečanskog, a onda ih ponovo gurnuo nazad u prazninu. Podario im je sve što su ljudska bića ikad imala - osim jedne stvari, najvažnije od svih -

mogućnost da zauvek ostanu da žive u ljudskom svetu.

Svi su ga mrzeli, osim Meri, ali to sa Meri bilo je gore i od same mržnje. Jer je bila osuđena samim svojstvima ljudskosti što ih je od njega zadobila, da zavoli čudovište koje ju je stvorilo.

Zamrzi me, Meri, uzviknu on bezglasno, zamrzi me, poput ostalih!

Razmišljao je o njima kao o bićima-senkama, ali to je bio samo naziv što nikome osim njemu samom nije ništa značio, nešto za ličnu upotrebu, priručna etiketa koju im je prilepio kako bi ih mogao odrediti kada je o njima razmišljao.

Samo što je etiketa bila pogrešna, budući da nisu bili ni senke a ni nalik na duhove. Čulima vida prikazivali su se kao bića od krvi i mesa, poput svih drugih ljudi. Tek kada biste pokušali da ih dotaknete postajalo je jasno da nisu stvari - jer kada biste posegnuli rukom za njima, tamo gde je trebalo da budu nije bilo ničega.

Tvorevina njegovog uma, mislio je u početku, ali sada više nije bio siguran. U početku, dolazili su samo kada bi ih zazvao, koristeći znanje i tehnike što ih je stekao proučavajući radove čudotvoraca sa Alfarda XXII. Ali poslednjih godina nije ih viša zazivao. Nije imao ni prilike. Kao da su čitali njegove misli, sami su se pojavljivali, pre no što ih je on uopšte i mogao zazvati. Kao da su naslućivali njegovu potrebu za njima čak i pre no što je on sam postajao toga svestan. I tako, bili su tu, čekajući ga, da zajedno provedu koji čas ili čitavo veče.

Bili su, naravno, u izvesnom smislu, tvorevina njegovog uma, budući da ih je on uobličio, u to vreme možda i nesvesno, ni ne znajući zbog čega im je dao upravo takva obličja; međutim, tokom poslednjih godina ipak je shvatio, mada se trudio da to od sebe odagna, ubeđen da bi bilo bolje da nikad nije shvatio. Bilo je to saznanje koje ni samom sebi nije želeo da prizna, potiskujući ga nekud daleko, u dubine svog uma. Ali sada, kada je sve to već bila prošlost, i kada više nije imalo nikakve važnosti, on odluči da se sa svim tim suoči.

Dejvid Rensom bio je on sam, kakav je snevao da bude, kakav je želeo da bude - ali kakav, razume se, nikad nije postao. Bio je poletan oficir Unije, ne previsokog čina kako ne bi postao krut i umišljen, već taman toliko koliko je bilo neophodno da tek malo odskoči od običnih ljudi. Bio je vitak i neusiljen i, bezuslovno, bezumno hrabar: volele su ga sve žene, i svi su mu se muškarci

divili. Bio je rođeni vođa i istovremeno sjajan drug, osećajući se kao riba u vodi kako u vežbaonici tako i na bojnopolju.

A Meri? Zanimljivo, pomisli on, oduvek ju je zvao samo Meri. Nije imala nikakvog prezimena. Bila je, jednostavno, samo Meri.

Sadržala je u sebi najmanje dve žene, ako ne i više od toga. Jedna od njih bila je Sali Braun, koja je živela tamo dole kraj puta - koliko je već vremena prošlo, upita se on, otkako nije ni pomislio na Sali Braun? Bilo je zaista čudno, reče on u sebi, da već toliko vremena nije mislio o njoj, i da je sada bio ponovo potresen sećanjem na jedno nekadašnje devojče iz susedstva, Sali Braun. Njih su dvoje nekada bili zaljubljeni. Čak i tokom kasnijih godina, dok je se još sećao, nikada nije bio sasvim siguran, čak ni kroz romantičnu izmaglicu vremena, da li je to odista bila ljubav ili samo romantično uzbuđenje vojnika koji je odlazio u rat. Bila je to stidljiva i nespretna, neobična vrsta ljubavi, ljubav farmerovog sina prema farmerskoj kćeri iz komšiluka. Dogovorili su se da se venčaju kada se on vrati iz rata, ali nekoliko dana posle bitke kod Getisberga stiglo mu je pismo, otposlato više od tri nedelje pre toga, u kojem je stajala vest da je Sali Braun umrla od difterije. Patio je, sećao se, ali nije pamtio koliko duboko, mada po svoj prilici, zaista duboko, jer je žaliti dugo i duboko bilo sasvim u skladu sa tadašnjim običajima.

I tako je Meri, izvan svake sumnje, bila delom Sali Braun, iako ne u celini. Delom je to bila i ona visoka, stamena kćer Juga, žena koju je na nekoliko časaka ugledao dok je marširao prašnjavim drumom pod usijanim suncem Virdžinije. Odjednom se pred njim ukazala prava palata, jedna od onh velikih plantažerskih kuća, smeštena malo postrance od druma, i ona je stajala na stepeništu, kraj jednog od onih moćnih stubova, posmatrajući neprijateljske trupe kako prolaze. Kosa joj je bila crna a ten belji od beline samog stuba, i stajala je tako, uspravna i ponosita, izazovna i iznad svega što se zbivalo, da je se sećao i mislio i snevao o njoj - mada joj, čak, ni ime nije znao - tokom svih tih prašnjavih, znojavih i krvavih dana rata. Pitajući se, sve to vreme, ne znači li to što misli o toj ženi i sneva o njoj da je neveran svojoj Sali. Dok je sedeo kraj logorske vatre i dok je razgovor zamirao, i ponovo, uvijen u ćebad, zagledan u nebo posuto zvezdama, zamišljao je kako će, kada se rat konačno završi, otići do te kuće u Virdžiniji i naći je. Bilo je, naravno, moguće da je tamo ne

nađe, ali bi on preorao čitav Jug i konačno je našao. Ali nikad to nije učino; nikad, u stvari, nije ni nameravao da učini. Bio je to jedan od onih snova što se legu kraj logorske vatre.

I tako su u Meri bile sadržane obe - Sali Braun, kao i ta nepoznata južnjačka lepotica što je stajala kraj stuba i posmatrala vojsku kako prolazi. Bila je sen njih dveju i, možda, mnogih drugih koje čak nije ni poznavao, sačinjena od svega što je ikad upoznao ili video ili se divio u ženama. Predstavljala je ideal i savršenstvo. Bila je njegova savršena žena, stvorena njegovim vlastitim umom. A sada, poput Sali Braun, koja je počivala u svom grobu, poput svih drugih koje su podarile nešto od sebe da bi on mogao stvoriti Meri - i Meri ga je konačno napustila.

A on ju je voleo, doista, jer je bila skup svih njegovih ljubavi - raskršće svih žena koje je ikad voleo (ukoliko je, doista, voleo ijednu), ili onih koje je verovao da voli, makar u mislima.

Nkada mu nije uopšte palo na pamet da bi i ona njega mogla voleti. I sve dotle dok nije saznao da i ona njega voli bilo je sasvim moguće da svoju ljubav prema njoj čuva duboko zapretenu u svom srcu, znajući dobro da je to bila beznadežna i neostvarljiva ljubav, pa ipak, i nešto najviše što je uopšte mogao postići.

On se upita gde bi ona sada mogla biti, kuda je mogla odlutati - u onaj limb koji je pokušavao sebi da predstavi ili u neko neobično stanje ne-postojanja, iščekujući, nesvesna ičega, da ponovo dođe trenutak kada će mu se pridružiti.

On zagnjuri glavu u šake i ostade tako, preplavljen čemerom i osećanjem krivice, pritiskajući oči prstima.

Nikada mu se više neće vratiti. Usrdno se molio da se više nikada ne vrati. Za oboje bi bilo bolje da se više nikada ne vrati.

Kada bi samo, pomisli on, makar s najmanjom izvesnošću, znao gde se sada nalazi. Kada bi samo mogao biti siguran da se nalazi u stanju bliskom smrti i da je uspomene ne raspinju. Sama pomisao da možda pati bilo je više no što je mogao podneti.

On ponovo začu zvižduk koji ga je opominjao da ga poruka čeka, i ukloni ruke s lica. Ali i dalje ostade da sedi na sofi, ne pomerivši se.

Ruka mu kruto posegnu ka stočiću što je stajao ispred sofe, prekriven mnoštvom šarolikih džidža i drangulija što su mu ih, kao poklone, ostavili raniji namernici. Maši se za jedan kupasti predmet

koji je mogao biti načinjen od neke vrste stakla ili mutnoprovidnog kamena - nikad nije bio načisto šta je od toga dvoga bilo, ako je, uopšte, bilo šta od toga dolazilo u obzir - i obujmi ga šakama. Zagledavši se u kupu, on u njoj uoči tananu, trodimenzionalnu i sa mnogim pojedinostima, sliku nekog vilinskog sveta. Bilo je to, na lep način, pomalo smešno mesto, smešteno na nekom šumskom proplanku i uokvireno biljkama koje su podsećale na zlataču u punom cvatu; činilo se kao da lebdi u vazduhu, lagano se spuštajući, kao da je i samo bilo deo vazduha, nalik snežnim draguljima što blistahu i presijavahu se pod ljubičastom svetlošću velikog plavog sunca. Na proplanku je nešto plesalo, ali je bilo više nalik na cvetove neko li na životinjice; to nešto, međutim, izvodilo je pokrete sa toliko ljupkosti i zanosa da im se, jednostavno, nije moglo odoleti. A onda, odjednom, taj vilinski svet iščeze i na njegovom se mestu stvori jedan drugi - divalj i sumoran svet, sa smrknutim, ispijenim i nakostrešenim liticama, što su se visoko ocrtavale naspram crvenog i ljutitog neba, dok su neka orijaška leteća stvorenja nalik na lelujave ćilimove kružila oko litica, spuštajući se i ponovo se uzdižući, dok su druga, još skarednija, sedela na rapavim izbočinama, po svoj prilici nekoj vrsti zakržljalog drveća što je raslo na samom zidu stene. A duboko ispod toga, dopirući iz ambisa kome se nije moglo sagledati dno, čula se besna huka neke reke.

Enoh vrati kupu na sto, pitajući se šta li to sagledao u njenim dubinama. Bilo je to kao da je prelistavao neku knjigu, pri čemu se na svakoj stranici nalazila neka nova slika, prikazujući neko drugo mesto, bez ikakvog nagoveštaja gde bi i kakvo bi to mesto moglo biti. Onog dana kada je tu kupu dobio na poklon proveo je sate opsednuto zagledan u nju, posmatrajući kako se, dok ju je držao u rukama, prizori smenjuju jedan za drugim. Nijedan od prizora nije ni u najmanjoj meri nalikovao onima što su mu prethodili i što su ga smenjivali; pri svemu tome, činilo se da im nema kraja. Čovek je imao osećaj da tu uopšte nije reč o slikama, već o živim prizorima, da je u bilo kom trenutku čovek mogao izgubiti oslonac na mestu na kojem se stvarno nalazio i glavačke zaroniti u taj čudesni svet.

Na kraju mu je ipak sve to dosadilo, budući da u svemu tome nije bilo nikakvih osećanja: samo je zurio u niz prizora bez ikakvih imenovanih svojstava. Bez ikakvih osećanja koja bi išta njemu

značila što sigurno nije važno i za žitelje sa Enifa V, čiji mu je jedan pripadnik poklonio igračku. Kupa je mogla, po svemu što je znao, pomisli Enoh, biti od izuzetne važnosti i predstavljati blago od neprocenjive vrednosti.

Sličan je slučaj bio i sa mnogim drugim stvarima koje je dobio na poklon. Čak je i one što su mu pričinjavale zadovoljstvo upotrebljavao na pogrešan način, ili u najmanju ruku, na način koji prvobitno uopšte nije bio predviđen.

Bilo ih je i nekoliko - sasvim mali broj - čiju je vrednost mogo i shvatiti i proceniti, mada njihova svojstva nisu često za njega bila ni od kakve koristi. Na primer, onaj mali časovnik koji je pokazivao lokalno vreme u svim sektorima galaksije: mada je to moglo biti zanimljivo, i pod izvesnim okolnostima čak od suštinske važnosti, za njega to jedva da je imalo neku vrednost. Zatim, onaj spravljač miomirisa - nazivao ga je mikserom za parfeme, nastojeći da mu što bliže odredi namenu - pomoću koga se mogao proizvesti svaki željeni miris. Naprosto bi se napravila željena mešavina i mikser stavio u pokret: trenutak potom, sva bi soba bila preplavljena tim mirisom, koji bi prostoriju stalno iznova osvežavao sve dok se mikser ne bi ponovo isključio. Povremeno ga je to veoma zabavljalo: priseti se, tako, i onog tmurnog zimskog dana kada je, nakon brojnih pokušaja, uspeo da proizvede miris procvalih jabukovih cvetova, provevši pri tom nekoliko ugodnih proletnjih časova dok je napolju zavijala grozna mećava.

On ponovo ispruži ruku i dohvati jedna drugi komad - jednu divnu stvarčicu, zaista, koja je od samog početka budila njegovu radoznalost, ali kojoj nikako nije uspevao da ustanovi namenu - ukoliko je, naravno, uopšte imala ikakvu namenu. Moguće je, zaključio on u sebi, da je u pitanju bio samo nekakav umetnički predmet, lepi ukras kao radost za oči. Ipak, bilo je nečega čime je taj predmet zračio (ukoliko je to bila prava reč), što ga je navodilo na pomisao da je stvarčica možda imala i neku određeniju namenu.

Imala je oblik piramide sfera, pri čemu su manje sfere izrastale iz većih, na kojima su počivale. Visok nešto preko trideset centimetara predmet je odista odista odista; svaka je sfera bila u različitoj boji - ali boje nisu bile, po svemu sudeći, nanosene spolja: svaka od boja bila je toliko duboka i stvarna da je posmatrač i nesvesno morao doći

do zaključka da predstavlja suštinsko svojstvo svake sfere, i da se svaka sfera, od središta prema površini, zapravo sastojala od date boje.

Pri svemu tome, nije bilo ni najmanjeg nagoveštaja da je ikakav lepak bio upotrebljen da bi se sfere, postavljene jedna na drugu, međusobno čvrsto držale. Činilo se, po svemu što se moglo zaključiti, da je neko jednostavno postavio sfere jednu na drugu, i da su zauvek tako ostale.

Držeći predmet u ruci Enoh pokušava da se priseti od koga ga je dobio na poklon; ali u njegovom sećanju o tome nije bilo ni traga.

Aparat za slanje poruka i dalje je zviždukao, i Enoh se prenu: čekao ga je posao. Nije smeo tek tako sedeti, pomisli on, lutajući u mislima čitavo popodne. On odloži piramidu na sto, ustade i ode do mašine. Poruka je glasila:

Br. 406302 Stanici 18327. Putnik sa Vege XXI stiže u 16532.82. Vreme odlaska zasad neutvrđeno. Bez prtljaga. Uobičajene pripreme, mesni uslovi. Potvrdite.

Čitajući poruku, Enoha preplavi talas zadovoljstva. Biće izvanredno, sresti se ponovo sa jednim od Hazera. Prošlo je možda i više od mesec dana otkako nijedan od njih nije navratio u ovu Stanicu.

Sasvim dobro se sećao dana kada je prvi put upoznao jednog Hazera; u stvari, došlo ih je pet odjednom. Mora biti, pomisli on, da je to bilo 1914, ili, možda 1915. Sećao se dobro da je u punom jeku bio prvi svetski rat, koji su svi tada nazivali Velikim ratom.

Hazer će se sada po svoj prilici, pojaviti gotovo istovremeno kada i Ulis, i njih trojica mogli bi provesti jedno odista prijatno veče. Nije se baš često događalo da mu dvojica dobrih prijatelja istovremeno dođu u posetu.

Za trenutak Enoh zastade, i sam zbunjen što je ovog Hazera odmah svrstao među prijatelje, budući da je putnik, najverovatnije, bio neko koga još nikada nije sreo. Ipak, to nije moralo ništa da znači jer je jedan Hazer, svaki Hazer, uvek bio neko s kim se lako uspostavljalo prijateljstvo.

Enoh hitro pristupi pripremama i dva puta proveri materijalizator, kako bi se uverio da je sve u najboljem redu, a onda se vrati aparatu

i potvrdi prijem poruke.

Za sve to vreme prekopavao je po mislima: da li je to bilo 1914, ili, možda, malo kasnije?

Pregledavši katalog, on nađe karticu označenu sa Vega XXI. Prvi navedeni datum bio je 12. jul 1915. Potraživši među svojim dnevnicima, on nađe željenu svesku i stavi je na sto. Na brzinu je prelistavši, konačno pronađe traženi datum.

14.

Tu je stajao sledeći zapis:

Dvanaesti jul 1915 - Danas popodne (u 15.20) prispelo je petoro putnika sa Vege XXI: prva bića iz ovog sektora na prolazu kroz ovu stanicu. Dvonošci su i nalik na ljudska bića, mada čovek stiče utisak da nisu načinjeni od krvi i mesa - deluju, naime, nekako preglomazno - ali, naravno, od krvi su i mesa, kao i svi drugi. Svetlucaju, ali ne nekom vidljivom svetlošću: u stvari, okružuje ih neka vrsta aure, koja ih prati ma kuda pošli.

Predstajali su, koliko sam uspeo da shvatim, jednu jedinstvenu polnu jedinku, svo petoro zajedno; ipak, nisam sasvim siguran da sam tačno shvatio o čemu je tu reč, jer sve to deluje kao prava zbrka. Delovali su sretno i prijateljski i odavali su utisak blage razdraganosti, nevezane za bilo šta određeno, već bi se moglo reći zbog svega oko sebe, kao da uživaju u nekoj vrsti kosmičke i potpuno intimne šale, o kojoj, osim njih samih, niko drugi pojma nema. Bili su na odmoru i putovali su na neku proslavu (mada, opet, nisam siguran da je to pravo značenje reči), na nekoj drugoj planeti, gde je trebalo da se okupi čitavo mnoštvo drugih galaktičkih putnika, na nečemu što je bilo nalik na jednonedeljni karneval. Nisam uspeo da dokučim ni kako su, niti zbog čega su tamo bili pozvani. Izgleda, ipak, da je za njih predstavljalo veliku čast što su tamo išli, mada, koliko sam se mogao razabrati, kao da to nisu shvatali kao počast već kao neko svoje pravo. U tom su trenutku, zaista, delovali i sretno i bezbrižno, i veoma samouvereno i složeno; međutim, dok sada ponovo razmišljam o svemu tome, sve mi se čini kao da su, naprosto, takva sorta. Zatekao sam sebe kako im pomalo zavidim što i ja sam nisam razdragan i bezbrižan poput njih; pokušao sam i da zamislim kako im se svež život i sve u vaseljeni morali činiti, čak im pomalo i zamerajući što toliko, i na tako besprimeran način, mogu uopšte biti srećni.

Postavio sam im, u skladu s nalogima, viseće krevete, kako bi se mogli odmoriti, ali njima nije uopšte padalo na pamet da ih upotrebe. Doneli su sa sobom kotarice pune hrane i pića, i, zasevši za moj sto,

počeli su da se goste i da ćeretaju. Zatražili su od mene da im se pridružim za stolom; izdvojili su dva paketića s hranom i jednu bocu, uveravajući me da bez ikakve bojazni mogu i da jedem i da pijem; ostalo, međutim, kao da baš nije bilo prikladno za metabolizam poput mog. Hrana je bila izvanrednog ukusa i nimalo nalik ni na šta što sam to tada okusio - mada je sadržina jednog paketića izdaleka podsećala na najređe i najslasnije među starim sirevima, dok je sadržina drugog, jednostavno, bila nebeskog ukusa. Piće je bilo donekle nalik na najfinije vrste konjaka, zlatnožute boje i ne gušće od vode.

Raspitivli su se i o meni i o mojoj rodnoj planeti: bili su veoma ugladjeni i činilo se da ih je zaista zanimalo sve što sam imao da im kažem; neverovatno su brzo sve shvatili. Saopštili su mi da su krenuli na jednu planetu za koju nikad ranije nisam čuo, i, uopšte, veoma su mnogo veselo pričali međusobno i bili su puni poleta, ali na takav način da se nijednog trenutka nisam osetio isključen iz razgovora. Iz priča što su ih međusobno ispredali uspeo sam da razaberem da je na proslavi što se održavala na planeti na koju su se uputili trebalo da bude predstavljeno neko umetničko delo. To umetničko delo nije pripadalo ni muzičkoj ni slikarskoj vrsti: bilo je sačinjeno od zvukova i boja i osećanja i oblika i drugih svojstava za koje nisu postojale reči u zemaljskim jezicima, tako da nisam bio u mogućnosti da ih u celosti shvatim, stekavši samo najneodređeniju predstavu o tome na šta je zapravo ličilo ono o čemu su govorili. Stekao sam utisak da je u pitanju neka vrsta trodimenzionalne simfonije, mada ni ovo nije pravi izraz, koju nije komponovao nekakav pojedinac, već čitava, očigledno međusobno srodna skupina umetnika. Govorili su o tom umetničkom delu s iskrenom oduševljenošću, i ja sam stekao utisak da predstavljanje njegovo neće potrajati tek nekoliko časova, već nekoliko dana, i da je, pre bi se moglo reći, u pitanju bila neka vrsta iskustva, a ne tek puko gledanje ili slušanje, i da gledaoci, odnosno publika, nisu morali samo sedeti i slušati, već da su, ukoliko su to želeli, mogli - zapravo morali, ukoliko su težili njegovom potpunom razumevanju - da i sami u svemu tome budu učesnici. Ali nisam uspeo da shvatim na koji su to način postajali učesnici; ipak, osećao sam da ne bi bilo umesno da se kod njih o tome propitujem. Govorili su i o drugim posetiocima

s kojima je trebalo da se sretnu, i o tome kada su ih poslednji put videli, pomalo ih ogovarajući, mada na potpuno pitom način, sve vreme ostavljajući utisak kako i oni sami i posetioci s drugih planeta prevaljuju sve te ogromne razdaljine iz nekog zaista prijatnog razloga. Da li je stvarno bilo ikakvog drugog razloga, osim posvemašnjeg uživanja u svemu tome, nisam uspeo da dokonam. Ipak, verujem da ga je bilo.

Govorili su, takođe, o drugim proslavama, i nisu svi među njima bili zainteresovani za neki sasvim određeni umetnički oblik: bili su, zapravo, zainteresovani za različite umetničke vrste, o kojima nikako nisam uspevao da steknem pravu predstavu. Činilo se da u tim proslavama nalaze istinski izvor razdraganosti i sreće; ipak, imao sam utisak da još poneka njihova obeležja, pored uživanja u predstavljenom umetničkom delu, značajno doprinose toj njihovoj bujnoj radosti. U te delove njihovog razgovora nisam se uključivao, jer, istinu govoreći, za to nije ni bilo prilike. Razume se, pozeleo bih da postavim poneko pitanje, ali nikako mi se nije ukazivala prava mogućnost. Ipak, pretpostavljam da bi im, čak i da sam uspeo da ih postavim, moja pitanja mogla zvučati glupo; ipak, da je zaista bilo prilike da ih postavim, ta me činjenica ne bi baš preterano uzbuđivala. Pri svemu tome, na neki im je način uspevalo da se osećam kao da sam odista uključen u njihov razgovor. Iako nije bilo njihovih očiglednih nastojanja u tom smislu, stvarali su u meni utisak kao da sam zaista jedan od njih, a ne tek tamo neki čuvar stanice s kojim su prinuđeni da provedu nekoliko kratkih časova. Povremeno bi, nakratno, razgovarali na jeziku svoje rodne planete, koji je bio jedan od najlepših jezika što sam ih ikad čuo; ipak, uglavnom su govorili običnim jezikom za koji se činilo da bi ga svako ljudsko biće moglo razumeti - krajnje osiromašenim i stvorenim upravo radi lakšeg sporazumevanja. Imao sam utisak da tako postupaju iz obzira prema meni; nisam uopšte sumnjao da mi time čine osobitu čast. Odistski verujem da su bili najcivilizovanija bića koja sam ikada sreo.

Rekoh već da su svetlucali: mislio sam, zapravo, time da kažem da ih je njihova vlastita duša iznutra ozarivala. Činilo se kao da ih prati neka blistava zlačana izmaglica koja kao da je usrećivala sve čega bi se dotakla - gotovo kao da su se kretali u nekom posebnom svetu

za koji su samo oni znali. Sedeći s njima za stolom, činilo mi se kao da sam i sam utonuo u tu zlatastu izmaglicu, imajući utisak kao da neobične spokojne i duboke struje sreće teku mojim venama. Pitao sam se na kojim su putevima oni, kao i vasceli njihov svet, uspeali da dosegnu to blaženo stanje, i da li bi i moj svet, u nekoj dalekoj budućnosti, takođe mogao da do njega dopre.

U pozadini te sreće nahodila se izvanredna vitalnost: bio je to živahan, bujan duh sa unutrašnjim jezgrom snage i ljubavi prema životu, koji kao da je ispunjavao svaku njihovu poru i svaki, i najkraći trenutak njihovog vremena.

Imali su samo dva časa na raspolagnaju, i vreme prosto prolete, tako da sam čak bio prinuđen da ih upozorim da je trenutak da krenu. Pre no što su pošli stavili su na sto dva paketića, rekavši da su za mene, i zahvalili mi za sofru (neobično je, u njihovim ustima, delovala ta fraza). Oprostivši se sa mnom ušli su u veliki kabinet pored materijalizatora, i ja ih odaslah tamo kuda su naumili. Čak i pošto su otišlo činilo se kao da se ona zlačana izmaglica i dalje vije prostorijom: potrajalo je nekoliko časova dok nije sasvim izbledela. A ja ostadoh sa potajnom željom da pođem, zajedno s njima, na tu nepoznatu planetu i na tu proslavu.

U jednom od paketića što su ih ostavili za sobom nalazilo se nekoliko boca onog božanskog pića: svaka od boca, potpuno različita od svih drugih, sama je po sebi predstavljala umetničko delo - sve su, činilo mi se, bile načinjene od dijamanta, mada ne bih umeo reći da li od pravih ili veštačkih. U svakom slučaju, bilo mi je jasno da su od basnoslovne vrednosti. Svaki dijamant bio je obrađen uz zbunjujuće raznovrsje simbolike, i svaki je, opet, nosio u sebi izvanrednu, potpuno osobitu lepotu. U drugom paketiću bila je - pa, u nedostatku boljeg izraza, čini mi se da bi se to što se u njemu nalazilo moglo nazvati muzičkom kutijom. Sama kutija bila je od slonovače, stare žućkaste slonovače glatke poput satena, prekrivene mnoštvom rezbarija nalik na dijagrame - čije značenje, uprkos svim nastojanjima, nisam uspeo da odgonetnem. Na gornjoj površini kutije nalazio se jedan krug, smešten posred zareza koji su delovali kao podeoci; i kada sam okrenuo krug do prvog zareza začu se muzika i čitavu prostoriju preplavi splet najrazličitijih boja, izdaleka podsećajući na onu zlatastu izmaglicu. Iz kutije se, takođe, izli

mnoštvo miomirisa, ispunjavjući prostoriju i delujući na čula i osećanja; šta god to moglo biti, delovalo je na čoveka, čineći ga tužnim i srećnim, ili pobeđujući u njemu bilo kakvo drugo osećanje, u potpunom skladu sa muzikom, bojama i mirisima. Iz te kutije izlazio je čitav jedan svet nevezan za postojanje, ili kako god to već nazivali - i čovek je osećao da zaista živi sve ono što je u njemu, sa svim osećanjima i verovanjima i umnom energijom za koje je bio sposoban. Pred sobom sam, bio sam u to čvrsto uveren, imao napravu sposobnu da izrazi upravo one umetničke oblike o kojima su govorili. I to ne samo jedan od tih oblika, već dve stotine šest, jer upravo je toliko bilo zarezova, i jer je svaki od njih označavao drugačiji oblik. U danima što stoje preda mnom oprobacu svaku od njih i pribeležicu svoja zapažanja o svakom od njih i svakom ću nadenuti ime, možda, na osnovu njihovih svojstava, izvlačeći iz njih, možda, kako nova saznanja tako i čisto uživanje.

15.

Dvanaest dijamantskih boca, davno ispražnjenih, stajalo je sada u blistavom nizu na gredi iznad kamina. Muzička kutija, jedan od najdražih mu poklona, bila je smeštena u jedan od plakara, bezbedna od svakog mogućeg oštećenja. Enoh se prenu, i prilično žalosno pomisli kako tokom svih ovih godina, premda kutiju nije baš tako retko uzimao u ruke, ni izdaleka nije iscrpeo svu listu mogućih kompozicija. Bilo ih je toliko koje su prosto mamile da ih ponovo čuje, tako da jedva da je prevalio polovinu puta na skali sa zarezima. Hazeri, svo petoro, navratili su još mnogo puta: činilo se da su u ovoj stanici, a možda i u čoveku koji ju je opsluživao, uočili nešto što im se veoma dopalo. Pomagali su mu da nauči veganski jezik, i doneli su mu dosta svitaka sa delima veganske književnosti i drugih tekstova; postali su mu, izvan svake sumnje, najbolji prijatelji od svih stranaca (sa izuzetkom Ulisa) koje je upoznao. A onda, jednog dana, prestadoše da dolaze; dugo se vremena pitao šta je po sredi, raspitujući se o njima kod drugih Hazera koji su navraćali u Stanicu. Međutim, nikada nije saznao šta se sa njima dogodilo.

Sada je o Hazerima i o njihovoj umetnosti, o njihovim tradicijama i običajima, o njihovoj istoriji, znao neuporedivo više nego onog prvog dana, daleke 1915. godine, kada je o njima sačinio belešku u svom dnevniku. Ipak, i dalje je bio veoma daleko od toga da pojmi mnoga od shvatanja koja su za Hazere bila i ostala tek opšta mesta.

Mnogo ih je svratilo do Stanice od onog dana 1915, ali jednog među njima posebno je zapamtio - bio je star i mudar, filosof, i umro je tu, na podu, kraj njegove sofe.

Sedeli su na sofi i pričali; ali pamtio je gotovo svaku reč tog razgovora. Starac mu je pričao o krajnje neobičnim etičkim načelima, iracionalnim i komičnim u isti mah, što ih je izgradila jedna zanimljiva biljna rasa koju je upoznao prilikom neke od svojih poseta jednoj zabačenoj planeti na drugoj strani galaktičke spirale. Stari Hazer već je smestio nekoliko čašica pića ispod svog pojasa i bio je izvrsno raspoložen: pripovedao je jednu zgodu za drugom s očiglednim uživanjem.

Iznenada, usred rečenice, on prestade da govori i bezglasno se presamiti unapred. Zaprepašćen, Enoh posegnu rukom prema njemu; ali pre no što ga je mogao dohvatiti stari vasionac tiho se skljoka na pod.

Zlatasta izmaglica, sporo svetlucajući, lagano izblede i njegovo telo ostade da leži, uglasto i koštunjavo i gotovo skaredno, užasavajući tuđe sada tu na podu, istovremeno i čudovišno i žaljenja dostojno. Čudovišnije, činilo se Enohu, no išta od tuđinskog sveta što je dotad ugledao.

Za života je to bilo čudesno stvorenje, ali sada, u času smrti, predstavljalo je tek staru vreću gnusnih kostiju, koja kao da je bila sačinjena od izrošavljenog pergamenta razapetog da kosti drži na okupu. Zapravo je ona zlaćana izmaglica, pomisli Enoh zagrcnuvši se i gotovo se užasnuvši, Hazera činila toliko divnim i tako lepim, živim, živahnim i bistrournim - ona, da, koja ga je ispunjavala dostojanstvenošću. Zlatasta izmaglica bila je, u stvari, njihov život, i kad bi nje nestalo pretvarali bi se u prizor užasa u koji, jednostavno, čovek nije smeo ni da pogleda.

Da li je moguće, upita se on, da je taj zlatni sjaj predstavljao životnu silu Hazera, koju su oni nosili sa sobom kao ogrtač, kao masku što ih je sasvim prekrivala? Da li je njihova životna sila prebivala izvan njihovih tela, za razliku od svih drugih bića, koja su je nosila negde duboko u sebi?

Povetarac je žalosno cvileo visoko u zabatima, i Enoh kroz prozor ugleda iscepkane pramičke oblaka kako se povlače povremeno zaklanjajući mesec, koji je već prevalio polovinu svog puta preko istočnog neba.

Svu Straicu najednom preplaviše hladnoća i usamljenost - i osećaj samotnosti protezao se daleko, u nedogled, mnogo, mnogo dalje no što bi samotnost Zemlje same mogla dopreti.

Enoh se okrenu od mrtvog tela i drvenim koracima pređe preko sobe, pristupivši aparatu za odašiljanje poruka. Zatraživši direktnu vezu sa Galaktičkom Centralom, bezglasno stežući obema šakama ručice na aparatu, on zastade, iščekujući.

Prijem, javi se Galaktička Centrala.

Kratko, ali što je mogao potpunije, Enoh podnese izveštaj o onome što se dogodilo. Na drugoj strani nije bilo ni oklevanja niti dodatnih

pitanja. Samo najsažetije moguće uputstvo (kao da su se takve stvari događale svakodnevno) o tome kako treba da postupi. Putnik sa Vege mora ostati na planeti na kojoj je umro, a sa njegovim telom trebalo je postupiti u skladu sa običajima koji su na toj planeti vladali. Takav je, naime, bio zakon na Vegi, i istovremeno, znak počasti. Svaki Veganac, koga smrt zadesi na tuđinskoj planeti, morao je na njoj i ostati, i to mesto zauvek je postajalo deo Vege XXI. Takvih je mesta već bilo, stajalo je u poruci Galaktičke Centrale, širom galaksije.

Ovde je običaj (poruči Enoh) da se mrtvi sahranjuju.

Sahranite ga, onda.

Prilikom pogreba, pročitamo stih ili dva iz Svete knjige.

Postupite, onda, tako i u slučaju Veganca. Možete li sve to sami?

Mogu. Ali ovde to obično čini neki sveštenik - zvaničnik religije.

Međutim, pod datim okolnostima to se baš ne čini uputnim.

U pravu ste (odgovori Galaktička Centrala). Možete li to obaviti sami?

Mogu.

Najbolje je, u tom slučaju, da to sami obavite.

Da li će neki rođak ili prijatelj doći na pogreb?

Neće.

Hoćete li ih vi obavestiti?

Naravno, ali samo formalno. Jer, oni već znaju.

Ali, umro je takoreći maločas.

Bez obzira. Znaju.

A kako stoji stvar sa smrtovnicom?

Nije potrebna. Znaju već od čega je umro.

A njegov prtljag? Imao je jedan sanduk.

Zadržite ga. Sada pripada vama. To vam je plata za trud oko dostojnog pogreba. Zakon tako propisuje.

Možda se u prtljagu nalazi nešto od naročite važnosti?

Zadržaćete sav prtljag. Odbiti ga, značilo bi povrediti uspomenu na pokojnika.

Još nešto? (upita Enoh). Je li to sve?

To je sve. Postupite, dakle, kao da je Veganac jedan od vaših.

Enoh izbrisa poruku na aparatu i vrati se do Hazera. Jedva suzdržavajući gađenje, on se saže, podiže telo i smesti ga na sof, uzdrhtavši od samog dodira. Delovalo je nekako nečisto i užasavajuće, gotovo kao poruga onom blistavom stvorenju s kojim je do maločas sedeo i razgovarao.

Budući da je često sretao Hazere zavoleo ih je i divio im se, željno iščekujući svaku njihovu novu posetu - bilo koga od njih. A evo ga, sada, kako samo stoji, drhtava kukavica, koja se jedva usuđuje da dotakne mrtvo telo jednog od njih.

Nije to bio samo osećaj užasnutosti, jer je tokom godina, kao čuvar Stanice, video svu silu užasnih prizora - sadržanih u nizu tuđinskih obličja. Već se sasvim osposobio da potisne taj osećaj užasnutosti, da ne obraća pažnju na spoljašnji izgled tuđinaca, da na sve oblike života gleda kao na beskrajni niz različitih pojavnosti, da ih sve prihvata kao ishodište razuma.

Nešto je drugo bilo u pitanju, osećao je, nešto potpuno nepoznato, sasvim različito od osećaja užasa. Pa ipak, podseti on sebe, to telo što sada tu leži pripadalo je nekome ko ti je bio prijatelj. I, kao mrtvom prijatelju, trebalo mu je odati svu moguću počast, trebalo mu je podariti ljubav i nežnost.

Gotovo odsutno, on se lati posla. Podigavši telo, ustanovi da je gotovo bez ikakve težine, kao da je u smrti izgubio najveći deo sebe, kao da je postao manji i beznačajniji. Da li je moguće, upita se, da je ona zlatasta izmaglica imala neku svoju, vlastitu težinu?

On položi telo na sof, postaravši se da ga, što je bolje umeo, sasvim ispruži. Zatim iziđe napolje i, upalivši lampu u šupi, uputi se ka ambaru.

Prošle su već dve godine otkako je poslednji put ušao u ambar, ali, malo se toga bilo promenilo. Zaštićen čvrstim krovom od nevremena, ambar je bio suv i topao. Sa greda unaokolo visila je paučina, i posvuda su ležali debeli slojevi prašine. Zaostali plastovi davnašnjeg sena, smešteni gore na tavanu, probijali su se kroz rupe na daskama od kojih je bio načinjen pod senare. Čitav ambar odisao je suvoćom, slatkošću i prašinom, i još se osećao zadah životinja i đubreta kojih već odavno tu nije bilo.

Enoh okači lampu o klin na jednoj od nekoliko podupirućih greda i pope se uz lestvice do senare. Pipajući po mraku, jer se nije

usuđivao da donese lampu gore, među svu tu sasušenu i gotovo u prah pretvorenu slamu, on najzad, duboko pod strehom, uspe da pronađe naramak hrastovih dasaka.

Ovde, priseti se on, pod ovim iskošenim strehama, nalazila se jedna tobožnja pećina u kojoj je on, kao dečak, kada mu rđavo vreme nije dozvoljavalo da boravi napolju, proveo mnogo srećnih kišnih dana. Tu je izigravao Robinsona Krusoa na njegovom pustom ostrvu, ili kakvog bezimenog odmetnika što se krije od potere, ili traperera koji u svom utvrđenju odoleva krvožednim Indijancima. Imao je i pušku, istina drvenu, koju je sam izdeljao iz komada drveta, koristeći rende i nož i komad stakla da je uglača. Pušku je brižljivo čuvao kao najdragoceniju stvar tokom svih svojih dečačkih godina - sve do onog dana kada mu je, u dvanaestoj godini, po povratku s puta u varoš, otac doneo pravu pušku, koja je otad bila samo njegova.

U tmini je opipavao daske, nastojeći da na osnovu dodira ustanovi koje bi mogao iskoristiti. Izdvojivši ih, vrati se do lestvica i siđe niz njih.

Silazeći niz lestvice, za trenutak zastade kod mesta gde je bilo spremište za alat. Podigavši poklopac velikog sanduka za alat, ugleda u njemu nekoliko davno napuštenih mišjih gnezda. Izbacivši ostatke slame i trave koje su glodari dovukli da sebi stvore udobnije domaćinstvo, on najzad pronađe alat. Alat je izgubio svaki sjaj; sivkasta patina, usled duge neupotrebe, prekrivala mu je površinu, ali nije bilo ni traga rđe; na sečivima se videlo da su još dobro izbrušena.

Odabravši alat koji mu je bio potreban, on siđe na tle i prionu na posao. Pre gotovo stotinu godina, pomisli on, obavljao je isti ovaj posao, deljući pri svetlosti lampe mrtvački kovčeg. Tada je, međutim, telo njegovog oca ležalo tamo u kući.

Hrastove daske bile su suve i tvrde, ali i alat je bio dovoljno oštar tako da mu to nije pričinjavalo posebne teškoće. Skrojio je i izravnao i međusobno prikucao daske; u ambaru se osećao miris piljevine, bilo je toplo i tiho, jer su gomile sena gore u senari prigušivale žalosno cviljenje vetra napolju.

Konačno, privede kraju posao na izradi kovčega; kako je bio teži no što je pretpostavljao, on potraži stara kolica koja su stajala naslonjena na pregradu odeljka koji je nekad bio namenjen konjima,

i natovari kovčeg na njih. Pažljivo, često se zaustavljajući da predahne, on odgura kovčeg do malog groblja u dnu nekadašnjeg voćnjaka sa jabukama.

I tu, kraj oćevog groba, stade kopati novi grob, pomoću lopate i krampa koje je doneo sa sobom. Grob nije bio dubok onoliko koliko je on to ųeleo, čak ni nepuna dva metra propisana zakonom, jer je znao da, ukoliko bude kopao suviše duboko, neće biti u stanju da poloųi kovčeg u njega. Stoga iskopa tek nešto više od metra u dubinu, radeći pod svetlošću lampe koja je, postavljena na vrh iskopane zemlje, čkiljavo svetlucala. Neka sova doleprša iz šume i zastade nekoliko trenutaka, nevidljiva, negde među lišćem, mrmljajući i brboćući između huktaja. Mesec zađe negde na zapadu i tanki oblaci još se više prorediše, i nebo se osu zvezdama.

Konačno, posao je bio završen: grob je bio iskopan, i on poloųi kovčeg u njega. Lampa je već samo tinjala, jer je gas bio pri samom kraju, i staklo je bilo gotovo sasvim crno od dima na strani prema kojoj je lampa stajala nagnuta.

Vrativši se u Stanicu Enoh se dade u potragu za ćaršavom u koji bi uvio telo. Zatim stavi Bibliju u džep i podiųe telo uvijeno u pokrov, i pri prvoj bledej svetlosti koja prethodi praskozorju, vrati se u jabukov voćnjak. Tu poloųi telo u kovčeg i zakova poklopac, a potom istupi iz sveųe iskopanog groba.

Stojeći kraj otvorene rake on dohvati Bibliju iz džepa i pronađe u njoj ųeljeno mesto. Zatim stade naglas ćitati, gotovo bez ikakve potrebe da napreųe oći pri mutnoj svetlosti dolazećeg dana, jer je tekst bio iz poglavlja koje je ćitao već mnogo puta:

U kući mog Oca brojne su odaje; da nije tako, rekao bih ti...

Dok je ćitao razmišljao je o tome koliko su ove reći odgovarajuće; kako mora biti bezbroj odaja da bi se u njih smestile sve duše u galaksiji - i iz svih drugih galaksija što su se protezale, možda u beskraj, širom vaseljene. Mada, uz malo razumevanja, i jedna jedina mogla je biti sasvim dovoljna.

On završi s ćitanjem a onda po sećanju, izgovori posmrtnu molitvu, što je bolje mogao, nimalo siguran da navodi prave reći. Ipak, pomisli on, i u tome što je izgovorio bilo je dovoljno smisla. A onda, zagradi lopatom zemlju.

Mesec i zvezde su išćezli i vetar se sasvim smirio. U potpunoj tišini,

na istoku, nebom se proli biserastorumeni pramen zore.
Enoh je i dalje stajao kraj sveže humke, naslonjen na lopatu.
"Zbogom, prijatelju", prošapta on.
Zatim se okrenu, i sa prvim bleskom svitanja vrati se u Stanicu.

16.

Enoh se diže od pisaćeg stola i ponese dnevnik do police i tu ga smesti na njegovo mesto u arhivi.

Zatim se okrenu i za trenutak zastade, oklevajući.

Bilo je još poslova koje je valjalo obaviti. Trebalo je, svakako, da pročita najnovije brojeve novina. Trebalo je, takođe, da nastavi sa vođenjem svog dnevnika. Najzad, bilo je i nekoliko članaka u poslednjim brojevima časopisa Journal of Geophysical Research koje je bezuslovno trebalo da pogleda.

Ali, nekako, nije imao volje ni za šta od svega toga. Bilo je toliko stvari o kojima je valjalo razmisliti, toliko briga koje su ga opsedale, toliko razloga za žaljenje.

Osmatrači su još bili tamo napolju. Izgubio je, po svemu sudeći zauvek, svoje fantomske prijatelje. Najzad, svet se sve više primicao ivici novog rata.

Mada, na kraju krajeva, verovatno nije bilo potrebe da brine šta će se dogoditi sa svetom. Mogao je da se odrekne sveta, da digne ruke od ljudske rase kada god bi to poželeo. Ako više nikada ne bi kročio napolje, ako nikada više ne bi ni vrata otvorio, za njega više nikakvu razliku ne bi predstavljalo šta bi svet mogao učiniti sa sobom, ili šta bi se sa njim moglo dogoditi. Jer on je imao jedan drugi svet. Imao je na raspolaganju svet ogromniji no što bi to iko izvan njegove Stanice bio u stanju i da zamisli. Zemlja mu nije bila potrebna.

Dok je još o tome razmišljao, dobro je znao da su te misli lažne. Iz nekog čudnog i gotovo smešnog razloga, Zemlja mu je i dalje bila potrebna. Enoh se odšeta do vrata, izgovori uobičajene reči, i vrata se bešumno otvoriše. On zakorači u šupu i vrata se za njim smesta zatvoriše.

Zatim zaobiđe oko kuće i spusti se na stepenište što je vodilo na verandu.

Ovde je, pomisli on, nekad sve ovo započelo. Sedeo je tu, onog davno minulog letnjeg dana, a onda su zvezde pružile svoju dugu ruku iz bezdane dubine svemira i ukazale prstom na njega.

Sunce se već dobrano spustilo prema zapadu, i uskoro je trebalo da

stigne veče. Dnevna žega jenjavala je, i slabašan, svež povetarac zastruja kroz usek što je vodio dole, prema rečnoj dolini. Tamo u dolji, na samom obodu šume, nebom su kružile vrane, grakćući.

Bilo bi mu veoma teško, bi mu jasno, da tek tako zatvori vrata i da ih ostavi zauvek zabravljenim. Teško bi mu palo da više nikad ne oseti sunce ili vetar, da više nikad ne doživi smene godišnjih doba na svojoj rodnoj planeti. Čovek, reče on u sebi, još nije bio spreman za to. Čovek još nije do kraja postao biće sredine koju je sam stvorio, da bi se u potpunosti mogao odvojiti od fizičkih obeležja svoje rodne planete. Da bi ostao čovek, bili su mu potrebni i sunce i zemlja i vetar.

Trebalo bi češće ovo da uradim, pomisli Enoh, da iziđem iz kuće i posedim ovde, ništa posebno ne radeći, samo posmatrajući, zagledan u drveće i reku na zapadu i plave obrise brda Ajove s druge strane Misisipija, zureći u vrane što kruže na nebu i povremeno skrećući pogled prema golubovima što su se šepurili na slemeništu ambara.

Ne bi značilo da traći vreme ukoliko bi to svakodnevno činio, jer - šta je za njega predstavljao jedan čas više? Nije mu bilo potrebno da štedi svoje časove - sada, bar, nije osećao nikakvu potrebu za tim. Moguće je da će doći trenutak kada će mu svaki sat izgledati dragocen, ali kada taj dan najzad ipak dođe biće, svakako, u mogućnosti da prištedi svaki sat, svaki minut, čak i svaki sekund, makar i na najbednijem načinu za koji bude sposoban.

Odjednom, on začu topot nečijih nogu u trku, buku koja je dolazila s druge strane kuće: bio je to trk nekoga ko se spoticao, iscrpljen trk, kao da je taj neko trčao izdaleka.

On skoči na noge i iziđe u dvorište da osmotri došljaka, i ugleda ga - ugleda je - kako mu, spotičući se, juri u susret, raširenih ruku. On ispruži ruku i dohvati je kada mu se sasvim približila, čvrsto je privivši uza se kako ne bi pala.

"Lusi!" uzviknu on. "Lusi, dete, šta se dogodilo?"

Istog časa, on oseti da su mu ruke što ih je držao na njenim leđima tople i lepljive, i on ispruži jednu ruku i zagleda se u nju: bila je umrljana krvlju. Tek tada uoči da joj je haljina na leđima bila tamna i umazana krvlju.

On je ščepa za ramena i odvoji od sebe, kako bi joj mogao videti

lice. Bilo je mokro od suza i u očima joj se ogledao užas - užas, i molbu da je zaštiti.

Lusi se sasvim odvoji od njega i okrenu mu leđa. Zatim podiže ruke i smače haljinu sa ramena, puštajući da joj sklizne do bokova. Ramena su joj bila izbrazdana dugim rumenim prugama iz kojih je još tekla sukrvica.

Ona ponovo navuče haljinu i okrete se licem prema njemu. Učinivši pokret kao da ga moli, ona pokaza unazad prema kosini, u pravcu polja što se pružalo do oboda šume.

Enoh uoči neko kretanje u tom pravcu: neko je dolazio iz šume, približavajući se obodu starog, napuštenog polja.

Mora biti da je i ona uočila kretanje, jer se još čvršće privi uz njega, podrhtavajući, kao da traži da je zaštiti.

On se saže i, uzevši je u naručje, potrča prema šupi. Na njegovu zapovest vrata se otvoriše, i on stupi u Stanicu. Iza njegovih leđa vrata se ponovo, gotovo bešumno zatvoriše.

Našavši se u Stanici, držeći Lusi Fišer u naručju, odmah shvati da je počinio ozbiljnu grešku - da tako nešto, da je bio pri sebi, ne bi nikad učinio, i da, da je samo malo razmislio, to nikako ne bi učinio.

Ali delao je potpuno nagoni, uopšte ne razmišljajući. Devojka je od njega zatražila zaštitu, i ovde, u Stanici, bila je savršeno bezbedna: ništa na celom svetu ne bi joj ovde moglo nauditi. Ali ona je bila ljudsko biće, a nijedno ljudsko biće, osim njega samog, nije smelo da prekorači prag Stanice.

Ipak, povratka nije bilo: ono što je učinio - učinio je. Sada, kada je ušla u Stanicu, tu se više ništa nije moglo promeniti.

Enoh je ponese preko sobe i spusti na sofu, a onda se odmače od nje. Sedela je tu, gledajući ga ravno u oči, blede se smešeći, kao da se pitala da li je uopšte dozvoljeno smešiti se na jednom ovakvom mestu. Zatim podiže ruku, u nastojanju da obriše suze što su joj se zadržale na obrazima.

Zatim se hitro obazre oko sebe po sobi, i na usnama joj se ocrta izraz zaprepašćenosti.

On čučnu i nekoliko puta potapka po sofi, a onda pokaza prstom na nju, nadajući se da će shvatiti da je time mislio da joj kaže kako bi tu trebalo da ostane, da ne sme nikuda poći. Zatim načini kružni pokret rukom, obuhvatajući celu Stanicu, i zavrte glavom što je strože bio u

stanju.

Posmatrala ga je, gotovo opčinjeno, a onda se ponovo nasmeši i klimnu, kao da mu daje na znanje da ga je dobro razumela.

On ispruži ruku i stavi njenu šaku u svoje, nežno je, što je nežnije mogao, tapšući, u nastojanju da je smiri, da je uveri da će sve biti u najboljem redu sve dok bude ostala mirna upravo tu gde se sada nalazila.

Lusi mu se sada široko osmehivala, više se, po svemu sudeći, ne pitajući da li postoji neki razlog zbog kojeg se ne bi smela osmehivati.

Zatim ispruži slobodnu ruku i lepršavim pokretom pokaza prema stočiću, prepunom neobičnih stvarčica koje je on dobio na poklon od vasijskih putnika.

On potvrdno klimnu i ona uze jedan od predmeta, zadivljeno ga okrećući u ruci.

Enoh se uspravi i ode do zida na kojem je stajala puška i skide je.

A onda iziđe iz Stanice, da se suoči sa onima koji su progonili Lusi - ma ko oni bili.

17.

Dva čoveka uspinjala su se poljem prema kući, i u jednom od njih Enoh prepoznade Henka Fišera, Lusinog oca. Već se jednom bio susreo s njim, mada nakratko, pre nekoliko godina, prilikom jedne od svojih šetnji. Henk mu je tada, prilično se snebivajući, objasnio - mada ni za kakvim objašnjenjem nije bilo stvarne potrebe - da traga za nekom svojom zalutalom kravom. Međutim, po njegovom okolišnom načinu govora Enoh je zaključio da Henkovo tumananje okolinom - jedva da bi se moglo nazvati traganjem za zalutalom kravom - mora da je imalo neki drugi, potajni cilj, mada, opet, nije bio u stanju da dokona šta bi to zapravo moglo biti.

Drugi čovek je bio mlađi od Henka. Po svoj prilici nije imao više od šesnaest ili sedamnaest godina. Najverovatnije, reče Enoh u sebi, da je u pitanju bio neki od Lusine braće.

Enoh je stajao na verandi i iščekivao.

Henk je, opazi on, nosio u ruci isprepleten bič, i ugledavši bič, Enoh odmah bi jasno poreklo rana na Lusinim leđima. Istog časa, u njemu zaiskri plamen gneva; ipak, učini sve da ga priguši. Sa Henkom se moglo bolje izići na kraj ukoliko bi čovek uspeo da obuzda svoje neraspoloženje.

Henk i njegov pratilac zastadoše na oko tri koraka od Enoha.

"Dobar vam dan", oslovi ih Enoh.

"Jeste li videli moju curu?" upita Henk.

"Pa, šta ako jesam?" odvrati Enoh.

"Izvući ću je ja već iz rupe di se zavukla", dreknu Henk i zavitla bičem.

"U tom slučaju", primeti Enoh, "čisto sumnjam da ću vam išta reći."

"Vi ste je negdi umuvali!" napade ga Henk.

"Slobodno pogledajte unaokolo", ponudi mu Enoh.

Henk hitro zakorači, ali se smesta predomisli.

"Dobila je ono što je zaslužila", ponovo dreknu on. "Ali još nisam završio š njom. Ne dam ja nikom, makar bijo moja krv i meso, da baca vradžbine na mene."

Enoh ništa ne odgovori. Henk je i dalje stajao, neodlučan.

"Sama se umešala", nastavi on. "Koji je đavo ter'o da se meša. Mater joj njenu, nije to njen pos'o."

"Ja sam samo pokušav'o da naučim Bučera *Butcher (engl.), kasapin, koljač. (Prev.)*", umeša se u razgovor mladić. "Bučer je", objasni od Enohu, "kuče koje 'oću da naučim da lovi rakune."

"Tako je", potvrdi Henk. "Nisu radili ništa loše. Momci su prošle noći ufatili jednog mladog rakuna. Bogami, dobro su se namučili. Roj, ovaj ovdena, uz'o je rakuna na sebe - i vez'o ga za drvo. A ondak je dov'o Bučera, držeći ga na uzici. 'Teo je da pusti Bučera da se pokolje sa rakunom. Ali, niko nije ima'o da strada. Pre neg' što bude gusto, on bi povuk'o uzicu i sklonijo malo Bučera da s'oladi. A ondak bi opet pustijo Bučera na rakuna."

"To vam je najbolji način", objasni Roj, "da naučite kuče da lovi rakune."

"Tako je", potvrdi Henk. "Zato su i ufatili tog prokletog rakuna."

"Treb'o nam je", nastavi Roj, "da naučimo Bučera da fata rakune."

"Baš lepo", složi se Enoh, "milo mi je što to čujem. Ali kakve veze ima Lusi sa svim tim?"

"Ona se umešala", reče Henk. "Znate 'tela je da spreči vežbu. Pokušala je da otme Bučera od Roja, ovog ovdena."

"Lusi je šašava", objasni Roj. "Ali za jedno žgepče, mlogo je divlja."

"Ti da s'umuk'o!" dreknu otac na njega strogo, okrenuvši se prema sinu.

Roj ućuta, i gundajući se povuče korak unazad.

Henk se ponovo okrenu prema Enohu.

"Roj je opalijo pesnicom i ona je pala na zemlju", nastavi on. "Nije to smeo d'uradi. Treb'o je da malo pripazi."

"Nisam 'teo", ponovo se javi Roj. "Samo sam pružijo ruku da je zadržim podalje od Bučera."

"Aha", složi se Henk. "Ali, ispružijo je ruku malko jače neg' što je trebalo. Ali ni ona nije smela da se meša. Spetljala je Bučera tako da on više nije mog'o da se kolje s rakunom. Nije ga ni pip'la, zamislite, a Bučer je bijo sav umotan u uzicu. Nije mog'o ni da mrdne. A ondak je Roj načisto poludijo."

Zastavši za trenutak, Henk ozbiljno upita:

"A dal' bi' i vi zbog toga poludili?"

"Ne verujem", mirno odgovori Enoh. "Međutim, priznajem, ja se ne

bavim obučavanjem kučića za lov na rakune."

Henk se zagleda u njega, zbunjen tim potpunim nedostatkom razumevanja.

Ipak, trenutak kasnije, on nastavi sa svojom pričom. "Roj se baš ozbiljno naljutijo na nju. On je, znate, sam odnegov'o Bučera. Mlogo se brin'o o njemu. Bogami, nikom on ne bi dozvolijo, čak ni svojoj sestri, da mu tako spetlja Bučera. I tako je kren'o na nju, al' je ona i njega spetljala, i Roj se očas naš'o u uzicama, baš k'o i njegov Bučer. Nikad još nisam vid'o tako nešto, u celom svom celcatom životu. Roj se odjednom sav ukrutijo i pao na zemlju, a ondak se sav sklupč'o, vezani' ruku, i ost'o da tako leži, k'o neka lopta. I on, i Bučer. Ali, znate, rakuna nije ni takla. Njega vam ona nije spetljala. Samo svoju vlastitu sortu."

"Nije me ništa bolelo", ponovo se oglasi Roj. "Nije me nimalo bolelo." "Ja sam tamo sedijo", nastavi Henk, "i popravlja'o mirno ovaj bič. Vrh mu se bio sav iskrz'o, i ja sam mu pravijo novi. Sve sam to gled'o, al' nisam ni prstom mrdn'o, sve dok nisam vid'o kako Roj leži na zemlji, spetljan. A ondak sam pomislijo kako je sve to ošlo predaleko. Znate, ja sam vam trpeljiv čova: ne marim ja ako se ovdi ondi sretnem s malo vradžbina i tak'im sitnim stvarima. Poznav'o sam ja podosta ljudi koji su umeli d'izvode tak'e stvari. Nije to ništa strašno. Ali, spetljavati tako u uzice kućice i svoj sopstveni rod..."

"I onda ste na nju podigli bič", prekinu ga Enoh.

"Učinijo sam svoju dužnost", potvrdi Henk svečanim glasom. "Ne dam ja da mi veštice petljaju po familiji. Ošin'o sam je neko'ko puta da vidim dal' će pokušati da i na meni izvede te svoje proklete vradžbine. Samo sam činijo ono što mi je bila dužnost. Da sam stig'o, verujem da bi ister'o tog đavola iz nje. A ondak je ona bacila svoju vradžbinu i na mene. Kao i na Roja i Bučera, ali malko drukčije. Oslepila me - zamislite, oslepila je svog rođenog oca! Nisam mog'o ništa da vidim. Samo sam se tetur'o okolo po dvorištu, vičući i trljajući rukama moje oči. A ondak sam odjednom opet progled'o - ali nje više nije bilo tuna. Vid'o sam je kako trči kroz šumu i kako se penje uzbrdo. I tako smo Roj i ja krenuli za njom."

"I sada mislite da je ja ovde krijem?"

"Znam da je tuna negdi."

"U redu", reče Enoh. "Izvolite, pogledajte."

"Mož'te se kladiti da 'oću", odgovori mu Henk namrgodivši se. "Roje, pogledaj der u ambar. Možda se tamo zavukla."

Roj se uputi prema ambaru. Henk uđe u šupu, ali gotovo istog trena iziđe, i uputi se prema naherenom pilićarniku.

Enoh je stajao i posmatrao ih, nemarno ljuljajući pušku u rukama.

Bio je u nevolji, znao je to - u nevolji većoj no ikad ranije, Van svake sumnje, nije postojao način da se u čoveka poput Henka Fišera unese malo razuma. Jednostavno, u ovom trenutku, bilo šta da pokuša ne bi prošlo. Henk Fišer to ne bi shvatio. Enohu je bilo jasno: sačekati da se Henkov gnev malo ohladi bilo je sve što je u ovom času mogao preduzeti. Nakon toga, možda, javili bi se neki izgledi da ga privede pameti.

Otac i sin vratiše se do Enoha.

"Nema je", reče Henk. "mora da je unutra, u kući."

Enoh odmahnu glavom. "U ovu kuću niko nije u stanju da prodre."

"Roje", obrati se Henk sinu, "popenji se der uza te basamke i otvori ta vrata."

Roj strašljivo pogleda u Enoha.

"Izvoli, samo napred", ohrabri ga Enoh.

Roj se lagano pokrenu i pope uz stapenike. Zatim pređe preko verande, i došavši do vrata, dohvati rukom kvaku i pokuša da je pokrene. Onda pokuša još jednom. Konačno se okrete.

"Ćale", viknu od, "ne mogu ni da i' mrdnem. Neće da se otvoru."

"Do đavola", opsova Henk ljutito, "nisi ni za što sposoban. "Henk prelete stepenice u dva skoka i gnevno zakorači verandom. Zatim, dohvativši rukom kvaku, snažno je povuče. Onda pokuša ponovo, pa još jednom. Konačno okrenu svoje ljutito lice prema Enohu.

"Šta se to ovdi događa?" dreknu od.

"Rekao sam vam već", odgovori Enog, "da nećete moći da uđete unutra."

"Đavola neću moći!" grmnu Henk.

On dobaci bič Roju i sjuri se sa verande, uputivši se prema gomili cepanica što stajahu naslagane pokraj šume. Zatim odlučno dohvati tešku, dvoseklu sekiru i izvuče je iz panja.

"Pažljivo sa tom sekirrom", upozori ga Enoh. "Imam je već poprilično dugo i služi mi za cepanje drva za kamin."

Henk ništa ne odgovori. Popevši se ponovo na verandu, zastade

pred vratima zauzimajući borbeni stav.

"Mrdni malo", obrati se on Roju. "Daj mi mesta da se razma'nem."

Roj se povuče.

"Trenutak", doviknu mu Enoh. "Je li to nameravate da sekirom probijete vrata?"

"Proklet bijo ako to ne učinim."

Enoh ozbiljno klimnu.

"Nemam ništa protiv da pokušate."

Henk se ukoči, čvrsto stežući sekiru. Čelično sečivo blesnu iznad njegove glave i spusti se, nošeno snažnim zamahom.

Oštrica pogodi vrata i sekira se obrnu, skliznu niz glatku površinu, promeni pravac i odbi se. Sečivo polete i samo za neki centimetar promaši Henkovu ispruženu nogu, i ovaj gotovo posrnu pod silinom odbijenog udarca.

Za trenutak je tako stajao, povijenih ramena, i dalje čvrsto stiskajući sekiru. Zatim se zagleda u Enoha.

"Pokušajte još jednom", ponudi ga ovaj.

Bes obuze Henka. Lice mu gotovo sasvim pocrveni pod navalom gneva.

"Tako mi boga, i 'oću!" dreknu on.

On se ponovo raskorači i zamahnu sekirom, ali ovog puta gađajući prozor što se nalazio pored vrata.

Sečivo se spusti i začu se visok, piskav zvuk, i odblesci sunčevih zraka na čeliku rasprše se svud unaokolo.

Odmaknuvši se, Henk, ispusti sekiru. Sekira pade na pod verande i poskoči. Jedna oštrica bila je polomljena: sečivo pretvoreno u nazubljene krhotine. Prozor je ostao čitav. Nije se mogla videti ni najmanja ogrebotina na njemu.

Henk postoja još nekoliko trenutaka, zureći u slomljenu sekiru, kao da ne može da poveruje vlastitim očima. Zatim ćutke ispruži ruku i Roj mu dodade bič.

Nakon toga obojica siđoše sa verande.

Zaustavivši se kod najnižeg stepenika, obojica se zagledaše u Enoha. Henkova ruka poigravala se bičem.

"Na vašem mestu", reče Enoh, "ne bih to nipošto pokušavao. Znate, Henk, strašno sam brz."

On nekoliko puta ovlaš potapša kundak svoje puške. "Oborio bih vas

pre no što biste i podigli svoj bič."

Henk je teško disao. "Đavo je uš'o u vas, Volase", reče on. "A uš'o je i u nju. Siguran sam da vas dvoje radite zajedno. Lunjate okolo po šumi i sastajete se."

Enoh ništa ne odgovori, pažljivo motreći obojicu muškaraca.

"Tako mi bog pomog'o!" viknu Henk. "Moja rođena ćer je veštica!"

"Mislim", reče Enoh, "da bi sada bilo najbolje da se vratite svojoj kući. Ukoliko se dogodi da pronađem Lusi, dovešću je pravo vama."

Nijedan od dvojice Fišerovih se ni ne pokrenu. "Ovo nije kraj, da znate", dreknu Henk. "Moja ćer je tuna negdi, i ima da mi za to platite!"

"Kada god budete želeli", odvrati Enoh, "ali ne sada."

Zatim načini zapovednički pokret puškom.

"Krenite", reče on. "I ne vraćajte se više ovamo. Ni jedan ni drugi."

Otac i sin su oklevali trenutak, i dalje ga posmatrajući, odmeravajući ga, nastojeći da pogode njegov sledeći potez.

A onda se okrenuše i hodajući jedan pokraj drugog, spustiše se niz brežuljak u dolinu.

18.

Trebalo je da ih obojicu ubijem, pomisli on. Ni jedan ni drugi nisu zalužili da žive.

On spusti pogled na svoju pušku i tek tada shvati da mu je ruke i dalje stišću, do te mere da su mu i prsti postali beli i ukrućeni, čudno odudarajući od satenske mrkoće drveta od koga je bio izrađen kundak.

Enoh nekoliko puta duboko uzdahnu, nastojeći da stiša gnev što je ključao u njemu uz ozbiljnu pretnju da eksplodira. Da su još samo koji trenutak duže ostali, da mu nije pošlo za rukom da ih otera, znao je da bi se, u toj poplavi besa što je u sebi osećao, svašta moglo dogoditi.

Ipak, naravno, bilo je bolje, mnogo bolje, što se sve ovako završilo. Pomalo je, i sam, bio začuđen što je ipak uspeo da se obuzda.

Bilo mu je milo što je uspeo. S obzirom na to kako su stvari već stajale, bilo je više nego dovoljno rđavo.

Sada će svima pričati kako je Enoh Volas pravi ludak; kako ih je oterao preteći im puškom. Moguće je, čak, da će početi da pričaju kako je oteo Lusi i kako je drži protiv njene volje. Neće, bez sumnje, ni od čega prezati, samo da ga uvale u što je moguće veće nevolje.

Nije imao nikakvih iluzija u pogledu onoga što su još mogli preduzeti, budući da je suviše dobro poznao taj soj, osvetoljubiv u svojoj sićušnosti - te zlobne male insekte ljudske rase.

Stajao je ispred verande i pratio ih pogledom dok su se spuštali niz padinu, pitajući se kako je jedno tako slatko devojče, poput Lusi, moglo proisteći iz jednog takvog zaostalog plemena. Možda joj je, upravo, gluvonemost od rođenja poslužila kao bedem protiv vrste ljudi kakvi su bili pripadnici njene vlastite porodice; ta prirodna ometenost pomogla joj je da ne postane onakva kakvi su oni bili. Možda bi, samo da je mogla s njima razgovarati ili čuti ih, vremenom i sama postala isto onoliko neobuzdana i zlobna koliko su to i oni bili. Znao je, bila je velika greška što je dozvolio da u sve to bude uvučen. Čovek u njegovom položaju nije nikako smeo dozvoliti da bude upetljan u ovakve stvari. Mogao je toliko mnogo da izgubi;

trebalo je, stoga, da ostane po strani.

Pa ipak, šta je drugo mogao da učini? Da li je mogao uskratiti Lusi zaštitu, pogotovo pošto je video kako joj krv, što je tekla iz otvorenih rana na leđima, natapa haljinu? Da li je trebalo da se ogлуši o očajnički, bespomoćni, preklinjući izraz na njenom licu?

Ipak, pomisli on, mogao je stvar obaviti i na neki drugi način. Mora biti da je postojao neki drugačiji, promišljeniji način da sredi čitavu stvar. Ipak, nije bilo dovoljno vremena da smisli išta pametnije. Bilo je tek toliko vremena da smesti Lusi na sigurno mesto, i da potom iziđe pred kuću i suoči se sa progoniteljima.

Ali sada, dok je o svemu tome razmišljao, pade mu na pamet da bi možda najbolje bilo da uopšte nije ni izlazio iz kuće. Da je samo ostao unutra, u Stanici, ništa se, zapravo, ne bi ni dogodilo.

Postupio je suviše impulsivno, rešivši da iziđe pred kuću, i suoči se s njima. Možda je bilo ljudski postupiti tako, ali nije bilo nimalo mudro. Međutim, postupio je kako je postupio, i sada mu više nije bilo uzamaka. Razume se, kada bi to morao ponovo da učini - postupio bisasvim drugačije; ali nije imalo smisla razmišljati o tome, jer drugu priliku neće imati.

On se umorno okrenu i vrati u Stanicu.

Lusi je još sedela na sofi, onako kako ju je ostavio, i u ruci je držala neki blistavi predmet. Zaneseno ga je posmatrala, i Enoh na njenom licu ugleda onaj isti živ i napet izraz koji je već video onog jutra kada ju je zatekao s leptirom.

On spusti pušku na sto i ćutke zastade kraj njega; međutim, mora biti da je nekako osetila da je ušao u sobu, jer brzo podiže pogled. A onda joj se oči ponovo spustiše na blistavi predmet koji je držala u rukama.

Tek tada on shvati da u rukama drži piramidu sfera: sve sfere lagano su se obrtale, čas napred čas nazad, i dok su se obrtale isijavale su svetlost i blistale, svaka svojom zasebnom bojom, kao da je negde duboko u svakoj od sfera postojao izvor meke, tople svetlosti.

Enoh zadrža dah, opčinjen lepotom i čudesnošću prizora - stojeći pred odgovorom na svoje staro, nerešivo pitanje šta je taj predmet mogao predstavljati i kakva mu je svrha mogla biti. Stotinama puta ga je držao u ruci, zagledan u njega, uvek pred zagonetkom, neuspešan u nastojanju da išta određenije uoči u njemu. Koliko je do

ovog trenutka bio u stanju da shvati bio je to predmet stvoren da bude radost za oči - mada je, sve vreme, nosio u sebi osećaj da je predmet imao i neku svrhu, da je, u stvari, u pitanju bio mehanizam koji je samo trebalo pokrenuti.

I evo ga, sada, u punom dejstvu! Stotinama puta pokušavao je, neuspešno, da dokona u čemu je stvar, a evo, sada, tek što ga se tako reći dotakla, Lusi je pošlo za rukom da pronikne u njegovu suštinu.

Nije mu promakla zanesenost s kojom je posmatrala predmet. Da li je bilo moguće, upita se on, da je uspela da otkrije njegovu svrhu? On pređe preko sobe do nje i dotače je po ramenu i ona podiže oči i zagleda se u njega, i u njenim očima on ugleda odsjaj beskrajne, uzbuđujuće sreće.

On načini upitni pokret rukom, pokazavši prema piramiti, pokušavajući da od nje dobije odgovor da li je uspela da shvati šta je u pitanju. Kao da nije razumela njegovo pitanje. U stvari, možda je i razumela, ali i shvatila da ne postoji ni najmanja mogućnost da mu protumači svrhu piramide. Ona samo načini onaj isti, razdragani pokret rukama, pokazujući na stočić prepun najrazličitijih tuđinskih predmeta i razvuče usne u osmeh - ili se, bar, činilo da je osmeh obasjao njeno lepo lice.

Kao pravo dete, pomisli Enoh, suočeno sa kutijom do vrha ispunjenom novim, divnim igračkama. Da li su to za nju bile samo igračke? Da li ju je činila srećnom i razdraganom samo činjenica da je, iznenada, postala svesna lepote i novine svih tih stvarčica nagomilanih na stočiću?

Enoh se umorno okrenu i vrati do svog pisaćeg stola. Dohvativši pušku, odnese je do kamina i okači o klin.

Lusi nije trebalo da se nalazi u Stanici. Nijedno ljudsko biće, osim njega, nije nikad trebalo ni da kroči ovamo. A sada, pustivši je u Stanicu, prekršio je neizrečeni dogovor koji je imao sa tuđincima koji su podigli Stanicu i njega naimenovali za njenog čuvara. Mada, s druge strane, ukoliko je uopšte postojalo neko ljudsko stvorenje koje je mogao uvesti u Stanicu, napravivši izuzetak od neizrečenog pravila, Lusi je, izvan svake sumnje, jedina mogla biti to stvorenje. U najmanju ruku, nikome, ama baš nikome, ne bi mogla saopštiti šta je u Stanici videla.

Ipak, znao je, nije mogla ostati u Stanici. Bilo mu je jasno da je mora odvesti kući. Jer ukoliko se ne bi pojavila, veoma brzo bi započela masovna potraga za izgubljenom devojkom - gluvonemom lepoticom.

Ne bi prošlo ni nekoliko dana i novinari bi se sjatili oko priče o iščezloj devojci. Uskoro bi bila svuda: u novinama, i na radiju, i na televiziji, i sva okolina bila bi preplavljena tragačima.

Henk Fišer bi svima ispričao kako je pokušao da uđe u kuću i kako nije uspeo, i bilo bi još mnogo onih koji bi takođe bezuspešno pokušali da prodru u kuću, i nastao bi pravi pakao.

Dok je razmišljao o svemu tome, Enoha obli hladan znoj.

Sve ove godine koje je proveo držeći radoznalce podalje od kuće, sve ove godine nastojanja da ostane što je moguće nenametljiviji, bile bi u tom slučaju zaludan trud. Čudna kuća što se uzdizala na jednom usamljenom grebenu postala bi tajanstveni izazov za čitav svet, izazov i meta za sve ludake ovog sveta.

Enoh se uputi prema polici s lekovima, da uzme lekovitu mast što se, pored drugih medikamenata, nalazila u kompletu kojim ga je snabdela Galaktička Centrala.

Skinuvši je s police, on otvori malenu kutiju. Bilo je još dosta lekova u njoj: tokom godina povremeno ih je uzimao, ali štedljivo. U stvari, nije ni imao neku naročitu potrebu za njima.

On ponovo pristupi Lusi, prišavši joj s leđa. Pokazavši joj teglicu s mašću, on znacima pokuša da joj objasni njenu namenu. Lusi smače haljinu s ramena, i on se saže da izbliza pogleda rane nanesene udarcima biča.

Krvi više nije bilo, ali je tkivo bilo crveno i natečeno.

On blago, što je nežnije mogao, premaza rane mašću.

Izlečila je leptira, pomisli on, ali svoje vlastite rane nije mogla da zaleči.

Na stočiću ispred nje piramida sfera i dalje se iskrila i svetlucala, prosipajući senke blistavih boja svud unaokolo po sobi.

Mehanizam je bio u dejstvu, ali šta je bio ishod toga?

Mehanizam je, konačno, počeo da dejstvuje, ali nije bilo nikakvog vidljivog ishoda njegovog delovanja.

19.

Sumrak se već počeo zgušnjavati u tminu, kad konačno stiže Ulis. Enoh i Lusi upravo su završili s večerom, i još su sedeli za stolom kad Enoh začu njegove korake.

Došljak iz svemira stajao je u zasenčenom delu sobe, delujući više neko ikad, pomisli Enoh, poput okrutnog klovna. Njegovo gipko, okretno telo delovalo je preplanulo, podsećajući na vremenom potamnelu jelensku kožu. Raznobojne mrlje na njegovoj koži izgledale su kao da svetlucaju nekim slabašnim sjajem, dok su oštre, tvrde crte njegovog lica, potpuna ćelavost njegove glave, i pljosnate, zašiljene uši sasvim pripijene uz lobanju, čitavoj njegovoj pojavi davali privid uzasavajući zlokobnosti.

Svakome ko nije bio upoznat sa divnom blagorodnošću njegove duše, pomisli Enoh, Ulis je morao izgledati do te mere odvratno da bi se od njega zgrozio i najhrabriji čovek.

"Očekivali smo te", oslovi ga Enoh. "Voda za kafu već je proključala." Ulis lagano zakorači prema njima, a onda zastade. "Neko je tu s tobom. Neko ljudsko biće, rekao bih."

"Nema nikakve opasnosti", ohrabri ga Enoh.

"Suprotnog pola. Žensko, je li tako? Znači, našao si sebi ženu?"

"Nisam", odgovori Enoh. "Ona mi nije žena."

"Mudro si se ponašao tokom mnogih godina", nastavi Ulis. "U položaju u kom se nalaziš žena ne predstavlja najbolje rešenje."

"Neka te to ne brine. Znaš, ona nije kao druga ljudska bića. Nije u stanju da opšti s drugima. Ne može ni da čuje ni da govori."

"Nije kao druga ljudska bića?"

"Da, od trenutka kada se rodila. Nikada nije mogla da čuje ni da govori. Ne može da priča ni o čemu što je ovde videla."

"A jezikom znakova?"

"Ne poznaje jezik znakova. Nikada nije ni želela da ga nauči."

"Ona ti je prijatelj?"

"Već nekoliko godina", odgovori Enoh. "Došla je ovamo tražeći da je zaštitim. Otac ju je izbičevao."

"A da li njen otac zna da je ona ovde?"

"On misli da jeste, ali ne zna puzdano."

Ulis lagano istupi iz senke i iziđe na svetlost.

Lusi ga je pažljivo posmatrala, ali na njenom licu nije bilo ni traga osećanju užasnutosti. Oči su joj bile mirne i spokojne, i nije ni pokušala da odvрати pogled.

"Lepo me prima", primeti Ulis. "Nije ni pobegla ni zavrištala."

"Ne bi mogla da vrišti", odgovori Enoh, "čak i kada bi to želela."

"Mora biti da ljudima delujem odvratno", nastavi Ulis. "Bar, na prvi pogled."

"Ona ne vidi samo spoljašnjost. U stanju je da vidi i šta nosiš unutra, u sebi."

"Da li bi se uplašila ako bih joj se naklonio, onako kako to ljudi čine?"

"Ne, naprotiv, mislim da bi joj se to veoma dopalo", odgovori Enoh.

Ulis se nakloni, s punom formalnošću i pomalo preterujući, duboko sagnuvši glavu, držeći jednu ruku zadenu za svoj kožni pojas.

Lusi se nasmeja i zatapša rukama.

"Vidiš", uzviknu Ulis razdragano, "rekao bih da joj se dopadam."

"Pa, sedi onda s nama", predloži mu Enoh. "Mogli bismo popiti po šolju kafe zajedno."

"Oh, sasvim sam zaboravio na kafu. Pogled na još jedno ljudsko biće potpuno me je smeo."

On sede za sto, na mesto gde je stajala treća šolja za kafu, pripremljena za njega. Enoh se pridiže, ali Lusi je bila brža, ustade i pođe po kafu.

"Ipak, u stanju je da razume?" upita Ulis.

Enoh odmahnu glavom. "Seo si na mesto gde je stajala šolja, a šolja je bila prazna."

Lusi nasu kafu Ulisu, a onda se udalji i sede na sofu.

"Zar neće sesti s nama?" upita Ulis.

"Sva je obuzeta stočićem s onim stvarčicama. Uspelo joj je, čak, da pokrene jednu od njih."

"Nameravaš li da je zadržiš ovde?"

"Ne mogu je zadržati", odgovori Enoh. "Svi iz okoline krenuli bi u potragu za njom. Moraću da je odvedem kući."

"To mi se ne dopada", primeti Ulis.

"Ni meni. Znam, nije trebalo ni da je dovodim ovamo. Ali u tom trenutku, to je izgledalo kao jedino moguće rešenje. Nisam imao

vremena da bolje razmislim."

"Nisi loše postupio", reče mu Ulis blago.

"Ne može nas uvaliti ni u kakvu nevolju", nastavi Enoh, "Bez mogućnosti opštenja..."

"Nije stvar u tome", prekide ga Ulis. "Njena pojava ovde donosi nove komplikacije, a ja ne želim nove komplikacije. U stvari, prijatelju, došao sam večeras ovamo upravo iz tog razloga: da ti kažem da smo u nevolji."

"U nevolji? Ništa rđavo nije se još dogodilo."

Ulis uze šolju s kafom i srknu jedan dobar gutljaj.

"Baš je dobra", zaključio on. "Znaš, odneo sam manju količinu kući i zasadio je, i nedavno dobio prvi plod. Ali moja kafa, nekako, nema isti ukus."

"Govorio si o nekoj nevolji..."

"Sećaš li se onog Veganca koji je umro ovde pre nekoliko zemaljskih godina?"

Enoh potvrdno klimnu. "Hazer."

"To biće imalo je svoje vlastito ime..."

Enoh se nasmeja. "Ne voliš naše nadimke, a?" *Haze (engl.), izmaglica, sumaglica, maglovitost. Izveden iz ovoga, Hazer označava biće obavijeno maglom, u fizičkom kao i u prenosnom smislu; Maglenjak. (Prev.)*

"To nam je pomalo strano", odgovori Ulis.

"Nadimci koje im dajem", objasni Enoh, "izražavaju moju naklonost prema njima."

"Sahranio si Veganca."

"Na našem porodičnom groblju", potvrdi Enoh. "Kao da mi je rod rođeni. Očitao sam mu i molitvu."

"Lepo si to uradio", složi se Ulis. "Baš kako je i trebalo. Sve je bilo u redu. Ali više nije: telo je nestalo."

"Nestalo!" uzviknu Enoh. "Kako je moguće..."

"Neko ga je ukrao iz groba."

"Otkuda ti to znaš", pobuni se Enoh. "Otkuda bi ti to, uopšte, mogao znati?"

"Ja ne znam. Ali Veganci znaju. Nema ni tračka sumnje da znaju."

"Ali sa bezbroj svetosnih godina udaljenosti..."

A onda, odjednom, Enoh više nije bio siguran. Upravo one noći kada

je stari mudrac umro, i kada je otposlao poruku o njegovoj smrti Galaktičkoj Centrali, dobio je obaveštenje da su Veganci to već znali, istog časa kada je starac preminuo.

Nije bilo ni potrebe da se sačini smrtovnica, jer su oni već znali da je stari mrtav.

Činilo se to, naravno, nemogućim; ali s druge strane, toliko je, naizgled, nemogućih stvari širom galaksije za koje bi se, naknadno, ispostavilo da su sasvim moguće, čak i sa stanovišta čoveka koji je obema nogama čvrsto stajao na tlu.

Da li je odista bilo moguće, upita se Enoh, da se svaki Veganac nalazio u nekoj vrsti mentalne povezanosti sa svim ostalim Vegancima? Ili da je neki centralni statistički biro (da upotrebi zemaljski izraz za nešto što jedva da je bilo pojmljivo) bio u nekoj vrsti zvanične veze sa svakim živim Vegancem, znajući, u svakom trenutku, gde se nalazi i u kakvom je stanju i šta upravo radi?

Nešto poput toga, priznade Enoh u sebi, zaista bi bilo moguće. Ne bi to bilo nimalo verovatno, s obzirom na zapanjujuća postignuća što su se mogla sresti gotovo na svakom koraku u galaksiji. Ali ipak, održavati neku sličnu vezu sa već mrtvim Vegancem bilo je već nešto sasvim drugo.

"Telo je nestalo", ponovi Ulis. "U pogledu toga nema nikakve sumnje. Tebe smatraju za to odgovornim."

"Ko? Veganci?"

"Veganci. I čitava galaksija."

"Ja sam učinio sve što je do mene stajalo", probudi se Enoh. "Postupio sam onako kako mi je bilo naloženo. Poštovao sam, u najpunijoj meri, veganski zakon. Mrtvome sam odao punu poštu, u skladu s običajima na mojoj planeti. Nije pravo da doveka snosim odgovornost za mrtvog. Teško mi je da poverujem da je telo zaista nestalo. Ne znam nikoga kome bi bilo potrebno. Nije mi poznato, čak, ni da je iko znao za njega."

"Sa stanovišta ljudske logike", složi se Ulis, "ti si potpuno u pravu. Ali ne i sa stanovišta veganske logike. U ovom slučaju, Galaktička Centrala će se po svoj prilici složiti sa Vegancima."

"Veganci su", započe Enoh, tražeći izlaz, "moji veoma dobri prijatelji. Još nikada nisam sreo nijednog od njih koji mi se ne bi dopao, ili s kojim se ne bih izvrsno slagao. Verujem da bih to mogao srediti s

njima."

"Kada bi u pitanju bili Veganci", složi se Ulis, "siguran sam da bi uspeo u tome. Uopšte se ne bih brinuo. Ali vremenom, situacija je postala znatno složenija. Spolja gledano, čini se da je u pitanju događaj od manje važnosti, ali javlja se i niz drugih okolnosti. Veganci su, na primer, već neko vreme znali da je telo nestalo, i to ih je, razume se, uznemirilo. Međutim, iz nekih svojih razloga, nisu pokretali to pitanje..."

"Nije bilo potrebe da ćute. Mogli su se, jednostavno, meni obratiti. Mada, svakako, ne znam šta bi se moglo preduzeti..."

"Nisu ćutali zbog tebe. Nešto drugo bilo je u pitanju."

Ulis ispi svoju šolju do dna, a onda nasu sebi još kafe. Zatim doli i Enohu, pa odloži lonče u stranu.

Enoh je čekao.

"Možda ti nisi bio toga svestan", nastavi Ulis, "ali u vreme kad smo ovde postavili ovu stanicu naišli smo na ozbiljno protivljenje kod mnogih rasa u galaksiji. Navođeni su brojni razlozi, kao i u gotovo svim sličnim prilikama, ali osnovni razlog, kada stvari svedemo na njihovu suštinu, krio se u stalnom nastojanju da se postigne civilizacijska ili regionalna prednost. Nešto slično, verujem, stalnim prepirkama i nadmetanjima kakva se mogu sresti i ovde na Zemlji, u nastojanju da se postigne ekonomska prednost za neku grupu ili za neku naciju. Ekonomski razlozi su u galaksiji, naravno, samo jedan, i to manje bitan, od niza činilaca. Postoji, zapravo, veoma veliki broj činilaca."

Enoh klimnu. "Naslućivao sam to. I ne baš odskora. Ali nisam tome pridavao neku veću važnost."

"U najvećoj meri, to je pitanje usmerenja", nastavi Ulis. "Kada je Galaktička Centrala započela svoje širenje u pravcu ovog galaktičkog kraka, značilo je to da nije bilo dovoljno ni vremena ni snaga za širenje u drugim pravcima. S druge strane, postoji i jedna povećana zajednica rasa koja već vekovima gaji san o prodoru ka obližnjim zvezdanim jatima. U tome, naravno, ima nekog smisla, ma koliko on maglovit mogao biti. Pri sadašnjem stanju tehnike kojom raspolažemo duži skokovi preko svemirskog bezdana, do najbližih zvezdanih jata, savršeno su ostvarljivi. I još jedna stvar - u tim jatima, po svemu sudeći, tako je malo prašine i gasova, da bi nam,

kada se jednom nađemo tamo, bilo moguće da se kroz njih širimo neuporedivo brže nego što smo to u stanju u pojedinim delovima naše vlastite galaksije. Ali, u najboljem slučaju, sve su to samo pretpostavke, budući da ne znamo tačno na šta bismo tamo naišli. Nakon što upremo sve snage, i utrošimo veoma mnogo vremena, moglo bi nam se dogoditi da tamo ne nađemo ništa, ili, bar, veoma malo, osim veoma mnogo novog prostora. A toga imamo već u dovoljnoj meri i u našoj galaksiji. Pa ipak, pojedini među nama, jednostavno, ne mogu odoleti tom čudesnom zovu drugih zvezdanih jata."

Enoh klimnu glavom. "Shvatam. Bio bi to pravi izlazak iz ove galaksije. I, možda, prvi, maleni korak koji bi nas mogao odvesti do drugih galaksija."

Ulis se netremice zagleda u njega. "I ti", reče on. "Mogao sam pretpostaviti."

Ne suzdržavajući osećaj ponosa, Enoh odvrati: "I ja delim taj san."

"Pa, u svakom slučaju, javila se ta zvezdanojatska frakcija - pretpostavljam da biste je vi tako nazvali - žestoko se opirući kada smo započeli sa širenjem u ovom smeru. Međutim, siguran sam da shvataš da smo, zapravo, jedva i započeli svoje širenje u ovom delu galaksije. Imamo tek nekih desetak stanica, a potrebno nam je bar stotinu. Međutim, možda će stoleća proteći pre no što u potpunosti dovršimo svoju mrežu."

"Znači, ta frakcija je još živa, i još se opire", primeti Enoh. "Znači, još ima dovoljno vremena da se stane s izvršenjem projekta o širenju u pravcu ovog spiralnog galaktičkog kraka."

"U pravu si. Upravo je to ono što me brine. Pomenuta frakcija nastojće da učini sve kako bi incident s izgubljenim telom pretvorila u snažan, emocijama nabijen argument, protiv daljeg širenja naše mreže u ovom delu galaksije. Njoj su se, u tome, pridružile još neke druge grupe, rukovođene svojim vlastitim, posebnim interesima. Te grupe misle da bi bile u mogućnosti da lakše ostvare te svoje potrebne interese ukoliko uspeju da sruše naš projekat."

"Da sruše projekat?"

"Da, da ga sruše. Čim dočuju za incident s nestalim telom počće da iz sveg glasa krešte kako jedna toliko varvarska planeta, kao Zemlja, ne predstavlja nimalo pogodno mesto za držanje tranzitne stanice."

Počće uporno da zahtevaju da se ova stanica zatvori."

"Ali oni to ne mogu da učine!"

"Da, mogu", odvrati Ulis. "Tvrđice da je nepodobno i nesigurno držati stanicu na jednoj do te mere varvarskoj planeti na kojoj se čak i grobovi pljačkaju, na planeti na kojoj čak ni seni mrtvih ne mogu uživati večni pokoj. To je tvrdnja do te mere ispunjena emocionalnim nabojem da će sigurno naići na prihvatanje i podršku u znatnim delovima galaksije. Vegenci su učinili najbolje što su mogli. Zarad očuvanja projekta, nastojali su da čitavu stvar drže u tajnosti. Nije poznato da su ikad ranije tako postupili. Oni su veoma ponositi soj, i veoma drže do osećanja časti - možda više no ijedna druga rasa u galaksiji - pa ipak, zarad još većeg, opšteg dobra, bili su spremni da previde ovo obeščašćenje. I tako bi bilo, da su uspeali da čitavu stvar do kraja zadrže u tajnosti. Međutim, na neki način, priča je ipak procurila - zahvaljujući nekom dobrom obaveštajcu, nema sumnje. Budući da čitava stvar postaje javna, više nisu u mogućnosti da tek tako pređu preko činjenice da je došlo do obeščašćenja. Veganac koji večeras treba da doputuje ovamo zvanični je izaslanik, sa nalogom da uloži zvaničan protest."

"Meni?"

"Tebi, i, posredstvom tebe, Zemlji."

"Ali Zemlja nema s tim ništa. Zemlja, čak, nema ni pojma o svemu tome."

"Razume se, razume se. Međutim, što se tiče Galaktičke Centrale, ti si Zemlja. Ti predstavljaš Zemlju."

Enoh odmahnu glavom. Bilo je šašavo razmišljati na takav način. Istovremeno je priznao u sebi, to uopšte nije trebalo da ga iznenađuje. Takav način razmišljanja upravo je mogao i očekivati. Bio je, pomisli on, suviše uskogrud, previše suženih vidika. Bio je obučen da razmišlja kao ljudsko biće, i, čak i posle svih ovih godina, taj način mišljenja tvrdokorno je opstajao u njemu. Taj, ljudski način razmišljanja, bio je u njemu toliko ukorenjen da mu se svaki drugačiji način razmišljanja, suprotstavljen njegovom, automatski činio pogrešnim.

I sve te priče o napuštanju stanice na Zemlji delovale su besmisleno. Zaista, kakvog je tu moglo biti smisla? Jer, zatvaranje stanice na Zemlji svakako ne bi srušilo čitav projekat. Mada bi, vrlo verovatno,

uništio svaku nadu koju je u sebi nosio u pogledu budućnosti ljudske rase.

"Ukoliko čak budete morali da napustite Zemlju", reče on, "ostaje vam Mars. Možete tamo podići stanicu. Ukoliko vam je neophodno da imate stanicu u ovom sunčevom sistemu, postoje i druge planete, osim Zemlje."

"Ne razumeš", odgovori Uli. "Ova stanica predstavlja tek jednu od tačaka u sveopštem napadu. Ova je stanica samo polazište, puki početak. Konačni cilj je da se uništi projekat, da se vreme i snage potrebne ovde prenesu na neki drugi projekat. Ukoliko nas prinude da zatvorimo makar samo jednu stanicu, ostaćemo lišeni svake podrške. Svaki naš motiv i sve naše procene biće podvrgnuti najbrižljivijim preispitivanjima."

"Čak i ako rad na sadašnjem projektu bude obustavljen", primeti Enoh, "to, ipak, ne daje potpunu izvesnost bilo kojoj grupi da će odneti konačnu prevagu. Obustavljanje sadašnjeg projekta samo bi pokrenulo nove razgovore o tome kako i gde utrošiti raspoloživo vreme i snage. Rekao si maločas da postoji niz međusobno povezanih grupa sa posebnim interesima, koje su se ujedinile protiv nas. Pretpostavimo, dakle, da one pobede. Međutim, u tom bi slučaju sve počelo ispočetka - te grupe, svaka sa svojim pojedinačnim interesom, počele bi da se glože međusobno."

"Dabome", proznade Uli, "upravo u tome i jeste stvar. U tom slučaju svaka od grupa imala bi priliku da dođe do onoga čemu teži, ili bi, bar, pomislila da ima priliku. Međutim, kako stvari stoje, nijedna od njih ne bi imala stvarnu priliku. Pre no što bi ijedna od njih uopšte stekla svoju priliku, ovaj sadašnji projekat morao bi biti sasvim obustavljen. Postoji jedna grupa na samom rubu galaksije koja želi da načini prodor u veoma retko naseljene delove jednog određenog sektora u svom bližem susedstvu. Ta grupa i danas veruje u jednu drevnu legendu koja govori o tome da njihova rasa vodi poreklo od doseljenika iz neke druge galaksije; ti došljaci iskricali su se, nekad davno, na rubu naše galaksije, i tokom mnogih galaktičkih godina, postepeno su se pomerali prema njenoj unutrašnjosti. Ova grupa, dakle, veruje da bi, ukoliko se ponovo probije do ruba galaksije, mogla dokazati da je ta legenda istorijska činjenica, što bi doprinelo još većoj slavi njihove rase. Jedna druga grupa, opet, želi da krene

prema jednom malom spiralnom kraku, oslanjajući se na neku maglovitu belešku; prema toj belešci, njihovi davni preci uhvatili su, pre mnogo eona, neke praktično neodgonetljive signale, za koje su verovali da dolaze iz tog pravca. Tokom godina priča je dobijala na bogatstvu, tako da je ta grupa danas ubeđena da neka rasa intelektualnih džinova još živi u prostorima tog spiralnog kraka. Najzad, tu je, prirodno, stalni pritisak da se što dublje zađe u samo galaktičko jezgro. Moraš biti načisto s tim da smo mi tek na početku, da je galaksija, svojim najvećim delom, i dalje neistražena, da su hiljade rasa, udruženih u Galaktičku Centralu, zapravo još pioniri. Ishod toga je da je Galaktička Centrala sve vreme izložena brojnim i najrazličitijim pritiscima."

"To što upravo govoriš", primeti Enoh, "zvuči kao da si gotovo izgubio svu nadu da bi bilo moguće zadržati ovu Stanicu, ovde na Zemlji."

"U pravu si, gotovo da i nema nikakve nade", odgovori Ulis. "Ali što se tebe lično tiče, postoji mogućnost izbora. Možeš ostati ovde na Zemlji i do kraja proživeti svoj zemaljski život, a možeš poći i na neku drugu stanicu. Galaktička Centrala se nada da ćeš prihvatiti da nastaviš saradnju s nama."

"To mi zvuči kao da je odluka već doneta."

"Bojim se da jeste", odgovori Ulis. "Žao mi je, prijatelju, što ti ja donosim rđave vesti."

Enoh sede, ukočen i potresen. Rđave vesti! Bilo je još gore od toga. Bio je to kraj svega.

Imao je utisak kao da se ruši ne samo njegov lični svet, već i da propadaju sve nade koje je gajio u pogledu Zemlje. Kada Stanica bude zatvorena Zemlja će ponovo biti ostavljena da čami u dubini galaksije, bez ikakve nade da će joj stići pomoć, bez izgleda da bude priznata kao član galaktičke zajednice, čak i bez ikakvog saznanja o tome šta je mogla zadobiti u galaksiji. Prepuštena svojoj samotnosti i nagosti, ljudska rasa nastaviće da se tetura svojom starom stazom, nasumice tražeći put ka slepoj, sumanutoj budućnosti.

20.

Hazer je bio osoba već poodmaklih godina. Zlatasta izmaglica što ga je obavijala izgubila je ponešto od svoje mladalačke iskričavosti. Bio je to zreo sjaj, dubok i bogat - daleko od gotovo zaslepljujuće izmaglice mlađanog stvorenja. Hodao je odajući utisak postojane dostojanstvenosti, a blistava ćuba - ni od vlasi ni od perja - bila mu je bela, gotovo svetački bela. Lice mu je bilo blago i prijatno, od one vrste blagosti i prijatnosti koja se na licu čovečjem očitavala u toplim borama.

"Veoma mi je žao", obrati se on Enohu, "što do našeg prvog susreta dolazi pod ovakvim okolnostima. Mada bi mi, bez obzira na okolnosti, uvek bilo drago da se susretnem sa vama. Slušao sam dosta o vama. Nije čest slučaj da neki pripadnik planete izvan naše zajednice bude čuvar stanice. Upravo iz tog razloga, mladi prijatelju, baš sam bio radoznao da vas upoznam. Često sam se pitao na kakvo ću stvorenje zapravo naići."

"Nema nikakve potrebe da mu odajete hvalu", prekinu ga Ulis, s prizvukom oštine u glasu. "Ja stojim iza njega. Prijatelji smo već mnogo godina."

"Da, smeo sam to s uma", odgovori Hazer. "Vi ste ga otkrili."

On se obazre oko sebe, zagledajući svud unaokolo po sobi. "Još jedno ljudsko biće", primeti on. "Nisam znao da ih je dvoje. Znao sam samo za jedno."

"Ona je Enohov prijatelj", objasni Ulis.

"Znači, da je uspostavljen kontakt. Kontakt s ovom planetom."

"Ne, nije. Kontakt s ovom planetom još nije uspostavljen."

"Znači, u pitanju je nepromišljenost."

"Možda", odgovori Ulis, "ali izazvana razlozima kojima se, verujem, ni vi ni ja ne bismo mogli odupreti."

Lusi je ustala i sada je hodala sobom, krećući se lagano i tiho, kao da lebdi.

Hazer joj se obrati uobičajenim galaktičkim jezikom. "Milo mi je što sam vas sreo. Veoma mi je milo."

"Ona ne može da govori", reče Ulis. "Niti da čuje. Nije u stanju da

opšti s drugima."

"Nadoknada."

"Zaista to mislite?" upita Ulis.

"Siguran sam u to."

On se lagano uputi ka Lusi, koja je mirno stajala, iščekujući.

"To - ona, ovo žensko obličje, kako ste ga maločas nazvali - ona se ne boji."

Ulis se prigušeno zakikota. "Ne, čak ni mene", odgovori on.

Hazer ispruži ruku prema Lusi. Posle trenutka nepomičnosti, i Lusi ispruži ruku i prihvati Hazerove prste, više pipke nego prste, i steže ih.

Enohu se, za trenutak, učini da se ogrtač zlataste izmaglice raskrilio i da je svojim blistavim sjajem prekrio i devojkicu sa zemlje. Enoh zatrepeta očima i priviđenja, ukoliko je uopšte bila reč o priviđenju, odmah nestade: zlaćani ogrtač prekrivao je još samo Hazera.

Kako je bilo moguće, upita se Enoh, da se baš nimalo nije plašila, da nije zazirala ni od Ulisa ni od Hazera? Da li je razlog tome, kao što je i sam maločas rekao, bila činjenica da je umela da zađe iza spoljašnjeg privida, da je, na neki način, mogla da prepozna suštinsku čovečnost (Bože, pomozite mi, jer ne umem da mislim, čak ni sada, osim na ljudski način!) koja je ishodila iz tih tuđinskih bića? Ako je to bilo tačno, nije li razlog tome ležao u činjenici da ni sama nije bila sasvim ljudski stvor? Ljudski stvor je bila, i po obliku i po rođenju, ali ne i oblikovana, uobličena, po meri ljudske kulture - postala je ono što su sva ljudska bića mogla postati samo da ih pravila ponašanja i pogledi nisu sputavali, izrastajući tokom godina u krute zakone koji su okivali posvemašnji ljudski život.

Lusi pusti Hazerovu ruku i vrati se do sofe.

Hazer se obrati Enohu: "Volase?"

"Da?"

"Ona pripada vašoj rasi?"

"Razume se. Ona je jedna od naših."

"Nije nimalo nalik na vas. Gotovo kao da su u pitanju dve rase."

"Ovde ne postoje dve rase. Postoji samo jedna."

"Ima li još bića poput nje?"

"To ne bih znao da vam kažem", odgovori Enoh.

"Kafe?" upita Ulis, obraćajući se Hazeru. "Da li biste popili malo

kafe?"

"Kafe?"

"Izvanredan napitak. Jedno od najvećih zemaljskih dostignuća."

"Nisam čuo za taj napitak", odgovori Hazer. "Ne, hvala vam."

On se nespetano okrenu prema Enohu.

"Poznato vam je zbog čega sam ovde?" upita on.

"Čini mi se."

"Stvar je svakako za žaljenje", nastavi Hazer. "Ipak, prinuđen sam..."

"Ukoliko nemate ništa protiv, prekinu ga Enoh, "predlažem da smatramo da je protest uložen. Bar što se mene tiče."

"Zašto da ne?" umeša se Ulis. "Nema nikakve potrebe, rekao bih, da nas trojica sada igramo jednu bolnu scenu."

Hazer je oklevao.

"Ukoliko smatrate da bi ipak trebalo", započe Enoh.

"Ne", odluči se Hazer, "smatraću se zadovoljnim ukoliko moj neizrečeni protest bude primljen s dužnom pažnjom."

"Prihvatam", odgovori Enoh. "Ali pod jednim uslovom. Da se uverim da optužba nije neosnovana. Moram izići i sam se uveriti."

"Vi mi ne verujete?"

"Nije to stvar poverenja. Reč je o nečemu što je moguće lako proveriti. Ne mogu prihvatiti optužbu niti u svoje ime, niti u ime svoje planete, ukoliko barem toliko ne učinim."

"Prijatelju", obrati se Ulis Enohu, "Veganci su se poneli veoma plemenito. Ne samo sada, već i pre protesta. Njihova rasa odlučila je da podigne optužbu tek nakon velikog oklevanja. Podosta su otpeli da zaštite i tebe i Zemlju."

"Shodno tome, delovaću kao nezahvalnik ukoliko spremno ne prihvatim protest i optužbe sadržane u veganskoj poruci."

"Žao mi je, prijatelju", odgovori Ulis. "Da, upravo sam to imao na umu."

Enoh odmahnu glavom. "Tokom niza godina nastojao sam da shvatim i podredim se etici i idejama svih stvorova koji su prošli kroz Stanicu. Nastojao sam da prigušim sve svoje ljudske nagone i da potisnem u stranu sve ono što me je odlikovalo kao ljudsko biće. Trudio sam se da shvatim i drugačija gledišta i da pronađem smisao i u drugačijim načinima razmišljanja, od kojih su mnoga bila u najoštrijoj suprotnosti sa mojim vlastitim. Zadovoljan sam zbog

svega toga, budući da mi je sve to pružilo priliku da prevaziđem uskogrudost moje rodne planete. Mislim da sam, i lično, time mnogo dobio. Ali ništa od svega toga nije imalo nikakve veze sa Zemljom; samo sam ja bio umešan. Međutim, ovaj sadašnji incident odnosi se i na Zemlju, i ja, stoga, čitavoj stvari moram pristupiti sa stanovišta jednog Zemljanina. U ovom trenutku, shodno tome, ja nisam tek puki čuvar jedne galaktičke stanice."

Ni Hazer ni Ulis ne rekoše ni reči. Enoh počuta nekoliko trenutaka, ali je i dalje vladala tišina.

Konačno, on se okrenu i uputi ka vratima.

"Vratiću se", dobaci im on preko ramena.

Kod vrata, on izgovori potrebnu frazu i ona se stadoše otvarati.

"Ukoliko nemate ništa protiv", obrati mu se Hazer mirno, "voleo bih da pođem s vama."

"Odlično", složi se Enoh. "Dođite."

Napolju je bilo mračno, i Enoh upali lampu. Hazer ga je pažljivo posmatrao.

"Fosilno gorivo", objasni mu Enoh. "Gori vrškom natopljenog fitilja."

"Verujem da raspolažete i nečim pogodnijim", primeti Hazer, s primesom užasa.

"Sada raspolažemo i mnogo boljim načinima", složi se Enoh. "Ali ja sam staromodan."

Enoh krenu dublje u tamu, uzdignute lampe koja je bacala maleni krug svetlosti. Hazer pođe za njim.

"Ovo je divlja planeta", primeti Hazer.

"Ovde, možda. Postoje i veliki delovi koji su pitomi."

"Moja je planeta sva pod kontrolom", reče Hazer. "Svaki njen pedalj je isplaniran."

"Poznato mi je. Razgovarao sam s mnogim Vegancima. Oni su mi podrobno opisali vašu planetu."

Koračali su prema ambaru.

"Želite li da se vratite?" upita ga Enoh.

"Ne", žurno odgovori Hazer. "Sve mi se ovo čini izvanredno uzbudljivim. Jesu li ono divlje biljke?"

"Mi ih zovemo drvećem", odgovori Enoh.

"I vetar duva po svojoj volji?"

"Tako je", odgovori Enoh. "Još nismo u stanju da kontrolišemo

vremenske prilike."

Ašov je stajao kraj samog ulaza u ambar i Enoh ga podiže. Zatim se uputi prema starom jabukovom vrtu.

"Poznato vam je, naravno", ponovo će Hazer, "da je telo nestalo?"

"Spreman sam na takvu mogućnost."

"Pa, onda, zbog čega?" upita Hazer.

"Zato što moram biti siguran. Ne možete to da razumete, zar ne?"

"Rekoste maločas, tamo u Stanici", nastavi Hazer, "da ste nastojali da nas shvatite. Možda bi, za promenu, bar neko od nas trebalo da pokuša da shvati vas."

Enoh je išao ispred, stazom prosečenom kroz stari voćnjak. Najzad stigoše do grube ograde koja je okruživala groblje. Iskrivljena vratašca bila su otvorena. Enoh prođe kroz njih, praćen Hazerom.

"Ovde ste ga, znači, sahranili?"

"Ovo je naše porodično groblje. Moja majka i moj otac leže ovde, i njega sam sahranio pokraj njih." Dodavši lampu Vegancu, s ašovom u ruci, on se pope na humku. Zatim zari ašov u meku zemlju.

"Da li biste mi, molim vas, malo približili lampu?"

Hazer se primače, korak ili dva.

Enoh se spusti na kolena i stade uklanjati lišće koje je prekrilo humku. Ispod lišća ukaza se meka, sveža zemlja, kao da je bila nedavno prekopana. Enoh ugleda jedno ulegnuće, i na sredini ulegnuća jednu omanju rupu. Dok je uklanjao zemlju mogao je sasvim lepo da čuje kako grumenje stvrdnute zemlje, padajući kroz rupu, udara u nešto što nije bilo zemljano tle.

Hazer je ponovo odmakao lampu, i Enoh nije mogao ništa da vidi. Ali nije ni bilo potrebe. Bilo mu je jasno da ne mora da kopa: znao je na šta će naići. Trebalo je da bude smotreniji. Nije trebalo da postavi nadgrobni spomenik, koji će privući pažnju - ali Galaktička Centrala je rekla: "Kao da vam je rod rođeni." Pa, tako je i postupio.

On se uspravi, ali ostade da kleči, osetivši kako mu se vlaga sa tla uvlači u pantalone.

"Niko mi nije ništa rekao", progovori Hazer blagim glasom.

"Rekao - o čemu?"

"O nadgrobnom spomeniku. I šta je na njemu napisano. Nije mi bilo poznato da znate naš jezik."

"Naučio sam ga, pre mnogo godina. Postojali su neki svici, koje sam

želeo da pročitam. Bojim se, međutim, da ga nisam sasvim savladao."

"Dve pogrešno napisane reči", reče Hazer, "i još jedna, upotrebljena na pomalo neuobičajen način. Međutim, to nema nikakvog značaja. Ono što je važno, i do čega veoma mnogo držimo, jeste da ste, dok ste ispisivali te reči, razmišljali kao jedan od naših."

Enoh naglo ustade i dohvati lampu.

"Vratimo se", reče on oštro, gotovo nestrpljivo. "Znam ko je ovo uradio. Moram ga pronaći."

21.

Krošnje drveća visoko iznad njihovih glava žalosno su cvilele pred sve jačim naletima vetra. Ispred njih, velika skupina brezovih stabala belasala se pri slabašnoj svetlosti što ju je odavala lampa. Brezova stabla, Enohu je bilo dobro poznato, rasla su na obodu jedne litice što se okomito dizala desetak metara; na tom mestu trebalo je skrenuti udesno, kako bi se litica zaobišla, i nastaviti dalje blagom kosinom nizbrdo.

Enoh malo iskrenu glavu i pogleda preko ramena. Lusi je koračala neposredno iza njega. Ona mu se nasmeši, i načini znak rukom kao da želi da kaže da je s njom sve u redu. On joj mahnu, naznačivši joj da uskoro moraju skrenuti udesno, i da nipošto ne sme zaostati. Mada, pomisli on, to i nije bilo potrebno: poznavala je ovaj kraj isto tako dobro koliko i on, ako ne i bolje.

Enoh skrenu udesno, i koračajući duž ivice stenovite litice, stiže do proloma; tu skliznu nadole, nastojeći da se domogne kosine ispod. S leve strane mogao je čuti kлокotanje brzaka potočića što se, dolazeći od izvora podno polja, survavajući se probijao kroz kamenitu jarugu. Padina brežuljka postala je sada strmija, i on krenu ukoso preko nje, kako bi lakše savladao strminu.

Čudno je to, pomisli Enoh, kako čak i u potpunoj tami može da razabere pojedine prirodne obrise - nakrivljeni beli hrast, koji se, izvijajući se pod potpuno šašavim uglom uzdizao iznad kosine brežuljka; maleni lug sa orijaškim crvenim hrastovima što su rasli na gomili sena nalik na kakvu kupolu, savršeno nedostupan, tako da nijedan goroseča nikada nije ni pokušao da ih poseče; omanje baruštine, pune rogozovine, prisno priljubljene uz terasicu urezanu u padinu brežuljka.

Duboko ispod, oči mu uhvatiše odblesak svetlosti na nekom prozoru, i on skrenu prema njemu. Ponovo se osvrnuvši preko ramena, ugleda Lusi kako i dalje korača tik iza njega.

Malo potom stigoše do jedne grube ograde sačinjene od letava, i provukoše se kroz nju. Tle je sada bilo ravnije.

Negde dole u pomršini neki se pas oglasi, i još jedan mu se odmah

odazva. Ubrzo se začu čitav hor, i nekoliko trenutaka kasnije čitav čopor stade brisati uz padinu prema njima. Stigavši do njih pretičući jedan drugog, zaobiđoše Enoha i lampu i baciše se na Lusi - pretvorivši se odjednom, pri samom pogledu na nju, od družine čuvara u odbor za dobrodošlicu. Podizali su se na stražnje noge, čitava gužva pasa. Lusi širom ispruži ruke, tapšući ih po glavama. I kao na neki ugovoreni znak, odjednom se raspršiše, neobuzdani i sretni, da bi se odmah potom, u širokom luku, ponovo vratili.

Nedaleko od drvene ograde nalazio se povrtnjak i Enoh pođe preko njega, pažljivo sledeći stazu što je vodila između redova. Malo potom stigoše u dvorište i pred njima se ukaza kuća, sklona padu, nahereno zdanje jedva vidljivo u tami; samo su kuhinjski prozori bili osvetljeni blagom, toplom svetlošću lampe.

Enoh pređe preko dvorišta i stigavši do kuhinjskih vrata, pokuca. Odmah potom začu korake kako se približavaju vratima s druge strane.

Vrata se otvoriše: mama Fišer stajala je uokvirena svetlošću koja je dopirala iznutra, visoka, koštunjava žena obučena u nešto više nalik na džak nego na haljinu.

Zurila je u Enoha, napola zaplašeno, napola preteći, a onda iza njegovih leđa ugleda devojkju.

"Lusi!"

Devojka joj žurno pristupi, i mati je steže u naručje.

Enoh spusti lampu na tle, gurnu pušku pod mišku, i pređe preko praga.

Porodica beše okupljena za večerom, sedeći oko velikog kružnog stola postavljenog na sred kuhinje. Kitnjasta uljana lampa stajala je u sredini stola. Henk je ustao, ali njegova tri sina i stranac ostadoše da sede.

"Daklem, rešijo si da je vratiš?" reče Henk.

"Našao sam je", odgovori Enoh.

"Digli smo ruke od jurcanja za njom baš maločaske", nastavi Henk.

"Ali, 'teli smo da jopet krenemo."

"Sećaš li se možda šta si mi rekao danas po podne?" upita ga Enoh.

"Rek'o sam ti puna kola svačeg."

"Rekao si mi da je đao ušao u mene. Pa, usudi se samo da još jednom digneš ruku na ovo dete, i obećavam ti da ćeš veoma brzo

saznati kakav je to đavo u meni."

"Ne mo'š ti mene tek tako natociljati", odgovori Henk hvalisavo.

Ali očigledno je bio uplašen. Videlo se to po otromboljenosti njegovog lica, kao i po napetosti njegovog tela.

"Mislim to najozbiljnije", potvrdi Enoh. "Samo pokušaj i uverićeš se."

Dva čoveka stajala su nekoliko trenutaka jedan prema drugom, međusobno se odmeravajući, a onda Henk sede.

"Je' bi 'teo da nam se pridružiš?" upita on.

Enoh odmahnu glavom.

Zatim se okrenu prema strancu. "Vi ste onaj sakupljač ginsenga?" upita on.

Stranac potvrdno klimnu. "Tako me ovde nazivaju."

"Želeo bih da porazgovaram s vama. Napolju."

"Ne moraš d'ideš šnjim", obrati mu se Henk. "Ne moš'te on naterati. Nek' razgovara s tobom ovde, unutra."

"Ne smeta mi", odgovori Luis. "U stvari, i ja bih želeo da s njim porazgovaram. Vi ste Enoh Volas, zar ne?"

"Jes', on je taj", ponovo se umeša Henk. "Treb'o je da bidne mrtav još pre pe'set godina. A vid'ga, samo. Đavo je uš'o u njega. Kažem vam, napravijo je dogovor sa samim đavolom."

"Henk", reče Luis, "začepi."

Luis obiđe sto i iziđe na vrata.

"Laku noć", dobaci Enoh ostalima.

"Gos'n Volas", progovori mama Fišer, "fala vam što ste mi doveli 'čer. Neće je više Henk ni taći. Ja vam to obećajem. Ja ću odsad brigati o tom."

Enoh iziđe i zatvori za sobom vrata. Zatim podiže lampu sa tla. Luis je stajao malo dalje, u dvorištu. Enoh mu pristupi.

"Prošetajmo malo zajedno", reče on.

Zaustavili su se u samom dnu bašte, i dva čoveka zagledaše se jedan drugom u lice.

"Uhodili ste me", reče Enoh.

Luis potvrdno klimnu.

"Nešto zvanično? Ili, tek tako, njuškate?"

"Zvanično, bojim se. Zovem se Klod Luis. I nema nikakvog razloga da vam to ne kažem - radim za CIA."

"Ja nisam ni izdajnik ni špijun", reče Enoh.

"Niko ni ne misli da jeste. Samo vas posmatramo."

"Znate za groblje?"

Luis potvrdno klimnu.

"Uzeli ste nešto iz jednog groba."

"Jesmo", odgovori Luis. "Telo onog sa neobičnim zapisom na nadgrobnom spomeniku."

"Gde je sada?"

"Telo, mislite? U Vašingtonu."

"Nije trebalo da ga uzmete", reče Enoh, mršteći se. "Prouzrokovali ste mnogo nevolja. Morate ga vratiti. I to, što brže možete."

"Biće nam potrebno malo vremena", primeti Luis. "Moraće da ga prebace avionom. Dvadeset četiri časa, možda."

"To je, znači, najbrže što možete."

"Možda i malo brže."

"Učinite, sve što možete. Veoma je važno da se telo vrati."

"Učiniću sve, Volase. Nisam znao..."

"I još nešto, Luise."

"Da?"

"Ne pokušajte ni sa kakvim trikovima. Ne želim ništa suvišno. Samo postupite kako sam vam rekao. Pokušavam da budem razložan, jer jedino tako... Ali pokušate li samo neki trik..."

Enoh hitro ispruži ruku i ščepa Luisa za košulju, snažno je zavrnuvši.

"Da li ste me razumeli, Luise?"

Luis osta nepomičan. Nije ni pokušao da se otrgne.

"Da", reče on. "Razumeo sam vas."

"Zbog čega ste, do đavola, to uopšte uradili?"

"To mi je posao."

"Da, posao. Ali da me uhodite. Ne i da pljačkate grobove."

Enoh pusti košulju.

"Recite mi", upita Luis. "Ta stvar u grobu. O čemu je tu reč?"

"To vas se ni najmanje ne tiče", odgovori Enoh, sa prizvukom gorčine u glasu. "Ali telo morate vratiti. Jeste li sigurni da to možete izvesti? Da vam baš ništa ne stoji na putu?"

Luis odmahnu glavom. "Baš ništa. Telefoniraću čim se domognem prvog telefona. Reći ću im da mi nema druge, da je u pitanju krajnja nužnost."

"Baš tako", potvrdi Enoh. "Vraćanje tog tela najvažnija je stvar koju

ćete ikad učiniti. Ne zaboravite to ni za trenutak. Tiće se svih ovde na Zemlji. I vas i mene i svakog drugog. Ukoliko telo ne bude vraćeno ja ću vam presuditi."

"S tom puškom?"

"Možda", odgovori Enoh. "Nemojte se zavaravati. Nemojte zamišljati da ću oklevati da vas ubijem. Pri sadašnjem stanju stvari ubio bih svakoga - bilo koga."

"Volase, ima li nešto što biste mi ipak mogli reći?"

"Ništa. Baš ništa", odgovori Enoh.

On se saže i podiže lampu.

"Idete kući?"

Enoh potvrdno klimnu.

"Čini se da vam ne smeta što vas posmatramo?"

"Ne smeta mi", odgovori Enoh. "Vaše uhođenje mi ne smeta. Ali smesta mi vaše mešanje. Vratite samo telo, i ukoliko želite, nastavite da me uhodite. Ali ne gurajte nos tamo gde ne treba. Ne kaćite mi se o vrat. Držite ruke podalje od mene. Ništa ne dirajte."

"Ali, zaboga, nešto se tu događa. Zar mi ne možete bar nešto reći?"

Enoh poče da okleva.

"Da mi bar date neki nagoveštaj", nastavi Luis, "makar neki najmanji nagoveštaj. Ne pojedinosti, već..."

"Samo vi vratite telo", odgovori Enoh lagano, "i možda ćemo ponovo razgovarati."

"Vratiću ga", reče Luis.

"Ako ga ne vratite", dodade Enoh, "možete se već sada smatrati mrtvim čovekom."

Nakon tih reći on se okrenu, i izišavši iz povrtnjaka, krenu putem uzbrdo.

Luis još dugo posle toga ostade u dvorištu, posmatrajući tinjajuću svetlost lampe kako se sve više udaljuje.

22.

Vrativši se u Stanicu, Enoh zateče Ulisa samog. Tubanac je u međuvremenu nastavio svojim putem, a Hazer se vratio na Vegu. Na stolu je stajala tek pripremljena kafa, a Uliis je ležao ispružen na sofi, zagledan u neku tačku.

Enoh vrati pušku na njeno mesto i utrne lampu. Skinuvši zatim jaknu, on je baci preko stolice. Zatim se smesti u naslonjaču, smeštenu preko puta sofe.

"Telo će biti vraćeno", reče on, "sutra u ovo doba."

"Iskreno se nadam", odgovori Uliis, "da bi to bar donekle moglo popraviti stvar. Međutim, moram priznati da sumnjam."

"Možda", primeti Enoh gorko, "nije ni trebalo da podižem gužvu oko svega toga."

"Biće to dokaz tvoje dobre volje", reče Uliis. "Možda će, pri konačnoj proceni, to predstavljati olakšavajuću okolnost."

"Trebalo je", reče Enoh, "da mi Hazer kaže gde se sada telo nalazi. Pošto su već znali da je bilo izneseno iz groba, sigurno su znali i gde bi ga valjalo potražiti."

"Skolon sam da verujem da je zaista znao", odgovori Uliis, "ali znaš, nije ti mogao reći. Sve što mu je bilo dopušteno da učini jeste da uloži protest. Ostalo je bilo na tebi. Nije mogao tek tako odbaciti svoj ponos i reći ti šta bi trebalo da uradiš u pogledu svega toga. Da bi stvari bile potpuno jasne, on se morao do kraja ponašati kao oštećena strana."

"Ponekad je", priznade Enoh, "sve ovo više nego dovoljno da čovek izludi. Uprkos svim uputstvima Galaktičke Centrale, uvek se pojavi neko iznenađenje, uvek je tu neka zjapeća rupa u koju ti nije nimalo teško da upadneš."

"Možda će doći dan", odgovori Uliis utešnim glasom, "kada više neće biti tako. U stanju sam da proniknem u tu budućnost, kroz nekih hiljadu godina: čitavu galaksiju objedinjavaće jedna jedinstvena kultura, i predstavljajući ogroman prostor međusobnog razumevanja. Mesne i rasne specifičnosti i dalje će postojati, naravno, jer tako i treba da bude, ali sve će biti prožeto međusobnom trpeljivošću; u

iskušenju sam da to što će nastati nazovem bratstvom."

"Govoriš", primeti Enoh, "gotovo kao ljudski stvor. Slične su nade gajili i mnogi među našim najboljim umovima."

"Moguće je", složi se Ulis. "Uostalom, poznato ti je da se mnogo tog zemaljskog prosto zalepilo za mene. Ne može se - kao što je sa mnom slučaj - toliko vremena provesti na ovoj planeti a da, istovremeno, ne primiš bar ponešto od njenog duha... Usput, da ti kažem, ostavio si veoma dobar utisak na Veganca."

"Zar? Nisam primetio", reče Enoh. "Bilo je, naravno, ljubazan i predusredljiv, ali jedva nešto više od toga."

"Onaj zapis na nadgrobnom spomeniku. Ostavio je na njega snažan utisak."

"Natpis nisam tamo urezao da bih na ikoga ostavljao utisak. Napisao sam te reči zato što sam u tom trenutku tako osećao. I zato što iskreno volim Hazere. Želeo sam da sve bude obavljeno po njihovom."

"Kad samo ne bi bilo tog pritiska galaktičkih frakcija", uzdahnu Ulis. "Ubeđen sam da bi Veganci bili pripravnici da zaborave na čitavu ovu stvar, i to bi bio ustupak veći no što si u stanju i da zamisliš. Međutim, čak i ovako, verujem da će se svrstati na našu stranu kada dođe do konačnog odmeravanja."

"Veruješ li da bi mogli spasti Stanicu?"

Ulis zavrte glavom. "Sumnjam da bi to iko bio u stanju. Međutim, bilo bi lakše svima nama u Galaktičkoj Centrali ukoliko bi oni svoj teg stavili na našu stranu terazija."

Lonče sa vodom za kafu zazvižda, i Enoh ustade i pođe da ga donese. Ulis je već pomerio u stranu neke od predmeta što su stajali na stočiću, kako bi načinio mesta za dve šolje. Enoh ih napuni i odloži lonče na pod.

Ulis uze svoju šolju, zadrža je nekoliko trenutaka u rukama, a onda je ponovo vrati na stočić.

"Prolazimo kroz veoma rđavo razdoblje", reče on. "Ništa više nije kao u starim danima. Galaktičku Centralu sve to ozbiljno brine. Sve te prepirke i natezanja, sva ta odmeravanja i sučeljavanja među galaktičkim rasama."

On iskosa pogleda Enoha. "A ti si verovao da je sve u najboljem redu, očaravajuće."

"Ne", odgovori Enoh. "nije stvar u tome. Bilo mi je poznato da postoje međusobno suprotstavljena gledišta, i bilo mi je jasno da ima neprilika. Ali sam, na žalost, verovao da se sve to zbiva na jednom uzvišenom nivou - znaš, kao među osobama koje drže do lepog ponašanja."

"Jedno je vreme i bilo tako. Oduvek su postojala različita gledišta, ali su ona bila utemeljena na etičkim i drugim načelima, i nisu proizilazila iz posebnih interesa... Čuo si već, razume se, za duhovnu silu - univerzalnu duhovnu silu."

Enoh potvrdno klimnu. "Čitao sam pomalo o tome. Nije mi sve sasvim jasno, ali sam spreman da je prihvatim. Koliko mi je znano, postoji način da se stupi u vezu sa tom silom."

"Talisman", reče Ulis.

"Tako je. 'Talisman'. Neka vrsta mašine."

"Pa", složi se Ulis, "pretpostavljam da ga možemo i tako nazvati. Mada, priznajem, reč 'mašina' zvuči pomalo neobično. Reč je o nečem znatno složenijem od puke mehaničke naprave. Postoji samo jedan 'talisman'. Samo jedan je oduvek i postojao, a načinio ga je neki mistik koji je živeo pre deset hiljada zemaljskih godina. Voleo bih kada bih ti mogao reći šta je 'talisman' zapravo, odnosno kako je načinjen; bojim se, međutim, da ne postoji više niko ko bi ti to umeo objasniti. Bilo ih je, naravno, koji su pokušali da načine kopije 'talimana', ali nikome to nije pošlo za rukom. Mistik koji ga je napravio nije za sobom ostavio nikakav nacrt, nikakve planove, nikakva objašnjenja, čak ni najmanju zabeležku. Danas ne postoji više niko ko išta zna o 'mašinama'.

"Pretpostavljam da ne postoji nikakav razlog", reče Enoh, "koji brani da se napravi još jedan primerak. Mislim, nije u pitanju nikakav tabuu. Onaj ko bi načinio novi 'talisman' ne bi, pretpostavlja, počinio nikakvo svetogrđe."

"Ne, nipošto", složi se Ulis. "U stvari, očajnički nam je potreban još jedan primerak. Zapravo, potreban nam je novi 'talisman'. Stari je nestao."

Enoh skoro poskoči sa stolice.

"Nestao?" uzviknu on.

"Izgubljen", odgovori Ulis. "Zaturen. Ukraden. Niko to ne zna pouzdano."

"Ali, ja nisam..."

Ulis se sumorno nasmeši. "Nisi pojma imao. Znam. Ne pričamo baš rado o tome. U stvari, ne usuđujemo se. To mora ostati tajna. Barem, za neko vreme."

"Ipak će se raščuti."

"Ne tako brzo. Poznato ti je šta se s njim zbivalo. Njegov poverenik nosio ga je s jedne planete na drugu, održavani su veliki skupovi na mestima gde je 'talisman' bio izlagan, i zahvaljujući njemu uspostavljena je veza sa duhovnom silom. Nikada nije postojao neki utvrđeni vozni red: poverenik je jednostavno brodio bez ikakvog plana. Moglo je proteći stotinu, pa i više zemaljskih godina, pre no što bi poverenik s 'talismanom' ponovo prispeo na neku planetu. Niko nije živeo u očekivanju njegove posete. Jednostavno, znalo se da će do posete jednom doći; da će se poverenik jednog lepog dana pojaviti zajedno sa 'talismanom'."

"Zahvaljujući tome, tajnu biste mogli sačuvati godinama."

"Tako je", odgovori Ulis. "Bez ikakvih teškoća."

"Vođama je, ipak, poznato, zar ne? Mislim, onima iz upravnih službi."

Ulis odmahnu glavom. "Samo je nekolicina upoznata. Veoma mali broj onih u koje smo mogli imati poverenja. Galaktičkoj Centrali je, razume se, sve poznato, ali mi smo soj poznat po tome što veoma teško otvaramo usta."

"Onda, zbog čega..."

"Zbog čega ti sve ovo govorim? Znam da ne bi trebalo. Iskreno rečeno, ne znam ni sam. Ipak, mislim da znam. Kako se osećaš, dragi prijatelju, kao ispovednik?"

"Zabrinut si", reče Enoh. "Ni u snu ne bih pomislio da ću te ikada videti zabrinutog."

"Čudno je sve to", reče Ulis zamišljeno. "Ima već nekoliko godina otkako je 'talisman' nestao. I još niko ništa ne zna o tome - izuzev Galaktičke Centrale, i - kako biste je vi nazvali? - duhovnom hijerarhijom, pretpostavljam - organizacije mistika koji se brinu o duhovnim stvarima. Pa ipak, premda niko još ne zna da je 'talisman' nestao, galaksija kao da već počinje da pokazuje prve znake trošnosti. Kao da počinje da se para po šavovima. Vremenom bi se mogla i sasvim raspasti. Kao da je 'talisman' - a da to niko nije podozrevao - predstavljao onu silu koja je sve rase u galaksiji držala

na okupu, vršeći svoj uticaj čak i kada je ostajao nevidljiv."

"Čak i ako je izgubljen, mora i dalje negde postojati", uzviknu Enoh. "U tom slučaju, mora biti da i dalje vrši svoj uticaj. Nemoguće je da je uništen."

"Zaboravljaš", podseti ga Ulis, "da je bez svog poverenika, bez njegove duboke posvećenosti, 'talisman' bez ikakve delatnosti. Jer nije 'mašina' ta koja sama od sebe izvodi čitavu stvar. 'Mašina', zapravo, stoji samo kao neki posrednik između posvećenika i duhovne sile. Ona je, u stvari, samo produžetak posvećenikovih čula. Ona do krajnjih mogućnosti uvećava njegove moći, i služi kao neka vrsta veze. Ona mu, jednostavno, omogućava da obavlja svoj posvećeni čin."

"Smatraš li da nestanak 'talismana', ima ikakve veze sa situacijom ovde?"

"Sa zemaljskom stanicom? Pa, ne neposredno, ali je to što se ovde dešava tipično. Zaista, sve što se događa u odnosu na ovu stanicu veoma je simptomatično. I ovde je reč o žaljenja dostojnim rasprama i pogubnim svađama, kakve su se već javile u nizu sektora galaksije. U stara vremena sve bi se to odvijalo - kako ti ono maločas reče - s uzvišenošću, i u skladu s etičkim i drugim načelima."

Nekoliko trnutaka ostali su da sede u tišini, osluškujući blage šapate vetra koji je strujao kraj zabata.

"Nema razloga za brigu", ponovo progovori Ulis. "Nije to tvoja briga. Nije trebalo ni da ti govorim o svemu ovome. Zaista sam bio nepromišljen."

"Želiš, u stvari, da kažeš da nikome ne bi trebalo da o svemu tome govorim. Možeš biti siguran da neću."

"Znam da nećeš", odvrati Ulis. "Nijednog trenutka nisam ni pomislio da bi to mogao učiniti."

"Zaista smatraš da se odnosi u galaksiji pogoršavaju."

"Nekada su", odgovori Ulis, "rase u galaksiji bile međusobno čvrsto povezane. Razume se, postojale su razlike, ali su one uvek bile premošćivane, katkad veštački i ne uvek na potpuno zadovoljavajući način, ali su obe strane nastojale da taj most, ma koliko veštački mogao biti, ipak ne sruše, i po pravilu su u tome uspevale. Zato što su to želele, shvataš li? Postojala je zajednička težnja - da se iskuje veliko bratstvo svih razumnih bića. Shvatili smo da svi mi, sve rase,

raspolažemo zapanjujućim fondom znanja i neslućenim tehničkim mogućnostima - da bismo, zajedničkim naporom, udružujući svoja znanja i sposobnosti, mogli konačno ostvariti nešto što bi bilo daleko veće i neuporedivo značajnije od svega što bi svaka pojedinačna rasa, sama, mogla i sanjati da postigne. Bivali smo suočeni s neprilikama, naravno, i kao što već rekoh, razlikama, ali ipak smo napredovali. Smatrali smo da će, ukoliko budemo umeli da rešimo velike, mali problemi vremenom postati potpuno beznačajni, i da će konačno sami od sebe nestati. Ali sada je sve nekako drukčije. Sve su vidljivije potrebe da se beznačajne stvari naduvavaju preko svake mere, i da se glavna i važna pitanja jednostavno potiskuju u stranu."

"To me podseća na Zelju", primeti Enoh.

"Sličnosti su zaista brojne", priznade Ulis. "U načelu, naravno, budući da se okolnosti razlikuju u najvećoj mogućoj meri."

"Znači, čitao si novine koje sam ti ostavljao?"

Ulis potvrdno klimnu. "Stvari ne stoje nimalo dobro."

"Kao da će biti rata", gotovo odreza Enoh.

Ulis se s nelagodnošću promeškolji.

"Kod vas nema ratova", reče Enoh.

"Misliš, u galaksiji? Ne, kako su stvari sada postavljene, nemamo ratova."

"Stvar civilizovanosti?"

"Prestani da budeš gorak", prebaci mu Ulis. "Postojali su trenuci, sasvim mali broj, kada smo bili veoma blizu toga, ali ne u poslednje vreme. Međutim, mnoge rase koje danas pripadaju bratstvu, u godinama svog sazrevanja poznavale su ratove."

"Prema tome, i za nas ima nade. To je nešto što jednog dana prerasteš."

"Vremenom, možda."

"Ali ne možeš biti siguran?"

"Ne, ne bih se smeo kladiti."

"Radim na jednoj karti, u stvari, grafikonu", reče Enoh. "Zasnovan je na mizarском statičkom sistemu. Grafikon kaže da će biti rata."

"Nije ti potreban grafikon", zajedljivo reče Ulis, "da bi ti to postalo jasno."

"Ali postoji tu nešto. Nije samo u pitanju saznanje da li će biti rata ili neće. Nadao sam se da bi mi grafikon mogao pokazati put ka

očuvanju mira. Mora postojati neki način. Možda, neka formula. Kada bismo samo razmislili, ili znali gde treba da pogledamo ili koga da zapitamo, ili...."

"Postoji način", prekide ga Ulis, "da se spreči rat."

"Hoćeš da kažeš da ti je poznato..."

"U pitanju je drastična mera. Koja može biti primenjena samo u krajnjoj nuždi."

"A mi još nismo dotle stigli?"

"Mislim da, možda, i jeste. Rat kakav bi se danas mogao zametnuti na Zemlji učinio bi kraj hiljadama godina napretka, uništio sve tekovine civilizacije i ostavio samo bedne ostatke. Sasvim je verovatno da bi bio gotovo uništen i sav život na ovoj planeti."

"Ta mera o kojoj govoriš - da li je nekad bila primenjena?"

"Već nekoliko puta."

"I? Je li uspelo?"

"Ah, naravno. Ne bismo je ni uzeli u obzir da nismo bili sigurni da ćemo postići uspeh."

"A... da li bi je bilo moguće primeniti na Zemlji?"

"Mogao bi da zatražiš dozvolu da je primeniš ovde."

"Ja?"

"Kao opunomoćenik Zemlje. Mogao bi da se pojaviš pred Galaktičkom Centralom i da zatražiš od nas dozvolu da je primeniš. Kao predstavnik svoje rase mogao bi da posvedočiš da je tražena mera neophodna, i mi bismo te saslušali. Ukoliko bi se ispostavilo da tvoj zahtev zaslužuje pažnju, Centrala bi mogla naimenovati jednu grupu da ispita problem, i nakon izveštaja koji bi ona podnela, bila bi donesena odluka."

"Rekao si da bih ja mogao podneti zahtev. A da li bi mogao i neki drugi Zemljanin?"

"Svaki, pod uslovom da može izdejsstvovati da bude saslušan. A da bi to postigao morao bi, pre svega, znati da Galaktička Centrala uopšte postoji - a ti si jedini Zemljanin kome je to poznato. Pored toga, ti pripadaš i osoblju Galaktičke Centrale. Obavljaš dužnost čuvara jedne stanice već prilično dugo, i tvoje su karakteristike veoma dobre. Nema nikakve sumnje da bi dobio pravo da budeš saslušan."

"Ali jedan jedini čovek! Samo jedan čovek ne može govoriti u ime

čitave jedne rase."

"Ti si jedni pripadnik svoje rase koji raspolaže svim preduslovima za to."

"Kad bih se samo mogao posavetovati sa još nekim od moje rase."

"Ne, to nije moguće. Međutim, čak i kada bi bilo moguće, ko bi ti poverovao?"

"U pravu si", zaključio Enoh jednostavno. Naravno da je bio u pravu. Jer, za njega, Enoha, nije više bilo ničeg tuđeg u ideji o galaktičkom bratstvu, o saobraćajnoj mreži što se proteže između zvezda - nosio je, istina, i dalje u sebi osećaj zadivljenosti, ali u svemu tome već je odavno prestao da vidi išta neobično. Mada, priseti se sada, godine su mu bile potrebne da se toga oslobodi. Da, godine, uprkos tome što je gotovo svakodnevno imao pred očima fizičke dokaze - sve dok konačno nije uspeo da privoli sebe da sve to prihvati kao istinu. Ali pomene li samo nešto o svemu tome nekom drugom Zemljaninu, sve će to ponovo zazvučati kao čista ludost.

"A u čemu se sastoji taj vaš metod?" upita on, gotovo se i sam plašeći svog pitanja, pa ipak pripravan da podnese svaki udarac koji bi mu odgovor mogao doneti.

"U neznanju", kratko odgovori Uliis.

Enoh zinu. "U neznanju? Ne razumem. Već ionako, čak i sada, imamo neznanja na pretek."

"Ti imaš u vidu neznanje intelekta, a njega, zaista, ima i više nego što je neophodno, ne samo na Zemlji već i širom galaksije. Međutim, ono o čemu govorim jeste mentalna nedovoljnost. Nesposobnost da se pojme nauka i tehnika koje čine rat mogućim, onu vrstu rata kakav bi se vodio na Zemlji. Nesposobnost rukovanja mašinama koje su neophodne za takav jedan rat. Potrebno bi bilo, dakle, vratiti ljude u mentalno stanje koje im više ne bi omogućavalo da razumeju tehnički, tehnološki i naučni napredak koji su do sada ostvarili. Oni koji danas raspolažu tim znanjem - zaboravili bi. Onima koji njime nisu nikad ni raspolagali - zauvek bi ostalo strano. Povratak, dakle, jednostavnoj civilizaciji točka i poluge. To je ono što bi za vašu vrstu rat učinilo nemogućom."

Enoh je sedeo sav ukočen, gotovo skamenjen, nesposoban da izusti ijednu reč, prožet osećanjem ledenog užasa; glavom su mu se vitlale hiljade nepovezanih misli, sudarajući se međusobno.

"Rekao sam ti da je mera drastična", dodade Ulis. "Međutim, tako mora biti. I sprečavanje rata ima svoju cenu. A ova je, priznajem, veoma visoka."

"Ne bih bio u stanju!" uzviknu Enoh. "Niti iko drugi."

"Verovatno si u pravu. Ali osmotri stvar i sa druge strane: ukoliko dođe do rata..."

"Znam. Ukoliko dođe do rata, moglo bi ispasti još gore. Ali to ne bi zauvek uklonilo ratove. Nisam to imao na umu. Ljudi bi se i dalje borili jedni protiv drugih, ubijali jedni druge."

"Koristeći, pri tom, toljage", dopuni ga Ulis. "Ili, možda, lukove i strele. Puške, sve dotle dok ih budu imali, ili dok im ne ponestane municije. Posle toga, više ne bi znali kako da naprave još baruta, ili kako da dođu do metala da naprave nove metke, odnosno, kako da uopšte naprave metke. Bilo bi i dalje sukoba, ali ne i sveopšteg uništenja. Nuklearne bombe ne bi zbrisale čitave gradove sa lica Zemljinog, jer niko ne bi više umeo da ispali raketu, niti da na nju postavi nuklearnu glavu - možda, čak, niko više ne bi ni znao šta su, uopšte, rakete ili nuklearne glave. Sistem komuniciranja kakav ste dosad poznavali nestao bi. Sve bi nestalo, osim najoskudnijih sredstava prevoza. Ratovi, osim u veoma ograničenim okvirima, postali bi nemogući."

"Grozna slika", tiho reče Enoh.

"I ratovi su grozni", podseti ga Ulis. "Na tebi je da odabereš."

"Na koliko dugo?" upita Enoh. "Koliko bi dugo sve to potrajalo? Ne bismo, valjda, morali da zauvek ostanemo u tom stanju skučenosti?"

"Tokom nekoliko pokolenja", odgovori Ulis. "Za to vreme posledice - kako da to nazovemo? Terapijom? - lagano bi počele da gube na oštrini. Ljudi bi se počeli polako oslobađati letargije, i u jednom trenutku ponovo bi krenuli putem intelektualnog uspona. U stvari, bila bi im data još jedna prilika."

"I posle nekoliko naraštaja", primeti Enoh, "ponovo bi mogli postići sve ovo što sada imaju."

"Moguće je. Ipak, možda sve ne bi bilo sasvim isto. Malo je verovatno da bi civilizacijski razvoj išao potpuno istim tokovima. Moguće je da biste izgradili mnogo lepšu civilizaciju, i da bi potonja pokolenja bila znatno miroljubivija."

"Ipak, prevelik je to teret za jednog čoveka..."

"Ipak", reče Ulis, "to je nešto što otvara put nadi, i o čemu bi trebalo da razmisliš. Primenu ovog postupka odobravamo samo onim rasama za koje verujemo da zaslužuju da budu spasene."

"Moraš mi dati malo vremena", prošapta Enoh.

Međutim, u dubini duše, znao je da je vreme već isteklo.

23.

Neki čovek dugo uspešno obavlja svoj posao, a onda, odjednom, više za to nije sposoban. Ni ljudi oko njega nisu više sposobni da obavljaju svoje poslove. Jer više ne raspolažu znanjem, ni sposobnošću, da obavljaju svoje dotadašnje dužnosti. Mogu nastojati, razume se - mogu još neko vreme pokušavati, ali najverovatnije, ne naročito dugo. I pošto se poslovi više ne obavljaju, firma, ili fabrika, ili ustanova, ili bilo šta drugo, stavlja katanac na vrata. Obustavljanje rada, ili poslovanja, nije posledica nikakve zakonske, ili spoljašnje mere. Jednostavno, sve staje. I ne samo stoga što poslove više nije moguće obavljati, ili zbog toga što su svi odjednom izgubili svaki smisao za obavljanje poslova, već i usled toga što su sve komunikacije i sav transport, koji su omogućavali obavljanje poslova, takođe stali.

Lokomotive bi ostale nepokretne, kao i avioni i brodovi, budući da više ne bi bilo nikog ko bi se sećao kako se njima upravlja. Postojali bi i dalje ljudi koji su nekad raspolagali svim znanjem neophodnim da se oni pokrenu, ali koji su odjednom, nekako, ostali lišeni sveg tog znanja. Moguće je da bi bilo i takvih koji bi nastavili da pokušavaju - s tragičnim posledicama. Možda bi bilo i takvih, mada bi ih verovatno preostao veoma mali broj, koji bi se, kao kroz maglu, prisećali kako se to upravlja automobilom, ili kamionom, ili autobusom, jer bilo je jednostavno njima upravljati, i povrh svega, vožnja motornim vozilima postala je sastavni deo ljudske prirode. Ali kada bi se vozila konačno pokvarila, ostala bi na mestima gde bi stala, jer nikoga više ne bi bilo ko bi umeo da izvrši makar najmanju popravku.

Za samo nekoliko časova ljudska bi rasa ponovo bila svedena na svet u kojem bi razdaljina iznova postala jedan od važnih činilaca. Svet bi, nekako, postao prostraniji, i okeani bi ponovo postali gotovo nepremostive prepreke, a propešačiti milju više ne bi bila mala stvar. Za samo nekoliko dana zavladao bi gungula i metež, i panika i očajanje zahvatili bi sve, jer niko ne bi mogao da shvati razloge promene.

Koliko bi vremena bilo potrebno, upita se Enoh, da neki grad utroši i

poslednje zalihe hrane iz skladišta, da bi se potom suočio sa glađu? Šta bi se dogodilo kada bi električna struja prestala da teče kroz vodove? Koliko bi još dugo, pod takvim okolnostima, glupava simobličnost jednog parčeta hartije ili kovanog novčića uspela da očuva svoju vrednost?

Svaka raspodela potpuno bi bila obustavljena; trgovina i industrija bi zamrli; vlade bi se pretvorile u puke senke, bez sredstava, kao i bez pameti, da obavljaju svoje zadatke; sve komunikacije bi bile prekinute, red i poredak ozbiljno bi bili narušeni, i postepeno se raspali; svet bi utonuo u novo varvarstvo, započinjući, potom, veoma sporo, da se prilagođava novim okolnostima. To prilagođavanje potrajalo bi godinama, i za to vreme smrt i bolesti uzimale bi bezbrojne žrtve, i svud bi vladali neizrecivi jad i čemer. S vremenom, sve bi se sleglo, i svet bi se privikao da živi novim životom; ali tokom svih tih potresa mnogi bi izgubili život, i mnogi bi, izgubili sve ono što im je život donosio, kao i smisao koji su u njemu nalazili.

Ma koliko sve to moglo izgledati rđavo, da li je, ipak, bilo gore od samog rata?

Mnogi bi pomrli od hladnoće i gladi i bolesti (jer bi i medicinsko znanje propalo kao i svako drugo), ali, ipak, milioni bi bili pošteđeni sažičućeg daha nuklearne reakcije. Ne bi bilo otrovne prašine što kiši s neba, i vode bi ostale čiste i sveže i tle bi i dalje bilo plodno. I dalje bi postojali izgledi, kada početna razdoblja velike promene prođu, da ljudska rasa nastavi da živi i da ponovo izgrađuje svoju zajednicu.

Kada bi samo, sa punom izvesnošću, pomisli Enoh, mogao znati da će odista doći do rata, da je rat neizbežan - u tom slučaju, načiniti izbor ne bi bilo tako teško. Međutim, uvek je postojala mogućnost da se rat izbegne, da se nekako krhki, tanušni mir ipak očuva; u tom slučaju, očajnička potreba za galaktičkim lekom pokazala bi se nepotrebnom. Pre no što doneseš odluku, reče on samom sebi, moraš biti sasvim siguran; ali kako može biti siguran? Karta-grafikon u ladici njegovog pisaćeg stola govorila je da će rata biti; mnogi među diplomatama i političkim posmatračima izražavali su mišljenje da će predstojeća mirovna konferencija predstavljati samo prvi korak ka ratu. Pa ipak, ništa nije bilo izvesno.

Čak i da je bilo, upita se Enoh, kako bi samo jedan čovek - jedan

jedini, sam - mogao preuzeti na sebe ulogu Boga i odlučiti u ime čitave ljudske rase? Na osnovu kog prava čovek donosi odluke koje se tiču svih drugih, u ovom slučaju, milijardi ljudskih bića. Da li će, ukoliko se odluči, tokom godina koje će još proteći, biti u stanju da pouzdano stane iza svog izbora?

Kako bi samo jedan čovek mogao presuditi kolika je nesreća što je donosi rat, i u poređenju s njom, nesreća što je donosi neznanje? Odgovor je, čini se, bio jasan: niko to ne bi mogao. Nije bilo načina da se međusobno odmere katastrofe do kojih bi došlo i u jednom i u drugom slučaju.

Možda bi se, posle nekog vremena, izbor, bilo kakav, mogao razumno braniti. Kada bi bilo vremena, možda bi bilo moguće stvoriti ubeđenje koje bi čoveku pomoglo da dođe do neke odluke koja, makar i ne bila savršeno ispravna, ne bi izazivala grižu savesti.

Enoh ustade i odšeta do prozora. Zvuk njegovih koraka šuplje je odjekivao Stanicom. On pogleda na časovnik: ponoć je već bila prošla.

Postoje rase u galaksiji, pomisli on, koje su u stanju da donesu ispravnu i brzu odluku u pogledu gotovo svih pitanja s kojima su suočene, presecajući sve zamršene spletove misli, rukovođene pravilima logike koja su bila neuporedivo izričitija od svega što je ljudski soj poznao. Bila je to, razume se, korisna osobina, u tom smislu da je omogućavala donošenje odluka; ali nije li u tom procesu donošenja odluka ispoljavana težnja da se u najvećoj meri umanju, a možda i sasvim prenebregne, duboko značenje svega onoga što je ljudima moglo značiti i više od onoga što bi se dobilo samom odlukom?

Stojeći kraj prozora Enoch se netremice zagleda u polja obasjana mesečinom, što su se protezala sve do tamne linije ivice šume. Oblaci su se razišli i noć je bila ispunjena spokojom. Ovaj će kraj, pomisli Enoch, uvek odasati spokojstvom, jer se nalazio izvan svih utrlih staza, daleko od svih mogućih ciljeva u atomskom ratu. S izuzetkom veoma male mogućnosti nekog drevnog i nezabeleženog, davno već zaboravljenog sukoba u dalekim praistorijskim danima, ovde nikada nije bila vođena nikakva bitka i, verovatno, nikada neće ni biti vođena. Pa ipak, ni njega ne bi zaobišla zajednička sudbina, i njegove bi vode i tle bili zatrovani, ukoliko bi svet, u odsudnom času

gneva, otpustio uzde na svom zastrašujućem oružju. Nebo bi i ovde bilo prekriveno atomskim pepelom, koji bi potom, poput kišice, počelo da sipi na zemlju, i tada zaista više ne bi ništa značilo gde se čovek nalazi. Ranije ili kasnije, rat bi se pojavio i na njegovom pragu - ako ne u obliku bleska čudovišne energije, onda, u svakom slučaju, u obliku pahuljica smrti što se sporo ali neumitno spuštaju s nebesa. On se odmaknu od prozora i priđe pisaćem stolu; novine koje su prispele s jutarnjom poštom stavi na gomilu, opazivši da je Ulis zaboravio da ponese sa sobom stare brojeve koje je za njega sačuvao. I Ulis preko svake mere brinuo, pomisli on, inače ne bi zaboravio svoje novine. Neka nam Bog obojici bude u pomoći, reče on naglas; obojica smo do guše u nevolji.

Imao je veoma naporan dan. Jedva da je stigao, pomisli on, da pročita dva ili tri izveštaja koje je donosio Tajms, i svi su se odnosili na sazivanje mirovne konferencije. Dan je bio pun kao oko, prepun zlokobnih znamenja.

Tokom stotinu godina, pomisli on, sve se odvijalo u najboljem redu. Bilo je i boljih i lošijih trenutaka, ali u celini posmatrano, vodio je spokojan život, bez uznemirujućih događaja. A onda je današnje jutro osvanulo, i sve te spokojne godine raspadoše se u paramparčad.

Dugo je gajio nadu da će, jednog dana, Zemlja postati član velike galaktičke porodice, i da će on poslužiti kao izaslanik koji će svojoj rasi preneti veliku vest. Ali sada su sve te nade bile izjalovljene - ne samo zbog toga što će možda doći do zatvaranja ove Stanice, već još i više, zbog toga što će njeno moguće zatvaranje biti posledica varvarstva ljudske rase. Zemlja je u galaktičkim političkim igrama poslužila kao dete podvrgnuto šibanju; i tragove tih šiba, jednom ostavljene, više ne bi bilo moguće brzo ukloniti. Međutim, čak i kada bi ih bilo moguće ukloniti, Zemlja je sada bila ta prema kome će Galaktička Centrala, zarad vlastitog spasa, možda morati da primeni drastične i ponižavajuće mere.

Znao je, međutim, da postoji i neka korist koju bi iz svega ovoga mogao izvući. Mogao je ostati veran svom zemaljskom poreklu, i svom vlastitom rodu predati sve informacije koje je godinama sakupljao i beležio, sa svim mogućim pojedinostima, zajedno sa beleškama o svemu što se njemu lično događalo i sa svojim utiscima

o svemu tome, i još mnogim drugim, možda beznačajnim stvarima, koje su sve bile lepo zapisane u dnevnicima što stoje tamo na polici. Sve to, kao i svu silu tuđinske literature koju je sakupljao i čitao. I sve predmete i naprave koji su poticali sa drugih svetova. Iz svega toga ljudska bi rasa mogla izvući nešto što bi joj pomoglo u njenom kretanju putem koji bi je konačno mogao odvesti do zvezda, i do dubljih saznanja i još širih vidika, da bi ih, potom, pretvorili u svoje vlastito nasleđe - nasleđe i pravo, svih razumnih bića. Do toga dana trebalo je da protekne mnogo vremena - sada još i više, zahvaljujući svemu onome što se dogodilo upravo danas, mnogo više no što je ikad ranije bio slučaj. Pa ipak, sve te informacije kojima je sada raspolagao, koje je mučno sakupljao tokom gotovo jednog stoleća, bile su toliko nesrazmerne količini saznanja koje je tek mogao pribaviti tokom još jednog stoleća (a možda i milenijuma), da se gotovo sramio da ih ponudi svome narodu.

Kad bih samo imao malo više vremena, pomisli on sa žaljenjem. Razume se, vremena nikad nije bilo dovoljno. Sada ga nije bilo, niti će ga ikada biti. Bez obzira na to koliko bi još stoleća mogao posvetiti sakupljanu novih saznanja, uvek će ga biti mnogo više no što bi dotad uspeo da sakupi, tako da bi, konačno, sve što bi prikupio i dalje delovalo premalo.

On se umorno spusti na stolicu kraj pisaćeg stola, i po prvi put se upita kako bi to uopšte mogao izvesti - kako da napusti Galaktičku Centralu, kako da trampira čitavu galaksiju za samo jednu planetu, pa makar ta planeta predstavljala i njegov rodni dom.

On pusti da mu misli lutaju, nadajući se da će odnekud stići odgovor; ali odgovora nije bilo.

Jedan čovek, sasvim sam, pomisli on.

Jedan jedini čovek, sasvim sam, nije mogao stati, istovremeno, i naspram Zemlje i naspram čitave galaksije.

24.

Probudiše ga sunčevi zraci što su se probili kroz prozor, ali on se ni ne pomeri, ostavši da laži i kupajući se u njihovoj toploti. Bilo je nečeg dobrog, isceliteljskog, u dodiru sunčevih zraka, i on za trenutak odagna od sebe sve brige i sva pitanja. Osećajući i dalje njihovu blizinu, on zatvori oči. Bar da je uspeo da malo duže odspava, možda bi uspeo da ih se oslobodi, da ih izgubi negde u najdubljim snovima, da ne budu više tu kada se kasnije probudi.

Još nešto kao da nije bilo u redu - nisu po sredi bile samo brige i pitanja koja je sebi postavljao.

Vrat i ramena su ga boleli i u čitavom telu osećao je neku neobičnu odrvenelost, a i jastuk je izgledao nekako previše tvrd.

On ponovo otvori oči i osloni se na ruke da se uspravi, a onda shvati da nije u krevetu. Ležao je ispružen u naslonjači, i njegova glava, umesto da počiva na jastuku, ležala je na goloj plohi pisaćeg stola. On otvori usta i ponovo ih zatvori, progutavši poljuvačku: imala je neprijatan ukus, baš kao što je i očekivao.

On se sasvim uspravi, široko se protegavši, pokušavajući da odagna ukočenost koju je osećao u mišićima. I dok je tako stajao, brige i teskoba i očajnička potreba za odgovorima ponovo se sjatiše oko njega, ma gde da su se do tada skrivali. On ih ponovo odgurnu u stranu, ne sasvim uspešno, no ipak dovoljno da se malo povuku i primire, pripravnici za novi napad.

Ode do peći i potraži lonče za kafu, ali se onda priseti da ga je prošle noći ostavio na podu pokraj stočića. Pošavši da ga podigne, ugleda dve šolje koje su još stajale na stočiću, sa ostacima mutnog kafenog taloga na dnu. Među predmetima koje je Uli odgurnuo u stranu da napravi mesta za šolje i tacnu, on ugleda piramidu sfera nagnutu na jednu stranu; ipak, i dalje je blistala i svetlucala, i svaka je pojedinačna sfera sledila svoj kružni tok, suprotan obrtanju sfera koje su se nalazile iznad i ispod nje.

Enoh ispruži ruku i dohvati piramidu. Njegovi prsti stadoše pažljivo opipavati osnovu na kojoj su sfere bile smeštene - tragajući za nekom polugicom, nekim nazupčenjem, nekom izbočinom, nekim

dugmencetom - pomoću čega se piramida uključivala ili isključivala. Ali nije bilo ničega. Mogao sam i pretpostaviti, reče on samom sebi, da ništa neću pronaći. I ranije je to isto pokušavao. Pa ipak, juče je Lusi učinila nešto što je sfere stavilo u pokret - i još su se pokretale. Sfere su se kretale svojim kružnim tokom već više od dvanaest časova, i nije bilo nikakvog ishoda. Čekaj, pomisli on - nikakvog vidljivog ishoda.

On ponovo odloži piramidu na sto, postavivši je na njenu osnovu. Zatim pokupi šolje, stavivši ih jednu u drugu, a onda zastade da podigne i lonče sa poda. Sve to vreme piramidu sa sferama nije ni ispuštao iz vida.

Čitava stvar bila je potpuno šašava, reče on samom sebi. Nije postojalo ništa pomoću čega bi se piramida stavljala u pokret, pa ipak, Lusi ju je pokrenula. I sada, nije bilo načina da se piramida isključi, mada najverovatnije nije ni bilo važno da li je bila uključena ili isključena.

I on ode do sudopere, odnoseći šolje i lonče za kafu.

U Stanici je sve bilo tiho - bila je to teška, pritiskujuća tišina; mada je, pomisli on, taj utisak pritiska verovatno bio samo plod njegove mašte.

On pređe preko sobe i pristupi aparatu za primanje i odašiljanje poruka: pločica na aparatu bila je prazna. Tokom noći nije prispela nikakva nova poruka. Baš je bilo glupo, pomisli on, što je očekivao da će zateći neku poruku; jer da je kakva poruka stigla zvučni bi se signal bio oglasio, i zviždukanje ne bi prestalo sve dok ne bi pritisnuo ručicu.

Da li je bilo moguće, pomisli on, da je Stanica već zatvorena, da je svaki saobraćaj bio skrenut prema nekoj drugoj stanici? To je, ipak, bilo jedva moguće, jer bi zatvaranje zemaljske stanice značilo da se moraju zatvoriti i sve druge stanice što su ležale iza nje. Nije bilo nikakvih prečica u mreži što se protezala do spiralnog kraka koje bi omogućavale zaobilaženje ove stanice. Nije bilo ništa neobično da po nekoliko časova, pa i čitavog dana, ne bude nikakvog saobraćaja. Saobraćalo se bez voznog reda, i nikad ništa nije bilo unapred utvrđeno. Bilo je slučajeva kada su se pojedine posete morale pravovremeno najaviti, kako bi se sva neophodna oprema mogla unapred pripremiti; ali bilo je i trenutaka kada se, baš kao sada, ništa

nije događalo, i kada je sva oprema u Stanici mirovala.

Nervozan sam, pomisli on. Postajem sve nervozniji.

Pre no što bi doneli odluku da Stanicu zatvore sigurno bi ga o tome obavestili. Razlozi učtivosti, ako ništa drugo, nalagali bi im da tako postupe.

On se vrati do štednjaka i pristavi lonče za kafu. U hladnjaku zatim pronađe paketić s pahuljicama spravljenim od žitarica dobijenih iz džungli drakonjanskih svetova. On izvuče paketić, a onda ga ponovo vrati, uzevši umesto toga poslednja dva jajeta, od deset, koliko mu ih je Vins, pismonoša, doneo iz varoši pre nedelju ili dve dana.

Bacivši ponovo pogled na časovnik, shvati da je ipak spavao duže nego što je prvobitno mislio. Već je bilo vreme za njegovu svakodnevnu šetnju.

On stavi tiganj na štednjak i ubaci kašiku-dve butera. Sačeka da se buter otopi i razbi jaja.

Možda, pomisli on, ne bi ni morao da danas pođe u šetnju. Izuzev jednom ili dvaput, kada je napolju besnela mećava, bilo bi to prvi put da propusti svoju šetnju. Ali činjenica da je nikad dosad nije propustio, reče on svadljivo sam sebi, nipošto nije predstavljala dovoljan razlog da bi na nju morao poći. Jednostavno, propustiće šetnju, i u nekom trenutku, kasnije, sići će i pokupiti svoju poštu. Vreme koje mu preostane mogao bi sasvim lepo iskoristiti i obaviti sve poslove koje juče nije stigao da obavi. Novine su još stajale na gomili na pisaćem stolu, čekajući da budu iščitane. Nije, takođe, još ništa zapisao u svoj dnevnik, a bilo je toliko toga da se zapiše: morao bi tačno, i sa svim podrobnostima, zabeležiti sve što se dogodilo, a dogodilo se puno toga.

Bilo je to pravilo koje je sebi postavio još prvog dana kada je preuzeo upravljanje Stanicom - da nikada ne cicijaši kada je dnevnik bio u pitanju. Povremeno bi kasnio, i ne bi sve istog časa pribeležio: ali činjenica da je kasnio ili da mu se žurilo nije značila da je izostavio makar samo jednu reč neophodnu da saopšti ono što je želeo da saopšti.

Bacivši pogled preko sobe prema dugačkom nizu svezaka svojih dnevnika, uredno složenih na policama, on oseti i ponos i zadovoljstvo zbog potpunosti svojih zabeležaka. Gotovo jedno stoleće zapisa bilo je smešteno između korica tih svezaka, i nije bilo

ni jednog jedinog dana da nešto nije pribeležio.

Eto, pomisli on, to je bilo njegovo zaveštanje; zaostavština koju ostavlja svetu. To će biti cena kojom će platiti ulaznicu za svoj povratak ljudskoj rasi; tu je bilo zapisano sve što je video i čuo i o čemu je razmišljao tokom gotovo stotinu godina svog druženja sa tim tuđinskim bićima iz galaksije.

Dok je posmatrao sveske svojih dnevnika, pitanja koja je maločas potisnuo u stranu ponovo se sručiše na njega, ali ovog puta nije bilo uzmaka. Tokom nekoliko kratkih trenutaka pošlo mu je za rukom da ih drži po strani, ali i to malo vremena dobro mu je poslužilo da pročisti mozak, i da svoje telo ponovo učini živim. Više ih nije terao od sebe. Jednom se morao suočiti s njima; više nije bilo vrdanja.

On prebaci jaja iz tiganja u tanjir na stolu. Zatim dohvati lonče za kafu i sede da doručkuje.

Zatim ponovo baci pogled na časovnik.

Još je bilo vremena da pođe na svoju redovnu dnevnu šetnju.

25.

Sakupljač ginsenga stajao je kraj izvora, iščekujući.

Enoh ga ugleda još iz daljine i upita se, uz brzi titraj gneva, ne čeka li ga možda tamo da bi mu saopštio kako nije u mogućnosti da vrati telo Hazera, da se nešto u međuvremenu dogodilo, da se suočio s neočekivanim teškoćama.

Razmišljajući o tome, Enoh se priseti kako je prethodne noći pripremio da će ubiti svakog ko se ispreči povratku tela. Možda, pomisli on, nije baš bilo preterano pametno od njega što je to rekao. On se zapita da li bi bio u stanju da natera sebe da ubije čoveka - mada, naravno, to ne bi bio prvi čovek kome je oduzeo život. Ali to je bilo pre mnogo godina, i pitanje je tada bilo jednostavno: ubiti ili biti ubijen.

On za trenutak zatvori oči i ponovo ugleda onaj obronak pod sobom, i duge linije vojnika što su se probijale kroz prašinu i dim baruta; znao je da su ti ljudi što su nastojali da se uzveru na liticu imali u glavama samo jednu pomisao - da ubiju njega kao i sve druge što su stajali gore na grebenu.

Bio je to trenutak kada je konačno spoznao svu ludost rata, svu zaludnost težnji od kojih vremenom nije ostajalo ništa sem besmisla, svu nerazumnost gneva koji se, stalno iznova, morao hraniti, čak i pošto je sasvim iščezlo sećanje na prvobitni razlog gneva, svu nesuvislost logike prema kojoj je neki čovek, kroz patnju i smrt, trebalo da dokaže svoje pravo ili da odbrani neko načelo.

Negde, pomisli on, negde daleko pozadi na tračnicama istorije, ljudska je rasa prihvatila ludost kao načelo, i sve do danas opstala kod te ludosti-načela, spremna da zbriše, ako ne čitav ljudski soj, onda u svakom slučaju sva ona duhovna i materijalna postignuća što su, tokom mnogih stoleća trpljenja i muka, služili kao simboli čovečanstva. Luis je sedeo na jednom srušenom deblu i sada, kada mu se Enoh približi, on ustade.

"Čekao sam vas ovde", reče on. "Nadam se da mi ne zamerate."

Enoh preskoči preko potočića što se izlivao iz izvora.

"Telo će biti doneseno ovamo rano predveče", nastavi Luis. "Iz

Vašingtona će biti otposlato avionom u Medison, a odande će biti prebačeno kolima."

Enoh klimnu. "Milo mi je da to čujem."

"Ponovo su zahtevali od mene", dodade Luis, "da vas još jednom zapitam kakvo je to telo."

"Objasnio sam vam noćas", odgovori Enoh, "da nisam u mogućnosti da vam išta kažem. Voleo bih da mogu. Godinama već razmišljam o tome kako bih to nekom rekao ali nema načina."

"Telo potiče odnekud izvan Zemlje", primeti Luis. "U to smo sasvim sigurni."

"Mislite", odgovori Enoh, niti potvrdno niti upitno.

"Vaša kuća", nastavi Luis, "i ona ima nečeg vanzemaljskog u sebi."

"Tu kuću", odgovori Enoh kratko, "podigao je još moj otac."

"Ali nešto se izmenilo", reče Luis. "Nije više onakva kakva je bila kada je sagrađena."

"Vreme sve menja", pripomenu Enoh.

"Sve, osim vas."

Enoh razvuče lice u osmeh. "To vas, znači, muči", reče on.

"Smatrate to nepristojnim."

Luis odmahnu glavom. "Ne, ne nepristojnim. U stvari, to me uopšte ne muči. Nakon nekoliko godina što vas posmatram, dospeo sam dotle da sam prihvatio i vas i sve što je u vezi s vama. Ne razumem sve, naravno, ali prihvatam. Ponekad govorim sebi da sam šašav, ali to se događa samo na mahove. Nastojao sam da vam ne smetam. Trudio sam se da sve ostane tačno onako kako jeste. I sada, kada sam vas konačno upoznao, još mi je milije što je tako. Međutim, pristupamo svemu na pogrešan način. Ponašamo se kao da smo neprijatelji, kao da smo dva strana psa - a to, svakako, nije najbolji način. Verujem, u stvari, da nas dvojica imamo mnogo toga zajedničkog. Jasno mi je da se ovde nešto događa, ali neću učiniti ni najmanji pokušaj da se u to umešam."

"Već ste se umešali", reče Enoh. "Uzevši telo, učinili ste najgoru moguću stvar. Da ste seli i potrudili se da smislite kako biste mogli pričiniti najveću štetu, ništa bolje ne biste mogli smisliti. A štetu niste naneli samo meni. Zapravo, meni uopšte niste. Naneli ste štetu čitavoj ljudskoj rasi."

"Ne shvatam", odgovori Luis. "Izvinjavam se, ali zaista vas ne

shvatam. Na nadgrobnom spomeniku stajao je zapis..."

"E, to je bila moja greška", priznade Enoh. "Uopšte nije trebalo da stavljam taj zapis na spomenik. Ali u tom trenutku, to mi se činilo valjanim. Nisam očekivao da će iko naići i njuškati unaokolo i..."

"Bio vam je prijatelj?"

"Prijatelj? Oh, mislite na telo. Pa, ne bih mogao reći. U svakom slučaju, ne taj stvar."

"Pa, ono što je učinjeno - učinjeno je", reče Luis. "Zaista mi je žao."

"Žaljenje tu ne pomaže", odreza Enoh.

"Ipak, ne postoji li bar nešto - bilo šta - što bi se u vezi s tim moglo učiniti? Više od pukog povratka tela na njegovo mesto?"

"Da", odgovori Enoh, "možda postoji nešto. Možda će mi ustrebatu pomoć."

"Recite mi", hitro ga dočeka Luis. "Ukoliko bih bio u stanju..."

"Možda će mi biti potreban neki kamionet", reče Enoh. "Da prenesem neke stvari. Arhivu i slične stvari. Možda će mi zatrebatu u skorijoj budućnosti."

"Mogu vam nabaviti kamionet", potvrdi Luis. "Pobrinuću se da vas čeka. Mogu vam obezbediti i ljude za utovar."

"Moguće je da će biti potrebno da porazgovaram s nekim na vlasti. S nekom vrlo visokom ličnošću. Sa Predsednikom. Ili ministrom inostranih poslova. Ili sa nekim iz Ujedinjenih nacija. Ne znam, još. Moraću da razmislim. I neće mi biti potrebno samo da razgovaram s njima: biće, takođe, potrebno da dobijem uverenja da će saslušati ono što budem imao da im kažem."

"Obezbediću vam sve to", saglasi se Luis. "Pomoću kratkotalasne radio-stanice. Držaću vezu sve vreme otvorenu."

"I nekoga ko će biti spreman da me sasluša?"

"Bezuslovno", potvrdi Luis. "Koga god budete želeli."

"Tražim još nešto."

"Samo recite", prihvati Luis.

"Da se sve ovo zaboravi", reče Enoh. "Možda mi neće biti potrebno ništa od svega što sam tražio. Ni kamionet, ni bilo šta drugo. Možda ću morati da pustim da stvari idu svojim tokom, kao i do sada. U tom slučaju, da li biste mogli vi, i svi ostali, jednostavno zaboraviti da sam uopšte nešto tražio?"

"Verujem da bi to bilo moguće", odgovori Luis. "Ali nastavio bih da

vas držim pod prismotrom."

"To bih i sam želeo", reče Enoh. "Moguće je da mi kasnije zaista ustreba pomoć. Ali bez daljeg uplitanja."

"Jeste li sigurni", upita Luis, "da je to sve?"

Enoh zavrte glavom. "To je sve. Sve ostalo moram obaviti ja sam."

Možda sam, pomisli on, već suviše rekao. Jer, kako je mogao biti siguran da se može verovati tom čoveku? Kako bi mogao biti siguran da se može ikome verovati?

Pa ipak, ukoliko odluči da napusti Galaktičku Centralu i sve svoje rukopise preda Zemlji, pomoć će mu svakako biti potrebna. Moguće je, čak, da će se tuđinci usprotiviti tome da ponese svoju arhivu i poklone koje je od njih dobio. Ukoliko bude želeo da se skloni sa svim tim, moraće to da učini vrlo brzo.

Da li je odista želeo da napusti Galaktičku Centralu? Da li je mogao dići ruke od galaksije? Da li bi bio u stanju da otkloni ponudu da preuzme neku drugu stanicu, na nekoj drugoj planeti? Kada vreme za to dođe, da li će imati snage da preseče sve veze sa drugim rasama i da odustane od svih tajni što okružuju druge zvezde?

Već je načinio prvi korak u tom pravcu. Ovde, tokom nekoliko poslednjih trenutaka, ni ne razmišljajući, počeo je da gradi odstupnicu koja je trebalo da ga vrati Zemlji.

Stajao je tako, razmišljajući, i sam zbunjen onim što je upravo učinio. "Uvek će biti nekoga ovde", prenu ga Luisov glas. "Uvek će neko stražariti kraj ovog izvora. Ako to ne budem ja, onda neko ko će vas povezati sa mnom."

Enoh odsutno klimnu.

"Neko će vas posmatrati svakog jutra, kad budete kretali u svoju šetnju", nastavi Luis. "Ili nas sami možete potražiti kada god to zaželite."

Baš kao neka zavera, pomisli Enoh. Kao deca, koja se igraju lopova i žandara.

"Moraću da krenem", reče on glasno. "Već je vreme za poštu. Vins će se sigurno pitati šta mi se moglo dogoditi."

I on krenu uzbrdo.

"Videćemo se", viknu za njim Luis.

"Aha", odgovori Enoh. "Videćemo se."

A onda, odjednom se i sam iznenadi zbog nove topline koja prostruja njegovim telom - kao da je sve do sada nešto bilo pogrešno, pa odjednom postalo ispravno, i kao da je postojalo nešto što je izgubio, i sada ponovo pronašao.

26.

Enoh naiđe na pismonošu kada je ovaj već daleko odmakao drumom što je vodio prema Stanici. Stara krtija kretala se, za svoje mogućnosti, prilično brzo, jezdeći duž starih kolskih tračnica već obraslih travom i koseći retko žbunje što je mestimično izraslo kraj puta.

Ugledavši Enoha, Vins naglo prikoči i sačeka da mu se ovaj sasvim približi.

"Šta je, krenuo si zaobilaznim putem?" doviknu mu Enoh, konačno stigavši. "Ili si rešio da sasvim promeniš maršrutu?"

"Nije te bilo kod poštanskog sandučeta", odgovori Vins, "a morao sam neodložno da te vidim."

"Šta je, neka važna pošiljka?"

"Jok, nije pošiljka u pitanju. Reč je o starom Henku Fišeru. Eno ga dole u Milvelu, u Edijevoj krčmi, slaže jednu čašicu za drugom i olajava te na sva usta."

"Je li? Ko bi rekao da Henk baca novac na piće."

"Svima priča kako si pokušao da otmeš Lusi."

"Nisam", odgovori Enoh. "Henk ju je izbičevao, ona je dotrčala do mene i ja sam je sakrio dok joj se stari nije malo ohladio."

"Ipak, nije trebalo da to učiniš."

"Možda. Ali, Henk je zaista nameravao da je prebije. Već joj je bio zadao nekoliko udaraca."

"Čini mi se da je zaista rešen da te uveli u veliku nevolju."

"Znam, rekao mi je to."

"Priča kako si je oteo, i kako te je onda spopao strah pa si je vratio kući. Priča, takođe, kako si je sakrio u kući i kako, kada je pokušao da provali unutra, nije uspeo. Priča, još, kako imaš neku mnogo čudnu kuću. Tvrdi da je, čak, slomio sekiru kada je pokušao da probije prozorsko okno."

"Nema ničeg čudnog u svemu tome", odgovori Enoh. "Henk, prosto, ima bujnu maštu."

"Za sada je sve u redu", nastavi pismonoša. "Po danu, i dok su pri zdravoj pameti, niko tamo dole neće ni prstom mrdnuti. Ali kad se

spusti noć i malo se podnapiju, možda će početi drugačije da gledaju na stvar. Nekima bi, čak, moglo pasti na pameti i da te potraži ovde." "Pretpostavljam da im Henk priča kako je sam đavo ušao u mene." "I to, i mnogo šta drugo", odgovori Vins. "Slušao sam malo šta priča pre no što sam krenuo ovamo."

On ispruži ruku i dohvati vreću sa poštom. Izvukavši svežanj novina, predade ih Enohu.

"Prijatelju, postoji nešto što bi trebalo da znaš. Nešto, što još možda nisi shvatio. Bilo bi, naime, veoma lako nahuškati mnoge ljude protiv tebe - zbog načina na koji živiš i zbog svega drugog. Čudan si. Ne, ne mislim da ima ičeg lošeg u vezi s tobom - poznajem te dobro, i znam da je s tobom sve u redu - ali, ipak, pogotovo ljudima koji te ne poznaju, bilo bi veoma lako usaditi u glavu pogrešne predstave o tebi. Do sada su te ostavljali na miru samo zahvaljujući tome što im nisi pružao nikakav povod da na tebe nasrnu. Ali, ako se zaista uskomešaju zbog svih tih Henkovih priča..."

Vins ne dovrši rečenicu. Ono što je imao na umu osta da lebdi u vazduhu, neizgovoreno.

"Misiš, mogli bi krenuti u hajku?" upita Enoh.

Vins nemo, potvrdno klimnu.

"Hvala ti", reče Enoh. "Veoma cenim to što si me upozorio."

"Da li je zaista tačno", upita pismoša, "da niko ne bi mogao da ti na silu uđe u kuću?"

"Tačno je", potvrdi Enoh. "Ne mogu ni ući u kuću, niti je spaliti. Jednostavno, nisu u stanju da išta učine."

"Pa, u tom slučaju, da sam na tvom mestu, noćas ne bih izlazio napolje. Zaključao bih se unutra, i ne bih tumarao unaokolo."

"Možda ću i učiniti tako. Dobra zamisao."

"Pa", reče Vins, "to bi, otprilike, bilo sve. Mislio sam da bi trebalo da znaš. Čini mi se da ću morati da vozim unatrag do glavnog puta. Ovde ne postoji mogućnost da okrenem kola."

"Vozi dalje, do kuće. Tamo ima dovoljno prostora."

"Glavni put nije daleko odavde", reče Vins. "Neće biti nikakvih teškoća."

Kola krenuše lagano unazad.

Enoh nastavi da gleda za njim.

Zatim podiže ruku u znak pozdrava, jer je za koji trenutak kola

trebalo da skrenu iza okuke, gde će ih izgubiti iz vida. Vins mu mahnu rukom i otpozdravi, i trenutak potom kola nestadoše iza šipražja što je gusto raslo s obe strane puta.

Enoh se polako okrenu i gegavim korakom stade se uspinjati prema Stanici.

Rulja, pomisli on - blagi Bože, rulja!

Zahvaljujući rulji što će urlati oko Stanice, besomučno udarati po prozorima i vratima i zasipati ih mecima, nestaće i poslednji izgledi - ukoliko ih je još bilo - da Galaktička Centrala povuče svoju odluku da zatvori svoju stanicu na Zemlji. Pored toga, takav jedan događaj mogao bi se javiti kao snažan dodatni argument zahtevima da se odustane od daljeg širenja u ovom delu spiralnog kraka.

Zbog čega se, pomisli on, sve ovo moralo dogoditi gotovo u isto vreme? Godinama je sve bilo mirno, ništa se nije događalo, a onda su se, odjednom, zbivanja počela ređati u nizu, u razmaku od samo nekoliko časova. Kao da se baš sve zaverilo protiv njega.

Ukoliko rulja zbilja navali, to neće značiti samo da je sudbina Stanice zapečaćena, već će takođe značiti da on neće imati drugog izbora do da prihvati da bude čuvar neke druge stanice, negde drugde. Moguće je da bi to učinilo njegov dalji ostanak na Zemlji neodrživim, čak i ukoliko on ne bi želeo da je ne napusti. A moguće je, pomisli on uzdrhtavši, i da ponuda da preuzme neku drugu stanicu bude povučena. Jer, sa pojavom rulje koja bi urlajući tražila njegovu glavu, sasvim je moguće da i sam bude optužen zbog varvarstva, koje se već zameralo ljudskoj rasi u celini.

Možda bi, reče on samom sebi, bilo uputno da ponovo siđeš dole do izvora i još jednom porazgovaraš sa Luisom. Možda bi bilo moguće preduzeti nešto da se spreči nasrtaj rulje. Ali bilo mu je jasno sa će, ako tako postupi, biti dužan da pruži i izvesna objašnjenja, a on je već ionako isuviše toga rekao. Najzad, bilo je moguće da se rulja uopšte ne pojavi. Malo je bilo onih koji su bili spremni da poveruju na reč Henku Fišeru, i bilo je sasvim moguće da se sve smiri pre no što ikome padne na pamet da nešto preduzme.

Dakle, zatvoriće se u Stanicu i nadaće se najboljem. Možda, u trenutku kada rulja naiđe - ukoliko, uopšte, dođe, u Stanici neće biti nijednog putnika, te se može dogoditi da čitav incident promakne pažnji Galaktičke Centrale. Ukoliko bude imao dovoljno sreće, možda

će upravo tako i biti. Najzad, već na osnovu samog zakona verovatnoće, trebalo bi da se i njemu sreća osmehne. Poslednjih dana ga je sasvim bila napustila.

On stiže do polurazrušene kapijice što je vodila u dvorište, i zastade da još jednom osmotri kuću, nastojeći, iz nekog i njemu samog neshvatljivog razloga, da je ponovo sagleda onakvom kakva je bila dok je bio dečak.

Stajala je tu kao i uvek, neizmenjena, osim što su, u starim danima, prozore prekrivale čipkaste, nabrane zavese. Dvorište oko kuće izmenilo je izgled zahvaljujući novoizraslom rastinju: stabla jorgovana bila su sada deblja, bujnija i raskošnija sa nailaskom svakog novog proleća; brestovi, koje je još njegov otac zasadio kao krhke stabljike, razvili su se u moćno drveće; ružičnjak sa žutim ružama, podno kuće, netragom je nestao, kao žrtva neke već odavno zaboravljene zime; aleje s cvećem takođe su iščezle, a mali cvetnjak, u kojem je nekad njegova mati gajila lekovito bilje, sada je bio nevidljiv, sasvim prekriven travom.

Nekadašnja kamena ograda, koja se pružala s obe strane kapijice, predstavljala je sad jedva nešto više od grbave humke. Oštrina stotine mrazeva, puzavice i divlja trava, kao i duge godine nebrige, učinili su svoje, i tokom sledećih stotinu godina, pomisli on, ograda će biti sasvim poravnata sa tlom, bez ikakvog trga da je ikad postojala. Dalje niz polje, duž padine gde je erozija pomno obavila svoj posao, pružale su se samo duge brazde, poslednji trag njenog nestanka.

Ima već dosta vremena kako se sve to zbililo, ali sve do ovog trenutka, on to gotovo nije ni zapažao. Sada, međutim, oči mu sve to zapaziše, i on se upita zbog čega baš sada. Da li je razlog tome, možda, bio taj što se ponovo vraćao Zemlji - on koji nikad nije ni napustio njeno tle, ni njen vazduh, ni sunce što je na nju sjalo, koji je nikad nije fizički napuštao, ali koji je, u vremenskom rasponu dužem no što je uobičajen životni vek većine ljudi, brodio ne samo jednom, već mnogim planetama, daleko među zvezdama?

Stajao je okupan suncem poznog leta; najjednom uzdrhta usled hladnoće vetra koji kao da je dopirao iz nekog nesaznatljivog prostora nestvarnosti, i po prvi put se upita (prvi put je, uopšte, osetio potrebu da se to upita) kakav je on, zapravo, čovek bio. Ukleti

čovjek, bez sumnje, prinuđen da živi svoje dane ni kao potpun stranac, ni kao potpuno ljudsko biće, sa podeljenim osećanjem odanosti, samo sa prastarim utvarama kao sadruzima kroz godine i prostore, bez obzira na to kakav život odabrao - zemaljski, ili onaj od zvezda. Biće bez doma i kućišta, lualica, koji više nije umeo da razabere dobro od zla, budući da je tokom godina upoznao toliko različitih (i logičnih) primera dobra i zla!

Danas se uspeo na greben iznad izvora, ispunjen blistavim unutrašnjim sjajem ponovo zadobijene ljudskosti, još jednom pripadnik ljudske rase, povezan gotovo dečačkom zaverom sa jednom skupinom ljudi. Da li se mogao ponovo osećati kao ljudsko biće - i, ako je u tome uspevao, ili makar samo nastojao, šta je onda sa gotovo stotinu godina neosporne privrženosti Galaktičkoj Centrali? Da li je, pomisli on, uopšte želeo da se ponovo oseti kao ljudsko biće?

On polako uđe kroz kapiju, ali pitanja su i dalje bubnjala u njegovom mozgu, beskrajna reka pitanja na koja nije bilo odgovora. Mada, pomisli on, nije baš sasvim bio u pravu. Odgovori nisu nedostajali; u stvari, bilo je premnogo odgovora.

Možda će Meri i Dejvid, i svi ostali, ponovo navratiti noćas, te bi o svemu mogli porazgovarati - a onda se, odjednom, priseti.

Oni više neće doći. Ni Meri, ni Dejvid, niti iko drugi. Godinama su mu dolazili u posete, ali više neće doći: čarolije je nestalo, priviđenja su iščezla, i on je bio potpuno sam.

Kao što si oduvek bio sam, reče on samom sebi, sa gorkim odjekom negde u dubini svog uma. Sve je to bilo samo priviđenje; ništa nije bilo stvarno. Godinama se samo zavaravao - očajnički i željno, zazivajući ta utvarna stvorenja iz svoje mašte da mu se pridruže kraj tihe vatre u kaminu. Uz pomoć tuđinskih veština, gonjen, u svojoj samotnosti, da ponovo vidi i čuje bića vlastitog soja, udahnuo im je život, savršeno nalik na istinski život za sva čula osim za čulo dodira. Prekoračio je preko praga dozvoljenog.

Načinio sam polubića, pomisli on, jadna, sažaljenja dostojna polubića, ni od carstva senki ni od ovog sveta.

Bila su odviše ljudska za carstvo senki, odviše senke za stvarni svet. Meri, da sam samo znao - da sam samo mogao pretpostaviti, nikada ne bih ni pokušao! Radije bih ostao sam, drugujući sa svojom

usamljenošću.

Više nije bilo načina da se stvari poprave. Bio je savršeno bespomoćan.

Šta se to događalo sa mnom? upita se on.

Šta mi se to događalo?

Šta je u pitanju?

Više nije bio u stanju ni da misli razborito. Obećao je samom sebi da će se zatvoriti u Stanicu da izbegne rulju ukoliko se ova pojavi - a ipak, nije to mogao učiniti, jer će se, neposredno pošto se spusti mrak, pojaviti Luis sa telom Hazera.

A ako se rulja pojavi u istom trenutku kada i Luis sa telom, nastaće odista đavolska gužva.

Uzdrhtavši na samu pomisao, on zastade, neodlučan.

Ukoliko bi upozorio Luisa na opasnost, ovaj se možda ne bi ni pojavio s telom. A ipak, trebalo je da vrati telo. Pre no što se noć sasvim spusti, telo Hazera mora ponovo počivati u grobu.

Enoh odluči da preuzme rizik.

Rulja se, najzad, možda neće ni pojaviti. A ako se i pojavi, pa, moraće da nađe način da se ponese s njom.

Smisliću već nešto, reče on samom sebi.

Nešto ću morati da smislim.

27.

Stanica je bila potpuno tiha, kao i kada ju je tog jutra napustio. Nije bilo nikakve poruke, i aparati su bili potpuno nemi: nisu čak ni mrmorili, kao za sebe, što se ponekad događalo.

Enoh odloži pušku na sto i položi svežanj novina pored nje. Zatim skide jaknu i okači je preko stolice.

I dalje su tamo stajale novine koje je valjalo pročitati, ne samo današnje već i jučerašnje; trebalo je i da unese u dnevnik sva najnovija zbivanja, a pisanje dnevnika, opomenu se on, odneće mu dosta vremena. Biće mu potrebno da ispiše nekoliko stranica, čak i ako bude pisao sitnim slovima; trebalo je da pribeleži sve, sledeći logiku i hronološki red, tako da izgleda kao da je jučerašnje događaje zabeležio tog istog dana, a ne dan kasnije. Ne sme propustiti ništa: mora uneti sve vidove svega što se dogodilo, sve svoje reakcije u vezi s njima i svaku svoju misao. Tako je uvek činio, i tako mora učiniti i sada. Oduvek je bio u stanju da tako čini, zahvaljujući tome što je, sam za sebe, stvorio jednu posebnu malu odaju, ni zemaljsku ni galaktičku, već u nečemu što se moglo nazvati postojanjem; obavljao je svoje delo unutar te posebne odaje, kao što je neki srednjevekovni monah radio izdvojen od svega u svojoj malenoj ćeliji. Bio je samo posmatrač, izuzetno strastan posmatrač kome nije bilo dovoljno samo posmatranje; koji je nastojao da zagrebe dublje u predmet svog posmatranja, ali u suštini ipak posmatrač, koji nije bio ni životno ni lično umešan u ono što se oko njega zbivalo. Ali tokom poslednja dva dana, pomisli on, izgubio je svoj posmatrački status. I Zemlja i galaksija su ga stisli u svoj zagrljaj, i te njegove posebne male odaje više nije bilo: sada je bio lično umešan. Nepovratno je izgubio neutralnost svog stanovišta, i sada je bio lišen onog hladnog i smirenog pristupa na čijim je osnovama zasnivao svoje pisanje.

On odšeta do police sa sveskama dnevnika i izvuče poslednju u nizu; zatim je prelista, da pronađe mesto gde je stao. I ova sveska dnevnika bila je već ispunjena gotovo do samog kraja. Preostalo je još samo nekoliko neispisanih stranica; biće ih, možda, nedovoljno da pokrije sve događaje o kojima je trebalo da piše. Bilo je više nego

verovatno, pomisli on, da će stići do kraja sveske pre no što uspe da sve pribeleži, i da će morati da otvori novu svesku.

On zastade sa dnevnikom u rukama, zagledan u stranicu gde se rukopis završavao, čitajući redove koje je još koliko prekjuče bio zapisao. Još koliko prekjuče - a izgledalo je kao da je od tada proteklo mnogo godina; čak su i sama slova, nekako, delovala izbledelo. Pa, pomisli on, najzad, sasvim je moguće da je te redove ispisao u nekom drugom vremenu. Bili su to poslednji redovi koje je ispisao pre no što mu se sav njegov svet sručio na glavu.

Kakvog bi, dakle, pomisli on, imalo smisla i dalje voditi dnevnik? S pisanjem dnevnika sada je bilo gotovo - zapisao je sve što je bilo od ikakve važnosti. Stanica će biti zatvorena i njegova rodna planeta biće izgubljena - bez obzira na to da li će on ostati ovde ili će preći na neku drugu stanicu, Zemlja je već bila nepovratno izgubljena.

On ljutito zaklopi dnevnik i stavi ga na njegovo mesto na polici. Zatim se vrati do pisaćeg stola.

Zemlja je izgubljena, razmišljao je, on sam bio je izgubljen, izgubljen i gnevan i zbrkan. Gnevan na sudbinu (ukoliko je, uopšte, tako nešto postojalo) i gnevan zbog sve te gluposti. Ne samo zbog intelektualnog glupavila same Zemlje, već i zbog intelektualnog glupavila čitave galaksije, zbog svih tih jalovih raspri koje su mogle zaustaviti hod prema bratstvu naroda, koji je trebalo da se protegne i u ovaj deo galaksije. Kao i u slučaju Zemlje, bilo je to tačno i u pogledu čitave galaksije: brojčanost i složenost različitih naprava, uzvišenost misli, mudrost i učenost, možda su mogli biti dovoljni da se na njima izgradi kultura, ali ne i civilizacija. Za jednu istinsku civilizaciju bilo je neophodno nešto znatno više no što su puke naprave ili lepe misli.

On oseti kako napetost raste u njima, kao da se kreće izvan njega samog - kao da je, on sam, divlja zver što se Stanicom šunja kao da je u zatvorenom kavezu, nastojeći da pobegne napolje i da više iz sveg glasa dok ne pocepa pluća, da ruši i lomi, ne bi li, nekako, istrošio svoj gnev i svoje razočaranje.

On ispruži ruku i dograbi pušku sa stola. Zatim izvuče ladicu u kojoj je držao metke i, izvadiвши čitavu kutiju, isprazni njenu sadržinu u džep.

Stajao je, tako, nekoliko trenutaka, sa puškom u ruci; učini mu se,

odjednom, da prazna tišina sobe počinje da mu bubnja u ušima, i, osetivši svu njenu sumornost i hladnoću, on ponovo odloži pušku na sto.

Baš je bilo detinjasto od njega, pomisli on, da svoju ozlojeđenost i svoj gnev upravi na nešto krajnje nestvarno. Pogotovo što nije bilo nikakvog razloga ni za ozlojeđenost ni za gnev. Sled događaja bio je nešto što je trebalo i shvatiti i prihvatiti. Bila je to jedna od stvari kojih se čovek, kada se jednom na njih svikao, trebalo da do kraja drži.

On se obazre unaokolo po Stanici, i tišina i iščekivanje još su bili tu, kao da je samo zdanje trebalo da obeleži događaj do koga će doći prirodnim protokom vremena.

On se blago nasmeši i ponovo dohvati pušku.

Nestvarnost ili ne, biće to nešto što će bludeti njegovim mislima, odvajajući ga, bar privremeno, od mora problema što su se tiskali oko njega.

Bilo mu je potrebno još malo vežbe. Ima već desetak, pa i više dana, otkako nije bio na strelištu.

28.

Podrum je bio veoma prostran. Protezao se znatno dublje od kruga svetlosti koja obasja prostoriju kada je okrenuo prekidač: hodnici i još soba, urezanih duboko u stenu na kojoj se uzdizao greben.

Tu su stajali masivni tankovi, do vrha ispunjeni različitim rastvorima potrebnim pojedinim vrstama svemirskih putnika; tu su bile pumpe i generatori, koji su funkcionisali na način koji nije imao ničeg zajedničkog sa načinom na koji su ljudi proizvodili električnu energiju; i najzad, duboko ispod samog poda podruma, ogromne posude u kojima su se nalazile kiseline i druge tečne materije, poslednji ostaci tela onih što su prošli kroz Stanicu, ostavivši, odlazeći dalje, svoja nekadašnja tela za sobom, nekorisne stvari kojih se potom trebalo osloboditi.

Enoh krenu kroz podrum, prolazeći mimo tankova i generatora, sve dok ne stiže do galerije što se pružala duboko u tamu. Napipavši pločicu, on je pritisnu da upali svetlo, a onda krenu dalje niz galeriju. Na obema njenim stranama nalazile su se metalne police, postavljene tu da prime sve mnoštvo predmeta, naprava i sve vrste poklona koje je dobio od svemirskih putnika. Od poda do tavanice, police su bile pretrpane svim mogućim potrebnim i nepotrebnim stvarima, sakupljenim tu iz svih uglova galaksije. Pa ipak, pomisli Enoh, možda tu nije bilo nijedne nepotrebne stvari; veoma mali broj ih se nije, na neki način, mogao iskoristiti. Sve ih je bilo lako održavati i svaka od njih imala je neku namenu - praktičnu, ili možda samo estetsku - na žalost, bilo je potrebno tek otkriti kako bi se čovek mogao njima služiti. Mada, s druge strane, u ponekim slučajevima, mogle su imati namenu potpuno stranu ljudskim bićima. Dalje pri dnu galerije nalazio se jedan odeljak polica gde su stvari bile složene mnogo sistematičnije i sa znatno više staranja: na svakoj su se nalazili etiketa i broj, zajedno sa pozivima na katalošku šifru i datume iz dnevnika. To su bili predmeti čija mu je namena bila poznata, i u pojedinim slučajevima, principi na osnovu kojih su funkcionisali. Bilo ih je potpuno bezazlenih; drugih, od velike

potencijalne vrednosti; trećih, koji bar privremeno, nisu imali nikakve veze sa ljudskim načinom života - ali bilo ih je i nekoliko, obeleženih crvenim, na čiji bi se sam pomen čovek smesta naježio.

On zađe dublje u galeriju. Koraci su mu glasno odjekivali dok je koračao kroz ovaj dom tuđinskih utvara.

Konačno se galerija proširi u jednu ovalnu prostoriju, sa zidovima prekrivenim nekom debelom sivkastom tvari koja je prosto upijala metke, ne dozvoljavajući im da rikošetiraju unaokolo.

Enoh odšeta do tablice smeštene u dubokom udubljenju u zidu. Dohvati i pritisnu prekidač, a onda se hitro povuče i stade u središte prostorije.

Prostorija poče lagano da tone u tamu, a onda se, odjednom, sva osvetli; ali on više nije bio na istom mestu, već negde drugde, na nekom mestu koje nikad ranije nije video.

Nalazio se na nekom brdašcetu, i ispod njega krajolik se spuštao prema nekoj lenjoj rečici koja se dalje širila u močvarno tresetište. Između brdašceta na kojem je stajao i mesta na kojem je počinjala močvara prostor je bio popunjen grubom, visokom travom. Nije bilo ni najmanjeg povetarca ali trava se ipak blago pokretala, i on je znao da to ljuljuškanje travnatih stabljika izazivaju neka stvorenja što su tu tragala za svojom hranom. Odjednom iz trave dopre neko divlje roktanje, kao da se hiljade pobesnelih veprova bore oko posebno slasnih zalogaja prosutih u stotine korita za pomije. Odnekud iz daljine, možda sa reke, dopre duboko, jednolično cviljenje, zvučeci i promuklo i umorno.

Enoh oseti kako mu se kosa diže na glavi, i čvršće steže pušku. Bio je zbunjen. Osećao je opasnost i znao je da opasnost postoji, ali ona niotkud nije dolazila. Pa ipak, i sam vazduh na ovom mestu - gde god ono bilo - kao da je bio sav natopljen opasnošću.

On se okrenu oko sebe i ugleda kako se neposredno iza njega proteže debela, tamna šuma, spuštajući se niz padinu rečnog brežuljka i zaustavljajući se kraj mora trave što se pružalo sve do uzvišice na kojoj je on stajao. U daljini, s druge strane brežuljka, tamnocrveno se senčeći u vazduhu, nazirao se venac moćnih planina: izgledalo je kao da vise u vazduhu, purpurnih vrhova, bez ikakvog traga snega na sebi.

Dva stvorenja iziđoše kaskajući iz šume, i zastadoše na njenom

obodu. Zatim sedoš e i stadoš e ga mrko posmatrati, obavivš i repove čvrsto oko svojih nogu. Mogli su biti vukovi ili psi, ali očigledno, nisu bili ni jedno ni drugo. Nisu bili nalik ni na š ta š to je ikada video, ili o čemu je sluš ao. Krzna su im se blistala pri slabašnoj svetlosti sunca, kao da su bila nauljena; ali glave i lica bili su im bez ikakvog krznenog pokrivača, potpuno gola. Poput nekih zlih staraca, negde na nekakvim pokladama, sa vučjim kožama navuč enim preko nagih tela. Savrš enost maske kvarili su dugi, palacavi jezici, koji su im visili iz usta, blistajući rumenocrvenom bojom naspram papirnate beline njihovih lica.

U š umi je sve bilo tiho. Bile su tu samo dve izglednele zveri, sedeći malo postrance, na bokovima. Sedele su nepomično kezeći mu se - neobično, bezubo razvlačeći usta.

Š uma je bila tamna i gusta, a lišće toliko tamnozeleno da se gotovo činilo crnim. Sve lišće je svetlucalo nekim neobičnim odbleskujuć im sjajem, kao da je bilo uglačano do blistavila.

Enoh se ponovo okrete, bacivš i pogled prema reci: tamo je sada, na mestu gde je trava dodirivala močvaru, stajao niz ž abastih čudoviš ta, mereći dva metra po dužini i gotovo metar po visini. Tela su im imala boju trbuha uginulih riba, i svako od čudoviš ta imalo je samo po jedno oko - ili neš to, š to je izgledalo kao oko - koje je zauzimalo najveći deo prostora iznad njuške. Oči su im bile pljosnate, blistajući pri slaboj sunčevoj svetlosti, kao š to mačje oči zablistaju kada, u tami, na njih padne svetlost farova.

Promuklo cviljenje i dalje je dopiralo odnekud od reke; povremeno bi se začulo i slabašno, jedva čujno, ljutito i zlobno zujanje, kao kad se kakav komarac ustremkuje u napad, mada je ton bio neš to oštriji od zvuka š to ga stvara komarac.

Enoh podiže glavu da pogleda u nebo, i daleko u njegovim dubinama on ugleda dugu prugu nejasnih tač aka, suviše visoko da bi mogao da razabere o čemu je zapravo reč.

On spusti glavu i ponovo baci pogled prema nizu čuč eć ih, ž abastih stvorova, ali odjednom, krajičkom oka, ugleda kako se neš to iza njega kreće, i on se hitro okrenu licem prema š umi.

Ona dva divlja stvora, nalik na vukove ali bez krzna na licu i glavi, približavale su mu se, uspinjući se uz padinu u tihoj žurbi. Nije izgledalo da trče. Kretanje im nije nimalo bilo nalik na trčanje. U

stvari, činilo se kao da klize, kao da ih neko istiskuje iz neke nevidljive cevi.

Enoh podiže pušku i sloni je na rame, čvrsto, kao da je srasla s njegovim telom. Nišan se izjednači s mušicom, usmeren na golo lice bliže od dveju zveri. Puška trznu unazad čim je povukao okidač i, ne sačekavši da se uveri da li je hitac oborio zver, on usmeri cev prema drugoj, istovremeno ubacivši novi metak u cev. Puška ponovo načini trzaj, i druga zver se prevrnu preko glave, kliznuvši za trenutak unapred, a onda se stade valjati niz brežuljak, žestoko udarajući u tle dok se kotrljala.

Enoh ponovo ubaci metak u cev, i istrošeni metal sevnu na suncu dok se brzo okretao da se suoči sa novim neprijateljem.

Žabasta stvorenja behu mu se malo približila. Puzila su, ali kada se on okrenu zastadoše, ponovo čučnuvši, netremice zureći u njega.

On zavuče ruku u džep i izvuče dva nova metka, a onda ih ubaci u pušku da zameni one koje je ispalió.

Cviljenje kraj reke je prestalo, ali se sada mogao čuti zvuk nalik na jeku trube, čiji pravac nije bio u stanju da odredi. Lagano se okrenuvši, on pokuša da ustanovi odakle zvuk dolazi, ali ničeg nije bilo na vidiku. Zvuk je, po svemu sudeći, dopirao odnekud iz šume, ali se tamo nije ništa micalo.

Istovremeno, i dalje se moglo čuti malopredašnje zujanje; učini mu se da dopire sa nekog znatno bližeg mesta. On ponovo baci kratak pogled prema nebu: tačkice su sada bile krupnije i ne više u pravoj liniji. Sada su oblikovale krug, i činilo se da se postepeno spuštaju; međutim, i dalje su bile suviše visoko da bi bio u stanju da odredi šta je u pitanju.

Ponovo se osvrnuvši prema žabastim stvorenjima, ustanovi da su mu se još više približila. Za trenutak su nastavila da puze uzbrdo.

Enoh ponovo podiže pušku i, pre no što ju je oslonio o rame povuče obarač, pucajući iz kuka. Oko jednog od stvorenja koje je najdalje odmaklo rasprsnu se, kao kad se kamen baci u mirnu vodu. Ali stvorenje se niti stropošta niti se prevrnu. Kao da se izduvalo, rasprostire se po tlu, baš kao da je popustilo i spoljoštilo se pod dovoljno snažnim pritiskom. Ostalo je tako da leži, spljošteno, a na mestu gde je stajalo oko ukaza se velika okrugla rupa, ispunjavajući se gustom i lepljivom tečnošću - verovatno krvlju tog stvorenja.

Drugi lagano, obazrivo odstupiše. Povlačili su se duž čitave padine, i konačno se zaustaviše tek na mestu gde je trava urastala u močvaru.

Zvuk nalik na jeku truba bio je sada bliži, a i zujanje je postalo glasnije; sada više nije bilo nikakve sumnje da je jeka dolazila iz pravca brda.

Enoh se hitro okrenu i konačno ga ugleda: kako korača naspram neba, spuštajući se niz greben, probijajući se kroz drveće i žalosno ječeći. Bilo je to nešto crno i okruglo, poput balona; naduvavalo se i izduvavalo u saglasju sa svojom jekom, trzajući se i njišući dok je hodalo. Stajalo je na četiri krute i vretenaste noge, ispupčenim na mestima na kojima se gornji deo ekstremiteta povezivao s donjim; zahvaljujući tim dugačkim nogama telo mu se izdizalo visoko iznad krošnji drveća. Hodalo je naglim pokretima, visoko podižući noge kako bi prekoračilo bujne krošnje, i ponovo ih spuštalo na tle. Svaki put, kad bi spustilo nogu, Enoh bi začuo kako se granje lomi, kako stabla pucaju i odleću u stranu.

Enoh oseti kako mu se koža duž kičme skuplja, kao da će mu se saviti poput roletne na prozoru, i kako mu se kosa kostreši još u samom korenu, kao da se pokorava nekom prastarom nagonu, dižući se da zauzme položaj za borbu.

Još dok je tako stajao, gotovo ukočen od straha, iz nekog dela njegovog mozga dođe opomena da je već ispalio jedan hitac; njegovi se prsti, gotovo smesta, zariše u džep grozničavo tražeći nove metke da ih smesti u magacin puške.

Zujanje je sada postalo još glasnije, ponovo promenivši boju i visinu. Zujanje se, zapravo, sada približavalo strelovitom brzinom.

Enoh ponovo podiže glavu, ali malopredašnje tačkice nisu više lagano kružile nebom: ustremile su se pravo prema njemu, svrstane u niz, jedna iza druge.

Enoh ponovo baci brz pogled prema balonu, koji je i dalje hućao, sve vreme izdižući i spuštajući svoje štrkljaste noge. I dalje mu se približavao, ali tačkice koje su se obrušavale prema njemu bile su brže i više nije bilo nikakve sumnje da će ranije stići do brežuljka.

On isturi pušku, spreman da je svakog trenutka osloni na rame, pažljivo posmatrajući tačkice što su se i dalje obrušavale - osim što, kako je već dobro uočavao, to uopšte nisu bile tačkice, već neka

grozna vijugava tela, sa oštrim šiljcima na samom vrhu glave. Bila je to neka vrsta kljuna, pomisli Enoh, jer su ta stvorenja morala biti ptice, mada duže, vižljastije, veće i bez sumnje smrtonosnije od bilo kakvih zemaljskih ptica.

Zujanje se sad pretvori gotovo u vrisak, a vrisak je nastavljao da se penje, postajući sve prodorniji, do zaglušenosti; i kroz vrisak, poput kakvog metronoma što otkucava takt, i dalje je dopiralo hućanje crnog balona što se primicao preko brežuljaka.

Potpuno nesvestan da je uopšte podigao pušku, Enoh je osloni na rame, iščekujući trenutak kada će se prvo od letećih čudovišta dovoljno približiti da otvori vatru.

Padala su kao kamenje s neba i bila su znatno veća no što je mislio da su - poput velikih strela koje su iz raznih pravaca usmerene pravo u njega.

Puška ga tupo udari po ramenu i prvo od čudovišta se presamiti izgubivši svoj strelast oblik, sklupčavši se i pavši, izbačeno iz stroja. On ubaci novi metak u cev i ponovo opali, i još jedno čudovište skrenu sa svog pravca i stade se prevrtati - i još jedan metak u cevi, i još jedno povlačenje okidača. I treće čudovište zanese se u vazduhu i iskosi se, odjednom omlitavelo i razbucano, podrhtavajući na vetru, i sruči se negde prema reci.

Ostali napadači odjednom se rasturiše. Napravivši širok zaokret ponovo se uzdigoše put neba, na krilima više nalik na krila vetrenjača nego na krila što očajnički razmahuju.

Neka senka prekri sav brežuljak i jedan moćni stub spusti se odnekud iz visine, usmeren prema jednoj padini brežuljka. Zemlja uzdrhta kada se moćni stub zari u nju, i voda, prekrivena travom, suknu visoko u vazduh.

Jeka je prerasla u sveprožimajući zvuk, zagušujući sve ostlao, i veliki balon stade se spuštati, njišući se na svojim štrkljastim nogama.

Enoh konačno ugleda lice - ukoliko se išta toliko groteskno i rugobno moglo nazvati licem. Na licu se nalazilo nešto poput kljuna, ispod njega usta poput sisaljke, a bilo je tu i nekih desetak ispupčenja koja su lako mogla biti i oči.

Noge su bile poput obrnutog slova V, sa unutrašnje strane nešto kraće nego sa spoljašnje, i u središtu tih unutrašnjih delova stajao je ogromni balon - telo čudovišta - sa licem na donjem delu, kako bi

moglo pogledom obuhvatiti sav prostor za lov što se pružao ispod njegovog džinovskog tela.

Pregibni delovi na spoljašnjim stranama nogu odjednom stadoše da se savijaju, kako bi telu čudovišta omogućili da se spusti i dohvati svoju žrtvu.

Enoh uopšte nije bio svestan kada je podigao pušku i opalio, ali ona ga udari po ramenu, i za trenutak mu se učini kao da neki drugi deo njega stoji postrance, odvojen od svega, i posmatra kako puška opaljuje - kao da je ta osoba što je držala pušku i pucala bio neki potpuno tuđ čovek.

Veliki komadi mesa odleteše sa crnog balona i duboke pukotine odjednom se ukazaše na telu čudovišta, i iz pukotina pokuljaše mlazevi tečnosti pretvarajući se u paru, iz koje su kapale sitne crne kapljice.

Okidač ponovo udari, ali u prazno, jer više nije bilo metaka u cevi; ipak, nije ni bilo potrebno za još jednim pucanjem. Velike noge stadoše se sklupčavati, podrhtavajući, i sve smežuranije telo burno se grčilo u gustoj izmaglici nečeg što je iz njega isticalo. Hućanje se više nije čulo, i Enoch je mogao jasno razabrati tupo lupkanje crnih kapi što su, rasprskavajući se, rosile kratku travu na vrhu brežuljka.

Osećao se neki odvratni zadah i lepljive kapljice koje su popadale po njemu, slivale su se poput hladnog ulja; a iznad njega, to ogromno telo što je nekad bilo stvorenje nalik pauku, polagano je, stropoštavajući se, klizilo prema tlu.

A onda sve, kao u magnovenju, izblede, i on više nije bio u tom svetu.

Enoh je stajao u ovalnoj prostoriji blede osvetljenoj svetlošću skrivenih sijalica. Osećao se težak miris baruta, i svuda oko njega, odbleskujući, stajale su ispražnjene čaure kuršuma koje je ispalio.

Ponovo je bio u podrumu ispod kuće. Vežba gađanja bila je završena.

29.

Enoh spusti pušku i udahnu polako i pažljivo. Uvek je bilo ovako, pomisli on. Kao da mu je bilo neophodno da se smiri, da se opusti, po povratku u svoj svet nakon kratkog boravka u nestvarnosti.

Bilo je jasno da će sve biti privid onog trenutka kada je okrenuo prekidač koji će zbivanja staviti u pokret, kao što je bilo i jasno da je sve bilo privid, onog trenutka kada se sve okončalo; ali ono što se dešavalo između toga uopšte nije bio privid. Bilo je isto toliko stvarno i opipljivo, kao da je baš sve bilo istinito.

Pitali su ga, sećao se, kada je Stanica počela da funkcioniše, da li ima neku svoju omiljenu zabavu - da li bi želeo da mu u Stanicu ugrade neko mesto za razonodu. I on je odgovorio da bi voleo kad bi imao strelište, ne očekujući ništa više do li neku prostoriju sa patkama na pokretnoj traci, ili pokretni točak sa glinenim lulama. Međutim, to bi bilo previše jednostavno za te nastrane arhitekta koji su projektovani, i za te grogirane radnike koji su sagradili Stanicu.

U prvom trenutku nije im bilo jasno šta je imao na umu kada je pominjao strelište, te je morao da im detaljno objašnjava šta je puška, kako funkcioniše i kakva joj je namena. Pričao im je o lovu na veverice za sunčanih jesenjih jutara, i o isterivanju zečeva iz žbunova sa dolaskom prvih snegova (mada se, u lovu na zečeve, nije koristila puška, već sačmara), o traganju za rakunima za jesenjih noći i o sačekivanju jelena kraj staze što je vodila na pojilo na reci. Međutim, nije bio do kraja iskren prema njima i ni reči im nije rekao i o drugim načinima upotrebe puške, niti o tome kako ju je i on sam koristio pre mnogo godina.

Pričao im je (jer su bili stvorenja s kojima je bilo prijatno ćaskati) i o svojim mladalačkim snovima - da jednom pođe u lov u Afriku, mada mu je, još dok im je o tome govorio, bilo savršeno jasno koliko je to neostvarljivo. Ali od toga dana lovio je (i sam bio lovljen) zveri daleko neobičnije od onih na koje bi mogao naići i u najdubljoj Africi. Na osnovu slika kakvih zveri su one bile sačinjene, ukoliko su odista odnekud dolazile, a ne samo iz mašte onih tuđinskih stvorova koji su postavili trake na kojima su bili snimljeni krajoici i sve drugo u njima,

on pojma nije imao. Nikada se još nije dogodilo, tokom nekoliko hiljada puta, koliko je do sada koristio strelište, da se makar samo jednom ponovi isti krajolik i iste zveri što njime divljaju. Pomisli da je ipak negde morao postojati kraj toj njihovoj brojnosti; u tom slučaju, sve bi moralo početi iznova, još jednom ponavljajući već pređeni tok. Sada to više uopšte nije bilo važno, jer čak i kada bi trake počele da se ponovo vrte, postojali bi mali izgledi da, u značajnim pojedinostima, prepozna pustolovine koje je proživeo pre toliko mnogo godina.

Nisu mu bili poznati ni tehnika ni principi koji su omogućavali postojanje tog fantastičnog lovišta. Kao i mnoge druge stvari, i ovu je prihvatio ne osećajući neku naročitu potrebu da je shvati. Mada će, možda, pomisli on, jednog dana ipak pronaći ključ koji će mu omogućiti da to slepo prihvatanje pretvori u puno razumevanje - ne samo što se tiče lovišta, nego i brojnih drugih stvari.

Često se pitao šta li ti tuđinski stvorovi misle o njegovoj opčinjenosti lovištem, o toj prastaraj sili što je čoveka nagonila da ubija, ne toliko zbog same radosti ubijanja koliko zbog dubokog poricanja opasnosti, zbog potrebe da u svom sučeljavanju sa golom silom raspolaže sa još većom i prefinjenijom silom, odgovarajući na lukavstvo još većim lukavstvom. Nije li, možda, upita se on, svojom opsednutošću puškom izazvao kod svojih prijatelja sa drugih svetova zabrinutost, uticao na njihovu ocenu ljudskog karaktera? Jer, prema shvatanjima tih tuđinskih stvorova, kako je, uopšte, bilo moguće povući graničnu crtu između ubijanja pripadnika drugih životnih oblika i ubijanja pripadnika vlastite vrste? Da li je postojalo ikakvo suštinsko razgraničenje, koje bi moglo podneti brižljivu logičku proveru, između lova kao sportske aktivnosti i rata kao sporta? Jednom bi tuđincu, najverovatnije, takvo razgraničenje bilo veoma teško da shvati, posebno stoga što su mnoge životinje, žrtve lova, svojim izgledom i karakteristikama bile mnogo bliže svom lovcu od većine bića sa drugih svetova.

Nisu li ratovi, u stvari, bili zapravo izraz nagona, tako da je za njihovo izbijanje svaki, obični čovek bio isto onoliko odgovoran koliko i političari i takozvani državnici? To je, naravno, izgledalo nemoguće; pa ipak, duboko u svakom čoveku ležao je nagon za borbom, napadački poriv, težnja za nadmetanjem - i svi su ovi podsticaji,

dovedeni do krajnjih posledica, stvarali osnovu za sukobe.

On stavi pušku pod mišku i odšeta do pločice u zidu. Smeštena u tanak prorez na njenom dnu, tu se nalazila jedna traka.

On izvuče traku i zapanji se videvši šta je na njoj bilo zabeleženo. Ono što je video nije bilo nimalo ospokojavajuće. Nije baš slavno prošao.

Promašio je ispalivši prvi hitac na ono vukoliko stvorenje sa staračkim licem, i sada su, tamo negde daleko pozadi, u tom prostoru nestvarnosti, to vukodlako stvorenje i njegov pratilac režeći stajali iznad spletene, razdrobljene mase krvavog mesa i ostatka kostiju - bilo je to sve što je preostalo od Enoha Volasa.

30.

On se istim putem vrati nazad kroz galeriju, ispunjenu poklonima na isti način kao što bi, u normalnim ljudskim prebivalištima, pokloni stajali ostavljeni na suvim i prašnjavim tavanima.

Traka ga je još izjedala, to parče trake što ga je podsećalo da je, mada je kasnije u svima bio uspešan, promašio u svom prvom hicu, tamo na vrhu brežuljka. Nije se baš često događalo da promaši. A i obuka mu je bila prilagođena upravo toj vrsti lova - nikad-ne-znaš-šta-će-se-dogoditi-potom, savršeno nepripremljenoj, ubiti-ili-bit-ubijen vrsti lova, na kakvu je navikao tokom hiljada svojih izleta u prostore lovišta. Možda, reče on utešno sam sebi, možda je razlog tome bio što u poslednje vreme nisi dovoljno vežbao. Mada, s druge strane, nije ni bilo neke naročite potrebe za vežbanjem, jer je lovio samo iz zabave, a to što je nosio pušku prilikom svake od svojih svakodnevnih šetnji proisticalo je samo iz navike, a ne iz nekog drugog razloga. Nosio je sa sobom pušku kao što bi neki drugi čovek nosio štap ili palicu. Razume se, prvi put kada je to učinio bila je to sasvim drugačija puška i potpuno drugačiji dan. U to vreme nije bilo nimalo neobično da čovek, polazeći u šetnju, ponese sa sobom oružje. Ali današnje doba bilo je drugačije, i on se upita, iskezivši se u sebi, koliko li je samo povoda činjenica da uvek nosi pušku davala za razgovor ljudima koji bi ga ugledali s njom.

Pri izlazu iz galerije on ugleda veliki crni sanduk što je štrčao ispod najdonje police, očito prevelik da bi se tu smestio, sasvim priljubljen uza zid, ali i dalje iskačući nekoliko desetina centimetara izvan police.

On najpre prođe mimo njega, a onda se okrenu. Taj sanduk tu, pomisli on - taj sanduk pripadao je Hazeru koji je preminuo u njegovoj kući. Bilo je to zaveštanje koje mu je preostalo od tog bića, čije ukradeno telo treba da bude vraćeno još koliko ove noći i ponovo položeno u grob.

On se vrati do police i odloži pušku, naslonivši je na zid. Sagnuvši se, zatim, izvuče sanduk iz njegovog ležišta.

Pre no što ga je svukao niz stepenište, pregledao je svu sadržinu

sanduka, ali u tom trenutku, priseti se, nije za nju bio posebno zainteresovan. Ovog časa, odjednom oseti kako ga preplavljuje plima radoznalosti.

On pažljivo podiže poklopac sanduka i nasloni ga na police.

Nagnuvši se nad sanduk, ništa ne dodirujući, on pokušava da utvrdi šta se sve nalazilo na gornjem sloju njegove sadržine.

Bio je tu neki svetlucavi ogrtač, uredno složen, po svoj prilici neki svečani ogrtač, mada nije mogao biti potpuno siguran u to. Povrh ogrtača stajala je neka bočica, blistava sjaja; izgledala je kao neki poveći dijamant koji je neko izdubio i od njega načinio bočicu. Pored ogrtača stajao je grozd sačinjen od više prigušenoljubičastih loptica, bez ikakvog sjaja; svakom bi to izgledale kao ping-pong loptice, koje je neko, iz nekog razloga, međusobno povezao da načini nešto poput globusa. Ali priseti se on, nije baš bilo tako, jer kada se jednom ranije sa njima sreo, i uzeo ih u ruke, ispostavilo se da nisu bile međusobno čvrsto povezane, i da su se mogle slobodno pokretati, mada ne izvan svog osnovnog sferičnog oblika. Nikako nije bilo moguće odvojiti samo jednu lopticu od grozda ostalih, ma koliko snage da se pri tom upotrebilo: ali svaka se pojedinačno mogla pokretati, kao da lebdi u nekoj tečnosti, među svim drugim lopticama. Mogla se pomeriti jedna loptica, mogle su se, čak, sve pomeriti, ali je osnovni oblik uvek ostajao isti. Možda je u pitanju bio nekakav računar, pomisli Enoh, mada je to bilo malo verovatno, jer sve su loptice izgledale potpuno jednako, i kao da nije bilo načina da ljudsko oko uoči među njima neku razliku. Ali upita se on ponovo, da ih možda nije moglo razlikovati oko nekog Hazera? Ako je zaista u pitanju bio računar, kakva je to vrsta računara mogla biti? Matematičkog? Ili etičkog? Ili filozofskog? Ipak, sve je to zvučalo pomalo luckasto - jer ko je ikada čuo za filozofski ili etički računar? Ili, tačnije, koje je ljudsko biće za to bilo čulo? Najverovatnije uopšte nije bila reč o računaru, već o nečem potpuno drugom. Možda je u pitanju bila kakva igra - igra za samo jednu osobu.

Uz dovoljno vremena, čovek bi možda mogao dokonati u čemu se sastojala njegova namena. Ali u ovom trenutku, niti je bilo vremena niti podsticaja da se dugotrajnije pozabavi jednim jedinim predmetom, kada ih je bilo još na stotine, podjednako nerazumljivih i fantastičnih. Dok bi, na primer, zamišljeno zastao pred kakvim

pojedinačnim predmetom, u krajičku svesti uvek bi mu se javilo pitanje ne troši li, ipak, suviše vremena na najbeznačajniju i najmanje važnu između svih stvari što su ga sa svih strana okruživale.

Postao sam žrtva 'muzejskog zamora', reče Enoh samom sebi, preplavljen brojnim primerima nepoznatog i neodgonetljivog koje je sretao svuda unaokolo.

On ispruži ruku da dohvati - ne globus sa slopticama - već blistavu bočicu što je ležala povrh ogrtača. Uzevši je u ruku i prinevši je bliže očima, on opazi da su na staklu (ili je to, ipak, bio dijamant?) bila urezana neka pismena. Lagano, on stade proučavati zapis. Nekada, davno, naučio je da čita jezik Hazera; iako nije bio u stanju da ga čita tačno, znao je, ipak, dovoljno da bi se mogao snaći. Ali već godinama nije ništa pročitao na tom jeziku: budući da je dosta toga zaboravio, stade se sada saplirati gotovo kod svakog simbola. Ipak, pošlo mu je za rukom da odgonetne značenje zapisa. U veoma slobodnom prevodu, na bočici je stajalo: Uzeti sa pojavom prvih simptoma.

Bočica sa lekom! Trebalo je ispiti njenu sadržinu sa pojavom prvih simptoma. Onih simptoma, po svoj prilici, koji su se pojavili tako iznenada da vlasnik bočice nije čak uspeo ni da je se maši, i tako je, skljkavši se sa sofe, preminuo.

Gotovo pobožno, Enoh vrati bočicu na njeno mesto povrh ogrtača, smeštajući je u blago udubljenje koje je ona načinila tokom svog dugog počinjanja na tom mestu.

Toliko različiti od nas, na toliko mnogo načina, pomisli Enoh, pa ipak, u ponekom pogledu toliko slični nama, gotovo da čovek zazebe. Jer, i ta bočica i taj zapis na njoj bili su gotovo istovetni svakoj bočici sa lekom koje su se mogle naći u prvoj kao u apoteci iza ugla.

Pored grozdaste skupine loptica nalazila se neka kutija, i on se maši i uze je u ruke. Bila je načinjena od drveta, i zatvarala se pomoću jedne veoma jednostavne kopče. Enoh podiže poklopac i u kutiji ugleda sjajni metalasti materijal kojim su se Hazeri služili umesto hartije.

On pažljivo podiže prvi list, ali odmah uvide da uopšte nije reč o listu već o svitku presavijenom na uobičajeni hazerski način. Ispod prvog ležalo je još nekoliko svitaka, po svemu sudeći od istog materijala.

Na svitku je bilo nešto zapisano, slabim i već izbledelim pismenima, i Enoh ga približi očima kako bi mogao da ih pročita.

Mom dragom -, - prijatelju: (mada reč, zapravo, nije glasila 'prijatelj'. Možda bi više odgovarali izrazi 'brat po krvi', ili 'kolega', Prideve koji su prethodili, jednostavno, uopšte nije bio u stanju da odgonetne).

Pismena je bilo teško čitati. Imali su izvesnih sličnosti sa zvaničnom jezičkom vrzijom, ali sadržala su i određena obeležja ličnosti pisca, ispoljena kroz vijuge i skretanja od osnovnih oblika. Enoh se sa priličnim teškoćama probijao kroz zapis, propuštajući podosta od onoga što je bilo zabeleženo, ali, ipak, uspevajući da razabere celinu značenja.

Pisac se, po svemu sudeći, nalazio na nekoj tuđoj planeti, ili, možda, samo na nekom drugom mestu. Što god da je bilo u pitanju, druga planeta ili drugo mesto, Enoh je bio sasvim siguran da za naznačeno ime nikada ranije ne beše čuo. Dok se tamo nalazio autor rukopisa trebalo je da obavi neki zadatak (mada, kakve je prirode taj zadatak bio, ne beše do kraja jasno) koji je, po svemu sudeći, imao neke veze sa njegovom potonjom smrću.

Enoh zapanjeno zastade, a onda se još jednom vrati na pročitano rečenicu. Mada mnogo toga u ostalim delovima pismena nije bilo dovoljno jasno, u pogledu ove rečenice nije moglo biti nikakve sumnje. Bilo je napisano: Moja predstojeća smrt; nije, uopšte, dolazilo u obzir da se potkrala greška u prevodu. Sve tri upotrebene reči bile su savršeno jasne.

Požurivao je svog dobrog (prijatelja?) da postupi na isti način. Rekao je, još, da je u tome našao utehu i da je prokrčio put.

Nije bilo nikakvog dodatnog objašnjenja, niti, makar, najusputnije primedbe. Samo hladno saopštenje da je obavio nešto što je smatrao da je trebalo da bude obavljeno u vezi sa njegovom smrću. Kao da je znao da mu je smrt za vratom; i ne samo da je se nije plašio, već kao da nije ni mario.

Sledeći deo pismena (rukopis nije bio izdelfen u pasuse) govorio je o nekome koga je sreo, i o tome kako je s tom osobom o nečemu vodio razgovor - ali u svemu tome Enoh nije uspevao da razabere nikakav smisao, zaglibivši se u terminologiji koja mu je, razumljivo, bila potpuno strana.

A onda: Veoma sam nespokojan zbog osrednjosti (nesposobnosti?)

nedoraslosti? nemoći) dojakošnjeg čuvara (tu je stajao onaj tajni simbol koji je grubo bilo moguće prevesti kao 'talisman'). Jer, od kako (ove su reči, s obzirom na kontekst, mogle označavati prilično dugo vremensko razdoblje) je umro poslednji čuvar, o 'talismanu' gotovo da se više nije vodila nikakva briga. U stvari, proteklo je (još jedan izraz koji je označavao duže vremensko razdoblje) podosta vremena dok novi istinoljubac (posvećenik?) nije bio pronadjen, kako bi mogao da dalje služi 'talismanovoj' svrsi. Mnogi su bili isprobani ali niko nije zadovoljio, i zahvaljujući tome galaksija je izgubila svoju prisnu poistovećenost sa vladajućim načelom života. Svi mi ovde (u hramu? svetilištu?) veoma brinemo da bi bez odgovarajuće povezanosti izmedju naroda i (nekoliko neodgonetljivih reči) galaksija mogla utonuti u potpun haos (još jedan red koji je, uprkos svim naporima, ostajao nerazumljiv).

Sledeća rečenica odnosila se na neki potpuno nov predmet - govorila je o već dobrano odmaklim pripremama za neki kulturni praznik čije je zamisli Enoh, u najboljem slučaju, bio tek maglovito svestan.

Enoh lagano savi svitak i vrati ga na njegovo mesto u kutiju. Osetio je blagu nelagodnost zbog onoga što je pročitao, kao da se bez ikakvog prava umešao u prijateljstvo dve daleke i strane osobe. Svi mi ovde u hramu, stajalo je u rukopisu. Možda je autor rukopisa bio jedan od onih hazerskih mistika, koji se obraćao svom starom prijatelju, filosofu. I drugi su rukopisi, jamačno, poticali od iste osobe - pisma koja je stari preminuli Hazer do te mere cenio da ih je, čak, nosio s sobom tokom svojih putovanja.

Blagi povetarac iznenada zatreperi oko Enovih ramena; u stvari, ne baš povetarac, već neki čudni, hladni treptaj u vazduhu.

On se osvrnu i pogleda unaokolo po galeriji, ali ništa se nije pokretalo, niti se išta moglo videti.

Strujanje vazduha, ukoliko je uopšte postojalo, beše prestalo. Prikazavši se u jednom, i nestavši u drugom trenutku. Baš kao da je kakav duh minuo ovuda, pomisli Enoh.

Da li je moguće da je u pitanju bio duh starog Hazera?

Tamo, na Vegi XXI, tačno su znali čas u kom je preminuo, i bile su im znane sve okolnosti njegove smrti. Znali su, takođe, kada je telo nestalo. I pismo je mirno, sa spokojstvom za kakvo ne bi bila

sposobna većina pripadnika ljudske rase, govorilo o bliskom času smrti autora rukopisa.

Da li je bilo moguće da su Hazeri o životu i smrti znali neuporedivo više no što su bili spremni da priznaju? Ili su možda rekli sve što su imali o tome da kažu, stavivši to crno na belo, i svoje znanje uskladištili na neko mesto, ili neka mesta, u dubinama galaksije?

Da li je tamo ležao odgovor? upita se on.

Stojeći u galeriji, on pomisli kako bi sasvim bilo moguće da je neko već otkrio kakva je svrha života i čemu on služi. Bilo je nečeg utešnog u toj pomisli, neke čudne vrste lične utehe da reši nepoznanicu u toj tajanstvenoj jednačini vasseljene. I da je, možda, ta tajanstvena jednačina mogla biti povezana sa duhovnom silom, idealnim sabratom u vremenu i prostoru, kao i svim drugim suštinskim činionicima što su ostvarivali puno saglasje vasseljene.

On pokuša da zamisli kako bi se morao osećati neko ko je uspostavio vezu sa tom duhovnom silom, ali bez uspeha. Upita se, potom, da li bi čak i oni koji su, možda, tu vezu ostvarili, uopšte mogli naći reči da sve opišu. Verovatno je, pomisli on, to bilo potpuno nemoguće. Jer, kako bi uopšte neko ko je sav svoj život proveo u najprisnijoj vezi sa prostorom i vremenom mogao opisati šta su mu prostor i vreme značili i kako ih je doživljavao?

Ulis mi, pomisli on, nije rekao svu istinu o 'talismanu'. Rekao mu je samo da je 'talisman' nestao i da je galaksija ostala bez njega, ali mu nije rekao da su tokom mnogih godina njegova moć i slava pomračivani, usled nesposobnosti poverenika da održava pravu povezanost između naroda galaksije i duhovne sile. I za sve to vreme poremećaji izazvani tim neuspehom lagano su počeli da nagrizaju i same temelje galaktičkog bratstva. Šta god da predstavljalo ono što se dešavalo upravo sada, bilo je očito da se nije dešavalo tek tokom nekoliko poslednjih godina; sve se kuvalo znatno duže no što bi to ijedan tuđinac bio spreman da prizna. Mada, kada se bolje razmisli, većini među njima to možda nije ni bilo poznato.

Enoh spusti poklopac na kutiji i vrati je u sanduk. Jednog dana, pomisli on, kada bude u boljem duševnom stanju, kada ga pritisak zbivanja bar malo oslobodi emocionalne napetosti, kad suzbije u sebi osećaj krivice što čeprka po tuđim stvarima, pobrinuće se da

pribavi potpun i verodostojan prevod ovih rukopisa. Jer, bio je siguran, u njima će svakako uspeti da pronađe sve što bi mu bilo potrebno za potpunije razumevanje te zagonetne rase. Možda će, pomisli on, na taj način postati osposobljeniji da vrednuje njihovu čovečnost - ne u uobičajenom i usvojenom smislu pripadništva ljudskoj rasi na Zemlji, već u smislu da izvesna pravila ponašanja moraju obuhvatati poglede i shvatanja svih rasa - baš kao što i ono što se naziva ljudskošću, u svom najužem smislu, podrazumeva poglede i shvatanja ljudske rase u celini.

On se maši poklopca da zatvori sanduk, a onda zastade, oklevajući. Jednog dana, rekao je. Ali moguće je da taj dan nikada neće doći. Zahvaljujući posebnom stanju svog uma uvek je mislio u odrednicama poput 'jednog dana', a to stanje proishodilo je iz okolnosti što su postojale unutar Stanice. Jer, dok se nalazio u Stanici, pred njim se pružao beskonačni niz budućih dana, jer se činilo da su ti budućni dani bili neiscrpni. Ljudsko poimanje vremena tu se sasvim izobličilo, izgubivši svaki smisao, i on je bio u stanju da se, krajnje spokojno, zagleda duž ravne, gotovo beskrajne, avenije vremena. Ali moguće da je sada svemu tome došao kraj. Vreme kao da je odjednom, iznenada, povratilo svoje prirodne proporcije. Ukoliko napusti Stanicu, taj beskonačni niz dana moraće se, najzad, okončati.

Ukoliko? upita se on. Da li se to pitanje, uopšte, i dalje postavljalo? Nije li on već, nekako, doneo odluku? Nije li se ona već, a da on toga nije ni bio svestan, potajno uvukla u njega, te je sada morao samo slediti sve što je iz nje proishodilo?

Pa, ukoliko je već doneo tu tešku odluku, onda je, bez sumnje, značilo da je doneo i onu drugu. Ukoliko, naime, bude napustio Stanicu, značiće to da više neće biti u mogućnosti da se pojavi pred Galaktičkom Centralom i da zatraži da Zemlja bude pošteđena rata.

Ti si predstavnik Zemlje, rekao mu je Ulis. Jedino ljudsko biće kome bi bilo omogućeno da zastupa Zemlju. Da li je on, zapravo, mogao predstavljati Zemlju? Da li je još bio istinski pripadnik ljudske rase? Bio je čovek devetnaestog veka, i kako je, kao takav, mogao zastupati ljudsku rasu u dvadesetom veku? Koliko se, u stvari, upita se on, ljudski karakter menja sa svakim novim naraštajem? I ne samo što je bio čovek devetnaestog veka, već je, takođe, čitavo

jedno stoleće proživeo izdvojen i pod posebnim okolnostima.

Stajao je tako, zagledan u sebe, ispunjen zebnjom, i blagim samosažaljenjem, pitajući se šta je zapravo, da li je ikad bio ljudsko biće; nije li, sasvim nesvesno, uneo u sebe i izmešao brojna tuđinska gledišta kojima je tokom vremena bio izlagan, tako da je na kraju postao neka čudna vrsta hibrida, neki zastrašujući galaktički polutan. On lagano spusti poklopac i čvrsto zatvori sanduk, smestivši ga nazad na njegovo mesto među policama.

Čvrsto stežući kutiju s pismima pod miškom, on ustade, dohvati pušku i krenu uz stepenice.

31.

Našavši u kuhinjskom uglu nekoliko praznih kutija, u koje je Vinslou smestio potrepštine koje mu je naručio iz grada, Enoh započe sa pakovanjem.

Dnevnici, pažljivo hronološki poređani, ispuniše jednu poveću kutiju, kao i dobar deo još jedne. Enoh zatim uze novine i pažljivo u njih uvi dvanaest dijamantskih boca što su stajale na gredi iznad kamina, i stavi ih u drugu, debelo obloženu kutiju, kako bi ih obezbedio od oštećenja. Zatim iz ormara izvuče begansku muzičku kutiju, pa i nju pažljivo zapakova. Iz drugog ormara izvadi svu tuđinsku literaturu koju je sakupio, i složi sve u četvrtu kutiju. Zatim pregleda svoj pisaći sto, ali tu ne nađe ništa od važnosti, te kojekakve svaštarije rasute po ladicama. Naišavši na svoju kartu-grafikon uze je i zgužva, i baci u korpu za otpatke što je stajala kraj stola.

Zatim uze do vrha napunjene kutije i prenese ih do vrata, da mu budu na dohvatu ruke. Luis mu je obećao kamionet, ali čak i ako mu ga sada zatraži, biće potrebno vreme da stigne. Ako, pak, sve važne stvari budu spakovane, pomisli on, lako će mu biti da ih sam iznese napolje, gde će sačekati dolazak kamioneta.

Sve važne stvari? pomisli on. Ko bi bio u stanju da proceni šta je ovde od važnosti? Pre svega, razume se, dolaze dnevnic i tuđinska literatura. Ali ostatak? I šta od ostatka? Sve je ovde imalo znatnu važnost; trebalo bi da ponese sve, čak i najmanji predmet. Pa, i to bi bilo moguće. Uz dovoljno vremena i bez dodatnih komplikacija bilo bi moguće sve preneti, sve što se nalazilo u ovoj prostoriji i tamo dole u podrumu. Sve je to bilo njegovo, sve su to bili pokloni na koje je imao puno pravo. Ali to uopšte nije značilo da se Galaktička Centrala ne bi mogla najoštrije usprotiviti da bilo šta od svega toga ponese sa sobom.

Međutim, ukoliko se to dogodi, od životne je važnosti da bude u mogućnosti da ponese makar najvažnije stvari. Možda bi trebalo da ponovo siđe u podrum i izvuče sve one obeležene stvari, čija mu je namena bila poznata. Očigledno, bilo je uputnije da sa sobom ponese makar manji deo stvari čija mu je namena bila poznata, nego

čitavo mnoštvo drugih s kojima kasnije ne bi znao šta da počne.

On za trenutak zastade, neodlučan, osvrćući se po sobi. Bili su tu i oni predmeti smešteni po stočiću, i njih bi svakako trebalo da ponese, uključujući i blistavu piramidu sfera koju je Lusi stavila u pokret.

Pogledavši put stočića, vide da se Pet ponovo pomerio i skliznuo na pod. On zastade, uze ga i zadrža za trenutak u ruci. Otkako ga je poslednji put zagledao na njemu su se pojavile dve ili tri nove polugice, i sada je blistao bleđim i tananim ružičastim sjajem, dok je, kada ga je poslednji put osmotrio, odsijavao kobaltno plavim.

Verovatno sam pogrešio, reče Enoh samom sebi, što sam mu nadenuo ime Pet. Moguće je da uopšte nije bio živ. Ako i jeste, onda je to bila neka vrsta života koju nije umeo čak ni da zamisli. Nije bio ni od metala ni od kamena, pa ipak je ličio i na jedno i na drugo. Ni turpijom se nije u njega moglo ništa urezati, Enoh je jednom ili dvaput došao u iskušenje da udari po njemu čekićem, prosto iz radoznalosti, da vidi šta bi se moglo dogoditi, mada bi se, s druge strane, smeo opkladiti da se ne bi dogodilo ama baš ništa. Lagano je rastao, i pokretao se, ali nije bilo načina da se ustanovi kako se pokretao. Ostaviš li ga, kada se kroz neko vreme vratiš videćeš da se pomerio - tek malo, ništa naročito. Kao da je znao kada ga posmatraju, i za to vreme kao da nije želeo ni da se mrdne. Koliko je Enohu bilo poznato, nije se hranio, niti je za sobom ostavljao ikakav izmet. Menjao je boju, ali bez ikakvog uočljivog reda i bez ikakvog vidljivog razloga za promenu.

Jedan putnik, koji je poticao odnekud iz sazvežđa Strelca, doneo mu ga je pre godinu ili dve dana; bilo je to stvorenje, priseti se Enoh, kao stvoreno da se o njemu ispiše čitava knjiga. Najverovatnije da baš nije bilo biljka što hoda, mada je svojim izgledom upravo tako delovalo: izrazito vretenasta biljka, iz koje su na plodnom tlu nicali neki kolutići nalik na jeftine grivne, zvoneći kao hiljade srebrnih zvonaca čim bi biće načinilo makar najmanji pokret.

Enoh se priseti da je pokušao da to neobično stvorenje priupita čemu bi poklom što ga je od njega dobio mogao poslužiti; međutim, pokretna biljka samo je zatresla svojim glavnicama, ispunivši čitavu prostoriju ljupkim zvucima, i ništa nije odgovorila.

I tako je on dobijeni poklon stavio na jedan kraj stočića, da bi

nekoliko časova kasnije, kada je budni darodavac već odavno otišao, ustanovio da se pomerio na sasvim drugi kraj stočića. Međutim, činila mu se suviše šašavom sama pomisao da bi se jedan takav predmet mogao sam od sebe pokretati, te je konačno samog sebe ubedio da se prevario u pogledu mesta gde ga je prvobitno ostavio. Tek mnogo vremena kasnije zaista se uverio da se čudni predmet kreće.

Poneće ga, svakako, sa sobom kad napusti Stanicu, kao i Lusin piramidu, kao i kupu koja je u svojoj unutrašnjosti sadržala bezbrojne prizore sa drugih svetova, kao i niz drugih poklona koje je dobio od svemirskih putnika.

Stajao je, tako, sa Petom u ruci, i po prvi put, stade se pitati zašto se uopšte pakuje. Postupao je kao da je već doneo odluku da napusti Stanicu, kao da je, birajući između Zemlje i galaksije, izabrao Zemlju. Ali kada je, i kako, upita se on, doneo odluku o tome? Svaka odluka treba da se zasniva na odmeravanju i proceni svih razloga za i protiv, a on niti je šta odmeravao niti šta procenjivao. Nije jedne drugima suprotstavio prednosti i nedostatke, a potom pokuša da među njima uspostavi ravnotežu. Nije, uopšte, o svemu dobro razmislio. Odluka se na neki način prosto ušunjala u njega - ta odluka koju je, kako mu se činilo, bilo nemoguće doneti, a iza koje je potom stao sa toliko lakoće.

Da li je bilo moguće, upita se on, da je potpuno nesvesno upio u sebe neku čudnu mešavinu tuđinskog razmišljanja i etike, tako da se u njemu razvila, a da on o tome pojma nije imao, neka nova vrsta razmišljanja, možda neki podsvesni način razmišljanja koji je u njemu mirovao, nedelatan, sve dok mu nije ustrebao.

Postojale su dve-tri kutije i tamo u šupi; poći će i uzeće ih i završiti sa pakovanjem stvarčica iz ove sobe koje će poneti sa sobom. Zatim će ponovo sići u podrum i pregledati sve one obeležene predmete. Bacivši pogled kroz prozor, ne malo iznenađen, shvati da mora požuriti, jer se sunce gotovo već sasvim priklonilo zapadu. Uskoro će večer.

A onda se priseti da je zaboravio i da ruča, ali sada nije imao vremena za jelo. Kasnije će, već, nešto prezalogajiti.

On se okrenu da vrati Peta na stočić, i u tom trenutku njegovo uho uhvati slabašan zvuk, od kojeg se na mestu sledi.

U pitanju je bilo sitno kvocanje materijalizatora stavljenog u pokret: u pogledu toga nije bilo nikakve sumnje. Suviše je često slušao taj zvuk, da bi se sada mogao prevariti.

U pitanju je, očigledno, bio zvanični materijalizator, budući da se onim redovnim nikako nije moglo putovati bez prethodne najave.

Ulis, pomisli on. Ponovo Ulis. Ili, možda, neki drugi zvaničnik Galaktičke Centrale. Da je u pitanju bio Ulis, on bi sigurno poslao poruku.

On napravi nekoliko brzih koraka, kako bi mogao obuhvatiti pogledom ugao u kojem se nalazio materijalizator, i u tom času jedna tamna i vitka prilika istupi iz kružnice.

"Ulis!" uzviknu Enoh, ali gotovo u istom času shvati da to nije bio Ulis.

Za trenutak je imao utisak da pred sobom ima neko veselo stvorenje s cilindrom, belom kravatom i frakom, a onda namah shvati da je, zapravo, reč o pacovu koji je stajao uspravno, sa negovanim, tamnim krznom koje mu je pokrivalo telo, i šiljatim, poput sekire, glodarskim licem. Za trenutak, dok je stvorenje držalo glavu okrenutu prema njemu, Enoh uhvati crvenkasti odsjaj u njegovim očima. Pacoliko stvorenje, međutim, ponovo se vrati u ugao sobe, i Enoh tek tada uoči da jednu ruku drži malo uzdignutu, izvlačeći iz futrole za pojasom nešto što je čak i u senci odbleskivalo metalastim sjajem.

Nečeg krajnje čudnog bilo je u svemu tome. Bilo je uobičajeno da mu se svaki pridošlica obrati pozdravom. Obično bi došljak istupio i pozdravio se s njim. Uesto pozdrava, ovo stvorenje mu je uputilo samo jedan brz pogled, s crvenkastim odbleskom u očima, a zatim se ponovo povuklo u ugao sobe.

Metalasti predmet najzad se pomoli iz futrole: to je jedino mogao biti pištolj, ili neka vrsta oružja nalik na pištolj.

Da li je ovo bio način, pomisli Enoh, na koji su mislili da zatvore Stanicu? Hitac, bez reči, i mrtav čuvar na podu. Sa nekim drugim dželatom, a ne Ulisom, jer se Ulisu nije moglo verovati da će smaknuti dugogodišnjeg prijatelja.

Puška je stajala na stolu, ali više nije bilo vremena.

Pacoliko stvorenje još nije učinilo nikakav pokret da se okrene prema sredini sobe. Lice mu je i dalje bilo okrenuto prema uglu, ali je

lagano dizalo ruku u kojoj je blistalo oružje.

Znak upozorenja svom se oštrinom probi kroz Enohov um, i on, podigavši ruku i viknuvši iz sveg glas, iz punih pluća, zavitla Peta u pravcu pacolikog stvorenja.

Jer ono, shvati Enoh u tom trenutku, nije ni nameravalo da smakne čuvara, već da likvidira Stanicu. Jedini cilj koji je stvorenje moglo imati tamo u uglu bila je kontrolna kutija, nervni centar koji je upravljao Stanicom. Ukoliko se on uništi, sa Stanicom će biti gotovo. Da bi se ponovo stavila u pogon bilo bi neophodno poslati čitavu ekipu tehničara, svemirskim brodom sa najbliže stanice - što bi potrajalo popriličan broj godina.

Na Enohov uzvik stvorenje se okrenu i pokuša da se sagne, ali ga Pet, prevrćući se u vazduhu, pogodi posred pasa i odbaci prema zidu.

Enoh jurnu, ispruživši ruke da se uhvati ukoštac sa pacolikim stvorenjem. Pištolj ispade iz došljakovih ruku i otkotrlja se preko poda. Trenutak potom Enoh zaskoči tuđinca, i dok mu se još približavao nosnice mu zapahnu smrad njegovog tela - smrad koji je terao na povraćanje.

On obavi ruke oko pacolikog stvorenja i podiže ga, u magnovenju se začudivši što nije bilo onoliko teško koliko je očekivao da bi moglo biti. Moćnim trzajem Enoh izvuče tuđinca iz ugla, zavitla njime nekoliko puta i odbaci ga daleko preko sobe.

Pacoliko stvorenje tresnu o jednu stolicu, zaustavi se, a onda se, poput čelične opruge hitro podiže, i poseže za pištoljem.

U dva skoka Enoh se nađe kraj njega i uhvati ga čvrsto za vrat; ponovo ga digavši u vazduh stade ga tako žestoko tresti da stvorenje ponovo ispusti pištolj, a torbica koju je nosio okačenu preko ramena poče ga po kosmatim grudima udarati poput mehaničkog čekića.

Smrad je bio toliko jak, toliko gust da ga je gotovo bilo moguće videti, i Enoh se, dok je stiskao pacoliko stvorenje, umalo ne uguši. A onda smrad postade još gori, mnogo gori, kao da sam oganj čoveku žeže grlo, i kao da mu čekić neumoljivo bubnja po glavi. Osećao je smrad gotovo kao fizički udarac, zadat u stomak i u prsa. Enoh popusti stisak i uzmaknu, gotovo obeznanjen i sa jakom potrebom da povraća. On podiže ruke prema licu, pokušavajući da odagna smrad,

da pročisti nozdrve i usta, da ga ukloni sa očiju.
Kao kroz neku izmaglicu on ugleda pacoliko stvorenje kako ustaje, maša se pištolja i juri prema vratima. Nije uspeo da čuje reči koje je tuđinac izgovorio, ali se vrata otvoriše i stvorenje jurnu kroz njih i nestade. I vrata se ponovo bešumno zatvoriše.

32.

Enoh se dotetura do stola, i osloni se na njega da ne bi pao. Smrad je lagano jenjavao i Enohu se poče bistriti u glavi: jedva da je bio u stanju da poveruje da se sve ono od maločas zaista dogodilo. Pre svega, bilo je prosto neverovatno da se sve to uopšte moglo dogoditi. Pacoliko stvorenje doputovalo je posredstvom zvaničnog materijalizatora, a samo su pripadnici Galaktičke Centrale mogli putovati na taj način. Međutim, nijedan pripadnik Galaktičke Centrale, bio je u to ubeđen, nikada se ne bi poneo onako kako je to ovo pacoliko stvorenje učinilo. Pored toga, bile su mu poznate i tajne reči pomoću kojih su se otvarala vrata. Niko, osim njega samog i Galaktičke Centrale, nije znao tu tajnu šifru.

Enoh ispruži ruku i dohvati pušku, čvrsto je stežući.

Sve je u redu, pomisli on. Nikakva šteta nije pričinjena. Osim što je jedno opasno nezemaljsko stvorenje sada tumaralo Zemljom - što samo po sebi nije bilo dopustivo. Zemlja je bila zatvorena za došljake iz svemira. Kao planeta koja još nije bila primljena u galaktičko bratstvo, predstavljala je zabranjenu teritoriju.

Stajao je sada s puškom u ruci, dobro znajući šta mu valja činiti - mora pronaći tog tuđinca, i mora ga ukloniti sa lica Zemlje.

On naglas izgovori tajnu šifru i vrata se ponovo otvoriše. Izišavši napolje, on stade ispred kuće.

Pacoliko stvorenje trčalo je preko polja, i gotovo se već dočepalo ruba šume.

Enoh iz sve snage potrča za njim, ali pre no što je uspeo da prevali polovinu puta preko polja, pacolika zverka zamače u šumu i iščeze.

U šumi je postajalo sve tamnije. Iskošeni zraci zalazećeg sunca i dalje su obasjavali gornje delove krošnji drveća, ali su dole, na tlu, senke postajale sve gušće.

Zalazeći, trčeći, u šumu, Enoh za trenutak ugleda begunca kako skreće put jedne male jaruge i izbija na drugoj strani padine, i dalje trčeći kroz gustu paprat koja mu je dopirala gotovo do pasa.

Ukoliko pacov nastavi da trči u tom pravcu, reče Enoh samom sebi, možda se sve još može dobro završiti, budući da se padina s druge

strane jaruge završavala skupinom stenja koje je ležalo na jednoj izbočini, iza koje je bila samo litica; obe njene strane svijale su se prema unutra, tako da su joj vrhovi sa gromadnim kamenjem ostajali izdvojeni - bilo je to mesto koje kao da je visilo nad ponorom. Bilo bi, možda, malo naporno isterati tuđinca iz gomile stena ukoliko tamo potraži zaklon ali, s druge strane, tu će se naći u zamci i neće moći da pobegne. Ipak, pomisli Enoh, vreme se nije smelo gubiti, jer sunce je već gotovo zašlo i uskoro će posvuda zavladata tama.

Enoh blago zaokrenu prema zapadu, da zaobiđe ulaz u jarugu, sve vreme držeći na oku begunca. Pacoliko stvorenje nastavljalo je da se uspinje padinom, i Enoh, zapazivši to, još više ubrza. Činilo se, naime, da se begunac već našao u klopci. Nasumice bežeći, već je bio prešao tačku s koje nije bilo povratka. Više nije imao nikakvog izgleda da se okrene i povuče sa izbočine. Uskoro će stići do ruba litice, i tu mu neće preostati ništa drugo do li da se ukopa među gomile stenja. Ne usporavajući trk, Enoh pređe preko prostora pokrivenog paprati i izbi na nešto strmiji deo padine, oko stotinak metara ispod gomile stenja. Ovde šuma više nije bila toliko gusta. Tu je raslo žgoljavo, nisko žbunje, i poneko usamljeno drvo. Meka ilovača što je prekrivala tle u šumi ustupi mesto parčadima stenja, koje su tokom godina zimski mrazevi odlamali od većih gromada, da bi se potom otkotrljali niz padinu. Tu su sada ležali, prekriveni debelim slojevima mahovine - izdajnički odajući korake svakog namernika.

Dok je još trčao Enoh baci brz pogled prema gomili stena iznad sebe, ali nije bilo nikakvog znaka od pacolikog stvorenja. A onda, krajičkom oka, uhvati neki pokret, i smesta se baci na tle iza jednog lešnikovog žbuna; odatle je sasvim jasno mogao videti siluetu begunca kako se ocrta naspram večernjeg neba, kako pomera glavu levo-desno pretražujući pogledom padinu ispred sebe, sa napola podignutim pištoljem spremnim za trenutnu upotrebu.

Enoh je ležao priljubljen uz tle, kao skamenjen, čvrsto stežući pušku. A onda oseti nalet oštrog bola u zglavcima, i bi mu jasno da se odrao o neku stenu kada se pružio na tle, tražeći zaklon.

Pacoliko stvorenje mu nestade s vidika, očigledno se sklonivši iza stenja, i Enoh lagano povuče pušku smestivši je tako da ju je, u slučaju potrebe, mogao smesta upotrebiti.

Ipak, upita se on, da li bi se usudio da puca? Da li bi se usudio da ubije jedno nezemaljsko stvorenje? Pacoliko stvorenje moglo ga je lako ubiti još tamo u Stanici, kada ga je tako glupavo obeznanio onaj odvratni smrad. Ali nije ga ubilo; umesto toga, pobeglo je, glavom bez obzira. Da li je razlog tome, upita se on, bio užasan strah koji je pacoliko stvorenje osetilo, da ni o čemu drugom nije ni bilo u stanju da misli do li kako da utekne? Ili se, možda, i ono ustručavalo da ubije jednog čuvara stanice, baš kao što se i on ustručavao da ubije jedno biće sa nekog drugog sveta?

On ponovo pretraži pogledom stene iznad sebe, ali ne uoči ništa, nikakav pokret. Moram se domoći tih stena, i to brzo, reče on u sebi, jer vreme radi protiv mene, a u korist begunca. Potpuni mrak spustiće se unaokolo za manje od pola časa, a ova stvar mora biti okončana pre no što se sasvim smrači. Ukoliko tuđincu pođe za rukom da pobegne, teško će ga biti ponovo naći.

Zbog čega bi se, upita neko drugo biće u njemu, kao da sve posmatra sa strane, uopšte brinuo o tome šta se može dogoditi sa tuđincem? Zar nije bio pripravan da obavesti Zemlju da u galaksiji postoje i druga razumna bića, i da, neovlašćeno, preda Zemlji sve ono od tuđinskog znanja i umeća što je do tada uspeo da sakupi? Zbog čega je sve učinio da spreči tuđinca da isključi Stanicu, stavljajući je u stanje potpune neupotrebljivosti - kada bi zatvaranje Stanice i njega samog učinilo slobodnim da postupi kako nađe za shodno sa svim onim što se u Stanici nalazilo? Išlo bi mu savršeno u korist da je samo dopustio da događaji idu svojim tokom.

Nisam to mogao dozvoliti !bezglasno jeknu Enoh. Zar ne shvatate da nisam mogao? Kako to da to ne razumete?

Neki šušanj među žbunjem s njegove leve strane natera ga da se okrene, podigavši pušku na gotovs.

Pred njim je stajala Lusi, desetak metara daleko.

"Sklanjaj se odatle!" doviknu joj on, zaboravivši da nije u stanju da ga čuje.

Ona kao da ga uopšte nije primetila. Umesto toga, okrenu se ulevo i načini polukružni pokret rukom, pokazujući prema gomili stenja.

Odlazi! prigušeno reče on. Sklanjaj se odatle!

On pri tom načini odstranjujući pokret rukom, dajući joj znak da treba da se povuče, da ovo nije mesto za nju.

Ali ona samo odmahnu glavom i poskoči, pognuto trčeći ulevo i uz padinu.

Enoh se smesta diže i daje se u trk za njom; gotovo istog časa negde odmah iza njega začu se neko šištanje i vazduh se ispuni mirisom ozona.

On se ponovo, nagonski, prući na tle, ugledavši, malo niže na padini, kako se otprilike jedan kvadratni metar tla žari i ispušta paru; tle kao da je bilo zbrisano strašnom jarom, pri čemu sui zemlja i kamen bili pretvoreni u ključalu kašu.

Laser, pomisli Enoh. Tuđinčevo oružje izbacivalo je laserski zrak, koji je u svom tankom svetlosnom mlazu sadržao užasnu snagu.

Enoh se ponovo pribra i u nekoliko koraka pojuri dalje uz brdo, a onda ponovo leže, potraživši zaklon iza jednog omanjeg brezovog drveta.

Vazduhom ponovo prođe šišteći šum i nastade trenutni blesak i snažni toplotni udar, i ponovo se oseti miris ozona. Tamo gore, na suprotnoj strani padine, tle se ponovo pušilo. Enoh oseti kako po njemu počinje da pada pepeljasti prah. On brzo pogleda nagore, i vide da je gornja polovina brezovog stabla nestala, raznesena laserom i pretvorena u pepeo. Tanušni kolutići dima lenjo su se dizali sa sagorelih patrljaka.

Bez obzira na to šta je nameravao da učini, ili šta nije uspeo da učini, tamo u Stanici tuđinac je sada bez sumnje mislio ozbiljno. Znao je da je bio sateran u klopku, i postajao je sve opakiji.

Enoh se još čvršće priljubi uz tle, zabrinut za Lusi. Iskreno se nadao da je bezbedna. Mala ludica, nije trebalo da se upetljava u sve ovo. Ovo nipošto nije bilo mesto za nju. U stvari, u ovo doba nije ni trebalo da je van kuće. Matori Henk ponovo će se nadati u potragu za njom, misleći da ju je on opet oteo. Pitao se kakav li je to samo đavo ušao u nju.

Tmina je postajala sve gušća. Sunčevi zraci obasjavali su još samo najviše krošnje. Hladne vazdušne struje šunjale su se useklinom iz doline daleko ispod njih, i iz tla se podiže gust, vlažan zadah. Iz neke skrivene šupljine u stenama začu se tužno cviljenje legnja.

Enoh se ponovo pridiže i potrča uz padinu. Dotrčavši do nekog oborenog debla, on leže iza njega, dobro skriven. Nije bilo nikakvog znaka od tuđinca: lasersko oružje bilo je nemo.

Enoh se ispitivački zagleda u tle ispred sebe. Još dva kratka trka, jedan do one male gomile a drugi do samog ruba gde su se nalazile velike kamene gromade, i sasvim će se približiti beguncu. Ali, upita se on, kad konačno stigne tamo, šta onda?

Skočiti među stene, naravno, i spetljati pacoliko stvorenje.

Nije se moglo unapred utvrditi kako da to učini, niti je mogao unapred smisliti neku taktiku. Kada se jednom dokopa stenja moraće da dela oslanjajući se gotovo isključivo na sluh, koristeći spremno svaku priliku koja bi mu se ukazala. Bio je u nepovoljnom položaju utoliko što nije smeo ubiti tuđinca, što ga je, dok će se ovaj verovatno otimati i vrištati, morao na silu odvući natrag, u bezbednost Stanice.

Možda pacoliko stvorenje, ovde na otvorenom, neće biti u mogućnosti da se toliko delatno posluži svojim smradom kao maločas u zatvorenoj prostoriji Stanice, i ta činjenica, pomisli on, možda će mu sada olakšati posao. On pažljivo pređe pogledom preko stenovite gromade, ali nije bilo ničega na osnovu čega bi mogao odrediti gde se tuđinac u tom trenutku nalazio.

Enoh započe lagano puzi uz padinu, spremajući se da ponovo potrči, oprezno bauljajući kako ga ne bi izdao ni najmanji šum.

Krajičkom oka, odjednom, on ugleda neku senku kako mu se brzo primiče, silazeći niz padinu. On hitro ustade, podigavši pušku. Ali, pre no što je dospeo da uperi cev, senka je već bila na njemu, povukavši ga prema tlu, i pritisnuvši mu svojom rukom usta.

"Ulis!" promumla on, ali zastrašujuća senka samo nešto prošišta, nalažući mu da ćuti.

Potom, lagano, pritisak popusti i Ulis skide ruke s njegovih usta.

Ulis pokaza rukom u pravcu stenovitih gromada i Enoh potvrdno klimnu.

Ulis mu se sasvim primače i prisloni glavu uz Enohovu. Zatim prošapta, usana priljubljenih uz Enohovo uvo. "'Talisman!' 'Talisman' je kod njega!'"

'Talisman!' uzviknu Enoh glasno, nastojeći istovremeno da priguši svoj krik, setivši se da ne sme načiniti ni najmanji šum kako onom stvorenju gore ne bi odao mesto gde se nalazi.

S vrha litice neki kamen stade se survavati, kao da ga je neko namerno gurnuo, i nastavi da se kotrlja padinom.

"Lezi!" doviknu on Ulisu. "Lezi! Ima laserski pištolj!"

Ali Uliova ruka čvrsto ga steže za ramena.

"Prijatelju!" uzviknu on. "Pogledaj!"

Enoh se naglo uspravi, i povrh stenovitih gromada, naspram obzorja, ugleda dve siluete koje su se uhvatile ukoštac. "Lusi!" uzviknu on iz sveg glasa.

Jedno od njih bila je Lusi, a drugo tuđinac.

Prišunjala mu se, pomisli on. Prokleta mala ludica, zaskočila ga je! Dok je pacoliko stvorenje svu pažnju obraćalo na obronak, privukla mu se dovoljno blizu i oborila ga na tle. U ruci je imala neku budžu, verovatno neku otpalu granu, i sada ju je držala visoko iznad glave, spremna da ga udari, ali tuđinac ju je čvrsto držao za ruku, ne dozvoljavajući joj da zada udarac.

"Pucaj", obrati mu se Uli, šupljim, gotovo mrtvim glasom.

Enoh podiže pušku, ali vidik mu je bio slab, usled sve gušće tmine. A i bili su tako blizu jedno drugog. Stajali su odveć blizu jedno drugom.

"Pucaj!" dreknu Uli.

"Ne mogu", žalosno odvrati Enoh. "Odviše je mračno tamo gore."

"Moraš pucati", reče Uli. Glas mu je bio napet i promukao. "Moraš preuzeti rizik."

Enoh ponovo podiže pušku i namah mu se učini da mu se pogled razbistrava. Bilo mu je jasno da problem nije u tami, već u činjenici da je promašio u onom svetu užasnih čudovišta. Promašio je tada, i sasvim je bilo moguće da promaši još jednom.

Nišan se izravna sa mušicom, u pravoj liniji prema glavi pacolikog stvorenja; za trenutak, glava se pomeri, ali se odmah vrati u prvobitni položaj.

"Pucaj!" ponovo uzviknu Uli.

Enoh povuče obarač i puška bljenu vatru, i gore, na vrhu stenovite gromade, pacoliko stvorenje za trenutak ostade nepomično, raspolučene glave, dok su se komadići mesa i kostiju rasprskavali oko njega poput nekih tamnih insekata što se raspršuju naspram duboke plaveti zapadnog neba.

Enoh odbaci pušku i prući se na tle, zabadajući prste u jalovo mahovinasto tle, gotovo obeznanjen od pomisli šta se moglo dogoditi, odveć slab da zahvali Bogu što se najgore nije dogodilo, što su se godine vežbanja na onom fantastičnom lovištu konačno

isplatile.

Čudno, pomisli on, kako toliko besmislenih stvari uobličuju našu sudbinu. Lovište je bilo čista besmislica, baš kao i bilijarski sto ili karte za igru - smišljeno sa samo jednom svrhom, da donese zadovoljstvo čuvaru Stanice. Pa ipak, sve vreme koje je na tim lovištima proveo uobličilo se u ovaj jedini trenutak i u ovu jedinu svrhu, u ovom času života na jednoj neznanoj padini.

Osećaj mučnine iščile iz njega kao da ga upi zemlja pod njim i spokoj ga svega obli - spokoj što su ga donosili drveće i tle posuto mahovinom i prvi, slabi ćurlici nastupajuće noći. Kao da su se zvezde i nebo i sav svemir nežno nadneli nad njim, šapatom mu pričajući o njegovoj poistovećenosti s njima. Za trenutak mu se učini kao da je stigao nadomak neke velike istine, i sa tom istinom stigoše mu i uteha i osećaj uzvišenosti kakve nikad ranije nije upoznao.

"Prijatelju", tiho mu se obrati Ulis. "Prijatelju, dragi brate moj..."

U tuđinčevom glasu kao da se oseti neki skriveni jecaj; nikad još, sve do ovog časa, nije jednog Zemljanina nazvao bratom.

Enoh se pridiže i kleče, i gore, povrh kamenih gromada ugleda neku blagu i divnu svetlost, nežnu i blistavu, kao da je neki džinovski svitac upalio sve svoje svetiljke, ostavivši ih da večno gore.

Svetlost se niz stene kretala dole prema njima, i on ugleda Lusi kako korača zajedno sa svetlošću, kao da im se približavala s svetiljkom u ruci.

Ulis ispruži ruku kroz gustu tminu i čvrsto steže Enoha za rame.

"Vidiš li svetlost?" upita ga on.

"Da, vidim je. Šta je..."

"To je 'talisman'", odgovori Ulis razdragano, skoro se gušeći. "A ona je naš novi posvećenik. Kojeg smo tražili tokom svih ovih godina."

33.

Nisi, jednostavno, uspeo da se navikneš, ponavljao je Enoh u sebi dok su odmicali šumom. Ne beše ni trnutka a da ga nije bio svestan. Bilo je to nešto što ste oduvek želeli da čvrsto privijete uza se, u nadi da će tu ostati zauvek; a i kada ga više ne bi bilo, sigurno je da ga nikada ne biste mogli zaboraviti.

Bilo je to nešto što je, jednostavno, bilo nemoguće opisati - majčinska ljubav, očinski ponos, obožavanje ljubljene, bliskost prijateljstva - sve to i mnogo više. Premošćivalo je i najveće razdaljine, čak i najsloženije stvari činilo jednostavnim, brisalo sav strah i čemer, posebno u onima koji su nosili duboko osećanje jada: kao kad bi neko pomišljao da više nikad u životu neće doživeti ništa slično tome, a već sledećeg trenutka sve bi nestalo i on više ne bi bio u stanju da osećaj povrati. U stvari nije bilo tako, jer je taj uzvišeni osećaj i dalje nastavljao da živi.

Lusi je koračala između njih dvojice, čvrsto stežući na svoje grudi vrećicu u kojoj se nalazio 'talisman', pokrivši je rukama, i Enoh, pogledavši je u bledej svetlosti 'talismana', nije mogao odoleti a da je ne uporedi sa nekom devojčicom što uz grudi stišće svoju mačkicu.

"Nikad još, tokom čitavog stoleća", reče Ulis, "možda tokom mnogih stoleća, možda još nikad, 'talisman' nije ovako blistao. Ni ja sam ne mogu da se setim kada sam ga video ovakvog. Divan je, zar ne?"

"Da", odgovori Enoh, "divan je."

"Sada ponovo možemo biti jedno", nastavi Ulis. "Sada ćemo ponovo početi da osećamo. Sada ćemo ponovo postati jedan svet, umesto mnogih svetova."

"Ali ono stvorenje koje..."

"Lukavo", odvrati Ulis. "Držao ga je zbog ucene."

"Znači da ga je ukrao?"

"Nisu nam poznate sve okolnosti pod kojima ga se domogao", reče Ulis. "Ali, razume se, sve ćemo razjasniti."

I dalje su koračali šumom, ćuteći, i odjednom, daleko na istoku, kroz krošnju drveća, ugledaše blagi odsev koji je najavljiavao skori izlazak meseca.

"Postoji još nešto", konačno prozbori Enoh.

"Pltaj", reče Ulis.

"Kako je bilo moguće da ono stvorenje tamo nosi sa sobom 'talisman' a da se pri tom ne oseti... delom njega? Jer, da je mogao, onda ga ne bi ni ukrao?"

"Postoji samo jedna osoba između mnogih milijardi koja je u stanju - kako da kažem? - da, možda, uspostavi puno saglasje s 'talismanom'", odgovori Ulis. "Tebi ili meni 'talisman' ne bi značio ništa. Ni tebi ni meni ne bi se uopšte odazvao. Mogli bismo ga zadržati za sva vremena, ništa se ne bi dogodilo. Ali neka to jedno stvorenje, izabrano između milijardi drugih, stavi makar samo prst na njega, 'talisman' će ponovo oživeti. Postoji neka bliska veza, neka osetljiva uzajamnost - ne znam ni sam kako da to nazovem - između te naprave i kosmičke duhovne sile. Ali shvati, ta naprava ne odašilje nikakav glas i ne stupa u vezu sa duhovnom silom: mehanizam samo pomaže odabranom stvorenju, posvećeniku, da sa njom ostvari spoj."

Naprava, mehanizam, ne više od običnog alata - nesumnjivi tehnološki srodnik motike, ključa, čekića - pa ipak, isto toliko beskrajno daleko od svih njih koliko je to i čovečji mozak bio od prvih aminokiselina što su nastale na ovoj planeti dok je Zemlja bila još sasvim mlada. Čovek je prosto dolazio u iskušenje, reče Enoh samom sebi, da pomisli da 'talisman' predstavlja poslednju granicu do koje je neki alat uopšte mogao stići, da je predstavljao vrhovni izraz genija što leži u bilo kom umu. Ali bilo je opasno razmišljati na ovakav način, jer najverovatnije nije ni postojalo ništa slično konačnosti; nije postojao onaj trenutak kada je bilo koji stvormogao stati, bilo koja rasa mogla stati, i reći - evo, ovo je najdalje dokle se može stići, i nema nikakvog smisla činiti daljnje pokušaje. Jer, iz svakog novog postignuća proishodile su, kao usputne posledice, brojne nove mogućnosti; koliko se mnogo novih puteva otvaralo da se, sa svakim korakom, na bilo kojem od tih puteva, niz novih staza račvao, i svaku od njih bilo je moguće slediti. Nikada neće biti kraja, pomisli on - ništa nije bilo konačno.

Izišavši iz šume, oni krenuše preko polja prema Stanici. Odjednom, s gornje ivice polja, do njih dopre bat nečijih koraka.

"Enoh!" začu se nečiji uzvik iz tame. "Jesi li to ti?"

Enoh smesta prepoznade glas.

"Ja sam, Vinsloue. Šta nije u redu?"

Pismonoša odjednom izroni iz tmine i stade pred njih, sav zadihan od trčanja.

"Dolaze! Dva-tri kamiona puna ljudi. Ali postavio sam im prepreku. Tamo gde drum skreće prema tvom imanju - na onom mestu gde se sužava, znaš. Sunuo sam tamo kilogram-dva eksera. To će ih neko vreme zadržati."

"Eksera?" začudi se Ulis.

"Rulja", kratko mu objasni Enoh. "Pošli su u poteru za mnom. Ekseri..."

"Ah, shvatam", primeti Ulis. "Probušiće im gume."

Vinslou im pristupi korak-dva bliže, zagledavši se netremice u bledu svetlost 'talismana' koja se probijala kroz vrećicu.

"To je Lusi Fišer, je li tako?"

"Naravno, to je ona", odgovori Enoh.

"Njen stari je maločas stigao u varoš, derući se da mu je kćer ponovo nestala. Sve dotle, sve je bilo mirno. Ali stari Henk ih je ponovo podbunio. A onda sam ja otišao do gvoždarske radnje, pokupio eksere i prosuo ih po drumu."

"Rulja?" započe Ulis. "Ne ra..."

Vinslou ga prekide, nastojeći da im preda potpun izveštaj. "Onaj sakupljač ginsenga je tamo gore, i čeka te ispred kuće. Doterao je i kamionet."

"To je Luis", uzviknu Enoh. "Vratio je Hazerovo telo."

"Čini mi se kao da je malo uzbuđen", dodade Vinslou. "Rekao mi je da je trebalo da ga čekaš tamo."

"Po svemu sudeći" primeti Ulis, "trebalo bi da što pre krenemo. Moja mi ograničena pamet govori da se približava opasna kriza."

"Hej", uzviknu pismonoša, "šta se to ovde događa? Šta je to što Lusi drži u rukama, i ko je ovaj momak ovde?"

"Kasnije", pokuša da ga umiri Enoh. "Sve ću ti objasniti kasnije. Nemam sada za to vremena."

"Ali, prijatelju, tamo je rulja."

"Ja ću se za njih postarati", odvrati Enoh namršteno, "kada za to dođe vreme. Trenutno, imamo važnija posla."

I svo četvoro potrčашe uz padinu, saplićući se o visoko izrasli korov.

Malo potom, pred očima im se, ocrtavajući se naspram noćnog neba, ukaza tamna silueta Stanice.

"Tamo su dole, na okuci", prodahta Vinslou, brektavog glasa usled trčanja. "Vidite onu svetlost tamo ispod grebena. To su farovi njihovih vozila."

Konačno utrčaše u dvorište i pojuriše prema kući. Tamna silueta kamioneta nejasno se ocrtavala pri bledej svetlosti 'talimana'. Neka prilika izroni iz tame pokraj kamioneta i pohita k njima.

"Jeste li to vi, Volase?"

"Ja sam", odgovori Enoh. "Žao mi je što vas nisam sačekao."

"Malo sam se uplašio", reče Luis, "kada vas nisam zatekao kod kuće."

"Nešto nepredviđeno", odgovori Enoh. "Zahtevalo je moju neodložnu intervenciju."

"Telo časnog Hazera?" upita Ulis. "Je li njegovo telo u kamionetu?"

Luis potvrdno klimnu. "Milo mi je što smo bili u stanju da vam ga vratimo."

"Moraćemo da ga prenesemo kroz voćnjak", reče Enoh. "Ne možete dogurati kamionet donde."

"Kada je umro", upita Ulis, "ti si ga sam preneo tamo?"

Enoh potvrdno klimnu.

"Prijatelju", dodade Ulis, "pitam se da li bi ovom prilikom i ja mogao imati čast..."

"Naravno, naravno", odgovori Enoh. "I njemu bi se to sigurno dopalo."

Bilo mu je na vrh jezika, ali se uzdrža, jer nije izgledalo umesno da ih izgovori - reči zahvalnosti što se sa njega skida potpuna odgovornost; taj postupak značio je da će biti pošteđen primene slova zakona.

Oslušnuvši za trenutka, Vinslou uzviknu: "Evo ih, dolaze. Mogu da ih čujem kako se uspinju prema kući."

Bio je u pravu.

Odozdo, s puta, začu se meki zvuk stopala kako tapkaju po prašini, bez žurbe, jer nikakve potrebe za žurbom nije ni bilo - kao kad neko čudovište mirno i gotovo uvredljivo plete svoju mrežu, sigurno da mu žrtva ne može izmaći.

Enoh se okrete i napola podiže pušku, usmerivši je prema zvuku što

je dopirao iz tmine.

Stojeći iza njega, Ulis blago prozbori: "Mislim da bi bilo dobro da ga odnesemo do groba, u punom sjaju i slavi našeg ponovo zadobijenog 'talismana'."

"Ne može da te čuje", opomenu ga Enoh. "Zaboravljaš da je gluvonema. Moraćeš da joj sam pokažeš."

Još nije ni dovršio rečenicu, kad ih nenadana blistava svetlost gotovo zaslepi.

Prigušivši uzvik, Enoh se napola okrete prema malenoj skupini što je stajala kraj kamioneta. Vrećica u kojoj se nalazio 'talisman' ležala je sada kraj Lusinih nogu. Ponosno se smešeći, držala je taj zaslepljujući blistav predmet u visoko uzdignutoj ruci, i ovaj je svojom svetlošću obasjavao čitavo dvorište i staru kuću, kao i dobar deo polja unaokolo.

Vladala je savršena tišina. Kao da je čitav svet zaustavio dah, zapanjen i zadivljen, iščekujući neki glas koji nikako nije dolazio, i koji nikad neće ni doći, mada će ga iščekivati do kraja vremena.

Zajedno sa tišinom prispeo je i duboki osećaj spokoja, uvlačeći se u svaku poru svakog prisutnog bića. U tom spokoju nije bilo ničeg spoljašnjeg - kao da je neko taj spokoj prizvao, i ovaj se sa nečijim dopuštenjem pojavio. Bio je to stvaran i sveprožimajući spokoj, mir u duši što dolazi sa tišinom smiraja nakon dugog, vrelog dana, ili, možda, sa radosnim blistanjem prolećnog praskozorja. Osećali ste taj spokoj u sebi i posvuda oko sebe, ali isto tako, osećali ste da taj spokoj nije samo tu, oko vas, već da se proteže u svim pravcima, do najdaljih prostora beskraj, i da u sebi nosi dubinu koja će mu pomoći da potraje sve do poslednjeg daha večnosti.

Enoh se lagano ponovo okrete, da se suoči sa poljem dole i ljudima što su tamo stajali, na samom rubu svetlosti što se izlivala iz 'talismana', bezobličnom, nejasnom gomilom, nalik čoporu vukova koji se došunjao do bledega kruga što ga je tvorila svetlost logorske vatre.

I dok ih je posmatrao oni odstupiše - povlačeći se dublje u tminu, prema kamionima koje su ostavili dole na drumu.

Svi osim jednog, koji se okrenu i pobeže, jureći kroz mrkli mrak prema šumi, izbezumljeno zavijajući kao na smrt preplašen pas.

"Ode Henk", primeti Vinslou. "To Henk juri tamo preko polja."

"Žao mi je što smo ga toliko uplašili", reče Enoh suvo. "Niko ne bi trebalo da se plaši 'talismana'."

"Taj strah je u njemu samom", odvrati pismonoša. "On živi sa užasom u duši."

Vinslou je u pravu, pomisli Enoh. Tako je oduvek bilo sa Čovekom; uvek je tako bilo. Nosio je užas u vlastitoj duši. I ono čega se najviše užasavao, bio je on sam.

34.

Telo je ponovo položeno u grob i humka uobličena, i njih petoro postojāše još nekoliko trenutka, osluškujući neumorni povetarac što se pleo vrh mesečinom obasjanih krošnji starog vošnjaka, dok su se duboko dole, u nizini pokraj reke, legnji međusobno dozivali kroz tihu srebrnastu noć.

Enoh učini napor da pročita reči urezane na grubo izdeljanom nadgrobnom spomeniku, ali nije bilo dovoljno svetlosti. Ipak, nije ni bilo potrebno da čita: ono što je tu bilo ispisano nosio je u srcu.

Ovde leži biće s jedne daleke zvezde, ali tle u koje je pokopano nije mu tuđe, jer u smrti svojoj pripada čitavoj vaseljeni.

Kada ste to pisali, rekao mu je hazerski izaslanik veče pre toga, pisali ste kao da ste jedan od naših. Iako je to možda bila istina, Veganac ipak nije bio u pravu. Jer, u pitanju nisu bila samo osećanje jednog Veganca; bila su to i osećanja jednog ljudskog bića.

Pismena su bila dosta nespretno urezana, i načinio je jednu ili dve greške u pravopisu, jer jezikom Hazera baš nije bilo lako ovladati. Kamen je bio nešto mekši od mramora, ili granita, koji se najčešće upotrebljavaju za nadgrobne spomenike, i urezane reči neće dugo potrajati. Kroz nekoliko godina sunce, kiša, i mraz, učiniće da slova izblede, i posle još nekoliko godina sasvim će nestati, i samo će još bore na kamenu ostati da posvedoče da na njemu, nekad, behu urezane neke reči. Ali to nije bilo ni od kakve važnosti, pomisli Enoh, jer reči su urezane i na nečem znatno trajnijem od kamena.

On pogleda preko groba prema Lusi. 'Talisman' je ponovo bio u vrećici, i njegov sjaj sada je bio bleđi. I dalje ga je držala čvrsto stisnutog na grudima, i lice joj je još bilo zaneseno, kao da nikoga oko sebe ne primećuje - kao da više ne živi u ovom svetu, već kao da je zašla u neki drugi, u neki drugi prostor kojim se kretala potpuno sama, zaboravivši svu prošlost.

"Šta misliš", upita ga Uli, "da li će hteti da pođe s nama? Da li ćemo moći da je povedemo? Da li će nam Zemlji..."

"Zemlja", odgovori Enoh, "nema nikakve veze s tim. Mi, Zemljani, slobodna smo bića. Sve zavisi od nje same."

"Misliš li da će hteti da pođe?"

"Verujem da će hteti", odgovori Enoh. "Rekao bih, čak, da je ovo trenutak koji je čekala tokom čitavog svog života. Pitam se, zapravo, nije li sve vreme bila posvećena, čak i bez 'talimana'."

Jer, zaista, oduvek je bila obuzeta nečim što je bilo izvan svakog ljudskog domašaja. Nosila je u sebi nešto čime se nijedno drugo ljudsko biće nije moglo pohvaliti. Iako niste pravo znali o čemu je reč, mogli ste to osetiti - iako nije bilo imena za to što je u sebi nosila. Nosila je to sve vreme u sebi, nastojeći da da oduška svojoj moći, ali ni sama ne znajući kako, uklanjajući ljudima bradavice i lečeći povređene leptirove, i radeći bog zna šta još kada je bila sama sa sobom.

"A njeni roditelji?" upita Ulis. "Šta ćemo s njenim ocem, koji je izbezumljen od straha pobjegao od nas?"

"Ja ću se za njega pobrinuti", umeša se Luis. "Razgovaraću s njim. Poznajem ga dosta dobro."

"Želiš da je povedeš sa sobom u Galaktičku Centralu?" upita Enoh.

"Ukoliko bude pristala", odgovori Ulis. "Centrala već očekuje odgovor."

"I odatle, širom galaksije?"

"Da", odgovori Ulis. "Veoma nam je potrebna."

"A da li bismo je, pitam se, i mi mogli pozajmiti na dan ili dva?"

"Pozajmiti?"

"Tako je", odgovori Enoh. "Jer, znaš, i nama je ovde veoma potrebna. Nama je ovde, možda, i najpotrebnija."

"Naravno", odgovori Ulis. "Ali, ja ne..."

"Luise", upita Enoh, "šta mislite, da li bi naša vlada - možda ministar inostranih poslova - mogla biti navedena da jednu Lusi Fišer naimenuje za člana naše delegacije na predstojećoj mirovnoj konferenciji?"

Luis počeo da muca, za trenutak zastade, a onda počeo ispočetka: "Verujem da to ne bi bilo nemoguće."

"Možete li da zamislite", upita Enoh, "kakvo bi dejstvo ova devojka i 'taliman' mogli proizvesti za konferencijskim stolom?"

"Mislim da mogu", odgovori Luis. "Ali, ministar će, van svake sumnje, želeti da porazgovara s vama pre no što donese odluku."

Enoh se napola okrenu prema Ulisu, ali nije ni trebalo da uobliči

svoje pitanje.

"Svakako, svakako", odgovori Ulis obraćajući se Luisu. "Samo me obavestite, i ja ću se pridružiti Enohu na tom sastanku. I molim vas, prenesite vašem ministru da ne bi bilo loše ukoliko bi se odmah pristupilo pripremama za obrazovanje jednog svetskog odbora."

"Svetskog odbora?"

"Da bismo obavili sve što je potrebno", odgovori Ulis, "za prijem Zemlje u galaktičku zajednicu. Ne možemo, zar ne, prihvatiti nekoga za poverenika za 'talisman' sa planete koja je izvan naše zajednice?"

35.

Pri svetlosti mesečine gomile stenovitih gromada odbleskivale su bledim sjajem, poput skeleta kakvog praistorijskog čudovišta. Ovde, na samom rubu litice što se kao kakav toranj uzdizala nad rekam, moćna stabla drveća bila su sasvim proređena, i stenoviti šiljak stajao je potpuno obnažen.

Enoh je stajao kraj jedne od gromada i zamišljeno posmatrao zgrčenu priliku što je ležala među stenjem. Jadna, dronjava šeprtlja, pomisl on, izgubila je život tako daleko od svog doma i, bar što se nje same tiče, sa tako malo svrhe.

Možda nije bio ni jadan ni dronjav, jer se u tom mozgu, bespovratno razorenom možda krila pomisao o veličini - ona vrsta vizije kakvu su u svojim glavama nosili Kserks, Aleksandar Veliki ili Napoleon, san, odgajen sa mnogo cinizma, o nadasve silnoj moći, koja je trebalo da bude stečena i održana po svaku cenu, moći toliko silnoj da je zarad nje bilo moguće odbaciti sve moralne obzire.

Enoh, za trenutak, pokuša da zamisli kakav je to san o moći mogao imati, znajući, dok je još iskušavao svoju maštu, koliko je ludo bilo makar samo pokušati, jer uvek bi bilo činilaca, bio je siguran, čije značenje ne bi bio sposoban da uoči, i okolnosti što su ležale s one strane svake mogućnosti razumevanja.

Bilo kako bilo, stvari su na neki način krenule pogrešnim pravcem, jer u čitavom tom planu Zemlja je trebalo da posluži samo kao skrovište, mesto gde se moglo naći pribežište ukoliko zagusti. Stvorenje što je sada ležalo tu, pod njegovim nogama, bilo je tek deo očajničke, poslednje igre, koja se konačno izjalovila.

Vrhovna se ironija sastojala u tome da je ključ promašaja ležao u činjenici da je ovo pacoliko stvorenje, bežeći sa svojim plenom, samo stavilo 'talisman' u krilo jednoj vidovnjakinji, i to još na planeti gde nikome ni na pamet ne bi palo da takvu osobu potraži. Ukoliko se sada ponovo razmotre sva zbivanja, jedva da je moglo biti ikakve sumnje da je 'talisman' privukao Lusi k sebi, isto onako neumitno kao što magnet privlači komad čelika. Ona, po svoj prilici, nije osećala ništa drugo do toga da je 'talisman' tu i da ga se na svaki način mora

domoći, da je to bilo nešto na šta je u svojoj samotnosti godinama čekala, ni sama ne znajući o čemu je reč, i bez nade da će to ikada naći. Poput deteta koje, u magnovenju, ugleda neki ukras na božićnom drvetu, osećajući da je to nešto najlepše na celom svetu i da ono to mora imati.

To stvorenje što je sada tu ležalo, pomisli Enoh, mora da je bilo obdareno i sposobnošću i pameću. Jer bili su neophodni i sposobnost i pamet da bi se, pre svega, 'talisman' uopšte ukrao, da bi se zatim godinama držao skriven, i da bi se, konačno, moglo probiti do tajni i arhiva Galaktičke Centrale. Da li bi to uopšte bilo moguće, upita se on, da 'talisman' nije bio stavljen izvan upotrebe? Sa delatnim 'talismanom', da li bi bilo moralne labavosti i neodoljive pohlepe, da omoguće to zlodelo?

Ali sada je svemu došao kraj. 'Talisman' je bio ponovo pronađen i novi posvećenik naimenovan - jedno gluvonemo devojče sa Zemlje, najponiznije od svih ljudskih bića. I na Zemlji će zavladati mir, i, s vremenom, Zemlja će se pridružiti galaktičkom bratstvu.

Više nije bilo nikakvih problema, pomisli on. Nije više stajao ni pred kakvom odlukom. Lusi je preuzela na sebe donošenje svih odluka.

Stanica će i dalje ostati na Zemlji, i on može ponovo raspakovati stvari koje je spakovao, i vratiti dnevnike na njihovo mesto na polici. Sada se mogao ponovo vratiti u Stanicu i nastaviti sa svojim uobičajenim poslovima.

Žao mi je, reče on, obraćajući se zgrčenom mrtvom telu što je ležalo među stenjem. Žao mi je što je moja ruka morala biti ta koja je učinila kraj tvojim snovima.

Zatim se okrenu i odšeta do ruba litice, gde se okomito spuštala prema reci što je tekla ispod nje. On podiže pušku, zadrža je tako nekoliko trenutaka a onda je odbaci daleko od sebe, posmatrajući je kako pada, prevrćući se u vazduhu, dok joj je mesečina odbleskivala na metalnim delovima, ugledavši, konačno, maleni vodoskok koji je načinila zaronivši u vodu. Daleko ispod njega začu se tiho, zadovoljno grgoljenje vode koja je tekla ispod litice i sve dalje, ka još udaljenijim zemaljskim prostorima.

Na Zemlji će vladati mir, pomisli on; neće biti rata. Sa Lusi za konferencijskim stolom, nema ni pomisli o ratu. Čak i ako bi se pojavio neko, zavijajući usled straha i užasa što su se naselili u

njemu, sa strahom i krivicom toliko velikim da zatamne čak i svu slavu i utehu što ih je nosio 'talisman', ipak ne bi moglo doći do rata. Ali staza je još bila veoma duga, dug i samotani put će još biti potrebno preći pre no što se svetlost istinskog mira useli u srca ljudi. Sve dok bude bilo makar ijednog čoveka koji će zavijati od straha (bilo kakve vrste straha) na Zemlji neće biti istinskog mira. Sve dok i poslednji čovek ne odbaci oružje (bilo kakvo oružje), rod čovečji neće živeti u spokoju. A puška je bila, reče Enoh samom sebi, poslednje od oružja na Zemlji, poslednji izraz čovekove nečovečnosti prema čoveku, tek simbol svih drugih i mnogo smrtonosnijih oružja. Stajao je na rubu litice, zagledan preko reke i u tamne senke šumovite doline. Sada, bez puške, osećao se nekako čudno praznih ruku; činilo mu se da je maločas, baš time što se oslobodio puške, zakoračio jednim novim poljem vremena, kao da su se jedan vek ili jedan dan nepovratno razmakli, omogućivši mu da stupi na jedno blistavo mesto, savršeno čisto i neopterećeno starim pogreškama. Reka je tekla dole pod njim, ne mareći ni za šta od svega toga. Ništa nije bilo važno reci. Ona će poneti sa sobom kljove mostodonta, lobanju sabljastog tigra, kosti čovečje, mrtvo i gnjilo drvo, kakvo parče stene ili odbačnu pušku, i progutati ih sve i prekriti muljem ili peskom, i nastaviti da se groljeći valja preko njih, skrivajući ih zauvek od svačijeg pogleda. Pre milion godina ovde nije bilo reke, i kroz milion godina, možda je ponovo neće više biti - ali kroz milion godina, pomisli on, ovde će biti nečega, ako ne Čoveka, čemu će stvari biti važne. Upravo je u tome bila tajna vasseljene, reče Enoh samom sebi - uvek će biti nekoga, ili nečega, koji drži do stvari. On se lagano okrete od ruba litice, probi se kroz stenovite gromade i stade se uspinjati padinom. Mogao je čuti tanano komešanje živih stvorova pod lišćem popalim po tlu, i za časak se kroz tišinu probi pospani pisak neke ptice. Nad čitavom šumom plegli su mir i spokoj one blistave svetlosti - ne baš onoliko pune, onoliko duboke i divne kao dok je 'talisman' još bio ovde, ali dah njezin još se mogao osetiti. Enoh stiže do ivice šume i stade se peti poljem, i uskoro potom pred očima mu se ponovo ukaza Stanica, čvrsto postavljena na vrh grebena. Učini mu se, prvi put posle dugo vremena, da to nije samo galaktička stanice, već i njegov dom. Tokom mnogih godina mu je to

bio dom, i ništa više, a onda je kuća bila preobraćena u tranzitnu stanicu galaktičkog bratstva. I sada, mada je i dalje tu bila Stanica, bio je tu, ponovo, i njegov dom.

36.

On uđe u Stanicu: unutra je sve bilo tiho, delujući, pomalo usled te duboke tišine, kao stanište utvara. Lampa je gorela na pisaćem stolu, i tamo na stočiću svetlucala je malena piramida sfera, bacajući unaokolo svetlost u svim duginim bojama, poput onih kristalnih kugli koje su u onim burnim dvadesetim godinama pretvarale dvorane za ples u mesta istinske čarolije. Sićušne raznobojne čestice kružile su unaokolo po sobi, kao da plešu stotine svitaca u tehnikoloru.

On za trenutak zastade, neodlučan, ne znajući šta će sa sobom. Učini mu se odjednom da nešto nedostaje, i gotovo istog časa shvati šta je u pitanju. Svih ovih godina puška je stajala okačena o kuku iznad kamina, ili je ležala položena na sto. A sada, puške više nije bilo.

Moraću da se sredim, reče on samom sebi, i da se bacim na posao. Morao je, najpre, sve stvari da raspakuje, i da ih vrati na njihovo mesto. Moraće, takođe, da se lati dnevnika, i unese sve što se u međuvremenu dogodilo. Moraće, najzad, još više da čita. Bilo je toliko toga što je trebalo uraditi.

Ulis u Lusi otišli su pre sat ili dva, putem prema Galaktičkoj Centrali, ali dah 'talismana' još se mogao osetiti, kako lebdi u sobi. U stvari, pomisli on, možda ne baš u sobi, već u njemu samom. Možda je, zapravo, bilo posredi nešto što će zauvek nositi u sebi, bez obzira na to kuda krenuo.

On lagano pređe preko sobe i spusti se na sofu. Tu, pred njim, piramida sfera se rascvetala u kristalni pljusak boja. On posegnu rukom da je dohvati, ali se predomisli. Kakvog bi smisla imalo, upita se on, da je ponovo zagleda? Ukoliko do sada nije uspeo da otkrije njenu tajnu, razgledajući je bezbroj puta ranije, zbog čega bi bilo umesno da se tome ponada sada?

Lepa stvarčica, pomisli on, ali beskorisna.

Zatim se upita kako je Lusi, znajući, istovremeno, da je s njom sve u redu. Snaći će se ona vrlo dobro, pomisli on, kuda god pošla.

Umesto da samo tako sedi, trebalo je da se baci na posao. Bilo je toliko zaostalih poslova. A vreme kojim je raspolagao neće od sada

biti samo njegovo, jer će mu Zemlja, po svoj prilici, svaki čas kuckati na vrata. Biće još mnogo sastanaka i konferencija i drugih stvari, i kroz koji čas novinari će se sjatiti ovamo. Ali pre no što do toga dođe Uliis će se vratiti da mu pomogne, a možda će još neko doći s njim.

Samo da ubaci nešto u usta, a onda će prionuti na posao. Ukoliko bude radio do duboko u noć, posvršavaće dosta toga.

Samotne noći, pomisli on, bile su dobre za obavljanje poslova. A bilo je samotno i sada, kada više nije trebalo da bude. Jer više nije bio sam, kao što je verovao da jeste, pre samo nekoliko časova. Sada su svi bili sa njim, i oko njega - i Zemlja i galaksija, i Lusi u Uliis, i Vinslou i Luis, i stari filosof tamo u svom grobu.

On ustade i odšeta do stola, i uze u ruke svoju statuetu, koju mu je Vinslou izdeljao. Držeći je pod svetlošću lampe, on je stade okretati u rukama i zagledati. Tek sada uvide, da se u samoj toj figuri mogao prepoznati osećaj usamljenosti - duboke samotnosti čoveka koji kroz život korača potpuno sam.

I morao je i dalje nastaviti sam. Drugog rešenja nije bilo. Odluka je već bila donesena. Ovo je bio posao za samo jednog čoveka. Da, ali posao je bio priveden kraju - ne, ne kraju, jer preostalo je još mnogo toga da se obavi. U svakom slučaju, prva faza je bila gotova, i druga je upravo započinjala.

On vrati statuetu na njeno mesto, prisativši se da nije podario Vinsu onaj komad drveta što mu ga je doneo putnik sa Tubana. Sada je, najzad, mogao priznati Vinsu odakle su poticali svi oni komadi drveta koje mu je poklanjao. Mogu, čak, zajedno pogledati dnevnik i pronaći poreklo i datum prispeća svakog od njih. To bi se sigurno dopalo starom Vinsu.

Odjednom, on iza svojih leđa začu neki svilenkast šušanj i hitro se okrenu.

"Meri!" uzviknu on.

Stajala je na samom rubu senke, i raznobojno iverje svetlosti što ih je iskrila blistajuća piramida doprinosilo je utisku kao da je upravo prispelo iz zemlje bajki. Upravo tako, pomisli on sav pometen - ponovo sam zadobio svoju zemlju bajki.

"Morala sam da dođem", jednostavno reče ona. "Osećao si se tako usamljen, dragi, da više nisam mogla izdržati." Morala je da dođe, pomisli on. To je, zaista, moglo biti savršeno tačno. Jer, kada je

stvarao njenu prikazu, sasvim je bilo moguće da je uneo u nju nešto što ju je neizbežno gonilo da se pojavi, kada god je bila potrebna.

Bila je to klopka, pomisli on, iz koje nisu mogli pobeći ni jedno ni drugo. Tu nije bilo slobodne volje; postojala je samo smrtna tačnost mehanizma, slepog mehanizma koji je on sam uobličio.

Nije trebalo da mu ponovo dođe, i ona je to možda znala isto toliko dobro koliko i on, ali kao ni on sam, ništa u pogledu toga nije bila u stanju da učini. Da li će ovako uvek biti, zauvek i dovek?

Stajao je tako, sav sleđen, rascepljen između potrebe za njom i praznine njene nestvarnosti, a onda se ona, lagano, uputi ka njemu.

Bila mu je već sasvim blizu, i za koji trenutak će se zaustaviti, budući da je, kao i on sam, dobro poznavala pravila; ni ona, kao ni on, nije bila spremna da prizna da je sve samo privid.

Ali ona se ne zaustavi. Prišla mu je toliko blizu da je već mogao osetiti miris jabukovog cveta koji se širio od nje. A onda ona ispruži ruku i dodirnu ga po ramenu.

To nije bio dodir senke, i to nije bila ruka aveti. Mogao je da oseti blagi pritisak njenih prstiju i njihovu svežinu.

Stajao je sav ukočen, dok je njena šaka počivala na njegovom ramenu.

Ona iskričava svetlost! sevnu mu odjednom umom. Piramida sfera!

Gotovo istog trenutka priseti se od koga ju je dobio - od jednog pripadnika one neobične rase iz sistema Alfard. Upravo iz literature tog sistema stekao je saznanje o zemlji bajki. Pokušali su da mu pomognu, poklonivši mu piramidu, ali on to, do ovog časa, nije shvatio. Posredi je bio kratak spoj u njihovom međusobnom opštenju - sasvim je bilo moguće da se to dogodi. U vavilonskoj kuli galaksije sasvim je lako dolazilo do nesporazuma, ili nerazumevanja.

Piramida sfera bila je divan, pa ipak jednostavan mehanizam. Služio je kao agens koji je suzbijao svaki privid, koji je zemlju snova preobraćao u stvarnost. Samo zamislite nešto, po vlastitoj želji, a onda stavite piramidu u pokret, i plod vaših želja je pred vama kao da nikad nije ni bio tek puki privid.

Ipak, pomisli on, niste mogli do kraja sebe zavarati. Znali ste da je to bio tek privid, iako se preobratio u stvarnost.

On neodlučno posegnu rukom prema Meri, ali ona skloni svoju ruku s njegovog ramena i lagano uzmaknu.

U tišini sobe - užasnoj, samotničkoj tišini - njih dvoje stajalo je jedno naspram drugog, dok su se iskrice svetlosti rojile poput raznobojnih leptirova, i piramida sfera tvorila svoju bezvremenu dugu.

"Žao mi je", reče Meri, "ali ovo nas ne bi odvelo ničemu dobrom. Ne možemo obmanuti sami sebe."

Enoh je stajao, nem i posramljen.

"Žudela sam za ovim", nastavi ona. "Mislila, i sanjala o ovome."

"I ja", odgovori Enoh. "Ni pomišljao nisam da će se dogoditi."

A tako je, naravno, oduvek bilo. Sve dotle dok se ne dogodi, bilo je to nešto o čemu je bilo moguće snivati. Bilo je to romantično i bezmerno daleko i nemoguće. Možda je, zapravo, i bilo romantično samo stoga što je bilo bezmerno daleko i nemoguće.

"Kao da je lutka oživela", nastavi ona, "ili najdraži meda. Žao mi je, dragi, ali zar bi mogao voleti lutku ili medu kojima je, nekako, udahnut život? Uvek bi se sećao šta su ranije bili. Lutka, sa svojim glupim, nacrtanim osmehom; ili meda, iz koga ispada strugotina."

"Ne!" uzviknu Enoh. "Ne!"

"Jadni moj dragi!", odvrati ona. "Teško ćeš podneti. Toliko bih želela da ti mogu pomoći. Sav svoj preostali život moraćeš da provedeš sam, sa svojim čemerom."

"A ti?" uzviknu on ponovo. "A ti? Šta će sa tobom biti?"

Ona je, pomisli on, imala hrabrosti. Hrabrosti koja je bila potrebna da se suoče s stvarima onakvim kakve su zaista bile.

Kako li je, upita se on, samo uspela da oseti? Kako li je samo uspela da dokuči?

"Ja ću otići", odgovori ona. "I više se neću vraćati. Čak i kada ti budem silno potrebna, neću doći. Ne postoji drugačije rešenje."

"Ne možeš tek tako otići", reče on. "Oboje smo u istoj klopci."

"Nije li čudno", primeti ona, "kako nam se sve ovo dogodilo. Oboje, žrtve privida..."

"Ne ti", uzviknu on. "Ne ti."

Ona ozbiljno klimnu. "I ja, baš kao i ti. Ne možeš voleti lutku koju si sam načinio, niti ja svog tvorca. Ali oboje smo u jednom trenutku poverovali da možemo; oboje i dalje mislimo da bismo mogli; osetili bismo i krivicu i očaj kada bismo jednog dana shvatili da ipak ne možemo."

"Možemo, makar, pokušati", reče Enoh. "Kada bi samo htela da

ostaneš."

"I da završimo tako što ću te zamrzeti? Ili, još gore, tako što ćeš ti zamrzeti mene? Ostanimo pri svom osećanju krivice i jadu. To je ipak bolje od mržnje."

On se hitro pomeri, jednim pokretom dohvati piramidu sfera i podiže je.

"Ne, ne to", uzviknu on. "Meri, nemoj..."

Piramida zablista, vrteći se u vazduhu, a onda udari u kamin. Blistave svetlosti se pogasiše. Nešto - staklo? metal? kamen? - zazvecka po podu.

"Meri!" uzviknu Enoh ponovo, jurnuvši u tminu.

Ali tamo nikoga nije bilo.

"Meri!" zazva on još jednom, ali krik mu se pretvori u jecaj.

Otišla je, i više nikad neće doći.

Čak ni kada mu bude silno potrebna, neće doći.

Stajao je nepomoćno u tmini i tišini, i glas čitavog jednog stoleća življenja kao da mu se obraćao šaptavim jezikom.

Sve je u životu teško, reče taj glas. Ništa nije lako.

Beše jednom jedno devojče sa farme dole pokraj puta, i beše nekad jedna južnjačka lepotica koja ga je posmatrala kako maršira s vojskom, i beše Meri, koja ga je zauvek napustila.

On se umorno okrenu i pođe, pipajući put stola. Našavši lampu, on je upali.

Stajao je kraj stola i ogledao se po sobi. U uglu u kojem je sada stajao nekad je bila kuhinja, a tamo, gde je sada kamin, bila je obedovaonica, i sve se to izmenilo - izmenilo pre mnogo, mnogo godina. Ali i dalje je sve to mogao videti, kao da je juče bilo.

Svi ti dani su minuli, i svi ti ljudi davno nestali.

Samo je još on bio tu.

Izgubio je svoj svet. Njegov svet ostao je negde daleko za njim.

Poput njega, upravo na ovaj dan, i svi drugi - sva ljudska bića što su u ovom trenutku živela.

Moguće je da to još ne znaju, ali i oni su svoj stari svet već ostavili za sobom. Njihov svet više nikada neće biti isti.

Oprostili se se od mnogih stvari, od mnogih ljubavi, od mnogih snova.

"Zbogom, Meri", prošapta on. "Oprosti mi, i neka te Bog blagoslovi."

On sede za sto i primače dnevnik što je stajao pred njim. Zatim ga otvori, tragajući za stranicama koje je tek trebalo popuniti.

Imao je još puno posla.

I imao je dovoljno vremena da ga obavi.

Upravo je rekao svoje poslednje zbogom.

Sadržaj

- [1.](#)
- [2.](#)
- [3.](#)
- [4.](#)
- [5.](#)
- [6.](#)
- [7.](#)
- [8.](#)
- [9.](#)
- [10.](#)
- [11.](#)
- [12.](#)
- [13.](#)
- [14.](#)
- [15.](#)
- [16.](#)
- [17.](#)
- [18.](#)
- [19.](#)
- [20.](#)
- [21.](#)
- [22.](#)
- [23.](#)
- [24.](#)
- [25.](#)
- [26.](#)
- [27.](#)
- [28.](#)
- [29.](#)
- [30.](#)
- [31.](#)
- [32.](#)
- [33.](#)

34.

35.

36.